

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”

Saturs

	Lpp.
Saīsinājumi	2
Terminu skaidrojums	5
1. Kopsavilkums	8
2. Aktuālās tendences un vīzija par izglītību 2027.gadā	14
3. Esošās situācijas un būtiskāko izaicinājumu raksturojums	18
4. Izglītības politikas virsmērķis un mērķi, to sasaiste ar Latvijas un Eiropas Savienības attīstības un politikas plānošanas dokumentiem	27
5. Izglītības politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji	31
6. Rīcības virzieni un uzdevumi politikas mērķu sasniegšanai	39
1.mērķa rīcības virzieni un uzdevumi	39
2.mērķa rīcības virzieni un uzdevumi	48
3.mērķa rīcības virzieni un uzdevumi	66
4.mērķa rīcības virzieni un uzdevumi	80
7. Pamatnostādņu īstenošanas ietekme uz valsts un pašvaldību budžetiem	...

Saīsinājumi

AI	augstākā izglītība
AIC	Akadēmiskās informācijas centrs
All	augstākās izglītības iestāde
AiM	Aizsardzības ministrija
AIP	Augstākās izglītības padome
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
CERI	Izglītības pētniecības un inovāciju centrs (<i>Centre for Educational Research and Innovation</i>)
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DESI	digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss
DVB	darba vidē balstītas mācības
IEA	Starptautiskā izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācija (<i>International Association for the Evaluation of Educational Achievement</i>)
ECVET	Eiropas kredītsistēma profesionālajai izglītībai un mācībām
EQAVET	Eiropas kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūra profesionālajā izglītībā un profesionālajā tālākizglītībā
EIB	Eiropas Investīciju banka
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
EM	Ekonomikas ministrija
EQAR	Eiropas Augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrs
Erasmus+	Eiropas Savienības programma izglītības, mācību, jaunatnes un sporta jomā
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
ESG	Eiropas augstākās izglītības telpa
EUROSTAT	Eiropas Savienības statistikas birojs
EUA	Eiropas Universitāšu asociācija
FM	Finanšu ministrija
IAP	Izglītības attīstības pamatnostādnes
IeM	Iekšlietu ministrija
ICCS	Starptautiskās pilsoniskās izglītības pētījums (<i>International Civic and Citizenship Education Study</i>)
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
IKVD	Izglītības kvalitātes valsts dienests
IPI	Izglītības pētniecības institūts
ISCED	Starptautiskā standartizētā izglītības klasifikācija (<i>International Standard Classification of Education (ISCED 2011)</i>)
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JSPA	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
KM	Kultūras ministrija

LBAS	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
LIKTA	Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju asociācija
LIZDA	Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūra
LFS	darbaspēka apsekojums (<i>Labour Force Survey</i>)
LM	Labklājības ministrija
LNKC	Latvijas Nacionālais kultūras centrs
LNB	Latvijas Nacionālā bibliotēka
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LSA	Latvijas Studentu apvienība
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
LU	Latvijas Universitāte
LVA	Latviešu valodas aģentūra
LZP	Latvijas Zinātnes padome
MK	Ministru kabinets
MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi
NIID	Nacionālā izglītības iespēju datubāze
Nordplus	Ziemeļu Ministru padomes izveidots projekts dalībniekiem no Ziemeļvalstīm un Baltijas
NAP	Latvijas Nacionālais attīstības plāns
NEP	Nozaru ekspertu padome
NEET	Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu
NRP	Latvijas nacionālā reformu programma "ES 2020" stratēģijas īstenošanai
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	nevalstiskās organizācijas
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PB	Pasaules Banka
PIAAC	Starptautisks pieaugušo kompetenču novērtēšanas programmas pētījums
PII	Profesionālās izglītības iestādes
PINTSA	Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome
PIKC	profesionālās izglītības kompetences centrs
PISA	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas pētījums (<i>Programme for International Student Assessment</i>)
RIS	risku identificēšanas sistēma
SAM	specifiskais atbalsta mērķis
SES	Sociāli ekonomiskais statuss
STEM	dabaszinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika (<i>science, technology, engineering, and mathematics</i>)
STEAM	dabaszinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātnes, māksla un matemātika (<i>science and technology, interpreted through engineering and arts</i>)

TALIS	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Starptautisks mācību vides pētījums (<i>Teaching and Learning International Survey</i>)
TM	Tieslietu ministrija
UNESCO	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
VIIS	Valsts izglītības informācijas sistēma
VISC	Valsts izglītības saturs centrs
VM	Veselības ministrija
VRP	Valdības rīcības plāns
ZM	Zemkopības ministrija

Terminu skaidrojums

[precizējams, papildināms]

Akadēmiskais personāls - augstskolu akadēmiskajos amatos ievēlētie darbinieki (profesori, asociētie profesori, docenti, lektori, asistenti, pētnieki un vadošie pētnieki).

Ārvalstu mācībspēki - augstskolu akadēmiskajos amatos ievēlētie ārvalstnieki, kā arī ārvalstu viesprofesori, asociētie viesprofesori, viesdocenti, vieslektori, viespētnieki.

Darba vidē balstītās mācības - Darba vidē balstītās mācības ir profesionālās izglītības forma, kurā jaunielis praktiskās iemaņas vismaz pusi no mācību laika apgūst reālā darba vidē uzņēmumā, bet teorētiskās zināšanas - profesionālās izglītības iestādē.

Darbības rezultāts - galaprodukts, kas tiek izmantots, lai novērtētu tiešās pārvaldes iestādes ieviesto politiku un darbību atbilstoši piešķirtajiem resursiem.

Digitālie mācību līdzekļi un resursi - elektronisks izdevums un resursi, kuros ir iekļauts izglītības programmas īstenošanai nepieciešamais saturs. [precizējams, papildināms] + **digitālā prasība, digitalizācija**.

Ex-ante - plānotās politikas stratēģiskā ietvara ietekmes prognozes analīze uz definētajām mērķgrupām uz plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem.

Formālā izglītība - sistēma, kas ietver pamatizglītības, vidējās un augstākās izglītības pakāpes, kuru programmu apguvi apliecina valsts atzīts izglītības vai/un profesionālās kvalifikācijas dokuments. Jebkura cita zināšanu, prasmi un kompetenču apguve, proti, neformālā izglītība un ikdienējā, mācīšanās notiek **ārpus formālās izglītības**.

Iekļaujošā izglītība - process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas visu izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības un izglītības ieguves procesa.

Ikdienējā (informālā) mācīšanās ir izglītošanās process, kura ietvaros no ikdienas un darba pieredzes tiek apgūtas zināšanas, prasmes, kompetences, attieksmes un vērtības, kas bagātina un pilnveido personību un, iespējams, darba prasmes, tomēr atšķirībā no neformālās izglītības ikdienējā (informālā) mācīšanās nav ietverta programmas vai kursa rāmjos, tā notiek, mācoties sabiedrībā, tajā skaitā ģimenē, kā arī darbā (piemēram, uzzinot jaunu informāciju no TV raidījumiem, bibliotēkās, apmeklējot muzejus un izstādes, pārņemot vecāku vai draugu pieredzi).

Individualizēta pieeja, personalizēta pieeja mācīšanās procesā – [precizējams, papildināms].

Interesu izglītība - personas individuālo izglītības vajadzību un vēlmju īstenošana neatkarīgi no vecuma un iepriekš iegūtās izglītības ir **neformālās izglītības veids**. Ievērojot to, ka Latvijā tradicionāli interešu izglītības programmas organizētas bērniem un jauniešiem, normatīvais regulējums paredz prasības interešu izglītības pedagoga statusa iegūšanai un interešu izglītības programmu finansēšanas kārtībai. Interesu izglītības programmu izplatītākās jomas ir dejas, mūzika, māksla, teātra māksla, folklorā, tehniskā jaunrade, vides izglītība, sports utt. Interesu izglītības programmas palīdz attīstīt spējas un talantus, pilnveidot dažādas prasmes un saturiski pavadīt bērniem un jauniešiem brīvo laiku.

Izglītība ilgspējīgai attīstībai - izglītība, kas sekmē katra indivīda iespējas apgūt zināšanas, vērtības un prasmes, kas nepieciešamas līdzdalībai lēmumu pieņemšanā par individuālām vai kolektīvām darbībām vietējā un pasaules līmenī, lai uzlabotu dzīves kvalitāti patlaban, neradot draudus nākamo paaudžu vajadzībām.

Jaunielis - persona vecumā no 13 līdz 25 gadiem.

Kultūrizglītība - izglītības sistēmas sastāvdaļa, kas aptver gan visu līmeņu (profesionālās ievirzes, vidējo un augstāko) profesionālo izglītību kultūras nozarēs un speciālistu tālākizglītības iespējas, gan arī ikviena indivīda radošo spēju un talantu izkopšanu formālajā un neformālajā izglītībā neatkarīgi no vecuma.

Makro ietekmes rezultāts - pārmaiņas sabiedrībā (politikas, ekonomiskajā, sociālajā, kultūras, vides u.c. jomās), kuras ietekmē arī vairāku politikas rezultātu sasniegšana un ārējās vides faktori.

Mūžizglītība – pieeja, ko raksturo “mācīšanās visas dzīves garumā”. Mūžizglītības pieeja akcentē iespējas ikvienam sabiedrības loceklim iegūt un/vai pilnveidot zināšanas, prasmes un kompetences **atbilstoši darba tirgus prasībām, savām interesēm** un vajadzībām. Mūžizglītība aptver formālo un neformālo izglītību, ka arī ikdienējo (informālo) mācīšanos.

Neformālā izglītība - ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. Neformālā izglītība iekļauj sevī interešu izglītības programmas (tradicionāli organizētas bērniem un jauniešiem pedagogu vadībā) un pieaugušo neformālās izglītības programmas. Neformālā izglītība parasti neizvirza prasības izglītības procesa uzsākšanai un norisei (piemēram, iepriekš iegūtas izglītības līmenis vai vecums, izņemot, ja tas ir drošības noteikumu ieviešanas prasība vai izglītības programmas, kas ir sadalītas līmeņos kā valodu apgūšana vai, piemēram, dejojšana). Neformālās izglītības programmas nosaka tās saturu un atbilstību sabiedrības pieprasījumam gan ar profesionālo darbību saistītajās jomās, gan uz iedzīvotāju personīgajām interesēm vērstu. Pēc neformālās izglītības programmas apgūšanas var izsniegt dokumentu, kas apliecina personas dalību (nevis apgūtās zināšanas un prasmes) neformālās izglītības programmā, bet tā nav obligāta prasība.

Pašvadīta mācīšanās – apzināta spriešana, reflektēšana par savām mācīšanās darbībām un spēja vadīt savu mācīšanos jebkādā dzīves situācijā, kontekstā. [\[precizējams, papildināms\]](#)

Pieaugušo izglītība – neatņemama mūžizglītības sastāvdaļa. Pieaugušo izglītība nav saistīta ar konkrētu vecuma posmu, bet ar cilvēka motivāciju (iekšējo vai ārējo) atgriezties izglītības procesā pēc sākotnējās izglītības pabeigšanas vai pārtraukšanas, lai iegūtu jaunas vai pilnveidotu esošas zināšanas, prasmes un kompetences (t.sk. attieksmes) konkurētspējai darba tirgū un/vai pašattīstībai. Pieaugušo izglītībā var piedāvāt formālās un neformālās izglītības programmas. Tāpat zināšanas, prasmes un kompetences var iegūt arī ikdienējā mācīšanās, piemēram, darba vietā, mācoties no izglītojošiem tiešsaistes video u.c. Statistikas datu apkopošanai, atbalsta mērķa grupas definēšanai un salīdzināmībai Eiropas Savienībā biežāk izmanto vecuma posmu no 25 gadiem līdz 64 gadiem.

Pedagogs - fiziskā persona, kurai ir izglītību reglamentējošā likumā noteiktā izglītība un profesionālā kvalifikācija un kura piedalās izglītības programmas īstenošanā izglītības iestādē vai sertificētā privātp praksē.

Politikas rezultāts - pārmaiņas sabiedrībā (attiecinīgajā politikas jomā), ko tieši rada viena vai vairāku darbības rezultātu sasniegšana.

Profesionālās ievirzes izglītība - atšķirībā no interešu izglītības profesionālās ievirzes izglītība ir sistematizēta zināšanu un prasmju apguve, kā arī vērtīborientācijas veidošana mākslā, kultūrā vai sportā līdztekus pamatzglītības vai vidējās izglītības pakāpei, kas dod iespēju sagatavoties profesionālās izglītības ieguvei izraudzītajā virzienā. Izglītojamajam, kurš apguvis profesionālās ievirzes izglītības programmu, tiek izsniegta apliecība par profesionālās ievirzes izglītības ieguvu.

Rezultatīvais rādītājs - rezultāta būtiskākas pazīmes, kas nodrošina iespējami objektīvu tā sasniegšanas progresu mērīšanu un kuru var izteikt kā skaitlisku vērtību. Vārdu savienojums, kas norāda rezultatīvo rādītāju veidu, vārds "rezultatīvais" tiek aizstāts ar attiecīgā rādītāja veida nosaukumu (piemēram, ekonomiskās efektivitātes rādītājs, kvalitātes rādītājs).

Vērtībizglītība - personas pamatvērtību - garīguma, morāles, kultūras, gara un fiziskās stājas - izkopšana, ģimenes vērtību un nacionālās identitātes apzināšanās; personas pašapziņas, pašvērtības apziņas, pašrefleksijas, valodspējas un radošuma izkopšana; iecietības, izlīgumspējas, līdzjūtības u.c. vispārcilvēcisko spēju attīstīšana; ievirze, motivācija un sagatavošana veiksmīgai profesionālajai karjerai.

1.Kopsavilkums

Izglītība ir būtisks resurss indivīda un valsts kopējai attīstībai. Izglītības mērķis tā plašākā izpratnē ir "sagatavot indivīdu dzīvei", ar to saprotot trīs centrālus dzīves aspektus: vispārējo, kas attiecas uz personības un tās potenciāla attīstību, spēju novērtēt tās sabiedrības kultūru, kurai indivīds pieder, kā arī izdarīt izvēles par savas dzīves virzienu; pilsonisko, kas aptver indivīda iesaisti sabiedrības un politiskos procesos; kā arī profesionālo, kas koncentrējas uz indivīda spēju piedalīties ekonomiskās aktivitātēs kā darba devējam vai darba ņēmējam¹. Izglītības mērķi valsts attīstības kontekstā primāri ir saistīti ar tautsaimniecības attīstību un valsts konkurētspējas veidošanu, labklājības un dzīves kvalitātes nodrošināšanu un kultūras un valodas ilgtspēju.

Izglītības politika, kas ir valdības noteiktie principi, mērķi un rīcība izglītības jomā, nodrošina mērķtiecīgu indivīda un valsts attīstības mērķu savstarpēju sinerģiju. Vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai" (turpmāk – pamatnostādnes) nosaka nākamajiem septiņiem gadiem aktuālos izglītības attīstības mērķus un rīcības virzienus². Ņemot vērā, ka izglītības process skar ikvienu iedzīvotāju, pamatnostādnes aptver visus izglītības veidus un pakāpes.

Izglītības attīstības virsmērķis 2021.-2027.gadam ir **nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem, lai veicinātu viņu potenciāla attīstību un īstenošanu visa mūža garumā un lai veidotu viņu spēju mainīties un atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā.**

Latvijas izglītības politikas attīstības virsmērķis, mērķi un rīcības virzieni nākamajiem septiņiem gadiem noteikti, balstoties uz:

- 1) **valsts attīstības redzējumu un prioritātēm**, kas norādītas Nacionālajā attīstības plānā 2021.-2027.gadam (turpmāk – NAP2027) un Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam (turpmāk – Latvija2030),
- 2) pierādījumos balstītu **esošās situācijas analīzi** par Latvijas izglītībai būtiskākajiem risināmajiem problēmjaudājumiem,
- 3) Latvijai saistošām reģionālām un globālām **nākotnes attīstības tendencēm** un iespējām.

Gan esošās situācijas, gan nākotnes tendenču analīze balstīta datos, kas iegūti Latvijai piedaloties starptautiski salīdzinošos OECD, IEA un EK pētījumos; 2014.-2020.gada Izglītības attīstības pamatnostādņu starpposma novērtējuma rezultātos; OECD ziņojumā "Latvijas Prasmju stratēģija. Novērtējums un rekomendācijas" (2019); kā arī citos OECD, EK, UNESCO un PB ziņojumos un rekomendācijās.

Balstoties uz esošās situācijas un nākotnes tendenču izvērtējumu, izglītības attīstības 2021.-2027.gadam virsmērķis, mērķi un rīcības virzieni noteikti, apspriesti un pilnveidoti sadarbībā ar plašu valsts un pašvaldības iestāžu pārstāvju, sociālo un sadarbības partneru un izglītības ekspertu loku, kuri piedalījušies IZM un OECD kopīgi īstenojamās Latvijas Prasmju stratēģijas projekta konsultācijās un darba grupās laika posmā no 2018.gada līdz 2020.gadam. Latvijas prasmju stratēģijas projekta primārais mērķis bija konsultatīvā ceļā identificēt būtiskākos šķēršļus un risinājumus stratēģiskai prasmju attīstībai un prasmju piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvarošanai. Konsultācijās gūtie secinājumi un atziņas, kā arī sagatavotie ziņojumi veido pamatnostādņu konceptuālo un saturisko pamatu. Tāpat nozīmīgs pienesums pamatnostādņu attīstībā ir diskusijas IZM un Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas organizētajos forumos "Izglītības sistēmas mērķis: nākotnes perspektīva" un citas IZM organizētas vai līdzorganizētas konsultācijas, darba grupas un diskusijas par aktuāliem jautājumiem augstākajā, profesionālajā, vispārējā un pieaugušo izglītībā.

¹ Gingell, J., Winch, C. (2004). Philosophy and Educational Policy. London: Routledge.

² Pamatnostādnes ir izstrādātas saskaņā ar Izglītības likuma 14.panta 18.punktu, kas paredz, ka "Ministru kabinets nosaka vienotu valsts politiku un stratēģiju izglītībā un iesniedz Saeimā apstiprināšanai izglītības attīstības pamatnostādnes turpmākajiem septiņiem gadiem".

Nākotnes sabiedrības kontekstu un 21.gadsimta izglītības telpu raksturo globalizācijas un tehnoloģiju attīstības rosinātās pārmaiņas, kā arī ar nākotni saistīta arvien pieaugoša nepastāvība un sarežģītība. OECD ziņojumā "Tendences, kas ietekmē izglītību" (2019)³ norāda, ka sociālajā sfērā aktuāla ir arvien pieaugoša ienākumu nevienlīdzība un atšķirīga finansiālā drošība starp dažādām iedzīvotāju grupām, pieaugoša cilvēku mobilitāte un starptautiskā migrācija, sabiedrības novecošanās un ar veselību saistīti izaicinājumi. Tāpat sabiedrības attīstība tiek cieši saistīta ar tehnoloģiju attīstību un digitalizāciju, akcentējot riskus, kas saistīti ar drošību, informācijas pārpilnību, dezinformāciju un kvalitatīvas, patiesas informācijas pieejamību, bērnu un jauniešu atkarību no tehnoloģijām un interneta, tajā pašā laikā izceļot ieguvumus no plašākām komunikāciju, radošas izpausmes, mācīšanās un demokrātijas īstenošanas iespējām. Ekonomiku raksturo starptautiska vide, sadarbība un globālas vērtības ķēdes, kā arī aktīva tehnoloģiju un pētniecības sasniegumu izmantošana produktu un pakalpojumu attīstībā. Ekonomisko procesu kontekstā vērojama orientācija uz videi draudzīgu pieeju resursu izmantošanā – aprites ekonomiku un ilgtspējīgu patēriņu. Tajā pašā laikā vides, klimata krīzes un ilgtspējas jautājumi ir īpaši aktuāli, ņemot vērā datus par piesārņojuma un dabas katastrofu pieaugumu.

Lai nākotnes sabiedrība būtu spējīga proaktīvi reaģēt uz nākotnes kontekstiem un izaicinājumiem, ir nepieciešams stiprināt iespējas mācīties visa mūža garumā un prasmju, zināšanu un attieksmju regulāru atjaunošanu, papildināšanu un attīstību. Tāpat pašlaik digitālās prasmes pēc to nozīmīguma tiek pielīdzinātas lasītprasmei un rēķināšanai, un tās ir nepieciešamas ikvienam, visās darbības jomās. Attiecībā uz tautsaimniecības attīstības tendencēm paredzams darbaspēka pieprasījuma kritums zemas kvalifikācijas profesijās un tādās nodarbošanās, kur iespējams automatizēt rutīnas darbības, priekšplānā izvirzot nepieciešamību pēc prasmēm darbā ar datiem, mākslīgo intelektu, jaunām tehnoloģijām, kā arī efektīvu procesu un cilvēku vadību. Ņemot vērā straujo pārmaiņu tempu, aktuāla ir efektīva izglītības pieprasījuma-piedāvājuma saskaņošana un izglītības sektora un tautsaimniecības nozaru sadarbība. Papildus jāņem vērā izglītības būtiskā loma demokrātijas, pilsoniskas sabiedrības, kultūras un ar planētas ilgtspēju saistītās norisēs, līdz ar to nākotnei nozīmīga ir arī sociālu prasmju attīstība - cieņpilna komunikācija un sadarbība, pilsoniskā līdzdalība, empātija, atvērtība pret dažādiem viedokļiem un kultūrām, konfliktu risināšana, elastība un spēja mainīties.

Balstoties uz nākotnes tendenču analīzi un sekojot līdzi pārmaiņām sabiedrībā un to radītajai ietekmei uz izglītību, **nākotnes redzējumu par Latvijas izglītību 2027.gadā iespējams raksturot ar šādiem parametriem:**

- **individualizēta un personalizēta pieeja izglītībai**, kas ietver tādus ar izglītības piedāvājumu saistītus risinājumus, kas atbilst indivīda vajadzībām un iespējām; indivīda izaugsmes progresa mērīšanu; iespējas plānot individuālus mācīšanās un pašattīstības ceļus; kā arī aktīvu tehnoloģiju izmantošanu šo individualizēto risinājumu nodrošināšanā;
- **sabalansēts un nākotnes vajadzībām aktuāls prasmju kopums**, kas aptver gan vispārīgās jeb caurviju prasmes (tajā skaitā, pašvadīta mācīšanās, digitālas prasmes u.c.), gan darba tirgum aktuālas un noderīgas specifiskas prasmes, ko nodrošina efektīva sadarbība starp izglītību un tautsaimniecības nozarēm;
- **izglītības iestāžu lomas transformācija**, kuras ietvaros izglītības iestādes kļūst par "organizācijām, kas mācās" un piedāvā daudzveidīgas mācību vides un metodes daudzveidīgām auditorijām – bērniem, jauniešiem, pieaugušajiem; tās ir organizācijas ar augstu vadības kompetences līmeni, stratēģisku redzējumu, autonomiju un atbildību; kā arī tās ir organizācijas, kas aktīvi sadarbojas, gan savstarpēji, gan ar citām iesaistītajām pusēm, tādējādi nodrošinot resursu efektīvu pārvaldību un zināšanu un labās prakses pārnesi;
- **kompleksa izglītības pārvaldības sistēma**, kurā, līdzdarbojoties visām ieinteresētajām pusēm, notiek stratēģiskā plānošana, tajā skaitā pierādījumos balstīta nākotnes vajadzību un iespēju prognozēšana; izglītības politikas risinājumu testēšana (kontrolētā vidē) labāko politikas alternatīvu ātrai un efektīvai novērtēšanai un izmantošanai sistēmas līmenī; sistēma, kurā tiek ieviestas efektīvas snieguma uzraudzības sistēmas (kvalitātes

³ OECD, Trends shaping education (2019); <http://www.oecd.org/education/trends-shaping-education-22187049.htm>

monitorings), iesaistot dažādas puses (vecākus u.c.) un veidojot konstruktīvu komunikāciju un sadarbību ar sabiedrību.

Tajā pašā laikā jāņem vērā Latvijas izglītības sistēmai aktuālie izaicinājumi. Balstoties uz datu analīzi, identificēti šādi būtiskākie **nākamajā septiņgadē risināmie jautājumi**:

- 1) Nepietiekama pedagoga profesijas konkurētspēja,
- 2) Vāja pedagogu un akadēmiskā personāla ataudze,
- 3) Mūsdienīgu vajadzībām nepietiekami atbilstošs izglītības piedāvājums,
- 4) Nepietiekami iekļaujoša un sociāli emocionāli droša vide izglītības iestādēs,
- 5) Nevienlīdzīgas izglītības iespējas starp pilsētu un lauku izglītības iestādēm,
- 6) Zema motivācija un iesaistīšanās pieaugušo izglītībā,
- 7) Darba tirgū pieprasītu prasmju trūkums,
- 8) Sabiedrības digitālās prasmes ir nepietiekamas,
- 9) Nepilnīga datu pārvaldība izglītības iestāžu un nacionālā līmenī,
- 10) Neefektīvas izglītības iestāžu tīkls vispārējā un augstākajā izglītībā.

Lai īstenotu izglītības attīstības virsmērķi 2021.-2027.gadam, lai īstenotu nākotnes redzējumu par izglītību 2027.gadā un risinātu ar esošo situāciju saistītos izaicinājumus, ir izvirzīti **četri savstarpēji saistīti izglītības attīstības mērķi**:

1.mērķis: Augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls.

Mērķis aptver pedagogu un akadēmiskā personāla sagatavošanas, profesionālās pilnveides, attīstības un izaugsmes, kā arī motivācijas jautājumus. Šī mērķa izpilde ir priekšnoteikums 2.mērķa un 3.mērķa veiksmīgai īstenošanai, ņemot vērā cilvēkresursu būtisko lomu mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības nodrošināšanā un nākotnes prasmju attīstībā, kā arī atbalsta sniegšanā ikviena izaugsmei un nākotnes prasmju attīstībā.

1.mērķis primāri sniedz ieguldījumu šādu izaicinājumu risināšanā: 1), 2), 3), 4), 7) un 8).

2.mērķis: Mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums.

Mērķis paredz gan izglītības satura un procesa, gan vides un resursu pilnveidi mūsdienīga un kvalitatīva izglītības piedāvājuma nodrošināšanai gan vispārējā, gan profesionālajā, gan augstākajā, gan arī pieaugušo izglītībā.

Mērķa ietvaros uzsvērta internacionalizācijas un izglītības un tautsaimniecības nozaru sadarbības nozīme mūsdienīguma un kvalitātes veicināšanā.

2.mērķis primāri sniedz ieguldījumu šādu izaicinājumu risināšanā: 1), 2), 4), 5), 6), 7), 8) un 10).

3.mērķis: Atbalsts ikviena izaugsmei.

Mērķis aptver gan efektīvus institucionālus risinājumus atbalsta nodrošināšanai ikviena izaugsmei, gan risinājumus, kas paredz aktīvas sadarbības veidošanu ar vietējo kopienu izglītības resursu un iespēju mērķtiecīgai izmantošanai un izglītības mērķu sasniegšanai. Tāpat mērķis ietver gan speciālās izglītības dimensiju, gan iekļaujošas izglītības pieejas nodrošināšanu visos izglītības līmeņos, gan arī atbalstu talantu un izcilības veicināšanai. Īpaši tiek uzsvērta atbalsta nepieciešamība kvalitatīvai pieaugušo izglītības pieejamībai.

3.mērķis primāri sniedz ieguldījumu šādu izaicinājumu risināšanā: 3), 4), 5) un 6).

4.mērķis: Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.

Mērķis akcentē nepieciešamību pilnveidot izglītības sistēmas un iestāžu pārvaldību, kā arī norāda uz pierādījumos balstītas un lietotāj-centrētas izglītības politikas aktualitāti.

4.mērķis primāri sniedz ieguldījumu šādu izaicinājumu risināšanā: 1), 2), 3), 5), 7), 9) un 10).

Izglītības attīstības mērķu īstenošanas rezultātā būs iespējams sasniegt 2021.-2027.gadam izvirzītos **izglītības politikas rezultātus**:

1. Kvalitatīva un kvantitatīva pedagogu un akadēmiskā personāla ataudze,
2. Kvalitatīva un mūsdienīga izglītība,

3. Ikvienam pieejams atbalsts viņa izaugsmei,
4. Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.

Katram no politikas rezultātiem izvirzīti konkrēti rezultātu rādītāji un indikatori, kas liecina par to sasniegšanas progresu.

Izvirzītie mērķi atspoguļo integrētu skatījumu uz galvenajām izglītības attīstības prioritātēm. Tajā pašā laikā izglītības mērķu ietvaros plānotās rīcībpolitikas iniciatīvas iespējams apskatīt arī pa **atsevišķu jomu politikām, akcentējot būtiskākās pārmaiņas visās un katrā no jomām un galvenos pārmaiņu īstenošanas instrumentus laikā no 2021.-2027.gadam.** Visu iniciatīvu efektīvai un ilgtspējīgai norisei būtiska ir iesaistīto pušu līdzdalība un atbildība, jo īpaši iestāžu un organizāciju vadības līmenī.

Nozīmīgākās horizontālās pārmaiņas, kas aptver visas vai vairākas jomas:

- **Izglītības kvalitātes vadības un uzraudzības nodrošināšana:**
 - Izmaiņas vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu, eksaminācijas centru un profesionālās un vispārējās izglītības programmu licencēšanas un akreditācijas kārtībā un izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanas kārtībā, ar mērķi nodrošināt efektīvu izglītības kvalitātes vadību un uzraudzību, tajā pašā laikā mazinot administratīvo slogu;
 - Profesionālās izglītības absolventu un augstākās izglītības absolventu monitoringa sistēmas ieviešana, ar mērķi nodrošināt datus lēmumu pieņemšanai individuālā (karjeras izvēles u.c.) un izglītības sistēmas līmenī (sasaiste ar All ciklisko akreditāciju, All stratēģijām u.c.);
 - Vērtēšanas rīku attīstība (pirmsskolas kvalitātes novērtēšana; individuālas izaugsmes progresa mērīšana u.c.), ar mērķi nodrošināt pēc iespējas agrīnu diagnostiku un intervenci indivīda izaugsmei;
 - Kvalitātes vadības un kvalitātes monitoringa nodrošināšanā iesaistīto pušu koordinācijas un sadarbības sistēmas izveide, nodrošinot skaidru funkciju sadalījumu, kvalitātes vērtēšanas instrumentu saskaņotu attīstību, efektīvu datu pārvaldību un sistēmas ilgtspēju;
 - Valsts un pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju sistēma pārveidota par vienotu valsts atbalsta dienestu bērniem, tai skaitā ar speciālām vajadzībām;
- **Digitalizācija:**
 - E-mācību piedāvājuma palielināšana profesionālajā, augstākajā un pieaugušo izglītībā;
 - Digitālo mācību līdzekļu un atbalsta materiālu attīstība; digitālu mācīšanās platformu attīstīšana;
 - Digitālo prasmju kā caurviju kompetences attīstība;
- **Stratēģiska un efektīva izglītības iestāžu vadība:**
 - Racionāla un sabalansēta izglītības iestāžu tīkla nostiprināšana;
 - Izglītības iestāžu vadības kapacitātes attīstība un stiprināšana, ar mērķi nodrošināt efektīvu pieeju uzsākto reformu īstenošanā, izcilības attīstībā un reaģētspējā uz mūsdienu izaicinājumiem.

Nozīmīgākās pārmaiņas katrā no atsevišķām rīcībpolitikas jomām:

Vispārējā izglītība (t.sk. pirmsskolas izglītība):

- **Kompetenču pieejas mācību saturā ieviešana un nostiprināšana, ar mērķi uzlabot mācīšanu un mācīšanos un skolēnu rezultātus:**
 - Izglītības iestāžu snieguma un personāla attīstības vajadzību analīzē balstītas un mērķtiecīgas pedagogu profesionālās pilnveides un metodiskā un konsultatīvā atbalsta nodrošināšana, veidojot koordinētu un stratēģiski pārraudzītu dažādu iesaistīto pušu sadarbību, kā arī nodrošinot profesionālās pilnveides kvalitātes novērtēšanu un pilnveidi; 2021.-2027.gads;

- Mācību līdzekļu pilnveidošana un digitālo risinājumu attīstība, izcilības un labās prakses pārnese, tādējādi stiprinot individualizētu un personalizētu pieeju mācīšanās; 2021.-2027.gads;
- **Jaunu pedagogu piesaiste, nodrošinot pedagogu ataudzi:**
 - Jaunas pedagogu sagatavošanas sistēmas nostiprināšana (jauna programma, indukcijas gada ieviešana); 2021.-2027.gads;
 - Skolas vadības kapacitātes paaugstināšana mērķtiecīgai izglītības iestādes attīstībai, tajā skaitā cilvēkresursu vadībai;
 - Pedagogu atlīdzības modeļa sakārtošana un darba samaksas principu pārskatīšana;
- **Mērķtiecīgu atbalsta sistēmu nodrošināšana iekļaujošas izglītības nostiprināšanai:**
 - Izglītojamo, kuri uzsāk mācības obligātajā pirmsskolas izglītībā no piecu gadu vecuma, agrīnās diagnostikas ieviešana, sākot no 2021.gada;
 - Atbalsta personāla un pasākumu pieejamības nodrošināšana ikvienā izglītības iestādē, stiprinot iekļaujošas izglītības pieeju Latvijā (jo īpaši pievēršot uzmanību izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, izglītojamiem, kuri pieder pie mazākumtautībām, remigrantiem un imigrantiem);
 - Izglītības iestāžu kapacitātes stiprināšana sadarbībai ar vecākiem izglītojamo mācīšanās atbalstam un emocionālajai labizjūtai;
 - Vietējās kopienas, pašvaldības atbildības palielināšana par savu/ām izglītības iestādēm un koordinētu un stratēģisku kopienas ieguldījumu veicināšana izglītības iestāžu sekmīgai darbībai, bērnu un jauniešu iekļautības, emocionālās labizjūtas un piederības veicināšanai, jauniešu iespējošanai.

Profesionālā izglītība:

- **Profesionālās izglītības iestāžu kā nozaru izcilības un inovāciju centru nostiprināšana:**
 - PIKC stratēģiska specializācija un kopdarbības modeļu veidošanai ar citām profesionālās izglītības iestādēm, metodiskā atbalsta sistēmiska nodrošināšana izglītības programmu pilnveidei atbilstoši nozaru attīstībai, tādējādi veidojot PIKC kā resursu un koordinācijas centru profesionālās izglītības iestāžu izcilības attīstībai;
 - Iekļaušanās starptautiski konkurētspējīgos sadarbības tīklos un jauno profesionāļu meistarības starptautiskajos reitingos profesionālās izglītības inovāciju ātrākai ieviešanai Latvijā;
- **Elastīga un ilgtspējīga izglītības piedāvājuma attīstīšana:**
 - Modulāru izglītības programmu ieviešana un nostiprināšana, nodrošinot mācīšanās rezultātu novērtēšanas, atzīšanas, uzkrāšanas un pārneses iespējas dažādās izglītības pakāpēs un veidos, nacionālā un transnacionālā kontekstā; 2021.-2027.gads;
 - Profesionālās izglītības programmu licencēšanas un akreditācijas vienkāršošana, tādējādi samazinot administratīvo slogu; līdz 2022.gadam;
- **Koordinētas un stratēģiskas sadarbības ar tautsaimniecības nozaru pārstāvjiem, darba devējiem stiprināšana:**
 - Starpnozaru un starpinstitūciju sadarbības kvalitātes uzlabošana – NEP, PIKC konventu u.c. ieguldījums un loma ilgtspējīgai reģionālai un nozaru attīstībai;
 - DVB audzēkņu skaita palielināšana, it īpaši STEM programmās, un kvalitātes paaugstināšana, pārejot uz vidēja un ilgtermiņa sadarbību ar uzņēmumiem un veicinot mikro un mazo uzņēmumu līdzdalību; 2021.-2027.gads.

Augstākā izglītība:

- **Akadēmiskā personāla kvalitātes nostiprināšana un ilgtspējīgas akadēmiskās karjeras nodrošināšana:**
 - Jauna akadēmiskās karjeras modeļa izveide un ieviešana;
 - Stratēģiskas un efektīvas All pārvaldības un vadības stiprināšana.
- **Augstākās izglītības izcilības veicināšana:**
 - Augstākās izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas ieviešana un attīstība;

- Pāreja uz ciklisku institucionālo akreditāciju, sākot ar 2024.gadu;
- **Augstākās izglītības institūciju pārvaldības modeļa maiņa:**
 - Ar augstskolu attīstības stratēģijām saistītas publiskā finansējuma piešķiršanas sistēmas izveide un tās ieviešanas monitorings.

Pieaugušo izglītība:

- **Pieaugušo dalības izglītībā palielināšana, jo īpaši iedzīvotāju grupām, kas mazāk iesaistās mācībās:**
 - Mūžizglītības kultūras veicināšana, palielinot indivīdu un darba devēju izpratni par regulāru prasmju pilnveides nozīmi un atdevi, un motivāciju iesaistīties;
 - Atbalsta nodrošināšana pieaugušo kvalitatīvai izglītībai, nosakot individuālās vajadzības un kombinējot mācību piedāvājumu ar atbalstu mācību šķēršļu pārvarēšanai;
 - Modulāro profesionālās un augstākās izglītības programmu piedāvājuma pieaugušajiem attīstība, lai sekmētu pieaugušo karjeras atbalstu un pašvadītu mācīšanos;
 - Ārpus formālās izglītības apgūto kompetenču atzīšanas pieeju attīstība, nodrošinot iespējas atzīt kvalifikācijas daļas.
- **Pieaugušo izglītības kvalitātes paaugstināšana:**
 - Vienotu kvalitātes kritēriju izveide un ieviešana pieaugušo neformālajā izglītībā;
 - Pieaugušo izglītības sistēmas pārvaldības modeļa stiprināšana, nodrošinot iesaistīto pušu koordinēto sadarbību un funkciju nedublēšanos, dažādu iestāžu īstenoto pasākumu sinerģiju, stiprinot pieaugušo izglītības koordinātoru tīklu, kā arī pielāgojot VIIS pieaugušo izglītības vajadzībām (kvalifikāciju uzskaitīšana u.c.).
- **Ilgspējīgas un sociāli atbildīgas pieaugušo izglītības finansējuma sistēmas izveide:**
 - Publiskās un privātās partnerības instrumentu (piemēram, Prasmju fondi) attīstība un pilotēšana;
 - Valsts budžeta finansējuma nodrošināšana pieaugušo izglītībai.

2. Aktuālās tendences un vīzija par izglītību 2027.gadā

Balstoties uz izpratni par izglītības mērķi tā plašākā nozīmē, IAP 2021.-2027.gadam tiek izvirzīti konkrēti noteiktajā laika periodā īstenojami izglītības politikas mērķi. Tie ir cieši saistīti gan ar Latvijas valsts attīstības prioritātēm, kas noteiktas NAP 2021.-2027.gadam (NAP2027), gan ar Latvijas izglītībai aktuālām tendencēm un nākotnes attīstības scenārijiem, uz kuriem norāda pētniecības institūcijas un starptautiskas organizācijas.

Starptautiskas organizācijas - OECD, UNESCO, Pasaules Ekonomikas forums, kā arī ES institūcijas, un citas organizācijas savos ziņojumos iezīmē nākotni, kuru raksturo šādas būtiskas galvenās tendences, kas ir aktuālas arī Latvijas situācijā:

- **Mācīšanās mācīties vērtība** – ņemot vērā, ka nākotni raksturo arvien straujākas un grūtāk prognozējamas pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā, mācīšanās mūža garumā un prasmju, zināšanu un attieksmju regulāra atjaunošana, papildināšana un attīstība ir pamata nepieciešamība 21.gadsimtā. Paredzams, ka nākotnē indivīdi arvien biežāk mainīs savu nodarbošanos un darba vietu, tāpat mainīsies jau ierasto darbu saturs un darba procesi. Jau pašlaik viens nodarbinātais Eiropā savas dzīves laikā vidēji strādā vairāk kā 10 dažādās darba vietās. Tāpat arī liela daļa no bērniem, kuri pašlaik uzsāk mācības pirmsskolā, strādās tādos darbos un tādos veidos, kādi pašlaik neeksistē. Jāņem vērā arī tas, ka sabiedrībai novecojoties, indivīdi būs aktīvi darba tirgū ilgāk, un viņiem būs nepieciešams aktualizēt un atjaunot savas prasmes, zināšanas, attieksmes, lai būtu konkurētspējīgi. Tādējādi mūžizglītības kontekstā jo īpaši būtiska ir prasme mācīties un pašvadīta mācīšanās. Šīs prasmes ir jāattīsta jau no pirmsskolas vecuma. (EC, 10 Trends).
- **Tehnoloģiju un digitālo prasmju attīstība** – nākotnes kontekstā digitālās prasmes pēc to nozīmīguma tiek pielīdzinātas lasītprasmei un rēķināšanai, uzsverot, ka vismaz pamata līmenī tās ir un būs nepieciešamas ikvienam, neskatoties uz darbības jomu. Turklāt digitālās prasmes ir svarīgas ne tikai profesionālā, darba vidē, bet arī ikdienas darbību veikšanai, ko nosaka vispārēja procesa un ekonomikas digitalizācija, tajā skaitā dažādu e-pakalpojumu strauja attīstība. Tajā pašā laikā tuvāko nākotni iezīmē nevienlīdzība jeb t.s. "digitālā plaisa" starp dažādām sabiedrības grupām, domājot par digitālo prasmju attīstības līmeni un attīstības iespējām. Lai to novērstu, īpaša uzmanība jāpievērš grupām ar zemām digitālajām prasmēm vai nepietiekamām iespējām tās attīstīt (pieaugušie vecumā pēc 50, iedzīvotāji lauku reģionos u.c.). (EC, 10 Trends).
Izglītības procesā digitāli mācību līdzekļi un rīki, kā arī mācīšanās tiešsaistē un attālināti kļūs par arvien ierastāku ikdienas praksi. Nākotnē paredzama arī arvien plašāka virtuālās realitātes tehnoloģiju izmantošana izglītībā, gan veidojot virtuālas klases, virtuālas laboratorijas, virtuālas tikšanās un diskusijas. Tādējādi mainīsies arī nepieciešamība pēc noteikta veida resursiem un infrastruktūras – būtiskāk par ieguldījumiem ēku attīstībā būs ieguldījumi telekomunikāciju, ātrdarbīga interneta platjoslas pieslēguma un digitālu rīku, resursu nodrošināšanā. (OECD nākotnēšanas seminārs).
Tehnoloģiju attīstība ietekmēs ne tikai izglītības procesu, bet arī izglītības sistēmas pārvaldību. Aktuāli kļūs mākslīgā intelekta un automatizācijas risinājumu gan izglītības sistēmas monitoringa, gan pārvaldības nolūkiem. Tāpat aktuāla kļūst blokķēžu tehnoloģiju izmantošana, jo īpaši kvalifikāciju salīdzināšanas un atzīšanas kontekstā.
- **Izmaiņas nodarbinātības struktūrā** - paredzams darbaspēka pieprasījuma kritums zemas kvalifikācijas profesijās un tādās nodarbošanās, kur iespējams automatizēt rutīnas darbības. Visstraujākais darba vietu pieaugums gaidāms augsto un vidēji augsto tehnoloģiju nozarēs, piemēram, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju jomā, kā arī augstas kvalifikācijas profesijās, piemēram, vadītāji, vecākie speciālisti (EM, 2018; Nedelkoska & Quintini, 2018). Perspektīvas nākotnes profesijas primāri balstās uz t.s. "digitālajiem" un "cilvēciskajiem" faktoriem, proti, būs pieprasītas gan prasmes darbā ar datiem, mākslīgo intelektu, jaunām tehnoloģijām, gan arī prasmes, kas nodrošina veiksmīgu procesu pārvaldību un cilvēku mijiedarbību (aprūpes, mārketinga un pārdošanas u.c. jomās) (Pasaules Ekonomikas Forums, 2020). Aktuālas būs tādas prasmes kā radošums, problēmu risināšana, sarunu vešana,

kritiskā domāšana, spēja strādāt komandā, empātija un emociju vadīšana, starpkultūru komunikācija un spēja pielāgoties, vadīt pārmaiņas. (EC, 10 Trends).

EM2020.gada ziņojumā par Latvijas tautsaimniecības attīstību⁴ norādīta prognoze, ka laika posmā līdz 2027.gadam būs novērojams darbaspēka pārpalikums ar vidējo vispārējo izglītību, pamatzglītību un zemāku izglītības līmeni, bet prognozēts iztrūkums pēc darbaspēka ar profesionālo vidējo izglītību, jo īpaši inženierzinātnēs un ražošanā⁵. Tāpat tiek prognozēts iztrūkums pēc augstākās kvalifikācijas dabaszinātņu, IKT un inženierzinātņu speciālistiem (iztrūkums STEM virzienos var pieaugt līdz ~14 tūkstošiem). Tajā pašā laikā tiek prognozēts augstākās kvalifikācijas pārpalikums ar izglītību sociālās, komerczinātnēs un humanitāras zinātnēs. Līdz 2027. gadam darbaspēka pārpalikums ar augstāko izglītību sociālo, komerczinību un humanitāro zinātņu tematiskajās jomās var pieaugt līdz ~17 tūkstošiem.

- **Efektīvāka izglītības – tautsaimniecības sadarbība** – lai arī Eiropā pašlaik ir visizglītotākais darbaspēks tās vēsturē (40% eiropiešu vecumā no 25 līdz 39 gadiem ir augstākā izglītība; pirms nedaudz vairāk kā 10 gadiem tie bija aptuveni 25%), tajā pašā laikā ESvalstu jauniešu, tajā skaitā ar augstāko izglītību, vidū bezdarbs turpina pieaugt. Tā ir satraucoša tendence, ka, neskatoties uz jauniešu bezdarba rādītāju, darba devēji norāda uz darba spēka trūkumu un tautsaimniecības attīstības vajadzībām neatbilstošām jauniešu zināšanām un prasmēm. Šajā kontekstā aktuāla kļūst izglītības un tautsaimniecības aktīva sadarbība un atbalsts jauniešiem viņu karjeras veidošanā. (EC, 10 Trends).

Jāatzīmē, ka sistēmas mērogā uzsvars mainās no tā, vai un cik absolventu ir kādā no augstākās vai profesionālās izglītības programmām uz to, kā nodrošināt to, ka šo programmu absolventiem ir darbam nepieciešamās kompetences un ka viņi ir spējīgi vadīt savu profesionālo attīstību mainīgas vides apstākļos un turpināt mācīties.

- **Personalizēta pieeja** – nākotni raksturo pāreja no industriālajai ērai raksturīgās masu izglītības un standartizētas pieejas uz individuālās vajadzībās balstītiem izglītības pakalpojumiem. Zināšanu ekonomika balstās uz cilvēkkapitāla un tā produktivitātes attīstību, tādējādi aktuāla ir ikviena indivīda potenciāla, talantu un spēju pilnveide, ko savukārt vislabāk var nodrošināt personalizēta jeb individuāla pieeja nepieciešamo kompetenču apguvei. Lai varētu īstenot t.s. individuālus mācīšanās risinājumus, ir nepieciešamas izmaiņas tajā, kā tiek organizēta un nodrošināta izglītība, tostarp īstenojot diferencētu pieeju mācīšanās un iespējas sekot ikviena indivīda snieguma progresam. Šajā ziņā būtiska loma ir datu un analītikas izmantošanai, lai varētu identificēt katra indivīda stiprās puses un izaicinājumus, noteikt galvenos izaugsmi ietekmējošos faktorus un efektīvākos risinājumus tālākai attīstībai. Tāpat individuālas un personalizētas pieejas nodrošināšanai svarīga ir tehnoloģiju attīstība un pieejamība, kā arī digitālie resursi (EC, 10 Trends).

- **Izglītības sistēmas atvērtība pieaugušajiem** - dzīves ilguma pagarināšana kopsakarā ar dzimstības pazemināšanos lielākajā daļā OECD valstu būtiski ietekme iedzīvotāju skaitu un vecuma struktūru. PIAAC dati liecina, ka aptuveni 30 gadu vecumā prasmju līmenis sasniedz savu maksimumu un pēc tam pakāpeniski samazinās. Iedzīvotāju novecošanās liek pārdomāt tradicionālos izglītības modeļus un mudina veicināt izglītības iestāžu atvērtību elastīgiem mācību ceļiem un inovatīvām mācību pieejām. Mūžizglītībai būs izšķiroša loma valstu cilvēkkapitāla un indivīdu prasmju un spēju stiprināšanā. Cenšoties noturēt darbaspēka produktivitāti un saglabāt konkurētspēju, daudzas OECD valstis ir veicinājušas mūžizglītības kultūru pieaugušo iedzīvotāju vidū, izmantojot politikas virzienus, kuru mērķis ir uzlabot darba prasmju attīstību un uzturēšanu, veicinot profesionālās izglītības un DVB pieejamību pieaugušajiem (OECD Trends shaping education).

⁴ EM Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidējā un ilgtermiņa prognozēm (2020);

https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/dsp/EMzino_03062020-ar-pielikumiem.pdf

⁵ Prognozētais iztrūkums pēc darbaspēka ar profesionālo vidējo izglītību 2027.gadā ir aptuveni 40 tūkst. Iztrūkums būs vērojams praktiski visās izglītības tematiskajās grupās, it īpaši inženierzinātnēs un ražošanā. Salīdzinot ar 2018. gada prognozēm, iztrūkums samazinājies par gandrīz 10 tūkstošiem (iepriekš ~38 tūkstoši 2027. gadā).

- **Starpdisciplināritāte** – mūsdienu sabiedrības izaicinājumi, kas ir saistīti ar vidi, veselību, sabiedrības procesiem, ekonomiku un citām sfērām, ir kompleksi, un to pilnvērtīgai izpratnei un risināšanai ir nepieciešama starpdisciplināra pieeja. Starpdisciplināritāte ir būtisks resurss inovāciju attīstībai. Tādējādi nākotnes izglītībai ir jāmeklē veidi, kā efektīvi ieviest un attīstīt starpdisciplināru pieeju izglītībā, kas ļauj pārkāpt mācību priekšmetu vai akadēmisku disciplīnu noteiktajām robežām un integrēt dažādus skatījumus uz pētāmo jautājumu. (EC, 10 Trends).
- **Plašāks izglītībā iesaistīto un ieinteresēto pušu loks** – mācīšanas un mācīšanās procesā iesaistās arvien plašāks dažādu ieinteresēto pušu loks – nevalstiskās organizācijas, privātais sektors, dažādas sabiedrības grupas u.c., lai piedāvātu daudzveidīgas mācīšanās iespējas, saturu un pieejas, resursus un tehnoloģijas. Tādējādi veidojas jaunas partnerības, sadarbības tīkli un formas starp izglītības iestādēm un citām iesaistītajām pusēm, starp publisko un privāto sektoru. (EC, 10 Trends). Būtiska šajā ziņā ir mērķtiecīga sadarbība starp vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības iestādēm, tajā skaitā daloties ar pieejamajiem resursiem. Tāpat izglītības vai pētniecības procesi un pati iestāde ir būtiska daļa no plašākas vietēja mēroga ekosistēmas – kopienas, nevis izolēta un atsevišķi funkcionējoša vienība. Šāds integrēts skatījums veido pamatu efektīvākai vietējās sabiedrības resursu izmantošanai izglītības nolūkiem, kā arī izglītības iestādēs radīto zināšanu pārnesei un izmantošanu vietējās sabiedrības labā.
Al tas arī nozīmē arvien pieaugošu starptautisku konkurenci.
- **Kompleksas izglītības pārvaldības sistēmas** – OECD norāda uz tendenci, ka OECD valstu izglītības sistēmas kļūst arvien kompleksākas. To ir veicinājusi gan decentralizācija, gan datu un pierādījumu par individu un izglītības iestāžu sniegumu pieejamība, gan arvien pieaugoša dažādu iesaistīto pušu interese un iesaistīšanās izglītības procesos. Kompleksas izglītības sistēmas pārvaldībai nākotnes kontekstā būtiska ir dalītas atbildības par izglītības rezultātiem stiprināšana, aktīvi iesaistot dažādas puses rezultātu monitoringā un atskaitīšanās. Attiecības starp izglītībā iesaistītajiem sociālajiem un sadarbības partneriem mainās no hierarhiskām un kontrolējošām uz savstarpēji atkarīgām, papildinošām un pašregulējošām attiecībām, kur būtiska ir uzticēšanās, kopīga vīzija, mērķu saskaņotība un skaidrība par visu iesaistīto pušu lomām un funkcijām. Kompleksas izglītības sistēmas pārvaldībai arvien būtiskāka ir stratēģiskā domāšana. Papildus ilgtermiņa redzējuma veidošanai svarīga ir arī inovāciju attīstības un pārneses kultūra, tajā skaitā politikas alternatīvu pārbaude kontrolētos eksperimentos, īstenoto politikas intervenču izvērtēšana u.c. (OECD, Governing Complex systems ziņojums).

Balstoties uz būtiskāko nākotnes tendenču pārskatu, tiek iezīmēta šāda Latvijas izglītības nākotnes vīzija, raksturojot universālas (uz visiem izglītības līmeņiem un veidiem attiecināmas) izmaiņas un aktuālos uzsvarus indivīda, izglītības iestādes, izglītības pakalpojuma un izglītības sistēmas līmenī:

<p>Indivīds</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ir ieinteresēts un motivēts mācīties un attīstīties mūža garumā, • Attīstītas pašvadītas mācīšanās prasmes, • Spēj kompleksi lietot iegūtās zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās reālās dzīves situācijās (ir kompetents), • Attīstītas caurviju prasmes, īpaši – digitālā kompetence, • Attīstītas rakstura iezīmes, vērtības, ieradumi, kas veicina personīgu, sabiedrības un apkārtējās vides ilgtspēju, • Mācās gan formālās, gan neformālās, gan informālās izglītības veidā, • Var ātri un ērti atjaunot, papildināt un apgūt jaunas prasmes, • Ir pieejama individuāla snieguma progresā mērīšana un atbalsts, • Var veidot savu individuālu mācīšanās ceļu (izmantojot dažādus resursus),
------------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Ir pieejams individualizēts atbalsts sava potenciāla īstenošanai un profesionālās attīstības plānošanai un virzīšanai.
<p>Izglītības iestāde</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nodrošina gan klātienē mācīšanos izglītības iestādē un saistītās vidēs (laboratorijas, uzņēmumi u.c.), gan attālinātu mācīšanos, gan mācīšanos tiešsaistē, • Iekļaujoša un atvērta dažādām izglītojamo grupām (t.sk. pieaugušajiem), • Ir multifunkcionāla (mācīšanās un attīstības vieta dažādām grupām u.c.), • Aktīvi iesaista un sadarbojas ar vietējo kopienu, reģionu, efektīvai un koordinētai resursu izmantošanai un zināšanu pārnesei, • Sadarbojas ar darba devējiem, tautsaimniecības nozarēm, • Ir “organizācija, kas mācās”, • Ir jaunu zināšanu, inovāciju radīšanas vieta, ideju inkubators, • Ir ar tālredzīgu un stratēģisku redzējumu (aktīvi sadarbojoties ar dibinātāju), • Ir aktīvā sadarbības tīklā ar citām iestādēm.
<p>Izglītības pakalpojums</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mūsdienīgs (tiek ņemtas vērā aktuālās tendences darba tirgū un sabiedrībā, kā arī pētniecībā), • Kvalitatīvs (noteikti standarti, salīdzinājums, novērtējums), • Ar starpdisciplināru pieeju, veiksmīgi apvienojot STEM un humanitārās un citas zinātnes, • Orientācija uz konkrētiem sasniedzamajiem mērķiem un rezultātiem, • Daudzveidīgs; tiek piedāvāts dažādās vidēs, veidos un izmantojot dažādas platformas (jaukta tipa mācīšanās, virtuālās realitātes iespējas, attālināta mācīšanās, mācīšanās darba vietā u.c.), • Ir elastīga sistēma izglītības turpināšanai, identificējot iepriekš iegūto izglītību un prasmes, • Pieejams arī <i>ad-hoc</i> veidā papildu zināšanu, prasmju apgūšanai, atjaunošanai, • Pielāgots izglītības piedāvājums atbilstoši indivīda vajadzībām, spējām, prasmēm, iepriekšējai pieredzei.
<p>Izglītības sistēma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pārmaiņām adaptētās spējīga, gatava proaktīvi reaģēt uz krīzēm, neparedzētām situācijām, • Tiek īstenota stratēģiska, ilgtermiņa domāšana un pieejas, • Tiek īstenota regulāra un mērķtiecīga sistēmas funkcionēšanas novērtēšana, izmantojot t.s. lielos datus, • Jo īpaši uzmanība tiek pievērsta izglītības kvalitātes monitoringam un izglītības kvalitātes vadībai, iesaistot dažādas ieinteresētās puses un stiprinot izglītības iestāžu dibinātāju līdzatbildību, • Ir kompetenta, spēcīga pārvaldība un vadība, • Izglītības politikas risinājumi tiek balstīti pētniecībā, pierādījumos, datos, • Izglītības politika ir lietotāj-orientēta, • Notiek izglītības politikas alternatīvu izmēģināšana, eksperimentēšana (<i>policy experimentation</i>), intervencu izvērtēšana un efektīvu sistēmisku risinājumu identificēšana, • Tiek veikti ieguldījumi ilgtermiņa izglītības sistēmas risinājumos un reformās.

3.Esošās situācijas un būtiskāko izaicinājumu raksturojums

Lai izvirzītu galvenos risināmos izglītības attīstības jautājumus 2021.-2027.gadam, apskatīta arī statistiska informācija par pašreizējo Latvijas izglītības situāciju, kā arī analizēti nacionāla mēroga novērtējumi un pētījumi un starptautiskas rekomendācijas.

3.1. Izglītības sistēmu raksturojošie statistiskie raksturlielumi

Latvijas izglītības situācijas novērtējumam kalpo izglītības sistēmas statistiskie raksturlielumi par pirmsskolu, vispārējo izglītību, iekļaujošu izglītību, profesionālo izglītību, augstāko izglītību, pedagogiem un akadēmisko personālu un izglītojamiem un pieaugušo dalību profesionālajā izglītībā. Tālāk atspoguļoti dati ir par 2018./2019. mācību/studiju gadu.

Vērtējot izglītības sistēmas statistiskos raksturlielumus, kuri atspoguļo 2018./2019.mācību /studiju gadu, tie jāsalīdzina ar izglītības sistēmas raksturojumu un prognozēm IAP 2014. – 2020.gadam, kā arī redzējumu par demogrāfisko situāciju un ekonomisko telpu.

Atbilstoši CSP datiem 2013.gada sākumā, Latvijā bija 2.02. milj. iedzīvotāju un tika prognozēta turpmāka iedzīvotāju skaita samazināšanās. 2020.gada sākumā Latvijā dzīvoja 1.908 milj. iedzīvotāju jeb par 6% mazāk⁶.

Ekonomikas attīstības Latvijas IKP prognozes 2020. gadā un turpmāk būtiski ietekmē neziņa par Covid-19 pandēmijas ietekmi uz norisēm Latvijā un pasaules tautsaimniecībās⁷.

Latvijas izglītības sistēma ir cieši saistīta ar valsts demogrāfiju un ekonomiku tādēļ, lai arī iedzīvotāju skaita kritums ir zemāks kā iepriekš prognozēts, mazāka skaidrība par valsts ekonomisko attīstību rada lielākus izaicinājumus izglītības attīstības plānošanai.

1) Pirmsskola

2013./2014. m.g.Latvijā darbojās 617 pirmsskolas izglītības iestādes, no tām 526 pašvaldības un 91 privātu līdzekļu finansētas. Izglītības iestādes apmeklēja 93 533 audzēkņi, no tiem 50 022 bija 1.5 - 4 gadus veci un bērni vecumā no 5 un vairāk gadiem - 43 511. 4 892 audzēkņi apguva pirmsskolas speciālo izglītības programmu. Izglītības iestādēs strādāja 9 703 darbinieki, no tiem 8 283 pedagogs, 1 031 vadības un administrācijas darbā, 510 – atbalsta personāls.

2018./2019.m. g.ir palielinājies kā izglītības iestāžu skaits, tā audzēkņu skaits: darbojās 634 pirmsskolas izglītības iestādes, no tām 501 pašvaldības un 133 privātu līdzekļu finansētas. Izglītības iestādes apmeklēja 99 177 audzēkņi, no tiem 59 184 bija 1.5 - 4 gadus veci un 39 993 vecuma grupā no 5 un vairāk gadiem. 4 102 audzēkņi apguva pirmsskolas speciālo izglītības programmu. Izglītības iestādēs strādāja 11 397 darbinieki, no tiem 9 646 pedagogs, 1 157 vadības un administrācijas darbā, 594 – atbalsta personāls.

2) Vispārējā izglītība

2013./2014. m. g.Latvijā darbojās 897 (759 pašvaldības līdzekļu finansētas un 46 privātas) vispārīzglītojošās dienas skolas. 2018./2019.m. g.skolu skaits ir samazinājies līdz 716, no kurām 2 valsts budžeta līdzekļu finansētas, 661 pašvaldības un 53 privātu līdzekļu finansētas. Neklātienē un tālmācības izglītību piedāvāja 24 izglītības iestādes, no tām 18 pašvaldību un 6 privātu līdzekļu finansētas.

2018./2019. m. g. vispārīzglītojošās dienas mācību programmās skolēnu skaits - 205 072, ir audzis salīdzinājumā ar 2013./2014.m. g. - 197 863 audzēkņiem.

Pamatizglītību (1.– 9.klase) dienas izglītības programmās ieguva 175 912 izglītojamie. Pamatizglītību neklātienē un tālmācībā ieguva 1 698 izglītojamie.

Vidējo izglītību (10.-12.klase) dienas izglītības programmās ieguva 29 160 izglītojamie. No tiem speciālās izglītības programmas apguva 81 izglītojamais. Neklātienē un tālmācībā izglītību ieguva 7 854 izglītojamie, no tiem izglītību speciālās klasēs - 19 izglītojamie.

⁶ <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaitis/meklet-tema/2694-iedzivotaju-skaita-izmainas-latvija-2019>

⁷ <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/monetaras-politikas-istenosana/prognozes>

Pedagogi vispārējās izglītības dienas mācību iestādēs

2018./2019. m. g. strādāja 28 464 pedagogi, no tiem 25 165 jeb 88% no kopējā pedagogu skaita bija sievietes. Atbalsta personāls bija 3 346 darbinieki. Pedagogu skaits vecuma grupā līdz 50 gadiem bija 57%, savukārt pedagogi vecuma grupā virs 50 gadiem 43% no kopējā pedagogu skaita.

3) Speciālā izglītība

2018./2019. m. g. Latvijā kopumā bija 54 speciālās izglītības iestādes, kurās mācījās 5 708 izglītojamie (5 627 izglītojamie apguva speciālo pamatizglītību un 81 izglītojama apguva speciālo vidējo izglītību). Savukārt 47 vispārējās izglītības iestādēs, kurās atvērtas speciālās klases, pamatizglītību apguva 1 475 izglītojamie.

Izglītojamo ar speciālām vajadzībām skaits, kuri integrēti vispārējās izglītības iestādēs (kopumā 369 iestādēs) un apguva speciālās izglītības programmas bija 4 989. Speciālās izglītības iestādēs strādāja 2 617 pedagogi.

4) Profesionālā izglītība

2013./2014. m. g. profesionālo vidējo izglītību kopumā ieguva 31 055 audzēkņi, 2018./2019. mācību gadā audzēkņu skaits samazinājies līdz 27 161 audzēknim jeb par 13%: 43 valsts pakļautības PII mācījās 25 038 audzēkņi, juridisku un fizisku personu pakļautībā esošās 8 izglītības iestādēs mācījās 783 audzēkņi un 1 pašvaldības pakļautības izglītības iestādē mācījās 1 340 audzēkņi.

Kopš 2014. gada ir notikusi IZM padotībā esošo PII (t.sk. ietverot pašvaldības padotības izglītības iestādes) tīkla optimizācija un pilnveide. Tās rezultātā IZM padotības izglītības iestāžu skaits samazinājās no 38 (2012./2013. m. g.) uz 21 izglītības iestādi 2018./2019. m. g. 2018./2019. m. g. profesionālo izglītību kopumā piedāvāja 59 PII (t.sk. koledžas).

PII 2018./2019. m. g. mācījās 748 izglītojamie ar speciālām vajadzībām. Izglītību par valsts budžeta līdzekļiem ieguva 25 085 audzēkņi, maksas izglītību ieguva 761 audzēknis un 1 315 audzēkņiem bija ES līdzekļu finansējums. No kopējā audzēkņu skaita 45% bija sievietes un 55% vīrieši.

Pedagogi profesionālās izglītības iestādēs

2018./2019. m. g. strādāja 3 676 pedagogi 5 624 pedagogiskajos amatos, t.sk. 56 pedagogi atbalsta personāla amatos.

5) Augstākā izglītība

2013./2014. studiju gadā AI sistēmā kopumā bija 61 izglītības iestāde, no tām 17 valsts augstskolas, 17 valsts koledžas, 16 juridisko personu dibinātas augstskolas un 8 juridisku personu dibinātas koledžas, kā arī 3 ārvalstu augstskolu filiāles. AI studēja 89 663 studenti.

2018./2019. studiju gadā AI sistēmā darbojās 54 izglītības iestādes: 6 universitātes, 21 augstskola un akadēmija, 19 koledžas, 6 augstskolu aģentūras un 2 ārvalstu augstskolu filiāles, kurās studēja 80 355 studenti. Pamata studijās 59 869 studenti un augstākā līmeņa studijās 20 486 studenti. Imatrikulēto kopskaits bija 27 652, pamata studijās 20 084 studenti un augstākā līmeņa studijās 7 568 studenti.

Valsts augstskolās: pamata studijās 59 869 studenti un augstākā līmeņa studijās 17 741 students. No visiem studējošiem par valsts budžeta līdzekļiem pamata studijās studēja 29% studentu un augstākā līmeņa studijās 13% studentu.

No AI studējošiem, maģistra studiju programmās studēja 16% studentu (6% profesionālajās maģistra studiju programmās un 10% akadēmiskajās maģistra programmās), savukārt 3% doktora studiju programmās. 2018./2019. studiju gadā Latvijas augstskolas ir absolvējuši 3 596 maģistri un 123 doktori. Jāatzīmē, ka kopš 2013. gada, kurā absolvēja 315 doktori, novērojams nemainīgs absolventu doktoru skaita kritums.

Latvijas valsts augstskolās kopumā svešvalodās studēja 6 366 studējošie, juridisko personu dibinātas augstskolās 9 204 un juridisko personu dibinātas koledžās 392 studējošie.

Latvijā darbojas 21 valsts budžeta finansēta zinātniskā institūcija un 48 privāti finansētas zinātniskās institūcijas.

Augstskolu personāla un vecuma struktūra

2013./2014. studiju gadā akadēmiskais un vispārējais personāls bija 8 647 (3 541 akadēmiskais un 5 106 vispārējais personāls). Valsts augstskolās personas ar zinātnisko grādu bija 63% no akadēmiskā personāla kopskaita. 7% no akadēmiskā personāla bija līdz 30 gadu veci, savukārt 17% virs 65 gadu veci.

2018./2019. studiju gadā no valsts augstskolās strādājošiem, akadēmiskais personāls bija 5 136 darbinieki, no kuriem 4 195 personām augstskola bija pamatdarbavieta un 941 personai augstskola nebija pamatdarbavieta. No 4 195 personām akadēmiskā personāla pamatdarbā, 593 profesori un 1194 pētnieki un vadošie pētnieki. Vispārējā personāla skaits - 4 575.

No valsts augstskolu akadēmiskā personāla skaita pamatdarbā, jaunāki par 30 gadiem bija 6%, lielākais īpatsvars strādājošo ir vecuma grupā no 30 - 39 gadiem un no 40 – 49 gadiem (attiecīgi 26% un 24%) un 16% bija vairāk kā 64 gadu veci.

Latvijas AI ir ievērojams sieviešu īpatsvars, valsts augstskolās strādā 2 312 sievietes (55% no kopējā akadēmiskā personāla skaita pamatdarbā), no kurām 259 profesores un 568 vadošās pētnieces un pētnieces.

Juridisko personu dibinātās augstskolas

Juridisko personu dibinātās augstskolās akadēmiskais personāls bija 1 138 darbinieki, no kuriem 511 augstskola ir pamatdarbavieta un 627 darbiniekam augstskola nav pamatdarbavieta. Vispārējā personāla skaits - 438. Personāla dzimumu procentuālā proporcija ir līdzīga kā valsts augstskolās, strādā 284 sievietes, no kurām 37 profesores un 17 vadošās pētnieces un pētnieces.

Koledžas

Valsts dibinātās koledžās, atskaitot valsts augstskolu aģentūras, akadēmiskais personāls bija 486 darbinieki, no kuriem 311, t.sk. skaitā 62 docentiem, augstskola ir pamatdarbavieta un 175 darbiniekiem augstskola nav pamatdarbavieta. Vispārējā personāla skaits - 401. Vecuma struktūra līdzīga augstskolām, koledžu personāls, kas jaunāks par 30 gadiem 3% un vairāk kā 64 gadus veci 15%.

Juridisko personu dibinātās koledžās akadēmiskais personāls bija 217 darbinieki, no kuriem 92 augstskola ir pamatdarbavieta un 125 darbiniekam augstskola nav pamatdarbavieta. Vispārējā personāla skaits - 68.

Valsts koledžās strādā 175 sievietes (59% no kopējā akadēmiskā personāla skaita pamatdarbā), no kurām 62 docentes. Juridisko personu dibinātās koledžās strādā 60 sievietes, no kurām 34 docentes.

6) Pieaugušo izglītība

Latvijā 2020. gadā bija 1 907 675 iedzīvotāji, t.sk. 1 037 556 iedzīvotāji 25-64 g.v.. Saskaņā ar Darba spēka apsekojumu, kas ir saistošs ES valstīm, iedzīvotāju (25-64 g.v.) īpatsvars, kas piedalījušies pieaugušo izglītībā **četrus nedēļu laikā pirms aptaujas** bija **7,4%** (2014. - 5,6%). Aktīvāk mācībās piedalījās jaunie pieaugušie (25-34 g.v.) – 13,% (2014. – 10,4%). Turpretim pirmspensijas vecuma iedzīvotāju dalība bija ievērojami zemāka – tikai 3,4% 55-64 g.v. bija iesaistīti mācībās (2014 - 2,2%). Vīrieši mazāk iesaistījās mācībās nekā sievietes – 5,4% un 9,3% attiecīgi (2014. – 4,9% un 6,3%).

Savukārt aplūkojot pieaugušo aktivitāti izglītībā **12 mēnešu ietvaros** (2016) – **47,5%** aptaujāto (2011.gadā – 32,4%) ir mācījušies formālajā izglītībā un/vai piedalījušies neformālās izglītības pasākumos. Galvenokārt dalība izglītības aktivitātēs bija saistībā ar darbu (83,1%), lai uzlabotu savas darba prasmes un veicinātu karjeras iespējas.

52,5% respondentu nepiedalījās izglītības aktivitātēs. Kā galvenais iemesls tika minēts „mācības bija pārāk dārgas, nevarēja atļauties”, to atzīmēja 48,4% respondentu. Sarindojot mācību šķēršļus pēc nozīmīguma – ar darbu saistītie šķēršļi tika minēti 17,7% (12,6% - “nevarēja savienot ar darba grafiku” un 5,1% - nebija darba devēja atbalsta) un 14,5% - “pārāk dārgas mācības”.

3.2. Būtiskākie izaicinājumi

Latvijas izglītības sistēmas aktuālie problēmjautājumi 2021.-2027.gadam apkopoti desmit būtiskāko izaicinājumu punktos. Tie balstās uz esošās situācijas izpēti, kas veikta analizējot 2014.-2020.gada Izglītības attīstības pamatnostādņu starpposma novērtējuma rezultātus (informatīvais ziņojums "Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam īstenošanas 2014.-2017.gadā starpposma novērtējumu"), OECD ziņojuma "Latvijas Prasmju stratēģija. Novērtējums un rekomendācijas" (2019) secinājumus, kā arī citiem datiem, kas iegūti Latvijai piedaloties starptautiski salīdzinošos OECD, IEA un EK pētījumos, kā arī saņemot starptautisku organizāciju rekomendācijas.

1) Nepietiekama pedagoga profesijas konkurētspēja

- **Zems profesijas prestižs** – Latvijā 23% skolotāju "piekrīt" vai "pilnīgi piekrīt" apgalvojumam, ka viņu profesija tiek novērtēta sabiedrībā (OECD vidēji 26%). Laikā no 2013.gada līdz 2018.gadam gandrīz pusē valstu un ekonomiku ar pieejamiem datiem ir palielinājies to skolotāju procents, kuri uzskata, ka profesija sabiedrībā tiek novērtēta. Tajā pašā laika posmā Latvijā to skolotāju procents, kuri uzskata, ka skolotāja profesija sabiedrībā tiek novērtēta, palicis nemainīgs (TALIS 2018);
- **Zema pedagoga profesijas pievilcība** - lai arī katru gadu izglītības jomā augstskolas absolvē vairāki simti absolventu (2017. gadā – 604 augstskolu absolventi izglītības jomā) liela daļa jauno speciālistu kā savu darba vietu neizvēlas izglītības iestādē⁸;
- **Izglītības iestādes nevar atrast darbaspēku** – nodibinājuma "Iespējamā misija" 2018. gadā veiktās aptaujas⁹ rezultāti rāda, ka, sākoties 2018./2019. m. g. Latvijā bija 380 vispārīzglītojošo izglītības iestāžu pedagogu vakances (neskaitot profesionālās izglītības iestāžu pedagogus un pirmsskolas izglītības pedagogus). Visvairāk vakancu bija matemātikas, ķīmijas, fizikas, informātikas, angļu valodas un sākumskolas pedagogiem. Ministrijas 2019. gada 19. augustā veiktās aptaujas¹⁰ rezultāti rāda, ka 2019./2020. m. g. sākumā kopā Latvijā bija ap 740 vakancēm izglītībā (ap 500 pilnas slodzes vakancu). Rīgā aptuveni 361 vakance. Visvairāk vakancu bija pirmsskolas, matemātikas, sākumskolas, latviešu valodas un angļu valodas pedagogiem.

2) Vāja pedagogu un akadēmiskā personāla ataudze

- **Skolotāju novecošanās rada risku skolotāju skaita iztrūkumam** - Latvijā skolotāju vidējais vecums ir 48 gadi (OECD vidējais rādītājs - 44 gadi); pedagogi vecuma grupā virs 50 gadiem - 43% no kopējā pedagogu skaita (IZM dati);
- **Nespēja noturēt jaunus skolotājus** – lai arī Latvijas skolās ienāk jaunie skolotāji, proti, TALIS 2018.gada pētījums uzrāda, ka apmēram 13% Latvijas skolotāju darba stāžs ir 1-5 gadi, tomēr būtiska problēma ir tā, ka jaunie skolotāji aiziet no skolām, proti, ar darba stāžu 6-10 gadi vairs ir tikai 6,5% skolotāji un ar darba stāžu 11-15 gadi – ap 8% skolotāju (TALIS 2018). Iespējamie iemesli – neatbilstoša atlase augstskolā, psiholoģiskā nepiemērotība profesijai, nepietiekams atbalsts no skolas¹¹;

⁸ Centrālā statistikas pārvalde, *Latvijas statistikas gadagrāmata 2018*. Skat. sadaļu "Izglītība un kultūra", 7.11. "Studenti augstskolās un koledžās pa izglītības tematiskajām grupām akadēmiskā gada sākumā". Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/ekonomika/ikp/meklet-tema/285-latvijas-statistikas-gadagramata-2018>.

⁹ Nodibinājums "Iespējamā misija" 2018. gada augustā sazinājās ar pilsētu un novadu izglītības pārvaldēm, lai apkopotu datus par pedagogu vakancēm vispārīzglītojošajos mācību priekšmetos. Kopumā tika saņemti dati par 380 vakancēm, no tām 151 ir pilnas slodzes vakance (21 un vairāk kontaktstundas) un 229 ir nepilnas slodzes vakances. Vakances ir visos Latvijas reģionos, aptuveni puse no tām – Rīgas pilsētā un reģionā; no Informatīvais ziņojums "Darba vidē balstīta studiju programma pedagogu sagatavošanai: īstenošana un attīstība", <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476411>

¹⁰ Ministrija 2019. gada 19. augustā aptaujāja 87 pilsētu un novadu izglītības pārvaldes. Tika noskaidrots, ka 21 novadā saskaņā ar izglītības pārvalžu sniegto informāciju vakancu nav.

¹¹ IPI, Starptautiskā mācību vides pētījuma OECD TALIS 2018 rezultāti: skolotāji un skolu direktori – kvalifikācija, nodarbinātība un slodze, darbā ievadīšana un profesionālā pilnveide (2019); https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/Publikācijas/TALIS2018ZinojumsB.pdf

- **Izdegšanas un darba pamešanas risks** – Latvijā 38% skolotāju norāda, ka vēlētos pamest profesiju tuvāko piecu gadu laikā (OECD vidēji 25%). Turklāt Latvijā 26% skolotāju 50 gadu vecumā un jaunāki vēlētos pamest profesiju tuvākajos piecos gados (OECD vidēji 14%). Darba pamešanai ir tālejošas sekas – tā ietekmē skolēnu sasniegumus, negatīvi ietekmē skolas klimatu un mācību programmu īstenošanu, nepieciešami ātri finansiāli un organizatoriski risinājumi trūkstošo skolotāju aizstāšanai (TALIS 2018); https://izm.gov.lv/images/aktualitates/2020/TALIS_CN_2018_II_LV.PDF;
- **Pētniecībā balstītas pedagoģiskās darbības un profesionālās pilnveides nepietiekamība**; nav pieejams pietiekami mērķtiecīgs un regulārs metodiskais un konsultatīvais atbalsts pedagogu un akadēmiskā personāla profesionālās kompetences sistemātiskai pilnveidei;
- **Neizmantots profesionālās sadarbības potenciāls** – TALIS 2018 akcentē, ka skolotāju profesionālā sadarbība, kas ietver lielāku skolotāju savstarpējo atkarību, veido pamatu inovatīvai un efektīvai mācīšanai. Latvijā 12% skolotāju ziņo par dalību profesionālajā sadarbībā vismaz reizi mēnesī (OECD vidējais rādītājs 21%) un 17% tikpat bieži mācību darbu organizē komandās (OECD vidējais rādītājs 28%); https://izm.gov.lv/images/aktualitates/2020/TALIS_CN_2018_II_LV.PDF;
- **Nepietiekami augstas kvalitātes doktorantūra** – doktorantūras studiju kvalitāte ietekmē pedagogu un akadēmiskā personāla ataudzes kvalitāti. Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990. gadā, doktora līmeņa augstākā izglītība attīstījusies galvenokārt augstskolu iekšienē. Normatīvais regulējums precīzi nosaka doktora grāda piešķiršanas jeb promocijas procesu, tomēr tas neregulē vai arī regulē nepietiekamā apmērā daudz būtisku aspektu, kas attiecas uz doktorantūras kvalitāti. Tāpēc doktorantūras kvalitāte dažādās augstskolās var krasi atšķirties. Nekvalitatīva doktorantūra negatīvi ietekmē ne tikai doktora grādu ieguvušo akadēmisko karjeru, bet arī zinātnes un AI sistēmas kvalitāti kopumā.

3) Mūsdienu vajadzībām nepietiekami atbilstošs izglītības piedāvājums

- **Profesionālās izglītības pievilcība** – lai arī kopējais vidusskolas līmeņa profesionālās izglītības programmās uzņemto audzēkņu skaits 2017.gadā ir palielinājies par 13% salīdzinot ar iepriekšējo gadu un sasniedz 38,6%, tomēr tas ir zemāks nekā vidējais rādītājs ES – 47,8%. Zemā interese skaidrojama ar pagātnes stereotipiem, profesionālajā izglītībā ieviesto reformu ietekmes nobīdi laikā, skolēnu zināšanām un izpratni par darba tirgus perspektīvām u.c.;
- Lai veicinātu profesionālās izglītības pievilcību, būtiska ir mērķtiecīga un sistemātiska **karjeras atbalsta pieejamība**, sākot jau no sākumskolas, un tādējādi veidojot bērnu izpratni par profesionālo izglītību. Karjeras attīstības atbalsts kā sistēma ir nepieciešama visos izglītības posmos, neatkarīgi no izglītību iegūšanas vecuma;
- **Nepietiekami plaši īstenots mūsdienīgs un kvalitatīvs profesionālās izglītības piedāvājums** – nepieciešams pilnveidot profesionālās izglītības piedāvājumu, lai tas labāk atbilstu tautsaimniecības prasībām; tāpat ir nepietiekams skaits profesionālās izglītības pedagogu, kas ir cieši saistīti ar darba vidi (pastāv ierobežojošs faktors – 160 stundas gadā, kuras var mācīt eksperts no darba vides bez pedagoģiskās izglītības, taču tas nav pietiekami, lai nodrošinātu nozares intervenci formālajā izglītības procesā);
- **Skolēnu ar augstiem sasniegumiem (lasīšanā, matemātikā, dabaszinātnēs) īpatsvars** – OECD PISA 2018 pētījumā par 15 gadus vecu skolēnu kompetenci lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs Latvijas rezultāti parāda, ka Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi lasīšanā (479 punkti) ir nedaudz zemāki par OECD valstu vidējo rezultātu (487 punkti); vidējie sasniegumi matemātikā (496 punkti) ir augstāki par OECD valstu vidējo līmeni (489 punkti); vidējie sasniegumi dabaszinātnēs (487 punkti) atbilst OECD valstu vidējam līmenim (489 punkti). Tomēr Latvijas **skolēnu ar augstiem sasniegumiem īpatsvars gan dabaszinātnēs, gan matemātikā, gan lasīšanā ir zemāks par OECD valstu vidējo rādītāju** (IPI ziņojums, 2019); tas signalizē par nepieciešamību vairāk attīstīt spēju iedziļināties un analizēt daudzveidīgu informāciju, piedāvāt risinājumus nestandarta situācijām, kas ir mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības uzdevums;

- **Vienlīdzīgas iespējas** – Atbilstoši PISA 2018 datiem, skolēnu sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki tiem Latvijas skolēniem, kuri saņem dažādus skolotāja atbalsta veidus katrā stundā vai vairumā stundu;
- **Zema izglītības piedāvājuma elastība** – izglītībā ir augsts standartizācijas līmenis un liels formālo prasību apjoms, nepietiekams digitalizācijas līmenis mācību piedāvājumā visās izglītības pakāpēs un veidos;
- **Izglītības iestāžu kapacitāte pārmaiņu vadīšanai** – izglītības iestādes saskaras ar aizvien jauniem izaicinājumiem, kuru risināšana prasa elastīgu pieeju un jaunas prasmes un kompetences. Lai nodrošinātu to attīstību, iestāžu vadībai nepieciešams atbalsts savas kvalifikācijas celšanā. Piemēram, augstākajā izglītībā būs nepieciešamas jaunas vadības kompetences pārvaldības modeļa maiņai. Tāpat būtisks iestādes kapacitātes raksturlielums ir tās **stratēģija un šīs stratēģijas kvalitāte**. Attiecībā uz AI stratēģiju izstrādi PB eksperti trūkumus saskatīja stratēģiju formas, satura, izstrādes procesa, un ieviešanas ziņā.

4) Nepietiekami iekļaujoša un sociāli emocionāli droša vide izglītības iestādēs

- **Sociāli emocionālā vide** – Latvijā līdzīgi kā OECD valstīs vidēji skolēnu apmierinātības līmenis ar dzīvi, salīdzinot PISA 2015 un PISA 2018, ir samazinājies (statistiski nozīmīgi). Augstāka apmierinātība ar dzīvi ir zēniem un skolēniem ar augstāku SES. Latvijā vairāk ar dzīvi apmierināti ir skolēni, kuriem ir augstāka piederības sajūta savai skolai, kuri ir orientēti uz sadarbību, vairāk izjūt skolotāju atbalstu un atgriezenisko saiti, mācās skolās ar labāku disciplināro klimatu un mazāk izjūt citu skolēnu pāridarījumus. Saskaņā ar PISA 2018 skolēnu aptaujas datiem Latvijas 15-gadīgie skolēni ir ieņem augstāko vietu starp OECD un ES valstīm skolēnu pāridarījumu ziņā (izsmiešana, fiziski pārinodarījumiem u.tml.). Latvijā līdzīgi kā OECD vidēji pāridarījumi biežāk sastopami skolās ar zemāku vidējo SES un lauku skolās, salīdzinot ar pilsētas skolās.

5) Nevienlīdzīgas izglītības iespējas starp pilsētām un laukiem

- **“Kvalitātes plaisa” starp Rīgas, pilsētu un lauku skolām** – OECD PISA pētījumi norāda, ka Latvijā SES daudz vairāk ietekmē skolēna rezultātus kā skolēna SES, kas liek secināt, ka skolas ietvaros skolēnu ģimeņu SES ir relatīvi vienāds. Latvijā aptuveni puse lauku skolu ietilpst grupā ar zemu SES un praktiski nav skolu ar augstu SES. Skolas ar augstu SES ir koncentrētas pilsētās, lielākā daļa Rīgā. Skolēnu snieguma atšķirības starp skolām ar dažādu SES Latvijā ir statistiski nozīmīgas. PISA 2018 rezultāti norāda uz pārējo Latvijas skolu snieguma pazemināšanos attiecībā pret Rīgas skolu vidējā snieguma rādītāju (503 punktiem). Lasīšanā, kas bija PISA 2018 padziļinātais fokuss, starpība ir pieaugusi līdz 30 punktiem pret pārējo pilsētu skolām un 50 punktiem pret lauku skolām. Tas liek secināt, ka iepriekšējos PISA pētījumos uzrādītās tendences turpinās un atšķirības starp Rīgas skolām un pārējām Latvijas skolām, it īpaši tām, kas atrodas laukos, turpina pieaugt. Latvijā skolēnu sasniegumi Rīgā un pilsētās ir ievērojami labāki par viņu vienaudžu sasniegumiem lauku skolās, turklāt vislabākie sasniegumi ir valsts ģimnāzijās, tām seko ģimnāzijas, sliktāki sasniegumi ir vidusskolās un vēl sliktāki – pamatskolās (OECD PISA 2018, IPI ziņojums, 2019);
- **Mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars** arī ir būtiski atšķirīgs pilsētās un laikos un 2018.gadā tie ir 6,2% pilsētās un 13,4% laukos. Šī tendence ir stabila un negatīvi ietekmē arī iedzīvotāju turpmāko dalību izglītības aktivitātēs mūža garumā.

6) Zema motivācija un iesaistīšanās pieaugušo izglītībā

- **Zema motivācija un iesaistīšanās pieaugušo izglītībā** – iespējamība, ka pieaugušie Latvijā regulāri atjaunina savas zināšanas un prasmes, iesaistoties pieaugušo izglītībā, saskaņā ar Eurostat 2019.gada datiem ir mazāka nekā vidēji ES. Tikai 7,4 % pieaugušo vecumā no 25 līdz 64 gadiem Latvijā pēdējo 4 nedēļu laikā ir bijuši iesaistīti mācībās. Kaut arī salīdzinājumā ar iepriekšējo plānošanas periodu dalība palielinājās no 5,6% 2024. gadā līdz 7,4%, tā paliek zemāka par ES vidējo līmeni – 11,1 %, gan par valsts

izvirzīto mērķi 2020. gadam – 15 %. Tas skaidrojams ar zemu motivāciju, atsevišķu grupu retāku dalību (piem., ar zemāku izglītības līmeni un pirmspensijas vecumu), grūtībām apvienot darbu ar mācībām, dažādiem citiem šķēršļiem (augsta maksa, ģimenes iemesli, darba devēja atbalsta trūkums). Pieaugušo izglītības aptaujas (2016) dati liecina, ka visbūtiskākais šķērslis ir tieši zema motivācija – 35% pieaugušo norādīja, ka viņi negribēja piedalīties pieaugušo izglītības aktivitātēs;

- Darba devēju motivēšanai ir būtiska ietekme darbinieku prasmju apgūšanā un pilnveidošanā;
- **Nepieciešams atbalsts pieaugušo dalībai izglītībā**, tajā skaitā pieaugušajiem ar zemu izglītības līmeni un/vai zemu profesionālo kvalifikāciju. Informēšanas un sasniegšanas pasākumiem, t.sk. karjeras attīstības atbalstam ir būtiska nozīme sabiedrības informēšanai par izglītības nozīmīgumu un atdevi. Pieaugušie mazākā mērā ir gatavi pavadīt izglītības procesā vairākus gadus. Modulāro programmu pieejamība pieaugušajiem profesionālās kvalifikācijas iegūšanai vai tās daļai īsākā laikā, kā arī iegūto prasmju atzīšana veicinās pieaugušo dalību izglītībā. PIKC ir nozīmīga pieredze pieaugušo izglītības īstenošanā, kā arī PIKC nodrošina reģionālo pārklājumu atbalsta nodrošināšanā.

7) Darba tirgū pieprasītu prasmju trūkums

- **Zema produktivitāte un inovētspēja** - Latvijas salīdzinoši zemā produktivitāte tiek minēta kā valsts ekonomisko attīstību kavējošs faktors gan EK gan OECD gan arī Latvijā veiktos pētījumos un izvērtējumos. Turklāt, Latvijā ir vērojamas būtiskas atšķirības starp produktivitāti dažādos reģionos. EK 2019.gada ziņojumā par Latviju norāda, ka Rīgas reģionā produktivitāte ir 74% no ES vidējā, bet, piemēram, Latgalē tikai 38% no ES vidējā. Produktivitātes rādītājiem ir cieša saistība ar pieprasījumu pēc inovācijām tautsaimniecības attīstībai, kas arī ir nepietiekams. Kā galvenie iemesli tiek minētas nepietiekamas uzņēmēju un darbaspēka prasmes, it īpaši, digitālajās tehnoloģijās un citās augstas pievienotās vērtības tehnoloģijās;
- **Būtiskas pārmaiņas darba saturā un organizācijā** - digitālo inovāciju, piemēram, mašīnmācīšanās, lielo datu un mākslīgā intelekta dēļ mainīsies daudzu darbvieta raksturs. OECD vērtē, ka OECD valstīs caurmērā apmēram 14 % darbinieku saskaras ar risku, ka viņu darbavietas tiks automatizētas, bet citi 32 % automatizācijas dēļ saskarsies ar būtiskām pārmaiņām savos darba pienākumos (Nedelkoska and Quintini, 2018). Atbilstoši prognozēm Latvijas tautsaimniecības izaugsmi galvenokārt noteiks jauno tehnoloģisko procesu lietošana, digitalizācija (konceptija „Industrija 4.0”) un procesu optimizācija, kas saistītas ar ievērojamu darbvieta skaita palielināšanos augsto un vidēji augsto tehnoloģiju sektoros (piemēram, informācija un komunikācija) un profesijās, kurās nepieciešams augsts prasmju līmenis (OECD Latvijas prasmju stratēģija 2019);
- **Noteiktu prasmju trūkums darba tirgū** - vairāk nekā divas trešdaļas darba devēju ziņo, ka prasmju trūkums ir ievērojams šķērslis ilgtermiņa investīciju lēmumiem (EIB, 2017). Šis trūkums ir īpaši akūts STEM un veselības aizsardzības jomās (OECD Latvijas prasmju stratēģija, 2019); Latvijas kontekstā pieaugušo izglītībai ir izšķirošā loma darba tirgus disproporciju mazināšanā un produktivitātes kāpināšanā;
- **IKT speciālistu trūkums darba tirgū** – lai arī Latvija ir palielinājusi augstskolu absolventu īpatsvaru IKT jomā un šis rādītājs ir palielinājies (Latvijā – 4,8% no visiem absolventiem) un ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (3,5% no visiem absolventiem), darba tirgū nav pietiekami daudz IKT speciālistu - saskaņā ar DESI datiem IKT speciālisti veido mazāku darbaspēka īpatsvaru (Latvijā – 2,3%) nekā pārējā ES (3,7 % ES kopumā). Tāpat 56% uzņēmumu, kas pieņēma darbā vai mēģināja pieņemt darbā IKT speciālistus, ir ziņojuši par grūtībām aizpildīt vakances;
- **Nepietiekams darba devēju atbalsts darbinieku mācībām.** Uzņēmumi koncentrē vienuviet būtisku daļu no visiem cilvēkresursiem. Darba devēji, uzlabojot darbinieku prasmes, saņem ieguvumus, paaugstinot darba ražīgumu un darbinieku lojalitāti uzņēmumam. Latvijā darba devēju izdevumi darbinieku mācībām, salīdzinot ar citām ES valstīm, ir zemi, par to liecina mācību izdevumu īpatsvars no visām darbaspēka izmaksām

uzņēmumos – Latvijā tas ir 0,8%, ES vidēji - 1,7%, un, piemēram, Dānijā - 2,7%, vai Francijā - 2,5% . Kā būtisku mācību šķēršļi pieaugušie (pēc nozīmīguma) min ar darbu saistītos mācību šķēršļus (12,6% - “nevarēja savienot ar darba grafiku” un 5,1% - nebija darba devēja atbalsta mācībām). Ieguldījumi IKT prasmju attīstībā darba vietā ir zemi – tikai 11 % uzņēmumu nodrošina darbiniekiem mācības, kas vērstas uz IKT prasmju pilnveidošanu un uzlabošanu, un šis skaitlis ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (23 %).

8) Nepietiekamas digitālās prasmes sabiedrībā

- **Zems digitālo pamatprasmju līmenis sabiedrībā kopumā** - tikai pusei pieaugušo Latvijā ir vismaz digitālās pamatprasmes, kā arī pieaugušo īpatsvars ar augstākām digitālajām prasmēm nekā pamatprasmes ir daudz zemāks par vidējo Eiropā (OECD Latvijas prasmju stratēģija 2019, DESI). Nākotnē digitālās pamatprasmes kļūst būtiskas, lai gūtu panākumus profesionālajā un personīgajā dzīvē. Šīs problēmas risinājums nozīmē ne tikai uzlabot jauniešu prasmes, bet arī palīdzēt pieaugušajiem attīstīt viņu prasmes, t.sk. caur caurviju pieeju digitālo prasmju apgūšanai dažādu izglītības programmu ietvaros;
- **Nepietiekamas digitālās prasmes sabiedrībā** – saskaņā ar 2019.gada DESI datiem 28 ES dalībvalstu vidū Latvija ierindojas 21.vietā attiecībā uz cilvēkkapitāla rādītājiem; tas ir zem ES vidējā rādītāja. Gan digitālo pamatprasmju, gan padziļinātu prasmju līmenis ir krietni zemāks par ES vidējo rādītāju. Tikai 48% Latvijas iedzīvotāju ir digitālās pamatprasmes (ES kopumā – 57%), un padziļinātu prasmju aspektā plaisa starp Latviju un citām ES valstīm ir vēl lielāka. Iedzīvotāju digitālo prasmju uzlabošana ir priekšnosacījums, lai veidotu un nodrošinātu digitalizācijai labvēlīgu vidi, uzlabotu uzņēmējdarbības produktivitāti un veicinātu Latvijas progresu un investīcijas jaunajās digitālajās tehnoloģijās¹².

9) Nepilnīga datu pārvaldība¹³ izglītības iestāžu un nacionālā līmenī

- **Nepilnīgas datu pārvaldības sistēmas izglītības iestāžu un nacionālā līmenī** - PB 2017./2018.gadā veiktajā pētījumā par Latvijas augstākās izglītības iekšējo finansēšanu un pārvaldību[1] ir konstatēts, ka ne visās Latvijas AI iestādēs ir visaptverošas pārvaldības informācijas sistēmas, kas nodrošina kvalitatīvu datu iegūšanu par AI iestādē īstenotajām darbībām, plānotajiem un sasniegtajiem rezultātiem un citu AI iestādes darbību raksturojošu informāciju, tādējādi būtiski apgrūtinot AI iestādes stratēģiskās vadības īstenošanu. Tādēļ eksperti ir rekomendējuši AI iestādēm izstrādāt un pilnveidot visaptverošu pārvaldības informācijas sistēmu;
- **Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas ieviešana un uzturēšana** - paaugstinoties sabiedrības informētības un zināšanu līmenim par izglītības sistēmā notiekošo, pieaug arī nepieciešamība iegūt un sabiedrībai saprotamā veidā sniegt regulāru informāciju par izglītības kvalitātes mērījumiem, to savstarpējām sakarībām. Tādēļ politikas veidotājiem un īstenošanai ir jāattīsta un jālieto daudzlīmeņu izglītības kvalitātes instrumenti. Pieaug arī pieprasījums pēc izglītības iestādes un individuus ietekmējošo lēmumu pamatojumiem, kas balstīti pierādījumos. Līdz ar to nepieciešama stabila izglītības sistēmas procesa un rezultātu mērīšanas sistēma, kas apvieno gan akreditāciju, gan citus kvalitātes novērtēšanas procesus, pārbaudījumus un arī ieguldījumu, kas nepieciešami mērķa sasniegšanai, novērtēšanai.

10) Neefektīvs izglītības iestāžu tīkls vispārējā un augstākajā izglītībā

¹² Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2019. gada ziņojums Latvija, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/latvia>

¹³ Datu pārvaldība ir jēdziens, kas aptver tehnoloģiju, procesu un cilvēkresursu jautājumus, fokusējoties gan uz datu pieejamību, gan uz datu kvalitāti un drošību, gan arī datu izmantošanu lēmumu pieņemšanā.

- **Neefektīvs vispārējās izglītības iestāžu tīkls** - pastāv plašs skolu tīkls ar zemu skolēnu un skolotāju skaita attiecību un zemām skolotāju algām; kļūst aizvien grūtāk uzturams (EK ziņojums); Optimāls skolu piepildījums dod iespēju izglītības jomai paredzēto finansējumu izmantot visaptverošai skolēnu kompetenču attīstībai. Skolu tīkla sakārtošana primāri ir skatāma, vērtējot pašvaldību iespējas savā teritorijā esošajās izglītības iestādēs nodrošināt skolēnu interesēm atbilstošu un kvalitatīvu izglītību, kam nepieciešama gan atbilstoša mācību vide un materiāltehniskais nodrošinājums, gan iespēja piesaistīt augsti kvalificētus pedagogus un atbalsta personālu;
- **Latvijas augstākās izglītības iestāžu tīkls ir nesamērīgi plašs un sadrumstalots.** Salīdzinot ar tuvākajām Eiropas valstīm, visu veidu valsts un privāto institūciju blīvums Latvijā ir daudz lielāks, un tajās mācās mazāk studējošo. Ja uz 1 milj. iedzīvotāju Latvijā ir 28 institūcijas, tad Igaunijā to ir 16, Lietuvā – 23, Somijā un Dānijā – 7.¹⁴ Līdz ar to vidēji vienā institūcijā 2017./2018. mācību gadā Latvijā mācījās 1 511, Igaunijā 2 200, Lietuvā 2 677, Somijā 4 147 un Dānijā 3 608 studējošie¹⁵. Latvijas augstskolu infrastruktūra šobrīd ir paredzēta aptuveni 150–160 tūkstošiem studējošo, bet šobrīd valstī ir aptuveni 80 tūkstoši studējošo. Pie tam, studējošo skaits privātajās augstskolās un valsts koledžās kopumā ir salīdzinoši daudz zemāks nekā valsts institūcijās. Nav arī lielas skaidrības par institūciju nosaukumu lietojumu (piem., universitāte, institūts, augstskola), jo nepastāv nekādi tipoloģijas kritēriji, tajā skaitā nav skaidra koledžu vieta izglītības sistēmā;
- Lielais izglītības iestāžu skaits **rada studiju programmu sadrumstalotību un dublēšanos**, kā sekas ir neliels vidējais studējošo skaits vienā programmā.

¹⁴ Aprēķinos izmantoti dati no Izglītības un zinātnes ministrijas Statistikas par augstāko izglītību un Akadēmiskās Informācijas Centra (AIC) akreditēto studiju virzienu un programmu datu bāzes <http://www.aic.lv/portal/aikna/akreditatie-studiju-virzieni-un-programmas>.

¹⁵ Izglītības un Zinātnes Ministrija, Statistika par augstāko izglītību; Statistics Estonia; Official Statistics Portal of Lithuania; Statistics Finland; Statistics Denmark.

4. Izglītības politikas virsmērķis un mērķi, to sasaiste ar Latvijas, Eiropas Savienības un globāliem attīstības un politikas plānošanas dokumentiem

Starptautiskā kontekstā ir būtiska Latvijas izglītības attīstības mērķu saskaņotība ar **ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem**. 2015. gada septembrī ANO dalībvalstis vienojās par atjaunotu ietvaru ilgtspējīgai attīstībai un ANO Ģenerālā asambleja pieņēma rezolūciju "Mūsu pasaules pārveidošana: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. Rezolūcijā ir noteikti 17 ilgtspējīgas attīstības mērķi, tai skaitā, mērķis Nr.4 "Nodrošināt iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību un veicināt mūžizglītības iespējas", kas paredz līdz 2030. gadam nodrošināt vienlīdzīgu pieeju kvalitatīvai izglītībai meitenēm un zēniem, līdzvērtīgas izglītības iespējas pilsētās un laukos, pieeju kvalitatīvai pirmsskolas izglītībai, tai skaitā, agrīnā vecumā, pieeju kvalitatīvai un atbilstoši profesionālajai izglītībai un mūsdienīgu prasmju apguvei un piekļuvi kvalitatīvai augstākajai izglītībai gan jauniešiem gan pieaugušajiem, kvalificētu pedagogu skaita palielināšanu, mūsdienīgu izglītības iestāžu attīstību, kuru izveidē tiek ņemtas vērā izglītojamo īpašās vajadzības, kā arī nodrošināt, ka visu veidu izglītībā un mācībās tiek integrēts saturs, kas veicina izpratni par ilgtspējīgu attīstību un ilgtspējīgu dzīvesveidu, cilvēktiesībām, dzimumu līdztiesību, veicinot miera un nevardarbības kultūru, globālo pilsoniskumu un radot izpratni par kultūras daudzveidību un kultūras ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā. Turklāt, iekļaujoša un kvalitatīva izglītība šajā ietvarā tiek uzskatīta ne tikai par vienu no programmas mērķiem, bet arī līdzekli un veidu kā ANO dalībvalstis var sasniegt visus 17 programmas mērķus. Veidojot pamatnostādnes, ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķī Nr.4 noteiktie uzdevumi ir ņemti vērā un iekļauti pamatnostādņu rīcības virzienu uzdevumos un pasākumos.

ES stratēģiskā ietvara Izglītība un mācības 2030 mērķi

[– tiks papildināts pēc tam, kad Eiropas Komisija būs publicējusi ES stratēģiskā ietvara "Izglītība un mācības 2030" dokumentu (plānots 2020. gada septembrī)]

EK Prasmju darba kārtība

[– tiks papildināts]

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija "Latvija 2030" Latvijas ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai paredz tādas prioritāros ilgtermiņa rīcības virzienus kā kvalitatīvas izglītības un bērnu aprūpes pieejamība, izglītības pieejamības nodrošināšana un pārmaiņu veikšana izglītības procesa organizācijā, skolu kā sociālo tīklojumu centru veidošanu, skolotāja profesijas lomas maiņu un izglītības procesa sasaisti ar profesionālo un sociālo vidi, plašāku tehnoloģiju izmantošanu visos izglītības līmeņos, kā arī izglītošanos visa mūža garumā. Pamatnostādnēs ir ņemti vērā šajos rīcības virzienos ietvertie uzstādījumi izglītības sistēmas attīstībai un izglītības pieejamības, kvalitātes un tehnoloģisko risinājumu nodrošināšanai.

Pamatnostādņu virsmērķis un mērķi ir cieši saistīti ar **NAP 2021.-2027. gadam** noteiktajām prioritātēm, it īpaši, prioritāti "Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei" un šajā prioritātē iekļautajiem rīcības virzieniem un sniedz ieguldījumu to īstenošanā, kā arī ar šajā plānā iezīmētajām Latvijas attīstības nākotnes tendencēm un sasniedzamajiem attīstības mērķiem. NAP2027 noteiktie rezultatīvie rādītāji un pamatnostādnēs noteiktie rezultatīvie rādītāji ir savstarpēji papildinoši un vērsti uz mūsdienīgas, kvalitatīvas un iekļaujošas izglītības attīstību.

Pamata pienesums pamatnostādņu attīstībā ir 2018. gadā uzsāktais OECD un IZM sadarbības projekts, kura mērķis ir Latvijas prasmju sistēmas pārvaldības, finansēšanas un atbilstības darba tirgum izvērtējums un rekomendācijas stratēģiskiem risinājumiem, kas iekļaujami 2021.-2027. gada pamatnostādnēs. Balstoties uz atziņām no konsultācijām, diskusijām un darba grupām ar plašu sociālo un sadarbības partneru loku, OECD sagatavotais ziņojums "**Latvijas Prasmju stratēģija. Novērtējums un rekomendācijas**" (2019) ir būtisks diagnostikas materiāls, kas norāda Latvijas izglītības sistēmas galvenos izaicinājumus un aktuālos jautājumus, kā arī sniedz rekomendācijas un ieteikumus izglītības politikas risinājumiem.

Ziņojums identificē četras prioritārās jomas Latvijas prasmju snieguma uzlabošanai:

1.prioritāte - Izglītojamo prasmju rezultātu stiprināšana (ieguldījumu tās risināšanā sniedz gan 1.mērķis, gan 2.mērķis, gan 3.mērķis);

2.prioritāte – Mūžizglītības kultūras veicināšana (ieguldījumu tās risināšanā sniedz 2.mērķis un 3.mērķis);

3.prioritāte – Prasmju nelīdzsvarotības samazināšana darba tirgū (ieguldījumu tās risināšanā sniedz 2.mērķis, 3.mērķis un 4.mērķis);

4.prioritāte – Prasmju sistēmas pārvaldības stiprināšana (ieguldījumu tās risināšanā sniedz 3.mērķis un 4.mērķis).

Projekta gaitā un ziņojuma ietvaros identificētā problemātika, kā arī rekomendācijas risinājumiem ir integrēti pamatnostādņu saturā. Pamatnostādņu ietvaros izvirzītie būtiskākie izaicinājumi un mērķi ir iznākums no diskusijām un sadarbības gan ar OECD, gan ar plašu sociālo un sadarbības partneru loku, iesaistot gan pētniekus, gan izglītības politikas veidotājus un īstenotājus, izglītības jomas ekspertus un praktiķus, nevalstisko organizāciju pārstāvjus, izglītojamo vecākus, valsts un pašvaldību institūciju pārstāvjus un citus izglītības jomas profesionāļus un interesentus.

[vēl tiks papildināts pēc OECD ziņojuma, komentāru saņemšanas - 2020.gada jūlijā/augustā]

Saistība un demarkācija ar citām pamatnostādnēm [tiks papildināts pēc pilnīgākas informācijas par citām pamatnostādnēm iegūšanas]

Izglītības attīstības virsmērķis 2021.-2027.gadam ir nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem, lai veicinātu viņu potenciāla attīstību un īstenošanu visa mūža garumā un lai veidotu viņu spēju mainīties un atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā.

Izglītības attīstības virsmērķa īstenošanai periodā no 2021.gada līdz 2027.gadam ir **izvēlēti četri mērķi, kas ir savstarpēji saistīti un papildinoši**. Izvēlētie mērķi norāda uz izglītības sistēmas svirām, kurām ir būtiska ietekme uz izglītības attīstību.

1.mērķis: Augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls.

Izglītības iestādes ir nozīmīgas zināšanu radīšanas vietas, kuru veikspēju veido tajās strādājošie izglītības iestāžu darbinieki, tajā skaitā pedagogi un akadēmiskais personāls. Viņu kompetence un kapacitāte būtiski ietekmē izglītības kvalitāti, kas savukārt ietekmē indivīda, valsts un tautsaimniecības attīstības perspektīvas.

Vispārējā izglītībā pētījumi parāda, ka skolas līmenī vislielākā ietekme uz skolēnu mācīšanos un sasniegumiem ir pedagogu efektivitātei un mācīšanas praksēm¹⁶. Arī AI sektora izaugsme primāri tiek izteikta ar cilvēkkapitāla kvalitāti un efektivitāti, nevis ar kvantitatīvu pieaugumu¹⁷. Tādējādi mūsdienīgu zināšanu un prasmju apgūšana un indivīda potenciāla attīstīšana nav iespējama bez kompetentiem, vispusīgi izglītotiem, motivētiem, uz izaugsmi un izcilību orientētiem pedagogiem un akadēmiskā personāla.

Ņemot vērā izglītības būtisko lomu indivīda un sabiedrības attīstībā, kā arī straujos pārmaiņu procesus vietējā un globālā mērogā, arī gaidas attiecībā uz izglītības darbinieku sniegumu arvien pieaug¹⁸.

Nākamajā desmitgadē Latvijas izglītībā turpināsies un tiks nostiprinātas dažāda mēroga pārmaiņu iniciatīvas, kas primāri saistītas ar pāreju uz skolēn-, audzēkņ- un student-centrētu pieeju un kompetencēs balstītu izglītību, elastīgu un pieaugušā vajadzībām atbilstošu mācību piedāvājumu. Pārmaiņu "mugurkauls" ir pedagogi un akadēmiskais personāls, kuri ir spējīgi šādas iniciatīvas īstenot. Tādēļ ir svarīgi ieguldīt esošo un jaunu pedagogu un akadēmiskā personāla "profesionālā kapitāla"¹⁹ attīstīšanā un stiprināšanā, viņu atbalstīšanā un motivēšanā. Pedagogi un akadēmiskais personāls ir pirmie un nozīmīgākie pārmaiņu aģenti izglītības sistēmā. Ikvienai

¹⁶ Hattie, 2003; Schwartz, Wurtzel and Olson, 2007; Barber and Mourshed, 2009; Darling-Hammond, 2017; OECD, 2018.

¹⁷ Pasaules Bankas ziņojums "Akadēmiskā karjera: laba starptautiskā prakse", 2017,

https://www.izm.gov.lv/images/izglitiba_augst/Pasaules_Banka/2.1_LV-Acad-Careers-Intern-Practice-Report-LAV_FINAL.pdf

¹⁸ TALIS 2018

¹⁹ Fullan, Hargreaves, 2015

valstij, kuras mērķis ir starptautiski konkurētspējīga izglītības sistēma, ir nepieciešams pieņemt darbā, noturēt, attīstīt un veidot augstas kvalitātes mācībspēkus.

Mērķa ietvaros izvirzītie rīcības virzieni un uzdevumi koncentrējas uz rīcībpolitikas iniciatīvām, kas risina jautājumus:

- Kā sagatavot un piesaistīt augsti kvalificētus, kompetentus un uz izcilību orientētus pedagogus un akadēmisko personālu?
- Kā stiprināt viņu motivāciju?
- Kā nodrošināt mērķtiecīgu, visiem pieejamu, augstas kvalitātes pedagogu un akadēmiskā personāla profesionālo attīstību?

2.mērķis: Mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums.

2014.-2020.gada plānošanas periodā Latvijas izglītības sistēmā ir izveidots nozīmīgs pamats mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības²⁰ nodrošināšanai visos izglītības līmeņos. Nozīmīgākās no tām ir *Skola2030* vispārējā izglītībā, pāreja uz modulārām izglītības programmām un darba vidē balstītu mācību pieeja profesionālajā izglītībā, skolotāju izglītības *restarta* programma un jauna doktorantūras modeļa izveide AI, kā arī studiju virzienu akreditācija atbilstoši Eiropas standartiem un vadlīnijām.

2021. – 2027.gada plānošanas periodā galvenais uzdevums ir nodrošināt uzsāktu iniciatīvu kvalitatīvu ieviešanu un sekmīgu pārmaiņu procesa vadību, tādējādi stiprinot un attīstot mūsdienīgu un kvalitatīvu izglītības piedāvājumu.

Mūsdienīgs un kvalitatīvs izglītības piedāvājums ir tāds, kas atbilst aktuālām tendencēm un norisēm sabiedrībā, jaunākajām pieejām un zināšanām pētniecībā, kā arī augstiem kvalitātes standartiem nacionālā un starptautiskā mērogā. Tāpat mūsdienīgam un kvalitatīvam izglītības piedāvājumam ir jānodrošina darba tirgū nepieciešamu un augsti novērtētu prasmju attīstība. Reaģējot uz globālām attīstības tendencēm un Latvijas stipro pušu un resursu izvērtējumu, Latvija savā attīstībā virzās no darbietilpīgas un resursu ietilpīgas ekonomikas uz zināšanu un tehnoloģiju ietilpīgu ekonomiku²¹. Tiek prognozēts, ka Latvijas ekonomiskā izaugsme primāri balstīsies uz digitalizāciju, jauno tehnoloģiju izmantošanu un procesu optimizāciju. Papildus konkrētu profesiju veikšanai nepieciešamajam prasmju komplektam, mūsdienīgs un kvalitatīvs izglītības piedāvājums nodrošina 21.gadsimta jeb caurviju prasmju attīstību – kritiskā domāšana un problēmrisināšana, jaunrade un uzņēmējspēja, pašvadīta mācīšanās, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība, digitālā prasme (*Skola2030*).

Izglītības attīstībai nozīmīgi ir mehānismi, kas nodrošina, ka izglītības piedāvājums tiek pārskatīts un pilnveidots. Centrāla nozīme izglītības piedāvājuma modernizācijai un kvalitātes paaugstināšanai ir sadarbība ar tautsaimniecības nozaru pārstāvjiem, darba devējiem, kā arī aktīva iesaiste izglītības internacionalizācijas procesos, kas veicina aktuālu zināšanu, labās pieredzes prakšu un izcilības standartu pārnesi uz Latvijas izglītības sistēmu.

Mērķa ietvaros izvirzītie rīcības virzieni un uzdevumi koncentrējas uz rīcībpolitikas iniciatīvām, kas risina jautājumus:

- Kādas pārmaiņas un kādā veidā īstenojamās izglītības saturā, procesā un izglītības vidē, lai vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības piedāvājums, t.sk. pieaugušajiem ir mūsdienīgs, kvalitatīvs un orientēts uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstību?
- Kādas ir būtiskas stratēģiskas partnerības un atbalsta mehānismi šajā kontekstā?

3.mērķis: Atbalsts ikviena izaugsmei.

Valsts attīstības kontekstā ir būtiski, ka mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums ir pieejams ikvienam.

Nākotnes sabiedrību raksturo arvien pieaugoša individualizācija - indivīdu atšķirīgi zināšanu līmeņi, atšķirīgas mācību/studiju laika un formāta iespējas, atšķirīgs mācību/studiju

²⁰ Saskaņā ar izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izstrādes ziņojumu izglītības kvalitātes novērtējums ir paredzēts četrās kategorijās: "atbilstība mērķiem", proti, vai iegūtā izglītības sasniedz izglītojamo personiskos un sabiedrības kopējos mērķus, kā arī "mācību kvalitāte", "droša vide" un "laba pārvaldība", kas veido un nodrošina nepieciešamo kontekstu, lai izvirzītie mērķi tiktu sasniegti (Ziņojums, Civitta).

²¹ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam.

uzsākšanas posms, atšķirīgi mērķi un mācību/studiju apjoms u.c. Tādējādi Latvijas izglītības sistēmai ir būtiski attīstīt politikas risinājumus, kas ļauj atbalstīt pēc iespējas ikviena skolēna, audzēkņa un studenta izaugsmi, kā arī nodrošina kvalitatīvas pieaugušo izglītības pieejamību.

Tas nozīmē iekļaujošas izglītības īstenošanu un atbalsta mehānismu nodrošināšanu, lai izglītības piedāvājums atbilst izglītojamo spējām, prasmēm, vajadzībām un iepriekšējai pieredzei, tādējādi veidojot pamatu individuāliem mācīšanās ceļiem un veicinot katra indivīda izaugsmi un attīstību.

Mērķa ietvaros izvirzītie rīcības virzieni un uzdevumi koncentrējas uz rīcībpolitikas iniciatīvām, kas risina jautājumus:

- Kādas ir būtiskākās atbalsta iniciatīvas un risinājumi, kas nodrošina ikviena izaugsmi?
- Kādi ir sistēmiski un kopienas mēroga risinājumi atbalsta izaugsmei nodrošināšanā?

4.mērķis: Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.

Izglītības sistēma ir kompleksa sistēma. Turklāt starptautiskajā izglītības telpā pašlaik novērojama tendence, ka pārmaiņu iniciatīvu jeb izglītības reformu skaits turpina pieaugt, piemēram, laikā no 2008.gada līdz 2014.gadam visās OECD valstīs (līdz 36 valstis) tika uzsāktas 450 izglītības reformas. Tas ir skaidrojams ar arvien ātrākām pārmaiņu norisēm sabiedrībā un nepieciešamību pēc iespējas proaktīvākām un efektīvākām izmaiņām izglītības sektorā.

Ņemot vērā, ka arī Latvijas izglītības sistēmā notiek vairākas nacionāla mēroga pārmaiņu iniciatīvas, nepieciešams attīstīt un nostiprināt izglītības kvalitātes vadības un izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas, kas veido pamatu pierādījumos balstītai izglītības politikai. Efektīvai uzsāktu pārmaiņu īstenošanai svarīga ir publiskā un izglītības sektora analītiskās un stratēģiskās kapacitātes stiprināšana, kā arī sadarbības veidošana ar sociālajiem un sadarbības partneriem, tādējādi nodrošinot pierādījumos balstītu un lietotāj-centrētu izglītības politikas plānošanu un ieviešanu.

Sistēmas un resursu pārvaldības ziņā nepieciešams stiprināt izglītības iestāžu pārvaldību, gan attīstot iestāžu vadības kapacitāti un kvalitāti, gan arī veidojot efektīvas pārvaldes formas, kā arī pārskatot un sakārtojot ar resursu vadību saistītus jautājumus. Vadības kapacitāte ir noteicoša, lai nodrošinātu mūsdienīga un kvalitatīva izglītības piedāvājuma īstenošanu. Pārmaiņu ilgtspējai nozīmīga ir izglītības iestādes transformācija uz "mācīšanās organizāciju".

Mērķa ietvaros izvirzītie rīcības virzieni un uzdevumi koncentrējas uz rīcībpolitikas iniciatīvām, kas risina jautājumus:

- Kā nodrošināt izglītības sistēmas un iestāžu stratēģisku un efektīvu pārvaldību?
- Kā nodrošināt pierādījumos balstītas un lietotāj-centrētas izglītības politikas plānošanu, īstenošanu un novērtēšanu?

Lai mērķu ietvaros plānoto uzdevumu īstenošana rezultētos ilgtspējīgās pārmaiņās, būtiski ir šādi noteikto uzdevumu, rīcības virzienu un mērķu **īstenošanas priekšnosacījumi jeb principi**:

- Mērķu un prioritāšu saskaņotība – dažādu pušu mērķi; dažādu rīcībpolitiku prioritātes; dažādu projektu prioritātes;
- Koordinēta un stratēģiska sadarbība – dažādos procesos un līmeņos iesaistīto pušu efektīva sadarbība;
- Katras iesaistītās puses atbildība (dalīta, kopīga atbildība), tajā skaitā līdzfinansējuma pieejas īstenošana un resursu apvienošana vienoto mērķu sasniegšanai;
- Datu un pierādījumu uzkrāšana un izmantošana tālāko lēmumu pieņemšanai – 2021.-2027.gadā plānoto rīcībpolitikas iniciatīvu izvērtēšana;
- Sistēmiskuma pieeja – dažādos procesos un līmeņos novēršama fragmentācija un sekmējama resursu efektīva izmantošana.

5. Izglītības politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji

Pamatnostādņu īstenošanas rezultāti ir noteikti atbilstoši pamatnostādnēs izvirzītajiem izglītības politikas mērķiem, tādēļ ir paredzēta četru politikas rezultātu sasniegšana 2027. gadā. Politikas rezultāti tiek raksturoti ar noteiktiem rezultāta rādītājiem, kas raksturo politikas rezultātu ietekmi.

Rezultātu rādītāju indikatoru atlasei ir noteikti šādi principi:

1. **Pieejami kvalitatīvi dati** (dati tiek vākti regulāri; ir kvalitatīva datu analīzes un interpretācijas metodoloģija indikatora noteikšanai);
2. Dati ir **starptautiski salīdzināmi**, ja iespējams, (OECD, Eurostat, DESI u.c. starptautiskie salīdzinošie pētījumi);
3. **Atbilst nacionālajām prioritātēm** (NAP 2021-2027) un starptautiskām rekomendācijām par izglītības sistēmas uzlabojumiem (EK, OECD u.c.),
4. **Atbilst t.s. SMART nosacījumiem:**
 - *Specifiski (Specific)* – indikatora definīcijai jābūt skaidrai, norādot atbilstošu datu agregācijas līmeni (izglītības iestāde, sistēma u.c.),
 - *Izmērāmi (Measurable)* – indikatoram jābūt tādām, lai to varētu izmērīt, analizēt, pārbaudīt,
 - *Vērsti uz darbību, īstenojami (Attributable/Actionable)* – indikatoram jānorāda attiecīgajām iesaistītajām un ieinteresētajām pusēm uz vajadzīgo rīcību,
 - *Atbilstoši (Relevant)* – indikatoram jābūt atbilstošam vēlamā rezultāta vai mērķa mēram,
 - *Laikā noteikti (Time-bound)* – indikatoram jāatspoguļo datu vākšanas laiks un jāparedz regulāri progresa mērījumi noteiktā laika posmā.

1. Politikas rezultāts: Kvalitatīva un kvantitatīva pedagoģu un akadēmiskā personāla ataudze.	Indikators	Līmenis	Datu avots	Ieguldījums mērķu sasniegšanā	Bāzes vērtība / gads	2024. g.	Mērķa vērtība 2027. g.
RR 1.1. Pilnvērtīgas iespējas veidot akadēmisko karjeru augstākajā izglītībā vienas iestādes ietvaros.	Pieaudzis akadēmiskā personāla īpatsvars, kuri nodarbināti pilna laika slodzē augstākās izglītības iestādēs (ISCED 5-8).	Augstākā izglītība	Eurostat	1	17,8% (2018. g.)	25%	50%

<p>RR 1.2. Vispārējā un profesionālā izglītībā ienāk jauni pedagogi un veido ilgtermiņa karjeru.</p>	<p>Pedagogu darba stāža proporcijas izmaiņas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pedagogu ģipatsvars, kuri pedagoģisko izglītību un/vai skolotāja kvalifikāciju ieguvuši pēdējo 5 gadu laikā; 2) Pedagogu ģipatsvars, kuru darba stāžs ir 6-10 gadi. 	<p>Vispārējā izglītība, Profesionālā izglītība</p>	<p>OECD TALIS</p>	<p>1</p>	<p>1) 8,9% (no 2013. līdz 2018. gadam), 2) 6,5% (TALIS 2018)</p>	<p>1) 10% 2) 8% (TALIS 2023)</p>	<p>1) 15% 2) 10% (TALIS 2028)</p>
<p>RR 1.3. Pieaudzis pedagogu un akadēmiskā personāla atalgojums, tādējādi veicinot profesijas prestiža pieaugumu.</p>	<p>Pedagogu, akadēmiskā un zinātniskā personāla ienākumu attiecības pret pilna laika darbinieku līdzīgas kvalifikācijas profesijās ar augstāko izglītību ienākumiem novērtējums, %:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pirmsskolas izglītībā, 2) vispārējā izglītībā (pamatizglītībā un vidējā vispārējā izglītībā), 3) profesionālā izglītībā, 4) augstākajā izglītībā. 	<p>Vispārējā izglītība, Profesionālā izglītība, Augstākā izglītība</p>	<p>CSP</p>	<p>1</p>	<p>1) 54/100 pirmsskolas pedagogi, 2) 69/100 pamatizglītības pedagogi, 73/100 vidējās izglītības pedagogi, 3) 72/100 profesionālās izglītības pedagogi, 4) 102/100 AI akadēmiskais personāls (2018. g.)</p>	<p>100/100 visiem pedagogiem AI 110/100</p>	<p>120/100 visiem pedagogiem</p>

2.Politikas rezultāts: Kvalitatīva un mūsdienīga izglītība.	Indikators	Līmenis	Datu avots	leguldījums mērķu sasniegšanā	Bāzes vērtība / gads	2024. g.	Mērķa vērtība 2027. g.
RR 2.1. Pieaugusi bērnu no 1 līdz 4 gadu vecumam dalība pirmsskolas izglītības programmās.	Bērnu īpatsvars no 1 gadu vecuma līdz 4 gadu vecumam, kuri apgūst pirmsskolas izglītības programmu.	Vispārējā izglītība (pirmsskola)	CSP	2, 3	68 % (1-4 g. v.) (2018./2019. g.)	70%	73%
RR 2.2. Paaugstinājies skolēnu ar augstiem mācību rezultātiem īpatsvars.	Skolēni ar augstiem mācību rezultātiem (skolēni 15 gadu vecumā; PISA 5. un 6.līmenis), %: 1) lasīšanā, 2) matemātikā, 3) dabaszinātnēs.	Vispārējā izglītība	OECD PISA	2, 3	1) 4,8% 2) 8,5 % 3) 3,8% (2018. g.)	1) 6%, 2) 9%, 3) 5%	1) 9%, 2) 11%, 3) 7% (OECD vidējais 2018)
RR 2.3. Samazinājies skolēnu ar zemiem mācību rezultātiem īpatsvars.	Skolēni ar zemiem mācību rezultātiem (15 gadu vecumā; zemāk par PISA 2. līmeni), %: 1) lasīšanā, 2) matemātikā, 3) dabaszinātnēs.	Vispārējā izglītība	OECD PISA	2, 3	1) 22,4% 2) 17,3% 3) 18,5% (2018. g.)	1) 20%, 2) 16%, 3) 17%	zemāk par 15% visās kompetencēs
RR 2.4. Pieaug izglītojamo īpatsvars, kuri turpina mācības nākamajā izglītības pakāpē	1) ledzīvotāji pēc izglītības līmeņa (tikai ar vispārējo vidējo) – <i>tas aptvertu arī pieaugušo izglītību;</i>	Vispārējā izglītība, Profesionālā izglītība, Augstākā izglītība	CSP	2, 3	1) 26,2% (2019. g.) 2) Pēc pamatskolas mācības turpina:	25,5%	24,5%

	2) Pamatskolu beigušo turpmākā izglītība, (%)				60,1% vidusskolās, 34,5% profesionālajā izglītībā, 5,4% mācības neturpina;	56% 39% 5%	52% 45% 3%
	3) Vidusskolu beigušo turpmākā izglītība (%)				3) Pēc vidējās izglītības: 62,6% turpina mācības AI un koledžās, 5,7%PII, 31,7% mācības neturpina.	68% 6% 26%	73% 7% 20%
RR 2.5. Pieaudzis pieaugušo izglītībā iesaistīto īpatsvars.	Pieaugušo (25-64) īpatsvars, kuri iesaistīti pieaugušo izglītībā pēdējā gada laikā (%).	Pieaugušo izglītība	Eurostat, Darbspēka apsekojums (LFS)	2, 3, 4	7,4% (2019. g.)	8%	15%
RR 2.6. Pieaudzis digitālo prasmju līmenis sabiedrībā (pamatprasmes, virs pamatlīmeņa).	Digitālo prasmju pilnveide: 1) Vismaz pamata līmeņa digitālās prasmes, 2) Digitālās prasmes virs pamatlīmeņa.	Vispārējā izglītība, Profesionālā izglītība, Pieaugušo izglītība Augstākā izglītība	DESI indekss <i>RIS3 aptaujas rezultāti (2023.gadā)</i>	2, 3, 4	1) 43% 2) 24% (DESI 2020 vērtība Latvijai)	50% 28%	58% 33% (ES 2020 vidējās vērtības)
RR 2.7. Augstākās izglītības absolventu nodarbinātība ir atbilstoša	Absolventu nodarbinātība ir atbilstoša profesiju pamatgrupās no 0 līdz 3 (vadītāji, vecākie speciālisti un speciālisti).	Augstākā izglītība	Absolventu monitoringa dati	2	78% (2018. g.)	80%	80%

kvalifikācijas līmenim.							
3.Politikas rezultāts: Ikvienam pieejams atbalsts viņa izaugsmei.	Indikators	Līmenis	Datu avots	leguldījums mērķu sasniegšanā	Bāzes vērtība / gads	2024. g.	Mērķa vērtība 2027. g.
RR 3.1. Pieaug profesionālās izglītības audzēkņu proporcija, kuru sniegums profesionālās kvalifikācijas eksāmenā ar darba devēju iesaisti ir augstu novērtēts	Labu, ļoti labu, teicamu un izcilu vērtējumu īpatsvars profesionālās kvalifikācijas eksāmenos	Profesionālā izglītība	VISC	2, 3	24,5% (vērtējums 9 – 10), 49,3% (7 – 8 balles) (2019. g.)	25% (vērtējums 9 un 10), 50% (7 un 8 balles)	27% (vērtējums 9 un 10), 52% (7 un 8 balles)
RR 3.2. Samazinājies skolēnu skaits, kuri piedzīvojuši dažāda veida pāridarījumus skolā.	Skolēnu proporcija, kas piedzīvojuši dažāda veida pāridarījumus skolā (izsmiešana, draudēšana, fiziski pāridarījumi, u.c.). skolā.	Vispārējā izglītība	OECD PISA	2, 3	31% (PISA 2015) 35% (PISA 2018)	27%	23% (OECD vidējais 2018. g.)

<p>RR 3.3. Paaugstinājies izglītojamo īpatsvars, kuri nominālajā laikā pabeidz profesionālās izglītības programmas un pilna laika augstākās izglītības (LKI 5-6) programmās.</p>	<p>Profesionālās un profesionālās vidējās izglītības programmās un augstākās izglītības programmā uzņemto un absolvējušo (teorētiskais studiju laiks + 2 gadi) izglītojamo skaita attiecība.</p>	<p>Profesionālā izglītība, Augstākā izglītība</p>	<p>IZM VIIS</p>	<p>2, 3</p>	<p>54 % profesionālās izglītības programmās (2018. g.) 44% augstākās izglītības programmās (šķērskohorta, 2018)</p>	<p>60% 50%</p>	<p>70% 60%</p>
<p>RR 3.4. Samazinājies mācības priekšlaicīgi pametušo izglītojamo īpatsvars.</p>	<p>Jaunieši (18-24 g. v.), kas neturpina izglītību, %, <ol style="list-style-type: none"> 1) kopumā, 2) vienlīdzības dimensijas kontekstā (dzimums, pilsēta/lauki). </p>	<p>Vispārējā izglītība, Profesionālā izglītība,</p>	<p>CSP / Eurostat, Darbspēka apsekojums (LFS)</p>	<p>2, 3</p>	<p>1) 8,7% 2) 10,5% vīrieši, 6,8% sievietes; 6,2% pilsētās, 13,4% laukos; 7,1% vīrieši pilsētās, 5,4% sievietes pilsētās; 16,6% vīrieši laukos, 9,7% sievietes laukos (2019. g.)</p>	<p>1) kopā 8% 2) vīriešiem 12%</p>	<p>1) kopā 7,5% 2) vīriešiem 10%</p>

RR 3.5 Lielāka darba devēju iesaiste izglītībā, veicinot mācīšanos darba vietā.	Izglītojamo, kas apguvuši jaunas prasmes, mācoties darba vietā, īpatsvars.	Profesionālā izglītība	IZM VIIS	2, 3	Profesionālā izglītība 16,6 % (2019.g)	20%	25%
RR 3.6 Pieaug darba devēju atbalsts darbinieku izaugsmei un izglītībai.	Nodarbināto vecuma grupā 25–64, kuri piedalījās izglītības procesā apmaksāto darba stundu laikā, īpatsvars no nodarbinātajiem vecuma grupā 25-64, kuri piedalījās izglītības procesā.	Profesionālā izglītība, Pieaugušo izglītība	CSP	3	42,8% (2018)	47%	55% (NAP mērķa vērtība)
RR 3.7 Pieaug skolēnu pilsoniskās izglītības kompetence	Skolēnu proporcija, kuru kompetence atbilst augstākajam pilsoniskās izglītības kompetences līmenim	Vispārējā izglītība	IEA ICCS	2,3	19,5% (2016)	23%	35% (vidējais ICILS 2016 rezultāts)
RR 3.8 samazinās NEET jauniešu skaits	Jauniešu, kas nav iesaistīti izglītībā, nodarbinātībā vai neapgūst arodu, īpatsvars %	Profesionālā izglītība, augstākā izglītība	Eurostat	2,3	10,3% (2019)	7%	5%
4.Politikas rezultāts: Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.	Indikators	Līmenis	Datu avots	Ieguldījums mērķu sasniegšanā	Bāzes vērtība / gads	2024. g.	Mērķa vērtība 2027. g.

RR 4.1. Nodrošināts kvalitatīvs izglītības piedāvājums.	Izglītības programmu īpatsvars, kas ir akreditētas uz noteikto akreditācijas periodu bez papildus nosacījumiem.	Vispārējā izglītība, Profesionālā izglītība	IZM, IKVD	1, 2, 3,	(netiek noteikta)	50%	75%
RR 4.2. Pieaug kopējie izdevumi uz vienu pilna laika ekvivalenta studējošo (% no OECD vidējā)	Finansējums uz vienu studējošo.	Augstākā izglītība	OECD	2, 4	48% (2016.g.)	60%	80%

6. Rīcības virzieni un uzdevumi politikas mērķu sasniegšanai**Mērķis 1: Augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls.**

Pārskats par rīcības virzieniem un uzdevumiem, uzdevumu īstenošanas uzsākšanas un pabeigšanas termiņu, atbildīgo institūciju un līdzatbildīgajām institūcijām.

Nr. p.k.	Uzdevums	Izpildes termiņš (gads)	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Sasaiste ar politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju
Rīcības virziens 1.1. Pedagogu sagatavošana, piesaiste un attīstība.					
1.1.1.	Attīstīt pedagogu sagatavošanas sistēmu.		IZM	Augstskolas, nodibinājums "Iespējamā misija", izglītības iestāžu dibinātāji	1.politikas rezultāts, RR 1.2.
1.1.2.	Nodrošināt regulāru pedagogu profesionālo pilnveidi, metodisko un konsultatīvo atbalstu, mērķtiecīgi koordinējot dažādu pušu iesaisti un sadarbību.		IZM, VISC	Augstskolas, zinātniskie institūti, dažādu tautsaimniecības nozaru pārstāvji – institūcijas un organizācijas, LZP, AIC AIKA, VIAA, PIKC	1.politikas rezultāts, RR 1.2.; 2.politikas rezultāts, RR 2.2., RR 2.3.; 3.politikas rezultāts, RR 3.1., RR 3.2., RR 3.3., RR 3.4., RR 3.7., RR 3.8.
1.1.3	Veidot ilgtspējīgus profesionālās pieredzes apmaiņas un sadarbības tīklus.		IZM, VISC	VIAA	1.politikas rezultāts, RR 1.2.
1.1.4	Nodrošināt konkurētspējīgu atalgojumu.		IZM	Pašvaldības, citi dibinātāji	1.politikas rezultāts, RR 1.3.
Rīcības virziens 1.2. Akadēmiskā personāla sagatavošana, piesaiste un attīstība.					
1.2.1.	Nodrošināt jaunas akadēmiskā personāla sagatavošanas un profesionālās pilnveides sistēmas ieviešanu.		IZM	KM, VM, ZM, AiM, IeM, AIC, AII	1.politikas rezultāts, RR 1.1.; 2.politikas rezultāts, RR 2.4., RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.3.
1.2.2.	Izveidot un ieviest pievilcīgu un taisnīgu atalgojuma sistēmu AI.		IZM	KM, VM, ZM, AiM, IeM, AII	1.politikas rezultāts, RR 1.1., RR 1.3.

Rīcības virzienu un uzdevumu detalizētāks apraksts.

Pamatnostādnēs plānoto rīcības virzienu un uzdevumu izstrāde balstīta uz svarīgiem cilvēkresursu attīstības politikas elementiem:

- augstas kvalitātes kandidātu piesaistīšana profesijai (motivējoša un pievilcīga darba vide un nosacījumi, tajā skaitā atalgojums, profesijas prestiža veidošana),
- kvalitatīva sākotnējā izglītība jeb sagatavošanas programmas (nepieciešamo un aktuālo prasmju attīstības nodrošināšana),
- atbalsta nodrošināšana personāla nepārtrauktai attīstībai (darba vidē pieejamais atbalsts, profesionālā pilnveide, karjeras attīstības iespējas, labās prakses un sadarbības),
- personāla apmierinātības ar darbu un profesijas statusu uzturēšana (koordinēta un stratēģiska pieeja saistīto procesu plānošanā un ieviešanā, prognozējamība, attīstības iespējas, piederība profesionāļu tīklam).

Pamatnostādņu 1.mērķī aprakstītie rīcības virzieni un uzdevumi par pedagogu un akadēmiskā personāla profesionālo pilnveidi un attīstību ir cieši saistīti ar 4.mērķī "Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība" iekļauto izglītības iestāžu vadības kapacitātes stiprināšanu, tā kā pedagogu un akadēmiskā personāla profesionālās kompetences pilnveide un pārvaldība ir būtiska izglītības iestādes vadības funkcija.

Tāpat 1.mērķis ir priekšnosacījums 2.mērķa "Mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums" un 3.mērķa "Atbalsts ikviena izaugsmei" veiksmīgai īstenošanai. Ja nebūs pieejami augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls, nebūs iespējams īstenot kvalitatīvu izglītību un nodrošināt atbalstu ikvienam izglītojamam.

Rīcības virziens 1.1. Pedagogu sagatavošana, piesaiste un attīstība.

Uzdevums 1.1.1. Attīstīt pedagogu sagatavošanas sistēmu.

Reaģējot uz Latvijas demogrāfisko attīstību un pedagogu novecošanos, pedagogu trūkumu, jo īpaši STEM un valodu mācību jomās, pedagogu mainību un jaunu pedagogu piesaistes aktualitāti, no 2021.gada plānots ieviest **sistēmu regulārai un pierādījumos balstītai pedagogu pieprasījuma un piedāvājuma analīzei un stratēģiskai plānošanai**, tajā skaitā izstrādājot un aprobežot pedagogu pieprasījuma un piedāvājuma analīzes un tendenču prognozēšanas rīku. Tas nodrošinās apsteidzošu un mērķtiecīgu izglītības politikas risinājumu un pasākumu īstenošanu aktuālo problēmjautājumu risināšanai. Datu analīzes rezultāti, izmantojot analītisko rīku, palīdzēs rast atbildes uz tādiem jautājumiem kā pedagogu nodarbinātības veidošanās principi un ietekmējošie faktori (priekšmeti, slodze stundās, papildu amati, vakanču struktūra) izglītības iestādē, pedagogu nodarbinātības prognozes īstermiņā (1 gads), vidējā termiņā (5 gadi) un ilgtermiņā (10 gadi un vairāk), lai plānotu studējošo skaitu un valsts finansējumu pedagogu sagatavošanai, kā arī pedagogu profesionālās kompetences pilnveides plānošanai un organizēšanai.

Līdz 2027.gadam plānots **nostiprināt 2020.gadā izveidoto pedagogu izglītības sistēmu**, lai padarītu pedagogu izglītību kvalitatīvāku un lai tā spētu ātri reaģēt uz darba tirgus prasībām un pielāgoties tehnoloģiju attīstībai. Valstī tiek īstenota mācību satura un pieejas reforma vispārējā izglītībā, kas paredz pāreju uz kompetenču pieeju izglītībā; līdz ar to ir nepieciešams pilnveidot pedagogu zināšanas un prasmes atbilstoši mūsdienīgai lietpratības izglītībai un darbam ar jauno mācību saturu. Pedagogu izglītības sistēmas stiprināšana sniegs ieguldījumu jaunu pedagogu piesaistē, tādējādi risinot aktuālo jautājumu par pedagogu trūkumu visās izglītības pakāpēs. Lai sekmētu kvalitatīvu pedagogu piesaisti izglītības iestādēm, jāpanāk, ka izglītības zinātni dodas studēt labākie skolēni un speciālisti pēc studiju pabeigšanas citā jomā. Uzņemšanai visās studiju programmās pedagoga profesionālās kvalifikācijas iegūšanai ir nepieciešama atlase, kurā izvērtē gan pretendentu akadēmiskās zināšanas studijām izvēlētajā kompetenču jomā, gan motivāciju un profesionālās īpašības. Līdz šim īstenoto 55 studiju programmu vietā līdz 2020.gada beigām tiek izstrādāti 23 pedagogu izglītības studiju programmu standarti, t.sk., paredzot, ka integrētajā profesionāla bakalaura studiju programmā tiek izstrādāti 5 kompetenču jomu apakšprogrammu standarti, bet otrā līmeņa profesionālās AI studiju programmā, studijām pedagoga profesionālās kvalifikācijas iegūšanai pēc citas (ne-pedagoģijas) studiju programmas apgūšanas ir jāizstrādā 7 kompetenču jomu apakšprogrammu standarti.

Uzņemšana jaunā satura programmās skolotāja kvalifikācijas iegūšanai plānota sākot ar 2020./2021. akadēmisko gadu. Veiksmīgai studiju programmu īstenošanas uzsākšanai un studiju programmu īstenošanas monitoringam līdz akreditācijai plānots veidot studiju programmu padomes dažādām studiju programmām un to grupām, kurās līdzdarbosies darba devēji, sociālie partneri, studenti un studiju programmu direktori.

Jaunās pedagogu izglītības sistēmas konceptuālais modelis paredz divas alternatīvas pedagoga profesionālās kvalifikācijas iegūšanai:

- 1) tiem pretendentiem, kuri izvēlas apgūt pedagoga profesiju pēc vidējās izglītības iegūšanas: bakalaura studiju programma – četri gadi,
- 2) tiem pretendentiem, kuri, iegūstot grādu, ir pabeiguši cita studiju virziena programmu un vēlas turpināt izglītību un apgūt pedagoga profesiju: pedagoga profesionālās kvalifikācijas studiju programma – viens gads²².

Jaunveidojamo studiju programmu apgūvē jāparedz maksimāli cieša sasaiste ar darba vidi, gan prakšu, mācību vizīšu, kursu ietvaros izstrādājamo individuālo un grupu darbu projektos, gan citās aktivitātēs.

Programmas balstās uz DVB studiju pieeju, kur kā labās prakses piemērs Latvijā veiksmīgi aprobētai DVB pieejai izglītībā kalpo nodibinājuma "Iespējamā misija" pedagogu sagatavošanas programmā izmantotais trīs posmu modelis: (1) piesaistes un atlases posms, (2) kvalifikācijas iegūšanas posms, (3) indukcijas posms. Būtisku loma veiksmīgai programmu ieviešanai ir AI iestādēs un darba vidē pieejamais atbalsts – mentori, prakses vadītāji. Laika posmā līdz 2027.gadam ir jāizveido pilnvērtīgi funkcionējošs DVB pieejas modelis pedagogu izglītībā, kas balstās uz augstskolas, izglītības iestādes un studējošā sadarbību, mentoru atbalstu jaunajam pedagogam gan studiju laikā gan pirmajos gados pēc kvalifikācijas iegūšanas.

Jaunā pedagogu sagatavošanas sistēma paredz, ka dažādiem atbalsta instrumentiem ir jābūt pieejamiem gan studentiem, gan absolventiem. Pētījumi liecina, ka, lai arī Latvijas skolās ienāk jaunie skolotāji, tomēr būtiska problēma ir tā, ka jaunie skolotāji aiziet no skolām (TALIS 2018). Skolotāji ir vissvarīgākais ar skolu saistītais faktors, kas nosaka skolēnu sasniegumus.²³ Pētījumi arī rāda, ka katrs nākamais gads, ko skolotājs pavada darbā uzlabo skolēnu sasniegumus, īpaši nozīmīgi tas ir pirmajos piecos skolotāja darba gados.²⁴ Tādējādi nepieciešams sniegt papildu atbalstu skolotājiem tieši pirmajos darba gados, piemēram, ieviešot indukcijas programmas, kuru laikā skolotājs, kurš uzsācis savu skolotāja karjeru, saņem mentora atbalstu labāk iekļauties darba vidē gan emocionāli, gan mācoties plānot un līdzsvarot savus pienākumus (piemēram, lekciju gatavošanu un stundu vadīšanu).²⁵

Uzdevums 1.1.2. Nodrošināt regulāru pedagogu profesionālo pilnveidi, metodisko un konsultatīvo atbalstu, mērķtiecīgi koordinējot dažādu pušu iesaisti un sadarbību.

Mainoties uzsvāriem izglītības saturā un izglītības iestāžu darbībā, pārmaiņas tiek sagaidītas arī no pedagogiem. Pedagogiem ir jāspēj veicināt un sekot līdzi katra izglītojamā izaugsmei, jāspēj pielietot pedagoģiskās pieejas un stratēģijas klasē ar izglītojamiem, kuri pārstāv dažādus kultūras, valodas, sociālos un ekonomiskos kontekstus, jāprot iekļaut izglītojamos ar speciālām vajadzībām, jāprot efektīvi izmantot informācijas un komunikāciju tehnoloģijas mācīšanai, vērtēt izglītojamo sniegumu, jāiesaistās mācību satura plānošanā, jānodrošina sadarbība ar vecākiem skolēnu mācīšanās atbalstam u.c. Lai pedagogi spētu proaktīvi reaģēt uz pārmaiņām sabiedrībā un dažādiem neparedzētiem izaicinājumiem savā darbā, nepieciešams pastāvīgi pilnveidot savas profesionālās kompetences un mācīties mūža garumā.

²² Informatīvais ziņojums "Darba vidē balstīta studiju programma pedagogu sagatavošanai: īstenošana un attīstība", 2020; <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476411&mode=mk&date=2020-01-21>

²³ Schwartz RB., Wurtzel J., Olson L. Attracting and retaining teachers: concerns about the supply and quality of teachers are generating new policies in many OECD countries, 2007 <https://go.gale.com/ps/anonymou?id=GALE%7CA166750312&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=00297054&p=AONE&sw=w>

²⁴ TALIS - The OECD Teaching and Learning International Survey 2018 <http://www.oecd.org/education/talis/>

²⁵ TALIS - The OECD Teaching and Learning International Survey 2018 <http://www.oecd.org/education/talis/>

Izglītības sistēmas līmenī pamatnostādņu periodā tiks stiprināta **stratēģiskas un sistēmiskas pieejas īstenošana pedagogu profesionālās pilnveides nodrošināšanai**, kas ietver:

- ikgadēju un pierādījumos balstītu pedagogu profesionālās pilnveides vajadzību noteikšanu, izmantojot pilnveidotus pedagogu kompetenču novērtēšanas instrumentus un metodes;
- mērķtiecīgu un vajadzībās balstītu pedagogu profesionālās pilnveides plānošanu valsts un pašvaldību līmenī, nodrošinot līdzvērtīgas atbalsta iespējas visiem pedagogiem;
- vienotas, koordinētas un stratēģiski pārraudzītas profesionālās pilnveides sistēmas ieviešanu, nodrošinot profesionālajā pilnveidē dažādu iesaistīto pušu efektīvu sadarbību;
- atbalstu inovatīvu, pētniecībā balstītu un dažādu profesionālās pilnveides aktivitāšu īstenošanai un metodiskā atbalsta nodrošināšanai;
- vienotu pedagogu profesionālās pilnveides risinājumu kvalitātes un efektivitātes novērtēšanu, tādējādi veicinot kvalitātes paaugstināšanu.

Mērķtiecīga pedagogu profesionālā pilnveide ir būtisks priekšnosacījums pilnveidotā mācību satura un pieejas ieviešanai vispārējā izglītībā, profesionālās izglītības izcilības nodrošināšanai, pieaugušo izglītības attīstībai un izglītības iestāžu metodiskās kapacitātes stiprināšanai visā Latvijā. Nākamajā periodā tiks izveidota **vienota pedagogu profesionālās kompetences pilnveides sistēma, koordinējot visas iesaistītās puses** augstas kvalitātes metodiskā un konsultatīvā atbalsta nodrošināšanai pedagogiem visā Latvijā. Pašlaik pedagogu profesionālā pilnveide ir fragmentāra, lielākoties norit atsevišķu kursu veidā un dažādu ESF projektu ietvaros, kas nav pieejami visiem pedagogiem un ir paredzēti konkrētu projektu mērķu sasniegšanai.

Paredzēts, ka vienotas pedagogu profesionālās kompetences pilnveides sistēmas ieviešanai tiks stiprināta VISC kapacitāte profesionālās pilnveides, metodiskā un konsultatīvā atbalsta koordinēšanā un stratēģiskas pārraudzības īstenošanā, sadarbības veidošanā ar dažādām profesionālās pilnveides nodrošināšanā iesaistītajām pusēm nacionālā un pašvaldību līmenī.

Šāda sistēma nodrošinās profesionālās kompetences pilnveides vajadzību analīzi, kvalitatīvāka piedāvājuma izvērtējumu, labās prakses apzināšanu, izplatīšanu un jaunu metodiku izstrādi, sadarbības tīklu starp skolām un augstskolām sekmēšanu ar mācību procesa pilnveidi saistītu pētījumu pasūtīšanā un pārraudzībā. Sistēma nodrošinās pedagogu profesionālās kompetences pilnveides atbalstu reģionos, tai skaitā metodisko atbalstu pašvaldību mācību jomu koordinatoriem un mācību priekšmetu metodiķu darbam, pašvaldību metodiskās kapacitātes stiprināšanai, kā arī valsts ģimnāziju un profesionālās izglītības kompetences centru metodiskās darbības stratēģiskai pārraudzībai, tādējādi nodrošinot, ka pedagogiem ir pieejams konsultatīvs un metodisks atbalsts pēc iespējas tuvu viņu darba vietai.

Pedagogu profesionālās kompetences pilnveides sistēma balstīsies uz saskaņotu darbību starp dažādām iesaistītajām pusēm - pašvaldību metodiskajiem centriem, valsts ģimnāzijām, pedagogu profesionālajām asociācijām, augstākās izglītības iestādēm un pētniecības institūcijām, nevalstiskajām organizācijām, kas nodarbojas ar pedagogu profesionālo pilnveidi u.c., kā arī esošajām iestrādņēm - mācību jomu koordinatoru un mācīšanās konsultantu tīklu vispārējā izglītībā.

Papildus plānots stiprināt speciālās izglītības attīstības centru metodiskā un konsultatīvā atbalsta funkciju, ņemot vērā arvien pieaugošo izglītojamo skaitu ar speciālajām vajadzībām, kuri integrēti vispārējās izglītības iestādēs. Speciālās izglītības attīstības centri sniedz konsultatīvu un metodisku atbalstu vecākiem, bērniem un pedagogiem. Lai kvalitatīvi īstenotu iekļaujošas izglītības pieeju pilnveidotā mācību satura un pieejas kontekstā, plānots izmantot speciālās izglītības attīstības centru pieredzi un pieejamo atbalstu bērniem ar speciālām vajadzībām, kuri integrēti vispārējās izglītības iestādēs, kā arī viņu vecākiem un pedagogiem.

Nozīmīgs akcents šajā pamatnostādņu periodā ir **profesionālās kompetences pilnveides aktivitāšu kvalitātes paaugstināšana**, veidojot un nodrošinot ietvaru un mehānismus profesionālās pilnveides aktivitāšu kvalitātes un efektivitātes izvērtēšanai.

Balstoties profesionālās pilnveides aktivitāšu kvalitātes un efektivitātes novērtējumā, pedagogu profesionālās pilnveides īstenošanā paredzēts veidot programmas un ieviest pieejas,

kas balstās labajā praksē, izglītības inovācijās, pētījumos par pieaugušo mācīšanos un par kuru efektivitāti un ietekmi uz pedagogu praksi ir pierādījumi - mācīšanās grupas, rīcībepētījumu grupas, interaktīvas meistarklases un darbnīcas (ar savstarpēju mācību stundu vērošanu un analīzi), individuālas konsultācijas un individuālas darbības izpētes grupas, kopīga problēmu diagnostika un problēmjautājumu risināšana darbības grupā u.c. Lai profesionālā pilnveide nodrošinātu atdevi, jāpastāv iespējai diferencēt pedagogu mācīšanos atbilstoši viņu prasmēm, vajadzībām un skolas mērķiem²⁶.

Plānotās pedagogu profesionālās pilnveides aktivitātes aptver arī pieaugušo izglītības nodrošināšanā iesaistītā personāla profesionālo kompetenču pilnveidi, tā kā pieaugušo izglītotāji ir būtisks resurss pieaugušo izglītības kvalitātes un pieejamības stiprināšanai.

Uzdevums 1.1.3. Veidot ilgtspējīgus profesionālās pieredzes apmaiņas un sadarbības tīklus.

Pedagogu tīklošanās ir produktīva sadarbības forma, kas kalpo inovāciju izpratnei, pieņemšanai un ieviešanai plašākā pedagogu kopienā. Šai sadarbībai var būt dažādas formas, bet kopumā sadarbības tīkli nodrošina mācības un atbalstu mācību resursu un metožu izmantošanā, daudzveidīgu mācību materiālu pieejamību, sniedz iespēju saņemt daudzveidīgu atbalstu no citiem pedagogiem mācību procesa uzlabošanai, veicina labās prakses un pieredzes apmaiņu²⁷. Ņemot vērā aktuālās pārmaiņas vispārējā un profesionālajā izglītībā Latvijā, nepieciešams veicināt pedagogu labās prakses, veiksmīgu un iedvesmojošu piemēru attīstību un izmantošanu plašākā pedagogu kopienā. Pētījumi parāda, ka "mācīšanās no cita pedagoga" ir viena no efektīvākajām profesionālās pilnveides formām. Sadarbības tīkli sniedz ieguldījumu pedagogu līderības un pārmaiņu vadības attīstībā.

Pedagogu sadarbības tīkli ir mehānisms, lai atbalstītu pedagogu profesionālo pilnveidi un stiprinātu pedagogu piederību profesijai, kopienas izjūtu. Sadarbības tīkliem ir būtiska loma iepriekšējā uzdevumā norādītās vienotas pedagogu profesionālās kompetences pilnveides sistēmas īstenošanā.

Nākamajā periodā plānots:

- Stiprināt projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" ietvaros izveidotā **mācību jomu koordinatoru tīkla un mācīšanās konsultantu potenciāla izmantošanu** pilnveidotā mācību satura un pieejas vispārējā izglītībā ieviešanas atbalstam. Izmantojot šo tīklu, tiks identificētas, apkopotas un popularizētas skolotāju- līderu labās prakses;
- Veicināt un atbalstīt dažādu **izglītības iestāžu un pedagogu grupu/kopienu savstarpēju sadarbību, lai īstenotu skolas kā mācīšanās organizācijas pieeju**, kas nodrošina efektīvu savstarpējo mācīšanos un izziņas un inovācijas kultūru izglītības iestādē; piemēram, atsevišķu mācību priekšmetu skolotāju, skolu administrācijas pārstāvju, atsevišķu izglītības iestāžu skolotāju sadarbība;
- Attīstīt un stiprināt **skolotāju-mentoru kustību**, lai veicinātu jaunu pedagogu ienākšanu skolās un sniegtu viņiem nepieciešamo atbalstu.

Papildus plānots **veicināt pedagogu profesionālo organizāciju darbību profesijas attīstībai**, paredzot dažādu mācību jomu un priekšmetu pedagogu profesionālo organizāciju līdzdalību pētnieciskajā un metodiskajā darbā, jaunu pedagogu izglītības studiju programmas izstrādē un īstenošanā, izglītības inovāciju izstrādē un izplatīšanā. Tiks stiprināta pedagogu profesionālo organizāciju pieredzes apmaiņa, savstarpējā sadarbība, izstrādājot pedagoga profesionālās ētikas kodeksu, sekmējot pedagoga profesijas attīstību. Būtiski, lai Latvijā būtu spēcīgas pedagogu profesionālās organizācijas, kas rūpētos par pedagoga profesijas standartu un attīstību, papildus arodbiedrības tipa organizācijām.

Kopš 2018. gada, kad tika uzsākts pedagogu izglītības restarts, kas vērsts uz darba vidē balstītu jauno pedagogu sagatavošanu, aktualizējusies nepieciešamība pēc spēcīgas valsts mēroga pedagogu profesionālas organizācijas, kas apzinātu un attiecīgi piedalītos ar pedagogu

²⁶ Efektīvi skolotāju mācīšanās modeļi,

https://www.siic.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/siic/VPP_publicikcijas/VPP_ieteikumu_lapas/12_Efektivi_skolotaju_ma_cisanas_modeli.pdf

²⁷ Center for the Future of Teaching and Learning, WestEd, <https://thecenter.wested.org/>

izglītības jomas aktualitātēm saistīto jautājumu risināšanā. Latvijā darbojas vairākas pedagogu profesionālās organizācijas, taču tās līdz šim nav iesaistītas pedagogu izglītības nodrošināšanā un pedagoga profesijas attīstībā valsts mērogā saskaņā ar vienotiem standartiem.

Pedagogu profesionālās asociācijas jeb pašregulētas koleģiālas profesionālās kopienas ir viens no svarīgiem balstiem pedagoga profesijas attīstībai. To mērķtiecīga un aktīva darbība sniedz ieguldījumu profesijas kolektīvās identitātes un prestiža stiprināšanā, pedagogu sadarbības un profesionālās izaugsmes attīstībā, iezīmē profesijas attīstības perspektīvas, nosaka pedagoga darbības standartus un kvalitātes aspektus²⁸.

Pedagogu profesionālo organizāciju stiprināšana ir daļa no iepriekšējā plānošanas periodā uzsāktās pedagogu izglītības pilnveides²⁹, kas paredz pedagogu sagatavošanas studiju programmu restartu, ceļot pedagoga profesijas prestižu, stiprinot pedagogu mentoru institūciju, turpinot īstenot pedagogu profesionālās attīstības stratēģiju un sniedzot atbalstu pedagogu sākotnējās izglītības attīstībai.

Uzdevums 1.1.4. Nodrošināt konkurētspējīgu atalgojumu.

OECD dati liecina, ka pedagogiem Latvijā ir trešās zemākās darba algas ES³⁰, savukārt Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka mēneša vidējā bruto darba samaksa 2019. gadā izglītībā bija 866 euro, bet vidēji valstī 1076 euro. Zemās pedagogu algas ir būtisks šķērslis jaunu pedagogu piesaistei, un, ņemot vērā pedagogu vidējā vecuma palielināšanos, rada pedagogu iztrūkuma risku nākotnē. Jau pašlaik gan lielās, gan mazās skolās Latvijā trūkst STEM, valodu mācību jomu un citu mācību priekšmetu pedagogu.

Atbilstoši Izglītības likuma 53.panta otrajā daļā noteiktajam MK 2018. gada 15. janvārī pieņēma rīkojumu Nr. 17 "Par pedagogu darba samaksas pieauguma grafiku laikposmam no 2018. gada 1. septembra līdz 2022. gada 31. decembrim"³¹.

Pakāpenisks un plānveidīgs pedagogu darba samaksas paaugstinājums radīs priekšnosacījumus pedagoga profesijas prestiža paaugstināšanās un jaunu pedagogu piesaistei darbam izglītībā.

Ņemot vērā, ka spēkā esošais pedagogu darba samaksas paaugstināšanas grafiks beidzas 2022. gada 31. decembrī, pamatnostādņu periodā plānots:

- izstrādāt normatīvo ietvaru tālākam pedagogu darba samaksas pieaugumam, nodrošinot vispārējā un profesionālajā izglītībā pedagogu atalgojuma pakāpenisku paaugstināšanos;
- vispārējā izglītībā izstrādāt un ieviest jaunu pedagogu atalgojuma modeli, tostarp izvērtējot pedagogu slodžu līdzsvarošanu starp pirmsskolas izglītības un vispārējās pamata un vidējās izglītības pedagogiem;
- balstoties uz jauno vispārējās izglītības pedagogu atalgojuma modeli veikt saistītās izmaiņas profesionālās izglītības un profesionālās ievirzes izglītības pedagogu atlīdzības modelī.

Rīcības virziens 1.2. Akadēmiskā personāla sagatavošana, piesaiste un attīstība.

Uzdevums 1.2.1. Nodrošināt jaunas akadēmiskā personāla sagatavošanas un profesionālās pilnveides sistēmas ieviešanu.

Būtisks ieguldījums akadēmiskā personāla sagatavošanā un karjeras attīstībā ir **jaunā doktorantūras modeļa ieviešana**. Pētniecībā balstītas, starptautiski konkurētspējīgas un uz inovācijām orientētas doktorantūras studijas stiprinās nākotnes akadēmiskā un zinātniskā

²⁸ OECD TALIS, Volume II (2018), <http://www.oecd.org/education/talis-2018-results-volume-ii-19cf08df-en.htm>

²⁹ Informatīvais ziņojums "Priekšlikumi konceptuāli jaunas kompetencēs balstītas izglītības prasībām atbilstošas pedagogu izglītības nodrošināšanai Latvijā", apstiprināts Ministru kabinetā 2018. gada 9. janvārī, un informatīvais ziņojums "Darba vidē balstīta studiju programma pedagogu sagatavošanai: īstenošana un attīstība", apstiprināts Ministru kabinetā 2020. gada 21. janvārī.

³⁰ OECD ziņojums Education at a Glance, 2018; <https://data.oecd.org/eduresource/teachers-salaries.htm>

³¹ <https://likumi.lv/ta/id/296460-par-pedagogu-darba-samaksas-pieauguma-grafiku-laikposmam-no-2018-gada-1-septembra-lidz-2022-gada-31-decembrim>

personāla kapacitāti, sekmējot sabalansētu doktorantu pētniecības un pedagoģiskās prakses attīstību un nodrošinot efektīvāku zināšanu pārnesi.

Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990. gadā, doktora līmeņa AI attīstījusies galvenokārt augstskolu iekšienē. Normatīvais regulējums precīzi nosaka doktora grāda piešķiršanas jeb promocijas procesu, tomēr tas neregulē vai arī regulē nepietiekamā apmērā daudzus būtiskus aspektus, kas attiecas uz doktorantūras kvalitāti.

Atbilstoši jaunajam doktorantūras modelim, doktora studiju programmas apguve, promocijas darba, kā arī doktora teorētiskā pētījuma un mākslinieciskās jaunrades darba izstrāde, kas rezultējas ar doktora grāda iegūšanu, kļūš par vienotu procesu. Jaunā finansēšanas pieeja stiprinās doktora studiju programmu ciešāku sasaisti ar pētniecību un sekmēs doktora grāda iegūšanu optimālā laikā (trīs līdz četros gados). Virkne priekšnosacījumu doktora studiju programmu īstenošanai, tostarp par augstskolas pētniecisko kapacitāti, doktorantūras skolu izveidi, doktora studiju programmu licencēšanu un akreditāciju, doktora studiju programmu atbilstību labai starptautiskai praksei, kā arī jauns promocijas process nodrošinās augstāku doktorantūras kvalitāti.

Jauno doktorantūras modeli plānots ieviest pakāpeniski līdz 2026. gadam, panākot, ka tiek nodrošināta nemainīga doktorantūras kvalitāte visos tās īstenošanas posmos: uzņemšana doktorantūrā, doktora studiju programmas apguve, pētnieciskā un mākslinieciskās jaunrades darba izstrāde, vadīšana, izvērtēšana un doktora grāda piešķiršana. Jaunais doktorantūras modelis aptver abus doktora studiju programmu veidus, kas kopš 2018. gada 1. aprīļa tiek īstenoti Latvijā – akadēmiskās doktora studiju programmas un profesionālās doktora studiju programmas mākslās. Detalizēti jaunā doktorantūras modeļa īstenošanas aspekti un to ieviešanas plāns atspoguļots konceptuālajā ziņojumā "Par jauna doktorantūras modeļa ieviešanu Latvijā" (2020)³².

Jaunā doktorantūras modeļa ieviešana turpina iepriekšējā plānošanas periodā uzsāktās reformas augstākās izglītības sistēmā, kuru mērķis – nodrošināt kvalitatīvu, starptautiski konkurētspējīgu un pētniecībā balstītu augstāko izglītību, ko piedāvā efektīvi pārvaldītas augstskolas. Jaunais doktorantūras modelis pamatojas Zalcburgas principos (2005) un rekomendācijās (2010), un PB ieteikumos doktorantūras pilnveidei Latvijā (2016, 2018)³³. 2016. gadā IZM uzsāka pētījuma projektu sadarbībā ar PB, lai stiprinātu augstskolu iekšējo pārvaldību, sekmētu akadēmiskā un zinātniskā personāla atjaunotni un pilnveidotu tā nodarbinātības nosacījumus.

Jaunā doktorantūras modeļa īstenošana ir būtiska daļa no nākamajā periodā plānotajām pārmaiņām **akadēmiskās karjeras sistēmā un akadēmiskā personāla attīstībā**, kas paredz ciešāku AI un pētniecības integrāciju un vienotas, mērķtiecīgas, integrētas un sabalansētas akadēmiskās divvirzienu (pedagoģiskais un pētnieciskais darbs) karjeras sistēmas izveidi. Jaunais akadēmiskās karjeras modelis, kas skaidri definē nacionālā mērogā vienotu akadēmisko amatu struktūru, karjeras izvēles un attīstības ceļus, nodrošina izaugsmes iespējas pedagoģiskajā un pētnieciskajā darbā, sekmē kvalitatīvu abu virzienu attīstību, kā arī zināšanu radīšanas kontinuitāti ilgtermiņā. Jaunais akadēmiskās karjeras modelis tiks izstrādāts zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas politikas ietvaros, kas aprakstīta *Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam*.

Kvalitātes nodrošināšana un kvalitātes vadība ir galvenie izaicinājumi AI iestāžu pārvaldībā. Kvalitātes instrumentu un kvalitātes vadības procedūru ieviešana ir viens no mūsdienīgu universitāšu galvenajiem izaicinājumiem.³⁴ Saskaņā ar standartiem un vadlīnijām kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā institucionālai kvalitātes nodrošināšanas sistēmai jāparedz elastīgus, mērķim piemērotus procesus, kas piemēroti mācību pieredzes kvalitātes novērtēšanai un demonstrēšanai, un ir vērsti uz pastāvīgu uzlabošanu un

³² Konceptuālais ziņojums "Par jauna doktorantūras modeļa ieviešanu Latvijā", 2020;

https://www.izm.gov.lv/images/sabiedrības_lidzdaliba/projekti/IZMkz_04062020_doktorantura.pdf

³³ Sursock, A., *Latvian doctoral studies and promotion system*, 2016. Sk.:

https://izm.gov.lv/images/izglitiba_augst/Pasaules_Banka/Latvian_doctoral_studies_and_promotion_system.pdf un World Bank Support to Higher Education in Latvia. Focus on Performance. Volume 3: Academic Careers, 2018. Sk.:

https://izm.gov.lv/images/izglitiba_augst/Pasaules_Banka/Vol_3_Academic_Careers.pdf

³⁴ Sattler C., Sonntag K. (2018) Quality Cultures in Higher Education Institutions—Development of the Quality Culture Inventory. In: Meusburger P., Heffernan M., Suarsana L. (eds) *Geographies of the University. Knowledge and Space*, vol 12. Springer, Cham

tādas kultūras veicināšanu, kas visus AI iestādes darbiniekus iesaista mācību un mācīšanas kvalitātes nodrošināšanā un uzlabošanā.³⁵ Saskaņā ar EUA ziņojumu mācīšanas un mācīšanās iniciatīvām Eiropā³⁶, akadēmiskā personāla ieguldījums, iesaiste un kompetence ir izšķirīga, lai uzlabotu mācīšanu un mācīšanos augstskolā, līdz ar to mācīšana ir jāatzīst par akadēmiskās profesijas centrālo daļu un ir būtiska akadēmiskā personāla mērķtiecīgai profesionālai pilnveidei, it īpaši, ja studiju kvalitāte ir cieši saistīta ar akadēmiskā personāla kvalifikāciju un zinātnisko darbību.

Pēdējos gados mācīšanas un mācīšanās (angļu val. *teaching and learning*) uzlabošana ir kļuvusi par prioritāti ne tikai augstākās izglītības iestādēm, bet arī valstu valdībām, ES un Boloņas procesam. EUA veiktais pētījums par mācīšanas un mācīšanās iniciatīvām Eiropā³⁷ liecina, ka galvenais šķērslis mācību un mācīšanas uzlabošanai joprojām ir tas, ka, atlasot akadēmisko personālu, pētniecība tiek vērtēta augstāk nekā pedagoģiskais darbs. MK noteikumi nosaka kārtību par pedagogiem nepieciešamo izglītību, profesionālo kvalifikāciju un pedagogu profesionālās kompetences pilnveidi³⁸, un atbilstoši tiem augstskolu un koledžu akadēmiskais personāls līdz ievēlēšanas termiņa beigām apgūst profesionālās pilnveides programmas par inovācijām AI sistēmā, augstskolu didaktikā vai izglītības darba vadībā 160 akadēmisko stundu apjomā, kā arī profesionālā pilnveide var ietvert atbilstošu starptautisko mobilitāti, dalību konferencēs un semināros, ko apliecina akadēmiskā personāla iesniegtie dokumenti. Tomēr EUA pētījuma³⁹ rezultāti liecina, ka Latvijas AI iestādes šo prasību izpildi īsteno atšķirīgi, atkarībā no viņu iekšējās kvalitātes kultūras, turklāt profesionālās kompetences pilnveidi rūpīgāk pārbauda tikai tad, kad akadēmiskais personāls tiek pārvēlēts.

Valsts līmenī ir nepieciešams **spēcināt augstskolu kapacitāti, mainot akadēmiskā personāla karjeras attīstības sistēmu**, sekmējot akadēmiskā personāla profesionālo kompetenču stiprināšanu, jo studiju kvalitātes nodrošināšana un paaugstināšana prasa mācībspēkiem nepārtraukti būt savas jomas profesionāļiem, t.sk. jāspēj pārvaldīt strauji mainīgā aktualitātes, pielāgoties dažāda veida izmaiņām.

Lai nodrošinātu resursu konsolidāciju un zināšanu apmaiņu un attīstību, jāveicina informatīva un izglītojoša atbalsta sniegšana augstākās izglītības iestādēm par inovācijām mācīšanas un mācīšanās procesā, stiprinot augstākās izglītības iestāžu ekspertu kapacitāti, mācīšanās kultūru un sadarbību starp iestādēm.

Ņemot vērā, ka mācīšanas metodes ir viens no izglītības kvalitāti ietekmējošiem elementiem un augstākajā izglītībā AIC kompetencē ir studiju programmu un augstākās izglītības iestāžu akreditācija, nepieciešams stiprināt centra kapacitāti funkciju īstenošanai, kas sniedz metodisko atbalstu augstākās izglītības kvalitātes jautājumos, tajā skaitā labajām praksēm un inovācijām mācīšanas un mācīšanās procesā.

Kopš 2015. gada notiek daudzi sistēmas pilnveides pasākumi, kas vērsti uz nozaru lomas stiprināšanu profesionālajā izglītībā, tostarp augstākajā profesionālajā izglītībā: ir izveidotas NEP, kuru pamatfunkcijas ir nostiprinātas Profesionālās izglītības likumā; nozaru ekspertu padomju darbība tiek institucionalizēta, izstrādājot un pieņemot atbilstošus MK noteikumus; saikne ar nozarēm tiek stiprināta, pilnveidojot kārtību, kādā tiek izstrādātas, licencētas, īstenotas un akreditētas profesionālās studiju programmas.

Lai veicinātu starpinstītūciju un starpnozaru sadarbību un prasmju pieprasījuma un piedāvājuma saskaņotību profesionālajā izglītībā, jāstiprina VISC kapacitāte, deleģējot koordinators funkcijas 5.–6. LKI profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību

³⁵ Enhancing the education mission of European universities: A proactive response to change.

<https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?task=download&id=858>

³⁶ EUA (2018). National Initiatives in Learning and Teaching in Europe. A report from the European Forum for Enhanced Collaboration in Teaching (EFFECT) project <https://eua.eu/resources/publications/799:national-initiatives-in-learning-and-teaching-in-europe.html>

³⁷ EUA (2018). National Initiatives in Learning and Teaching in Europe. A report from the European Forum for Enhanced Collaboration in Teaching (EFFECT) project <https://eua.eu/resources/publications/799:national-initiatives-in-learning-and-teaching-in-europe.html>

³⁸ Ministru kabineta 2018. gada 11. septembra noteikumi Nr. 569 "Noteikumi par pedagogiem nepieciešamo izglītību un profesionālo kvalifikāciju un pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kārtību". <https://likumi.lv/ta/id/301572/redakcijas-datums/2018/09/14>

³⁹ EUA (2018). National Initiatives in Learning and Teaching in Europe. A report from the European Forum for Enhanced Collaboration in Teaching (EFFECT) project <https://eua.eu/resources/publications/799:national-initiatives-in-learning-and-teaching-in-europe.html>

projektu izvērtēšanas procesos, piedaloties starpsektoru un starpinstitūciju komunikācijas nodrošināšanas procesos, kā arī veicinot akadēmiskā personāla profesionālo pilnveidi un zināšanu apmaiņu starp tautsaimniecības nozaru ekspertiem.

Pamatnostādņu periodā plānots sagatavot priekšlikumus normatīvajam regulējumam par pilnvērtīgu finansējumu jauna akadēmiskā personāla karjeras modeļa ieviešanai, paredzot atbalsta instrumentus akadēmiskā personāla profesionālo kompetenču pilnveidei, prioritāri stiprinot digitālās kompetences un kompetences studentcentrēta, iekļaujoša studiju procesa nodrošināšanai, kā arī akadēmiskā personāla un industrijas sadarbības stiprināšanai inovācijspējas attīstīšanai⁴⁰.

Uzdevums 1.2.2. Nodrošināt konkurētspējīgas un taisnīgas akadēmiskā personāla atalgojuma sistēmas ieviešanu.

Akadēmiskā personāla atalgojuma sistēmas pilnveide nepieciešama, lai piesaistītu un noturētu augsti kvalificētu, kompetentu un uz izcilību orientētu akadēmisko personālu, tādējādi nodrošinot cilvēkresursu atjaunotni AI.

Normatīvais regulējums nosaka akadēmiskā personāla atalgojuma pamatprincipus: minimālo algu akadēmiskajiem un atsevišķiem administratīvajiem (piemēram, rektora un prorektora) amatiem. Kopumā atalgojums ir zems, tāpēc akadēmiskajam personālam bieži vien ir vairāki darba līgumi dažādās augstskolās un zinātniskajās institūcijās. Turklāt šiem ieņēmumiem ir atšķirīgi avoti un izmaksu apmēra līmeņi. Papildus jāņem vērā, ka institūcijās ir atšķirīgi ne-monetārie stimuli, piemēram, privātā veselības apdrošināšana un akadēmiskais atvaļinājums. Atlīdzība par konkrētu sniegumu pagaidām netiek plaši piemērota.

Pašreizējās situācijas analīze par akadēmiskā personāla atalgojuma sistēmu Latvijā sniegta PB izstrādātajā 2018. gada ziņojumā par akadēmisko karjeru⁴¹. Darbs pie atalgojuma sistēmas pilnveides un jaunā akadēmiskās karjeras modeļa izstrādes turpina iepriekšējā plānošanas periodā uzsāktās reformas AI sistēmā.

Pilnveidojot augstākās izglītības iestāžu pārvaldību, jānodrošina akadēmiskā personāla jauna karjeras modeļa ieviešana, kas balstās uz akadēmiskā un zinātniskā darba vienotību, paredzot vienu akadēmiskā personāla ievēlēšanas vietu, 40 stundu darba nedēļu un darba slodzi, kas atspoguļo visus augstākās izglītības iestāžu pamatuzdevumus: izglītības nodrošināšana, pētniecība, t. s. "trešās misijas" aktivitātes, mākslas un kultūras augstskolās arī mākslinieciskā jaunrade. AI trešā misija ietver zinātnisko institūciju sadarbību pētniecības jomā, studiju programmas, kas izstrādātas kopā ar tautsaimniecības nozaru pārstāvjiem, mūžizglītības iespēju nodrošināšanu, netradicionālu studentu plašāku iesaisti un dažāda veida tiešu mijiedarbību ar sabiedrību.

Tāpat tiks iezīmētas indikatīvās izmaksas pašreizējās nodarbinātības nosacījumu sistēmas maiņai, tostarp, kas attiecas uz akadēmiskajos amatos nodarbināto slodzēm un darba samaksu.

Ieviešot jauno akadēmiskās karjeras modeli, jānostiprina uz sniegumu balstīta atalgojuma sistēma, nosakot, ka akadēmiskā personāla darba līgumā jāiekļauj snieguma kritēriji un paredzamais izvērtēšanas cikls. AI iestādēm jāizstrādā akadēmiskā personāla snieguma izvērtēšanas kārtība, paredzot rezultātu sasaisti ar atalgojuma politiku, kas salāgota ar iestādes stratēģisko specializāciju un attīstības mērķiem.

⁴⁰ Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.2.2. specifiskā atbalsta mērķis "Stiprināt augstākās izglītības institūciju akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās" <https://likumi.lv/ta/id/296513>

⁴¹ World Bank Support to Higher Education in Latvia. Focus on Performance. Volume 3: Academic Careers, 2018. Sk.: https://izm.gov.lv/images/izglitiba_augst/Pasaules_Banka/Vol_3_Academic_Careers.pdf.

Mērķis 2: Mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums.

Pārskats par rīcības virzieniem un uzdevumiem, uzdevumu īstenošanas uzsākšanas un pabeigšanas termiņu, atbildīgo institūciju un līdzatbildīgajām institūcijām.

Nr. p.k.	Uzdevums	Izpildes termiņš (gads)	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Sasaiste ar politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju
Rīcības virziens 2.1. Izglītības satura un procesa attīstība.					
2.1.1	Nodrošināt pilnveidotā mācību satura un pieejas efektīvu īstenošanu <u>vispārējā izglītībā</u> (t.sk. pirmsskolas izglītības pakāpē), jo īpaši fokusējoties uz starpdisciplināritāti (STEAM), caurviju prasmēm, sociāli emocionālo mācīšanos un mācīšanos iedziļinoties.		VISC	IZM, VIAA, izglītības iestādes, pašvaldības, citi dibinātāji	1.politikas rezultāts, RR 1.2.; 2.politikas rezultāts, RR 2.1., RR 2.2., RR 2.3., RR 2.4., RR 2.6.; 3.politikas rezultāts, RR 3.2., RR 3.7.
2.1.2	Nodrošināt kvalitatīvu <u>profesionālo izglītību</u> , saskaņojot prasmes un mācīšanās rezultātus ar darba tirgus prasībām un stiprinot PII kā nozaru izcilības un inovāciju centrus.		IZM, KM, LM, PIKC	VISC, VIAA, PII	1.politikas rezultāts, RR 1.2.; 2.politikas rezultāts, RR 2.4., RR 2.5., RR 2.6.; 3.politikas rezultāts, RR 3.1., RR 3.3., RR 3.5., RR 3.6.
2.1.3	Nodrošināt mūsdienīgu, kvalitatīvu un pētniecībā balstītu AI piedāvājumu.		IZM, KM, VM, ZM, AI iestādes	VIAA	1.politikas rezultāts, RR 1.1.; 2.politikas rezultāts, RR 2.4., RR 2.5., RR 2.6., RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.3.; 4.politikas rezultāts, RR 4.2.
Rīcības virziens 2.2. Izglītības vides attīstība.					
2.2.1	Stiprināt <u>vispārējās izglītības iestāžu</u> nodrošinājumu ar mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības īstenošanai nepieciešamajiem		IZM, VISC, pašvaldības	VIAA	1.politikas rezultāts, RR 1.2.; 2.politikas rezultāts, RR 2.1., RR 2.2., RR 2.3., RR 2.4., RR 2.6.; 3.politikas rezultāts, RR 3.2., RR 3.7.

	resursiem, mācību vidi un infrastruktūru.				
2.2.2	Stiprināt <u>profesionālās izglītības</u> iestāžu nodrošinājumu ar mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības īstenošanai nepieciešamajiem resursiem, mācību vidi un infrastruktūru.		IZM, KM, LM, ZM	VIAA	1.politikas rezultāts, RR 1.2.; 2.politikas rezultāts, RR 2.4., RR 2.5., RR 2.6.; 3.politikas rezultāts, RR 3.1., RR 3.3., RR 3.5., RR 3.6.
2.2.3	Stiprināt AI iestāžu nodrošinājumu ar mūsdienīgas, kvalitatīvas un pētniecībā balstītas AI īstenošanai nepieciešamajiem resursiem, studiju vidi un infrastruktūru.		IZM, KM, ZM, VM,	VIAA	1.politikas rezultāts, RR 1.1.; 2.politikas rezultāts, RR 2.4., RR 2.5., RR 2.6., RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.3.; 4.politikas rezultāts, RR 4.2.
Rīcības virziens 2.3. Izglītības attīstībai nozīmīgu partnerību veidošana.					
2.3.1	Internacionalizācijas veicināšana un nodrošināšana mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības attīstībai.		IZM	VIAA, JSPA, KM, ZM, VM, LM, AiM, leM, pašvaldības, citi dibinātāji	2.politikas rezultāts, RR 2.2., RR 2.3., RR 2.4., RR 2.5., RR 2.6., RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.1.
2.3.2	Izglītības un tautsaimniecības nozaru sadarbība.		IZM, KM, ZM, LM	VIAA	2.politikas rezultāts, RR 2.4., RR 2.5., RR 2.6., RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.5., RR 3.6.

Rīcības virzienu un uzdevumu detalizētāks apraksts.

Rīcības virziens 2.1. "Izglītības satura un procesa attīstība" aptver aktuālās izglītības satura un procesa pārmaiņas visos formālās izglītības veidos un līmeņos, akcentējot individuāli centrētu pieeju, individualizētus izglītības piedāvājuma risinājumus, orientāciju uz konkrētiem sasniedzamajiem mērķiem un rezultātiem, izglītības procesa un vides risinājumu daudzveidību un elastību.

Rīcības virziens 2.2. "Izglītības vides attīstība" norāda uz aktuālām iniciatīvām izglītības vides un infrastruktūras pilnveidē, lai nodrošinātu mūsdienīgu un kvalitatīvu izglītības procesu. Nākamā perioda prioritāte ir mācību procesa un vides digitalizācija. Tāpat mācību vides labiekārtošana balstās uz vides ilgtspējas principiem un videi draudzīgiem risinājumiem.

Lai nodrošinātu izglītības piedāvājuma mūsdienīgumu, kvalitāti un sasaisti ar darba tirgu, nepieciešams veidot partnerības gan ar tautsaimniecības nozarēm, gan ar starptautiskiem sadarbības partneriem. Ar partnerību attīstību saistīti jautājumi aptverti rīcības virzienā 2.3. "Izglītības attīstībai nozīmīgu partnerību veidošana".

Rīcības virziens 2.1. Izglītības satura un procesa attīstība.

Uzdevums 2.1.1. Nodrošināt pilnveidotā mācību satura un pieejas efektīvu īstenošanu vispārējā izglītībā (t.sk. pirmsskolas izglītības pakāpē), jo īpaši fokusējoties uz starpdisciplināritāti (STEAM), caurviju prasmēm, sociāli emocionālo mācīšanos un mācīšanos iedziļinoties.

Iepriekšējo pamatnostādņu periodā nozīmīgākās pārmaiņas vispārējā izglītībā bija saistītas ar pāreju uz kompetenču pieejā balstītu mācību saturu. Tā īstenošana pirmsskolās tika uzsākta 2019.gada 1.septembrī un tiek uzsāka 1., 4., 7. un 10.klasē ar 2020.gada 1.septembrī. Pilnīga pāreja uz pilnveidotu mācību saturu un pieeju vispārējā izglītībā plānota laika posmā līdz 2023.gadam. Lai plānotās pārmaiņas būtu ilgtspējīgas un ar augstu ieguldījumu atdevi, šo pamatnostādņu periodā nepieciešams **nodrošināt efektīvu pārejas uz kompetenču pieejā balstītu mācību saturu ieviešanu**, sniedzot atbalstu pedagogiem (metodiskā un konsultatīvā atbalsta pasākumi iekļauti 1.mērķa aprakstā) un skolas vadībai (atbalsta pasākumi skolas vadības kapacitātes paaugstināšanai iekļauti 4.mērķa aprakstā), kā arī nodrošinot atbalsta pasākumus izglītības satura un vides attīstībai, ievērojot Latvijas vispārējās izglītības sistēmas kompleksitāti, tai skaitā, kompetenču pieejas un izmaiņu mazākumtautību izglītībā mijiedarbību.

Īstenojot pārmaiņas vispārējā izglītībā, īpaša uzmanība tiks pievērsta **kvalitatīvam pirmsskolas izglītības piedāvājumam**. Šī ir pirmā reize, kad mācību saturs un pieeja vispārējā izglītībā tiek pārskatīts vienotā sistēmā un pēctecīgi visās vispārējās izglītības pakāpēs, sākot no pusotra gada veciem bērniem pirmsskolā. Laika posmam no dzimšanas līdz obligātajam skolas vecumam ir formējoša un svarīga nozīme bērna tālākajā attīstībā. Kvalitatīva pirmsskolas izglītība sniedz vienlīdzīgas attīstības iespējas bērniem, kas saskaras ar nelabvēlīgiem apstākļiem, jo viņiem ir iespējams saņemt attīstībai nepieciešamo stimulāciju un atbalstu (Costin, 2015). Pamatnostādņu periodā plānots stiprināt pirmsskolas izglītības iestādes ar kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanai nepieciešamajiem resursiem un nodrošināt metodisko atbalstu mācību procesa nodrošināšanai, izglītojamo vērtēšanas attīstībai un labākas saiknes nodrošināšanai starp pirmsskolas izglītības iestādēm un vispārējās izglītības iestādēm izglītojamo sekmīgas pārejas nodrošināšanai.

Vispārējā izglītība veido pamatu bērna un jaunieša tālākai izglītībai, profesionālajai dzīvei, uzvedībai, veselībai un labsajūtai, sniedzot iespēju mācīties tādā veidā, kas vislabāk atbilst katra bērna un jaunieša individuālajām spējām un vajadzībām. Kompetenču pieeja mācību saturā (*Skola2030*) akcentē nepieciešamību mazināt mācību satura sadrumstalotību un fragmentāritāti, pasīvu, no reālās dzīves situācijām atrautu zināšanu apguvi un izolētu prasmju attīstību un sniedz iespēju apgūt skolēniem mūsdienās nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes septiņās mācību jomās, attīstot vērtībās balstītus ieradumus un vispārējās jeb caurviju prasmes – kritisko domāšanu un problēmu risināšanu, jaunradi un uzņēmējspēju, pašvadītu mācīšanos, sadarbību, pilsonisko līdzdalību un digitālās prasmes⁴². Pamatnostādņu periodā sadarbojoties rīcībpolitikas veidotājiem, īstenošanai, augstskolām un vispārējās izglītības iestāžu dibinātājiem ir jāveic šo principu nostiprināšana vispārējās izglītības mācību procesā ar pilnveidotu metodisko darbu, pedagogu izglītības un profesionālās pilnveides attīstību un atbilstošu resursu nodrošināšanu vispārējās izglītības iestādēm.

Kompetenču pieeja mācību saturā jeb lietpratības attīstīšana saistīta ar mācīšanos iedziļinoties – procesu, kura laikā skolēns attīsta spēju vispārināt, pārnest jaunās zināšanas un prasmes uz nezināmām situācijām. Lai veicinātu mācīšanos iedziļinoties un padarītu mācīšanos interesantu un jēgpilnu, mācībām ir jānotiek dažādās vietās – skolā, bibliotēkā, muzejā, uzņēmumā, mežā, izmantojot daudzveidīgas mācību darba organizācijas formas. Skolēni mācās dažādos veidos un ļoti dažādos kontekstos. Skatot mācīšanu un mācību norises vietu un telpu plašākā izglītības ekosistēmā, tiek nodrošināta pozitīva ietekme uz skolēnu mācību snieguma paaugstināšanu.

Lai pirmsskolas, vispārējās un profesionālās izglītības iestādēm būtu iespēja dažādot mācību vidi, veicinot kvalitatīvu un skolēniem interesantu mācību procesa norisi, paredzēts nodrošināt finansiālu **atbalstu kultūras pasākumu, muzeju, zinātnes centru, uzņēmumu, laboratoriju un citu ar mācību satura apguvi saistītu iestāžu un pasākumu apmeklēšanai**. 2018.gada 21.jūnija grozījumi Vispārējās izglītības likumā nosaka, ka nodarbība dabā vai mācību ekskursija līdztekus mācību stundai, ir mācību organizācijas forma. Šī ir jauna iniciatīva, kuras

⁴² www.skola2030.lv

Īstenošana ir nepieciešama, lai dažādotu mācību procesu atbilstoši pilnveidotā mācību satura apguves prasībām. Latvijā ir vairāki labas prakses piemēri, kad izglītības iestāde mācību stundas īsteno ārpus ierastās mācību vides, izmantojot sadarbības partneru piedāvājumu, piemēram, AS „Latvijas valsts meži” un Latvijas Bankas piedāvātās iniciatīvas izglītībai. Tomēr ne visi ārpus skolas telpām īstenojamie mācību pasākumi ir bezmaksas. Skolām ir nepieciešams finansējums, lai skolēni varētu apmeklēt teātra izrādes, koncertus, vēsturiskās vietas, uzņēmumus u.c., tādēļ ir paredzēts izstrādāt izglītības pakalpojuma izmaksu pamatprincipus vispārējā izglītībā, nosakot tiešo izmaksu “grozu”, lai stimulētu dibinātāju ieguldījumus kvalitatīvas vispārējās izglītības nodrošināšanā, kā arī plānotu mērķorientētas un papildinošas valsts un ESF investīcijas kompetenču pieejas nostiprināšanai vispārējās izglītības saturā.

Pārskatot un pilnveidojot vispārējās izglītības saturu, tika pārskatīta arī esošā vērtēšanas sistēma, tā kā vērtēšana ir neatņemama mācību procesa daļa. Ieviešot jauno saturu, būtiski palielinās formatīvās vērtēšanas loma. Nozīmīga loma ir arī diagnosticējošiem pārbaudes darbiem, kuru rezultāti palīdz skolotājiem plānot savu ikdienas darbu mācību gada sākumā. Ne mazāk svarīga ir arī skolēna izaugsmes dinamikas vērtēšana mācību procesā un sasniegumu vērtēšana mācību procesa noslēgumā, kad tiek novērtēts un dokumentēts skolēna mācīšanās rezultāts attiecībā pret plānotiem sasniedzamajiem rezultātiem. Uzsākot pilnveidotā mācību satura ieviešanu, ir nepieciešams nodrošināt skolotājus ar diagnosticējošo darbu paraugiem, izstrādāt valsts pārbaudes darbu paraugus, lai savlaicīgi būtu iespējams iepazīties ar valsts pārbaudes darbu saturu un formātu.

VISC, kurš veic skolēnu mācību sasniegumu novērtēšanu valsts pārbaudījumos, sākot ar 2022.gadu ir **jānodrošina skolēnu snieguma vērtēšana atbilstoši pilnveidotā mācību satura un pieejas prasībām**. Līdz ar to pamatnostādņu periodā plānota diagnosticējošo darbu un eksaminācijas sistēmas attīstība skolēnu snieguma progresa mērīšanai. Ir plānots pilnveidot valsts pārbaudes darbu paraugus pamatizglītības un vidējās izglītības noslēgumā. Paredzēts, ka tiks organizētas mācības pārbaudes darbu veidotājiem, kuri izstrādās pārbaudes darbu uzdevumus atbilstoši pilnveidotajam mācību saturam. Plānota ārvalstu testēšanas institūciju ekspertu iesaiste, lai nodrošinātu pārbaudes darbu satura atbilstību aktuāliem vērtēšanas mērķiem – vērtēt kompleksu skolēna sniegumu. Vidējā izglītībā pārbaudes darbi tiks izstrādāti atbilstoši satura apguves līmenim – vispārējam, optimālajam, augstākajam.

Lai palīdzētu skolēniem apzināties, kādās nozarēs un profesijās var būt noderīgas mācībās apgūtās zināšanas, prasmes un attieksmes un skolēna individuālie dotumi un talanti, kā arī īstenojot efektīvāku pāreju uz profesionālo un/vai augstāko izglītību, nepieciešams **stiprināt mērķtiecīgu karjeras izglītības integrēšanu pilnveidotajā mācību saturā un pieejā**, pēc iespējas agrīnā izglītības posmā.

Karjeras izglītība ir izglītības procesā integrēti pasākumi, lai nodrošinātu izglītojamo karjeras vadības prasmju apguvi un attīstīšanu, kas ietver savu interešu, spēju un iespēju apzināšanos tālākās izglītības un profesionālās karjeras virziena izvēlei (Izglītības likums, 1998). Karjeras izglītības mērķis ir izveidotas karjeras vadības prasmes, kas izpaužas skolēna spējā saskaņot personības ārējo (zināšanas, atziņas, informācija, izpratne par savām interesēm un piemērotību noteiktām profesijām) un iekšējo (prasme organizēt ārējo struktūru savas karjeras vadīšanai) struktūru (Lemešonoka, 2017). Lai integrētu karjeras izglītību mācību saturā, svarīgi to nenošķirt kā atsevišķu izglītības veidu, bet iekļaut to mācību jomu saturā starpdisciplināras pieejas veidā.

Pamatnostādņu periodā plānoti daudzpusīgi karjeras attīstības atbalsta pasākumi (karjeras informācija, karjeras izglītība, karjeras konsultācijas) izglītojamiem, pedagoga karjeras konsultanta darbs izglītības iestādē; informatīvs un metodisks atbalsts pedagogiem un karjeras atbalstā iesaistītajiem speciālistiem; sadarbība ar nozaru un profesiju pārstāvjiem mācību satura iedzīvināšanai; pasākumi un metodisks atbalsts izglītojamo vecākiem; pedagogu un karjeras speciālistu papildizglītība par karjeras izglītības integrēšanu mācību saturā. 2020.gada 1. septembrī ESF projektā “Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs” apmēram 300 vispārējās izglītības iestādēs tiks uzsākta pedagoga karjeras konsultanta karjeras atbalsta funkcijas nodrošināšana pilnveidotā mācību satura un pieejas īstenošanā, īstenojot individualizētu pieeju katra izglītojamā karjeras attīstībā. Šī pakalpojuma nodrošināšana turpināma visā pamatnostādņu īstenošanas periodā, paredzot šim mērķim ESF investīcijas.

Uzdevums 2.1.2. Nodrošināt kvalitatīvu profesionālo izglītību, saskaņojot prasmes un mācīšanās rezultātus ar darba tirgus prasībām un stiprinot PII kā nozaru izcilības un inovāciju centrus.

Raksturojot mūsdienīga un kvalitatīva satura attīstību profesionālajā izglītībā, būtisks pamatnostādņu perioda uzdevums ir **profesionālās izglītības iestāžu kā profesionālās izglītības izcilības un inovāciju centru attīstība**, tādējādi nodrošinot izcilības un inovācijas veicināšanu profesionālajā un pieaugušo izglītībā.

Saskaņā ar EK redzējumu profesionālās izglītības izcilība nozīmē pāreju no pasīvas reaģēšanas uz ieinteresēto pušu vajadzībām uz aktīvu dalību prasmju prognozēšanā un reģionālās attīstības un inovācijas stratēģiju izstrādē un īstenošanā. Profesionālās izglītības izcilības centru attīstība raksturojama trīs pakāpēs:

- 1.pakāpe: Pamatu veidošana – profesionālās izglītības piedāvājuma pilnveide, veidojot ciešas saiknes ar darba tirgu,
- 2.pakāpe: Pievienotās vērtības radīšana – iesaistīšanās reģionālajā stratēģiskajā attīstībā un sadarbība ar plašu ieinteresēto, iesaistīto pušu loku,
- 3.pakāpe: Izcilības sasniegšana – vietējo prasmju ekosistēmu līdzveidošana vietējās inovācijas un reģionālās attīstības veicināšanai⁴³.

Latvijas profesionālās izglītības attīstība pamatnostādņu periodā orientēta uz izcilības sasniegšanas nodrošināšanu. Pašlaik PII izcilības, inovāciju un internacionalizācijas kapacitāte ir salīdzinoši maz attīstīta, tādējādi atbalsts profesionālās izglītības izcilības centru attīstībai ir jauns profesionālās izglītības uzdevums un izaicinājums.

Nozīmīgs atbalsta mehānisms profesionālās izglītības iestāžu kā profesionālās izglītības izcilības un inovāciju centru attīstībā ir **PIKC lomas stiprināšana nozaru atbalstam konkurētspējīga darbaspēka sagatavošanai**, t.sk. pieaugušajiem. Pamatnostādņu 1.mērķa "Augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls" ietvaros uzsvērtā nepieciešamība attīstīt PIKC kā nacionāla līmeņa metodiskos centrus savai darbībai prioritārās nozarēs, līdztekus citām PIKC funkcijām. Tādējādi tiks stiprināta PIKC kapacitāte metodiskā darba organizēšanai un īstenošanai, lai nodrošinātu pastāvīgu satura aktualizēšanu, metodisko mācību līdzekļu izstrādi un regulāru atbalstu citām PII, kas īsteno tās pašas nozares programmas.

PIKC nodrošina arī mērķtiecīgu darba vidē balstītu mācību plānošanu. DVB mācības īstenojamās kontekstā ar nozaru metodisko centru darbības rezultātā identificētajiem prioritārajiem attīstības virzieniem reģionālā un nacionālā mērogā, nodrošinot kvalificētu un tautsaimniecībā pieprasītu speciālistu sagatavošanu sadarbībā ar nozares asociācijām un uzņēmumiem, kas tādējādi mērķtiecīgi gatavo sev nepieciešamo darbaspēku sadarbībā ar profesionālās izglītības iestādēm – nozaru metodiskajiem centriem.

Tāpat būtiska ir arī PIKC kapacitātes un veikspējas stiprināšana ECVET un EQAVET pieeju īstenošanā nacionālā un transnacionālā kontekstā, kā arī horizontāli un vertikāli gan attiecībā uz dažādu izglītības pakāpju sasaistes nodrošināšanu, gan vienas izglītības pakāpes ietvaros starp dažādām institūcijām un izglītības īstenošanas veidiem un formām. ECVET un EQAVET principu īstenošana ir nozīmīga arī, lai nodrošinātu mūžilgas karjeras procesu iedzīvināšanu un darba tirgus prasībām atbilstošu piedāvājuma kvalitāti, kā arī kvalitatīvi organizētu un īstētu ārpus formālās izglītības kompetences novērtēšanu. Tāpat nepieciešams stiprināt PIKC kapacitāti Latvijas profesionālās izglītības internacionalizācijai un eksportam, kā arī ES un citu donoru programmu finansējuma piesaistei, kā arī Baltijas izglītības telpas attīstībai un konkurētspējas stiprināšanai.

Līdztekus citiem pasākumiem īpaša uzmanība jāpievērš arī atbalstam mācību uzņēmumu izveidei sadarbībā ar zinātnes centriem un biznesa inkubatoriem, tehnoloģiju kompānijām un citām uz attīstību vērstām struktūrām, tādējādi radot priekšnoteikumus profesionālās izglītības izcilības centru lomas stiprināšanai reģionālās attīstības un konkurētspējīgu cilvēkresursu sagatavošanai un piesaistei.

⁴³ Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāts, Profesionālās izcilības centru kartēšana (PIC), 2019, <https://op.europa.eu/lv/publication-detail/-/publication/566920f4-ee2d-11e9-a32c-01aa75ed71a1>

Darba tirgus situācijai atbilstošas prasmes iespējams nodrošināt, īstenojot regulāru un koordinētu sadarbību starp profesionālās izglītības attīstībā iesaistītajām pusēm, veidojot sadarbības platformu mūsdienīga profesionālās izglītības satura un īstenošanas nodrošināšanai. Tādēļ pamatnostādņu periodā tiks **stiprināti koordinācijas un institucionālie mehānismi starp profesionālās izglītības attīstībā iesaistītajām pusēm kvalitatīva profesionālās izglītības satura nodrošināšanai**. Lai arī pastāv vairāki institucionālie mehānismi (piemēram, PINTSA, Nodarbinātības padome, NEP, PII konventi un citi), ne vienmēr tiek nodrošināta pietiekama dažādo iesaistīto pušu informācijas apmaiņa un saskaņota darbība optimāla rezultāta sasniegšanai. Efektīvākai darbībai stiprināma profesionālās izglītības iestāžu (kompetences centru) nozares sadarbību koordinācijas kapacitāte un VISC loma stratēģiskā koordinācijas pārraudzībā.

Šāda koordinēta sistēma veicinās nozaru speciālistu iesaisti pilnā izglītības ciklā - no izglītības satura izstrādes līdz novērtēšanai, profesionālās izglītības satura veidošanā (profesiju standarti, profesionālās kvalifikācijas prasības, izglītības programmas), īstenošanā (mācībspēki ar lielu pieredzi nozarē u.c.) un mācību rezultātu novērtēšanā. Lai sasniegtu iespējami labāko rezultātu, darbības koordinācija jānodrošina gan nacionālā, gan reģionālā, gan vietējā līmenī.

Nepieciešama arī digitalizēta sistēma vai platforma, kas ļautu sekot dažādos formātos pieņemtiem lēmumiem izglītības un darba tirgus attīstības monitorēšanai un darbības koordinācijai atbilstoša darbaspēka nodrošināšanai un konsekventi tos īstenot. Jānodrošina šo procesu virsvadība, lai panāktu profesionālās izglītības attīstībā iesaistīto pušu lēmumu un minēto institucionālo mehānismu ietvaros sniegto rekomendāciju saskaņotību un konsekventu ievērošanu, kā arī jāveic kopējā koordinācija profesionālās izglītības iestāžu Investīciju un attīstības stratēģiju 2021.-2027. gadam izstrādei un ieviešanai. VISC attiecīgi jānodrošina pārraudzība pār mūsdienīga profesionālās izglītības satura izstrādi un īstenošanu saskaņā ar šīm stratēģijām, kā arī resursu digitālās krātuves izveide un uzturēšana šo resursu efektīvai pārvaldībai un izmantošanai.

Kvalitatīva profesionālās izglītības piedāvājuma komponente ir arī **karjeras attīstības atbalsta un informēšanas nodrošināšana visiem profesionālās izglītības iestāžu izglītojamajiem**, tajā skaitā pieaugušajiem, kā arī potenciālajiem izglītojamajiem (piemēram, skolēniem pamata izglītības pakāpē).

Karjeras attīstības atbalsts ir pasākumu kopums, kas ietver informācijas, karjeras izglītības un individuālo konsultāciju pieejamību izglītojamajiem karjeras mērķu noteikšanai un plānošanai, izdarot izvēli saistībā ar izglītību un darbu (Izglītības likums, 1998).

Uzsākot mācības PII, audzēkņi turpina karjeras vadības prasmju pilnveidi, kura sāka vispārējās izglītības iestādē. Maldīgs ir uzskats, ka jaunieši, kuri uzsākuši mācības profesionālās izglītības iestādē, savu izvēli jau ir izdarījuši un ka viņiem karjeras attīstības atbalsts turpmāk vairs nav nepieciešams. Mērķtiecīgi īstenots karjeras attīstības atbalsts veicina sekojošu problēmjasautājumu risināšanu profesionālās izglītības iestādēs: nepietiekama pirmā kursa audzēkņu informētība par profesiju saturu un daudzveidību, darba tirgus un atsevišķu profesiju nākotnes perspektīvām; pirmā kursa audzēkņu zināšanu trūkums par savu piemērotību izvēlētajai profesijai; nepietiekama audzēkņu izpratne par vispārīzglītojošo un profesionālo mācību priekšmetu sasaisti un vispārīzglītojošo priekšmetu nozīmi izvēlētajā profesijā; audzēkņu vēlmju un iespēju neatbilstība darba tirgum u.c.

Nākamajā periodā nepieciešams turpināt sistemātisku karjeras attīstības atbalsta darbu visās profesionālās izglītības iestādēs, sākot ar reflektantiem, gan adaptācijas periodā, gan mācību un prakšu laikā. Savukārt pieaugušajiem izglītojamajiem profesionālās izglītības iestādēs nepieciešams atbalsts, lai identificētu viņu karjeras vadības prasmju līmeni un attiecīgi piedāvātu risinājumus (piemēram, mācīšanās prasmju atjaunināšana, digitālo prasmju uzlabošana, nepieciešamība pāriet no viena nodarbinātības veida uz citu, izpratnes veicināšana par personīgo konkurētspēju un motivāciju), kā iekļauties profesionālajā izglītībā, apgūtu to un pilnvērtīgi konkurēt darba tirgū. Pieaugušo karjeras vadības prasmju noteikšanai un attīstībai nepieciešams izstrādāt un aprobēt metodiku, kas dotu iespēju mērķtiecīgi noteikt konkrētajai personai optimālāko profesionālās izglītības piedāvājumu.

Karjeras attīstības atbalsta nozīmīgums palielinās, īstenojot pāreju uz modulāro pieeju profesionālajā izglītībā. Karjeras attīstības atbalsts nepieciešams, lai efektīvāk orientētos elastīgajā mācību piedāvājumā. Tāpat karjeras attīstības atbalsts sniedz ieguldījumu

profesionālās izglītības prestiža veicināšanā, mazinot pagātnes stereotipus par profesionālo izglītību un informējot par profesionālās karjeras iespējām darba tirgū.

Būtisks nākamajā periodā plānotais pasākums ir arī **sistēmisku pieeju izstrāde un ieviešana profesionālās izglītības programmu īstenošanas kvalitātes un izmaksu efektivitātes nodrošināšanai**. Profesionālās izglītības programmu īstenošanas kvalitātes un izmaksu efektivitātes nodrošināšana tiks īstenota, attīstot profesionālās izglītības kompetences centru metodisko darbu.

Pēdējos gados profesionālās izglītības sistēmā notikušas vairākas nozīmīgas pārmaiņas, t.sk. sakārtots PII tīkls; veiktas investīcijas infrastruktūras modernizācijai, materiālās un tehniskās bāzes uzlabošanai; izveidotas jaunas sadarbības formas ar sociālajiem partneriem un privāto sektoru; izstrādāta Nozaru kvalifikāciju struktūra, profesiju standarti un profesionālās kvalifikācijas prasības; uzsākta profesionālās kvalifikācijas eksāmenu satura izstrāde; modulāro izglītības programmu izstrāde, kas dod iespēju profesionālo kvalifikāciju iegūt neierobežotā laikā; nozaru pieprasījums nosaka kompetenču apguvi gan vienas profesijas specializācijās, gan saistītajās profesijās u.c.

Iepriekšminētās pārmaiņas profesionālajā izglītībā nosaka nepieciešamību pārskatīt un aktualizēt profesionālās izglītības programmu izmaksas, kas noteiktas MK 2007.gada 10.oktobra noteikumos Nr.655 "Noteikumi par profesionālas izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo". Jānodrošina profesionālās izglītības programmu pilnvērtīgai īstenošanai nepieciešamais finansējums, atbilstoši faktiskajām izglītības programmu īstenošanas izmaksām, t.sk. nosakot bāzes finansējumu uz vienu izglītojamo gadā, izmaksas attiecīgi diferencējot saskaņā ar katrai no izglītības programmu grupām piemērotajiem izmaksu koeficientiem.

Profesionālās izglītības programmu finansēšanas pieejai jānodrošina ne tikai kvalitatīva izglītības programmu īstenošana, sagatavojot nozaru attīstības tendencēm un darba tirgus prasībām atbilstošus speciālistus, bet ilgtermiņā jāveicina valsts budžeta līdzekļu efektīva izmantošana.

Pilnveidojot izglītības institūciju struktūru, kurā augstākās izglītības iestādes tiek stiprinātas pētniecībā balstīta augstākās izglītības piedāvājuma nodrošināšanai, nosakot augstus kritērijus zinātniski pētnieciskā darba apjomam un kvalitātei, **koledžas, kurām līdz šim ir bijis duālais statuss - gan profesionālās izglītības iestāde, gan AI iestāde, turpmāk paredzēts nostiprināt kā īsā cikla PII**, kurām jānodrošina izglītības programmu pēctecība starp profesionālo vidējo izglītību un augstāko izglītību.

Koledžas ir jāstiprina kā PII, kurās tiek sagatavoti augstākās profesionālās izglītības pakāpes speciālisti, vidēja līmeņa vadītāji - praktiķi īsā laikā atbilstoši darba tirgus vajadzībām, prioritāri nozarēs, kurās ir visaugstākais darba spēka iztrūkums. Koledžas tiek nodrošināta nozaru specifisko prasmju apguve jomās, kuras ir koledžas metodiskā darba - specializācijas jomas, kā arī tiek nodrošināta pamatprasmju apguve un to pilnveide pieaugušajiem mūžizglītības kontekstā, jo ir atbilstoša materiāli tehniskā bāze, mācītspēki.

Tāpat koledžām ir jāīsteno pieaugušo izglītības piedāvājumu plašai pieaugušo mērķgrupai - profesionālās tālākizglītības programmas, profesionālās pilnveides programmas, modulus, neformālās programmas, un jānodrošina izglītības piedāvājumu atbilstoši nozaru vajadzībām, uzņēmumu pasūtījumam (piemēram. reglamentētajās profesijās - Būvniecības nozare, Energētikas nozare u.c.);

Uzdevums 2.1.3. Nodrošināt mūsdienīgu, kvalitatīvu un pētniecībā balstītu augstākās izglītības piedāvājumu.

Lai nodrošinātu mūsdienīgu, kvalitatīvu un pilnvērtīgu izglītības piedāvājumu AI, izglītības kvalitātes paaugstināšanai ilgtermiņā ir nepieciešami būtiski sistēmiski ieguldījumi visās izglītības pakāpēs. Pamatizglītības un vidējās izglītības kvalitāte ir priekšnoteikums sekmīgām studijām un turpmākai karjerai. Līdz ar pilnveidotā mācību satura un pieejas ieviešanu vispārējā izglītībā, mainās skolēnu sasniedzamie rezultāti, beidzot 12. klasi. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams **nodrošināt sasaisti starp vispārējās izglītības mācību satura un pieejas reformu** un uzņemšanas nosacījumiem studiju uzsākšanai AI un studiju programmu satura aktualizāciju, kā

arī veicināt to pievilcību, īpaši STEM jomas virzienos, kuros joprojām saglabājas studējošo atbirums, kas būtiski ierobežo potenciālo darba spēka pieaugumu šajās jomās.

Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai ESG paredz nodrošināt ne tikai atbilstošas uzņemšanas, kvalifikāciju atzīšanas un studiju pabeigšanas procedūras, bet arī uzņemšanas politiku un kritērijus, līdz ar to ir būtiski izvērtēt prasības, kritērijus un kārtību uzņemšanai studijās, ņemot vērā plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus caurviju prasmēs, beidzot 12.klasi saskaņā ar jauno mācību saturu: kritiskā domāšana un problēmrisināšana, jaunrade un uzņēmējspēja, pašvadīta mācīšanās, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība un digitālā pratība⁴⁴.

Nākamajā periodā ir plānots izstrādāt jaunus nosacījumus studiju uzsākšanai AI, kas balstīti gan uz jauno valsts pārbaudījumu saturu vidējā izglītībā, tādējādi sekmējot jaunā mācību satura pēctecību augstākajā izglītībā, gan minimālo prasību noteikšanu pretendēšanai uz valsts budžeta finansētu studiju vietu, kā arī saistībā ar uzņemšanas prasību noteikšanu ārzemju studējošajiem.

Kvalitatīvas AI piedāvājuma nodrošināšanai ir nepieciešams **stiprināt profesionālo augstāko izglītību, veidojot elastīgu mācību piedāvājumu**, lai zināšanas un prasmes augstā līmenī dažādos studijuursos, jaunās, aktuālās jomās būtu iespējams apgūt dažādiem studējošiem dažādos vecumos un dzīves situācijās, ietverot mūžizglītības piedāvājumu pilna laika nodarbinātajiem un uzņēmējiem konkurētspējas paaugstināšanai. Īpaši ņemot vērā, ka iepriekšējā perioda politikas plānošanas dokumentos norādīts, ka 2020. gadā 15% no iedzīvotājiem (25-64 gadu vecumā) būtu iesaistāmi mācīšanās procesā. 2018. gadā dalības rādītājs bija 6,7%⁴⁵, savukārt paralēli studijām regulāru algotu darbu strādā turpat puse studentu⁴⁶.

Plānots izveidot un ieviest jaunu pieeju studijām moduļu veidā, kuru primāri raksturo:

- Modulāras mācības konkrētos studiju priekšmetos/jomās, kas vienlaikus var būt arī īsā cikla pieaugušo izglītības programmas;
- Par katru studiju moduli piešķir kredītpunktus, ko var ieskaitīt atbilstošā studiju programmā, tādēļ moduļu saturs veidojams attiecīgajā studiju līmenī (pamatā bakalaura, maģistra);
- Būtiski, lai moduļu izstrāde ir elastīga, lai augstskolas spēj izstrādāt šādus moduļus atbilstoši jaunākajām attīstības tendencēm nozarēs.

Lai mazinātu nākotnē sagaidāmās neatbilstības darba tirgū, ir nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību caurviju kompetenču attīstīšanai un stiprināšanai STEM/STEAM un IKT jomās, īpaši uzņēmējdarbības, inovētspējas, sociālo un komunikāciju kompetenču veidošanu studiju procesā, izstrādājot sistēmiskus atbalsta instrumentus AI iestādēm.

Modulārā pieeja AI vērtējama kā jauna iniciatīva, jo iepriekšējā periodā mūžizglītībā un pieaugušo izglītībā galvenais akcents tika likts uz personām pamatā ar zemu izglītības līmeni (līdz 4 EKI). Šobrīd atbilstoši Augstskolu likuma 5.panta trešajai daļai Augstskolas piedalās mūžizglītības pasākumos (tālākizglītojošās studijās) un 59.² un 59.³ panti nosaka studijas ārpus programmām, kā arī ārpus formālās izglītības iegūto zināšanu, prasmju un kompetenču atzīšanu. Jaunā pieeja saistāma arī ar studiju moduļu sertifikātu pieeju un ieviešanu (angļu val. - *microcredentials*) Eiropas mērogā nolūkā padarīt studiju kursu izvēli elastīgāku un aktuālāku uzņēmēju un darbinieku zināšanu un prasmju pilnveidei.

Ir nepieciešams **stiprināt augstskolu un industrijas sadarbību studiju programmu satura pilnveidei un salāgošanai ar nozares attīstības vajadzībām**, īpaši veicinot industrijas 4.0 attīstībai nepieciešamo kompetenču apguvi. Viens no AI izaicinājumiem ir IKT speciālistu trūkuma mazināšana, tādējādi ir nepieciešams īpaši veicināt mērķtiecīgus ieguldījumus darbaspēka nodrošināšanai IKT sektorā.

Līdz ar digitalizāciju dažādos sektoros, jaunu tehnoloģiju un zināšanu rašanos, augstākās izglītības sektoram elastīgākā veidā būtu jābūt tam, kas nodod šīs jaunās zināšanas un prasmes

⁴⁴ Ministru kabineta 2019.gada 3.septembra noteikumi Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem", Sk. <https://m.likumi.lv/doc.php?id=309597>

⁴⁵ Latvijas Nacionālā Reformu Programma "Eiropa 2020" stratēģijas īstenošanai. Procesa ziņojums <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-european-semester-national-reform-programme-latvia-lv.pdf>

⁴⁶ Studentu sociālie un ekonomiskie dzīves apstākļi Latvijā (2017) . https://www.izm.gov.lv/images/izglitiba_augst/eurostudent/Eurostudent-VI-Latvijas-zinojums.pdf

iedzīvotājiem, t.i. darba tirgū esošiem iedzīvotājiem vai uzņēmējiem, kuriem jau ir viena vai vairākas augstākās izglītības, taču nav zināšanu jaunākajās tendencēs.

Digitālā un zināšanu transformācija ir izaicinājums augstskolām, jo esošo studiju programmu izstrāde un ieviešana ir samērā laikietilpīga, bet cilvēkiem, kuriem jau ir viena vai vairākas augstākās izglītības apgūt veselu studiju programmu no jauna parasti nav nepieciešams. Būtiska ir jauna uzņēmējdarbības izglītība jauniem biznesa modeļiem, kas attīsta digitālo līderību. Kopumā šādu elastīgu studiju moduļu izstrāde un piedāvājums no augstskolu puses tātad, jauna veida uzņēmējdarbības programmu izveide, iespējams, arī moduļu veidā, piedāvājot aktualitātes.

Lai veicinātu efektīvu un modernu partnerību starp nozari, valdību un universitātēm Latvijas tautsaimniecības digitālai transformācijai, ir nepieciešams sekmēt augstākā līmeņa digitālo prasmju apguves iespējas augstākās izglītības iestādēs, t.sk. augstskolu tehniskā nodrošinājuma un aprīkojuma uzlabošana STEM, t.sk. IKT virzienos, jo īpaši digitālās veiktspējas stiprināšanai.

Lai nodrošinātu IKT nozares attīstību un apmierinātu citu nozaru pieprasījumu pēc IKT speciālistiem, tika izveidota vienota IT izglītības platforma *Baltijas IT sabiedrība* jeb *BITS.education*⁴⁷, kura apkopo IT izglītības programmas, lai sekmētu jaunu starptautiskam tirgum gatavu IT profesionāļu sagatavošanu Latvijā.

Lai nodrošinātu IKT nozares attīstību un apmierinātu arī citu nozaru pieprasījumu pēc IKT speciālistiem, mērķtiecīgi tika izveidota trīspusēja sadarbība starp valsts pārvaldes iestādēm, vadošajiem IKT uzņēmumiem un augstākās izglītības pārstāvjiem, lai Latvijā izveidotu inovatīvu studiju programmu IKT jomā, kā rezultātā Latvijas Universitāte un Rīgas Tehniskā universitāte sadarbībā ar Buffalo Universitāti (ASV) ir izveidojusi Baltijas IT izcilības bakalaura studiju programmu, kuru koordinē RTU Rīgas Biznesa skola. Pirmajā, 2019. gadā, studijas šajā programmā uzsāka 22 jaunieši un mācību programmu apguva 14 profesori no Latvijas, kā rezultātā tika izveidoti/atjaunoti 20 priekšmeti datorprogrammās. 2020.gadā plānots uzņemt 50 studentus. Lai nodrošinātu pieprasījumu pēc augstākā līmeņa IKT speciālistiem vidējā termiņā šādas studiju programmas īstenošana ir turpināma, pakāpeniski audzējot tās kapacitāti ne tikai Latvijas bet arī reģionālā mērogā.

IKT kompetenču līmenis ir jāceļ arī citās AI programmās, paredzot ar IKT tēmām saistītu studiju kursu iekļaušanu visās studiju programmās. Svarīga ir arī citu caurviju kompetenču apguve AI, tādēļ pamatnostādņu īstenošanas periodā paredzēts izstrādāt AI studējošo kompetenču novērtējumu un novērtēt to attīstības dinamiku studiju periodā, lai balstoties uz šī novērtējuma rezultātiem sagatavotu izmaiņas AI standartos un īstenotu kompetencēs balstītas izglītības principa ieviešanu AI.

Pamatnostādņu periodā plānots **stiprināt akadēmiskā godīguma principu ievērošanu augstākajā izglītībā**, turpinot visu iesaistīto pušu izglītošanu un attīstot koplietošanas resursus (piem., nacionāla līmeņa studējošo noslēguma darbu satura oriģinalitātes pārbaudes sistēmu, normatīvā regulējuma maiņa, nacionālo zināšanu uzkrāšana un izplatīšana).

Akadēmiskā godīguma principu ievērošana AI un pētniecībā ir nozīmīgs aspekts izglītības kvalitātes un uzticēšanās nodrošināšanai sasniegtajiem studiju rezultātiem un kvalifikāciju atzīšanai Latvijā un starptautiskā mērogā. Akadēmiskais godīgums kā princips normatīvajā regulējumā Latvijā ir fragmentēts un saskaņā ar Standartiem un vadlīnijām kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā tiek izmantots kā viens no studiju programmu kvalitātes vērtēšanas kritērijiem.⁴⁸ Vienlaikus attīstoties informācijas tehnoloģijām, jārada risinājumi, kā ierobežot studējošo krāpšanos studiju procesā un noslēguma darbu aizstāvēšanas procesā. Plašiāta jautājumi akadēmiskajā vidē aktualizēti arī TM sagatavotajā konceptuālajā ziņojumā Par intelektuālā īpašuma aizsardzības un pārvaldības sistēmu Latvijā Republikā⁴⁹

AI iestādes akadēmiskā godīguma pārkāpumu ierobežošanai praksē lieto vairākus darbības virzienus, piem., izstrādā iekšējos normatīvos regulējumus, izmanto informācijas

⁴⁷ <https://bits.education/>

⁴⁸ Standartiem un vadlīnijām kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā ir iekļauts kā viens no studiju programmu kvalitātes vērtēšanas kritērijiem (https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf)

⁴⁹ 2017.gada 15.septembra Ministru kabineta rīkojums Nr. 509 "Par konceptuālo ziņojumu "Par intelektuālā īpašuma aizsardzības un pārvaldības sistēmu Latvijā Republikā"

tehnoloģiju risinājumus studējošo studiju un noslēguma darbu oriģinalitātes pārbaudei⁵⁰, kā arī attīsta koplietošanas resursus izpratnes veidošanai par akadēmiskā godīguma jautājumiem. Ieviešot plānotos pasākumus tiks veicināta resursu koplietošana AI akadēmiskā godīguma pārkāpumu ierobežošanai un radīta iespēja papildināt LNB krājumu ar nacionālai zinātnei nozīmīgiem pētījumiem.

Ņemot vērā, ka līdz ar tehnoloģiju attīstību mainās arī mācīšanās organizēšanas veidi, nepieciešams turpināt darbu pie akadēmiskā godīguma un informācijas sistēmas izveidošanas, kas iekļauj likumdošanas precizēšanu un tehnoloģisko risinājumu konsolidāciju un pilnveidošanu studējošo noslēguma darbu kvalitātes, tai skaitā, satura oriģinalitātes uzraudzībai un pieejamības nodrošināšanai. Normatīvajā regulējumā ir jāparedz, ka noslēguma darbu plaģiāta pārbaude ir obligāta visām AI iestādēm. Lai nodrošinātu kvalitatīvu pārbaudes procesu, uzticamību rezultātiem un ilgtspēju, plānots, ka informācijas apstrādes un tehnoloģisko risinājumu attīstīt iesaistoties akadēmiskā tīkla partnerim LNB. Tas nodrošinās iespēju konsolidēt un attīstīt risinājumu vienā institūcijā sadarbībā ar partneriem - AI iestādēm. Vienlīdz nozīmīgi ir turpināt visu iesaistīto pušu pārstāvju izglītošanu par akadēmiskā godīguma jautājumiem.

Rīcības virziens 2.2. Izglītības vides attīstība.

Uzdevums 2.2.1. Stiprināt vispārējās izglītības iestāžu nodrošinājumu ar mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības īstenošanai nepieciešamajiem resursiem, mācību vidi un infrastruktūru.

2020.gada septembrī uzsākta pilnveidotā mācību satura īstenošana pamatzglītības un vidējās izglītības posmā. Lai sasniegtu valsts izglītības standartos noteikto mērķi - lietpratīgs skolēns, kurš grib un spēj mācīties visu mūžu, prot risināt reālas dzīves izaicinājumus, radīt inovācijas un attīstīt savas personības īpašības, **izglītības iestādēm jābūt nodrošinātām ar nepieciešamajiem resursiem mūsdienīgam mācību procesam** – mācību līdzekļiem, datoriem, STEM apguvei nepieciešamo aprīkojumu, sporta inventāru u.c. Atbilstoši pilnveidotajam mācību saturam un pieejai, nepieciešams turpināt arī **mācību vides un infrastruktūras modernizāciju**. Mūsdienu prasībām atbilstoša, moderna izglītības iestāžu infrastruktūra ir būtisks mācību procesu motivējošs faktors. Ņemot vērā to, ka izglītojamie izglītības iestādē pavada lielu dienas daļu, mācību videi izglītības iestādē vienlaikus jābūt arī drošai un veselīgai.

Pilnveidotais mācību saturs paredz, ka fiziskā mācību vide skolā tiek transformēta no statiskas un nemainīgas uz pārveidojamu, reālas dzīves problēmsituāciju risināšanai un pašvadītas mācīšanās nostiprināšanai piemērotu mācību vidi. Skolās ir daudzfunkcionālas telpas, plašas klases, kurās viegli pāriet no īsas frontālas lekcijas uz bāzes stacijām grupu darbam, elastīgu telpu plānojumu, kur pēc nepieciešamības iespējams vienkopus izmantot un pārraudzīt daudzveidīgas darba formas. Skolēni var ērti piekļūt daudzveidīgām tehnoloģijām gan informācijas iegūšanai, gan problēmu risināšanai un risinājumu īstenošanai, improvizētām darbnīcām modeļu un prototipu izgatavošanai, ir apspriežu telpas mazām grupām, vietas fokusētam individuālam darbam, vietas vēl nepabeigto darbu izvietošanai u.tml⁵¹.

Pašvaldībām kā galvenajiem vispārējās izglītības iestāžu dibinātājiem ir jāturpina īstenot vispārējās izglītības iestāžu tīkla attīstību, pilnveidojot izglītības iestāžu mācību vidi, vienlaikus nodrošinot arī efektīvu resursu izmantošanu un koncentrāciju. Līdz 2023.gada 31.decembrim ar ESF 2014. – 2020.gada darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.1.2. specifiskā atbalsta mērķa "Uzlabot vispārējās izglītības iestāžu mācību vidi" atbalstu plānots pilnībā modernizēt 100 – 115 vispārējās izglītības iestādes, tādējādi kopumā atbalstot nedaudz vairāk kā 47 tūkstošus izglītojamo. Vispārējās izglītības iestādēm tika sniegts atbalsts ergonomiskas mācību vides izveidei, IKT risinājumu ieviešanai un aprīkojuma iegādei; dabaszinātņu kabinetu aprīkošanai vai jaunu kabinetu izveidošanai, izglītības iestādes sporta zāles un laukuma sakārtošanai. 2020.gadā īstenojot administratīvi teritoriālā reforma ietekmēs arī pašvaldību rīcību

⁵⁰ Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education (ETINED) <https://www.coe.int/en/web/ethics-transparency-integrity-in-education/home?desktop=true>

⁵¹ Projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" jeb Skola2030 informācija, <https://www.skola2030.lv/lv/istenosana/macibu-pieeja/macisanas-iedzilinioties>

izglītības iestāžu tīkla attīstībā, jo atbilstoši paredzētajam Latvijas administratīvi teritoriālajam iedalījumam lielākajā daļā jauno pašvaldību izglītības iestāžu tīklu veidos līdz šim atšķirīgās administratīvajās teritorijās esošas izglītības iestādes. Pašvaldības kā dibinātāja atbildība par savas teritorijas izglītības iestāžu tīkla attīstību, pielāgošanu esošajai situācijai un kvalitatīva vispārējās izglītības pakalpojuma nodrošināšanu pieaugs. Līdz ar to atbalsta instrumenti pašvaldībām kvalitatīva un racionāla izglītības pakalpojuma nodrošināšanai ir jāveido reģionālās attīstības politikas atbalsta programmu ietvaros.

Tehnoloģijas un digitāli risinājumi ir svarīgi instrumenti, lai pārveidotu mācīšanos un pilnveidotu mācību vidi. 2018.gadā veiktā aptauja parāda, ka tikai daļā skolu skolēniem ir pieejami planšetdatori, vēl mazāks ir to skolu skaits, kurās ir 3D printeri. (Daniela L., Rubene Z., Goba L. 2018. Datu apkopojums un ārvalstu un Latvijas pieredzes analīze par digitālo mācību līdzekļu pieejamību un izmantošanu vispārējās izglītības mācību satura nodrošināšanai). Digitālo risinājumu un tehnoloģiju pieejamība īpaši aktuāla kļuva Covid-19 krīzes laikā, kad izglītības iestāžu galvenais uzdevums bija nodrošināt kvalitatīva izglītības procesa nepārtrauktību. Tādējādi nākamajā plānošanas periodā tiks **stiprināta izglītības iestāžu digitālo resursu kapacitāte**, nodrošinot to iespējas īstenot attālinātu un tiešsaistes mācību procesu, izmantojot daudzveidīgus digitālos resursus un rīkus.

Pamatnostādņu periodā plānots sniegt atbalstu pašvaldībām kompetenču pieejā balstīta vispārējās izglītības satura īstenošanai nepieciešamo datoru komplektu iegādei, materiāltehnisko līdzekļu nodrošināšanai kabinetu aprīkošanai, jaunajam vispārējās izglītības saturam atbilstošas mācību literatūras iegādei, fizisko aktivitāšu laukumu ierīkošanai, sporta un veselības stundām nepieciešamā inventāra iegādei, nepieciešamo IT ierīču un biroja tehnikas iegādei pirmsskolas izglītības iestādēs, kā arī pietiekama ātruma un veiktspējas interneta pieslēgumu nodrošināšanai, lai visas Latvijas izglītības iestādes pilnvērtīgi varētu izmantot koplietojamus digitālos resursus, kā arī īstenot mācību procesu attālināti, ja nepieciešams.

Uzdevums 2.2.2. Stiprināt profesionālās izglītības iestāžu nodrošinājumu ar mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības īstenošanai nepieciešamajiem resursiem, mācību vidi un infrastruktūru.

Pamatnostādņu periodā kvalitatīvas profesionālās izglītības nodrošināšanai plānoti ieguldījumi profesionālās izglītības iestāžu un koledžu infrastruktūras attīstībā (dienesta viesnīcas, mācību un koplietošanas telpas) un aprīkojumā (jauns IP aprīkojums STEM un vides programmām) par galveno ieguldījumu veikšanas mērķi izvirzot PII ēku energoefektivitātes un mikroklimata uzlabošanu, ilgtspējīgu un videi draudzīgu tehnoloģiju izmantošanu.

Ir turpināmas investīcijas PII un koledžu mācību vides pieejamībā un modernizācijā, lai stiprinātu audzēkņu inovācijas, tehnoloģiju un radošuma prasmju attīstību un student-centrētu pieeju atbilstoši nozaru vajadzībām, tostarp mācību poligonu un darbnīcu modernizācijai, tehnoloģiju un IT risinājumu iegādei mācību satura un procesa digitalizācijai, kā arī biznesa inkubatoru un mācību uzņēmumu attīstībai. Šāda pieeja un mācību vide stiprinātu gan izglītojamo individuālo spēju attīstību, gan kopējo profesionālās izglītības sistēmas pievilcību un piedāvājuma daudzveidību, jo mācību poligoni un biznesa inkubatori darbojas kā resurss ar augstu intelektuālo potenciālu, iesaistoties arī augstskolu, zinātnes un biznesa vides pārstāvjiem, kas paver jaunas iespējas gan uz mācību saturu un pieejamiem sadarbības tīkliem, gan nākotnes profesionālo darbību, tajā skaitā attiecībā uz potenciālu izstrādājumu un inovācijas komercializāciju. Intensificējot darbu ar mācību uzņēmumu attīstību, tiek sniegts ieguldījums gan radošu un iniciatīvas bagātu nākotnes nodarbināto sagatavošanā, gan, kas vēl būtiskāk, arī nākotnes darba devēju sagatavošanā.

Kopumā mācību vides un infrastruktūras uzlabojumu ieviešanā plānots īstenot vides ilgtspējā balstītu pieeju – bezatlikumu pieeju būvniecībā, videi draudzīgu materiālu un risinājumu izmantošanu, attīstīt "Zaļās skolas" konceptu profesionālajā izglītībā un resursu taupīšanu (tehnoloģizācija, alternatīvās enerģijas avotu izmantošana, STEM un Vides tehnoloģiju demonstrācijas iekārtas un risinājumi izglītības iestāžu vidē, t.sk. saules enerģijas paneļi, lietus ūdens attīrīšana/izmantošana, atkārtota resursu izmantošana, atkritumu šķirošana).

Mācību procesa digitalizācija ir vienlīdz svarīga visos izglītības līmeņos un pakāpēs, tādēļ plānots atbalsts profesionālās izglītības iestāžu digitalizācijai (e-mācību vide, tehniskais/datoru aprīkojums u.c.). turklāt, pieaugot DVB mācību īpatsvaram profesionālajā izglītībā, lielāku nozīmi

iegūst e-mācību vides attīstība profesionālajā izglītībā. Pilnvērtīga e-mācību vide ļautu profesionālās izglītības audzēkņiem kvalitatīvi apgūt izvēlēto profesiju darba vidē un pilnvērtīgi apgūt teorētiskos mācību priekšmetus izglītības iestādē.

Uzdevums 2.2.3. Stiprināt augstākās izglītības iestāžu nodrošinājumu ar mūsdienīgas, kvalitatīvas un pētniecībā balstītas augstākās izglītības īstenošanai nepieciešamajiem resursiem, studiju vidi un infrastruktūru.

2014.-2020.gada plānošanas periodā AI iestāžu nodrošinājumam ar mūsdienīgas, kvalitatīvas un pētniecībā balstītas AI īstenošanai nepieciešamajiem resursiem, studiju vides un infrastruktūras modernizācijai ir veiktas struktūrfondu investīcijas 58,8 milj. euro apjomā ar mērķi modernizēt STEM studiju programmu nodrošinājumu, t.sk. ir pārbūvētas un aprīkotas laboratorijas, iegādāts aprīkojums, aparatūra un speciālā programmatūra, atjaunotas esošās un uzbūvētas jaunas ēkas STEM studiju īstenošanai. Līdz ar to pamata infrastruktūra mūsdienīga studiju procesa nodrošināšanai ir izveidota. Pamatnostādņu periodā augstskolu turpmākie infrastruktūras attīstības plāni ir īstenojami, veicot augstskolu esošo ēku un īpašumu restrukturizāciju un īstenojot sadarbības projektus ESF instrumentu un investīciju programmu ietvaros.

Lai AI finansēšana notiktu efektīvi un nestu vēlamus rezultātus attiecībā uz studiju vides nodrošināšanu un AI kvalitāti, ir nepieciešams nodrošināt augstskolu bāzes finansējumu pilnā apmērā, atbilstoši faktiskajām studiju un pētnieciskās darbības izmaksām, kā arī paredzēt papildu līdzekļus plānoto rezultātīvo rādītāju sasniegšanai un AI iestāžu stratēģiskai specializācijai.

Padziļinātās konsultācijās ar Starptautisko Rekonstrukcijas un attīstības banku un nozari izstrādātais **trīs pīlāru augstākās izglītības finansēšanas modelis**, kas paredz stabilitātes, snieguma un attīstības finansējumu, joprojām ir optimāls Latvijas AI politikas mērķiem. Katra pīlāra ietvaros ir identificēti atsevišķi elementi, kuriem ir nepieciešama aktualizācija un, iespējams, veicamas izmaiņas to plānotajā pielietojumā, tomēr kopumā ir jāturpina virzība uz pilnvērtīgu trīs pīlāru AI finansēšanas modeļa ieviešanu.

Analizējot AI finansēšanu ir secināts, ka Latvijā finansējuma apmērs AI ir vidējā līmenī, taču tas ir pateicoties ESF finansējumam, kas lielā mērā aizstāj otrajā un trešajā pīlārā paredzēto finansējumu. Ņemot vērā, ka 2021.-2027.gada periodā kā galvenā ESF perioda investīciju prioritāte ir plānota pētniecības attīstība, pamatnostādņu īstenošanas periodā ir jānodrošina publiskā finansējuma instrumenti, kas atbilst AI finansēšanas modeļa otrajam un trešajam pīlārim, pakāpeniski palielinot valsts finansējuma īpatsvaru finansēšanas modeļa otrā un trešā pīlāra ietvaros.

Pamatnostādņu periodā plānots veikt studiju vietas bāzes izmaksu posteņu padziļinātu izpēti, pārskatīt bāzes aprēķinā iekļaujamos posteņus, aktualizēt izmaksu posteņus un veikt kalkulāciju atbilstoši aktuālajai situācijai Latvijas AI iestādes, lai izveidotu jaunu studiju vietas bāzes izmaksu aprēķina metodiku un nodrošinātu transparentus publiskā finansējuma piešķiršanas principus AI, lai virzītos uz Baltijas jūras reģiona valstīm raksturīgu studiju finansēšanas sistēmu.

Augstskolu snieguma rādītāji jāpapildina ar citiem rādītājiem atbilstoši politikas mērķiem- atbilstība darba tirgus vajadzīgām, internacionalizācija, kvalitāte, iesaiste mūžizglītībā, tādējādi plānojot pamatotas publiskās investīcijas kvalitatīvā AI. Daļa no attīstības finansējuma trešā pīlāra ietvaros ir jāsaista arī ar "ekselences iniciatīvām", kas varētu būt mērķēts finansējums stratēģiski svarīgu starpaugstskolu sadarbības projektu īstenošanai, mērķtiecīgu pasākumu veikšanai, kas sekmētu spēcīgāko universitāšu iekļūšanu augstākās vietās nozīmīgākajos starptautiskajos reitingos (piemēram, konkurētspējīga akadēmiskā personāla un doktorantūras studējošo piesaistei), augstskolu konsolidācijas un resursu koplietošanas stimuli, arī zināšanu pārneses un inovāciju attīstības stimulēšanai sadarbojoties ar uzņēmumiem.

Turpmākās ESF investīcijas ir novirzāmas, lai nodrošinātu jaunāko tehnoloģisko sasniegumu attīstību AI. 2021.- 2027.gada investīcijas plānotas digitālo risinājumu plašākai integrēšanai studiju procesā, padarot to pieejamāku un ātrāk reaģēt spējīgu uz mainīgu pieprasījumu un ārējās vides izaicinājumiem. Investīcijas plānotas industrijas 4.0 attīstībai nepieciešamo tehnoloģiju ieviešanai studiju procesā un atbilstošu kompetenču apguvei;

tehnoloģiskajiem risinājumiem plašākai resursu koplietošanai kā nacionālā tā starptautiskā mērogā, t.sk. kopīgu studiju programmu attīstībai, virtuālās mobilitātes attīstībai.

Sistēmiskie atbalsta pasākumi digitālo risinājumu attīstībai AI, tādi kā e-pakalpojumu izglītībai attīstīšana, t.sk. "Vienotā pieteikšanās platforma studijām, t.sk. ārvalstu reflektantiem", izglītības diplomu reģistra attīstīšana un elektronisku diplomu, e-studentu kartes ieviešana, u.c. ir paredzēti un tiks īstenoti Digitālās transformācijas pamatnostādņu 2021.-2027.gadam ietvarā.

Rīcības virziens 2.3. Izglītības piedāvājuma attīstībai nozīmīgu partnerību veidošana.

Uzdevums 2.3.1. Internacionalizācijas veicināšana un nodrošināšana mūsdienīgas un kvalitatīvas izglītības attīstībai.

Starptautiskas sadarbības veicināšana, veidošana, attīstība un nodrošināšana ir būtisks uzdevums, lai stimulētu izglītības kvalitātes attīstību un atbilstību mūsdienu aktuālajām tendencēm. Politikas iniciatīvas ir mērķētas uz visu līmeņu un pakāpju izglītības kvalitātes nodrošināšanu un attīstību. Pamatnostādņu periodā būtisks atbalsts paredzēts visu izglītības sektoru institūciju personāla iesaistei starptautiskas sadarbības aktivitātēs, lai stiprinātu izglītības sektora politikas veidotāju un institūciju kapacitāti Latvijas izglītības internacionalizācijai un eksportspējas kāpināšanai, ES un citu programmu finansējuma piesaistei un Baltijas izglītības telpas attīstībai un starptautiskās konkurētspējas stiprināšanai, paredzot atbilstošas mobilitātes, stažēšanos, pieredzes apmaiņu un labas prakses un inovāciju pārnesi.

AI un zinātne šobrīd ir viena no visvairāk globālajām nozarēm, kas nozīmē, ka akadēmiskā un zinātniskā personāla, studējošo un absolventu pārrobežu mobilitāte ir neatņemama tās sastāvdaļa.⁵² Pastāv augsts risks, ka bez jauniem stimuliem AI iestāžu attīstībai Latvijas augstākās izglītības telpa saglabās augstu fragmentācijas pakāpi, netiks veicināta resursu izmantošanas efektivitāte, mazināsies kā iekšējā, tā starptautiskā konkurētspēja⁵³, tādēļ nepieciešams spēcīnāt augstskolu kapacitāti, mainot akadēmiskā personāla karjeras attīstības sistēmu, sekmējot konkurētspējīga akadēmiskā personāla, tostarp ārvalstu mācībspēku, piesaisti.

Pamatnostādņu periodā plānots **veicināt pasaules līmeņa personāla, īpaši diasporas, piesaisti un noturēšanu Latvijā**. Diasporā ir identificēti vismaz 600⁵⁴ latviešu izcelsmes zinātnieku un augstskolu mācībspēku, kas ir apliecinājuši savu gatavību iesaistīties Latvijas augstākās un zinātnes norisēs gan Latvijā, gan neklātienē. Svarīgi ir šo potenciālu atbilstoši izmantot. Paredzēts arī izstrādāt normatīvo regulējumu, lai sekmētu starptautiski konkurētspējīga, tai skaitā, ārvalstu mācībspēku piesaisti Latvijas augstskolām, palielinātu doktorantūras studentu motivāciju pievērsties akadēmiskajam darbam un sekmētu to ciešāku integrāciju Latvijas AI institūcijās; sagatavot priekšlikumus un risinājumus izcilu ārvalstu mācībspēku piesaistei Latvijas augstskolām un nodrošināt finansējumu grantu programmai izcila ārvalstu akadēmiskā personāla piesaistei augstskolām.⁵⁵

Mērķtiecīga AI eksporta veidošanai ir **būtiski uzlabot Latvijas augstākās izglītības kvalitāti Eiropas augstākās izglītības telpā**, nodrošinot mūsdienīgas un kvalitatīvas studiju programmas un studiju vidi, augsti kvalificētu akadēmisko personālu, motivētus un studētspējīgus studentus, gan starptautiskās sadarbības un internacionalizācijas veicināšanu, tai skaitā augstskolu dalība augsta līmeņa starptautiskos konsorcijs. Sekmējot studentu un speciālistu starptautisko mobilitāti un Latvijas valstspiederīgo (diasporas) atgriešanos Latvijā, ir jāturpina pilnveidot diplomu un profesionālo kvalifikāciju sistēmas pārskatāmību (caurspīdīgumu) un

⁵² Konceptuālais ziņojums "Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu" (2020). Sk.

<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40483658>

⁵³ Konceptuālais ziņojums "Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu" (2020). Sk.

<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40483658>

⁵⁴ 2018. gada Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Sociālo un politisko pētījumu institūta "Diasporas un migrācijas pētījumu centrs" īstenots pētījums "Latvijas zinātnieku diaspora: sadarbības tīkli un iespējas". Pētījums ietver valstis: ASV, Lielbritānija, Zviedrija, Vācija, pieejams: <http://petijumi.mk.gov.lv/node/3091>

⁵⁵ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021-2027. Sk. <https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027galaredakcija.pdf>

atzīšanas procedūru vienkāršošanu, ievērojot kopējos nosacījumus un kritērijus diplomu atzīšanas procedūru efektīvākai norisei vai to pilnīgai automatiskai atzīšanai, jo īpaši attiecībā uz profesionālajām kvalifikācijām.

Lai arī pastāv pamatprincipi automatiskai diplomu atzīšanai, kas balstās uz Boloņas procesa instrumentiem un Eiropas standartiem un vadlīnijām kvalitātes nodrošināšanai EŠG, pašlaik ES līmenī, kā arī starp Boloņas procesa valstīm nav vienota izpratne un mehānisms diplomu un vidējās izglītības dokumentu automatiskas atzīšanai. Eiropas Savienības līmenī ir uzsākta konceptuāla virzība Eiropas Izglītības telpas veidošanā, kur viena no jomām ir automatiska diplomu atzīšana. Līdzdalība Eiropas Kopējās izglītības telpas veidošanā tiks nodrošināta, īstenojot divpusējus un daudzpusējus sadarbības projektus.

Augstskolu likuma 55.¹ pantā ir noteikti nosacījumi kopīgu studiju programmu izveidei, licencēšanai un akreditācijai. Kopumā secināms, ka Latvijas augstskolas nav izveidojušas skaitliski daudz kopīgu programmu ar ārvalstu augstskolām⁵⁶, kur viens no iemesliem ir sarežģītais tiesiskais regulējums. Aktīvākai Latvijas augstskolu iesaistei kopīgu un vairāku augstskolu programmu izstrādē un īstenošanā, t.sk. Eiropas Universitāšu iniciatīvā, plānots pilnveidot tiesisko ietvaru Latvijā attiecībā uz dažādu valstu augstskolu kopīgi izstrādātām studiju programmām, t.sk. attiecībā uz šādu programmu akreditāciju. Latvijas normatīvajos aktos ir nepieciešams ieviest Eiropas pieeju kvalitātes nodrošināšanā kopīgajām programmām (*European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes*)⁵⁷, nedublējot akreditācijas procedūras.

Dalība starptautiskos projektos būtiski sekmē Latvijas AI iestāžu atpazīstamību un paaugstina to starptautisko konkurētspēju, veicinot jaunu zināšanu apriti un to rašanos. Latvijas gadījumā tas ir ļoti nozīmīgi, jo augstskolu dalība starptautiskos projektos un konsorcijs sekmē integrāciju un reputāciju starptautiskā vidē un dod pienesumu kopējā Latvijas AI kvalitātes un konkurētspējas paaugstināšanai. Laba AI starptautiskā reputācija ir nozīmīgs publicitātes faktors gan divpusējai augstskolu sadarbībai, gan labu un motivētu starptautisko studentu piesaistei.

Pamatnostādņu periodā plānots nodrošināt valsts budžeta finansējuma pieaugumu trīs pīlāru modeļa efektīvai darbībai, starptautiski konkurētspējīgai, uz izcilību vērstai augstākai izglītībai, veicinot digitalizāciju augstākajā izglītībā, kāpinot starptautisko sadarbību un konkurētspēju. Valsts dibināto Latvijas AI iestāžu attīstībai un to dalības motivēšanai un finansēšanai nozīmīgos starptautiskos projektos noteiktas daļas līdzfinansējuma apmērs plānojams valsts budžetā, vai paredzams kā attīstības finansējums III pīlārā. Eiropas Universitāšu iniciatīva programmā plānota sekmēt ambiciozu sadarbības veidu starp AI iestādēm, kas izveido starptautiskas alianses nozīmīgu, strauji mainīgu jautājumu risināšanu, īstenojot Eiropas Universitāšu iniciatīvas programmu, kas ES politikas līmenī tā ir ļoti augsta prioritāte un paredz jaunu pakāpi AI iestāžu sadarbībā ES⁵⁸, tādējādi plānots sagatavot priekšlikumus par nepieciešamajiem valsts atbalsta instrumentiem Latvijas augstskolu dalībai Eiropas Universitāšu iniciatīvās. Palielinot Latvijas augstskolu informētību par starptautiskās sadarbības iespējām Erasmus+ ietvaros, VIAA Augstākās izglītības starptautiskais kontaktpunkts nodrošinās informācijas sniegšanu par šīm centralizētajām starptautiskās sadarbības aktivitātēm jaunās Erasmus+ (2021-2027) programmas ietvaros.

Lai stiprinātu AI kvalitātes nodrošināšanas sistēmu Eiropas augstākās izglītības telpā, Eiropas līmenī ir plānots stiprināt programmas *Erasmus+* ieguldījumu Eiropas kopējās izglītības telpas attīstībā, veicināt mobilitāti, ieviešot Eiropas Studenta karti. Pamatnostādņu periodā līdztekus AI attīstībai Eiropas augstākās izglītības telpā, plānota **plaša spektra starptautiskās sadarbības aktivitāšu īstenošana un visu izglītības sektoru institūciju personāla profesionālās pilnveides mobilitāšu īstenošana** internacionalizācijas, konkurētspējas un motivācijas veicināšanai, augstas kvalitātes mācību procesa nodrošināšanai, mācību/studiju satura, metožu, materiālu, platformu izstrādei un pilnveidei. Dažādi ES un citu donoru finanšu instrumenti (*Erasmus+*, *Nordplus*, u.c.) sniedz iespēju pedagogiem, mācībspēkiem, personālam, kā arī audzēkņiem un studentiem piedalīties profesionālās pilnveides un mācību, studiju, prakšu mobilitātes aktivitātēs.

⁵⁶ <http://svr.aic.lv/Forms/ProgrammesList.aspx?cc=0&cp=2>

⁵⁷ <https://www.eqar.eu/kb/joint-programmes/>

⁵⁸ Ministru kabineta sēdē 2019.gada 5.novembrī tika apstiprināta Latvijas pozīcija "Par Padomes rezolūcijas projektu par Eiropas izglītības telpas turpmāku attīstību, lai atbalstītu uz nākotni orientētas izglītības sistēmas".

Starposma novērtējums par programmu "Erasmus+" 2014.–2020. gadam⁵⁹, kurā novērtēts programmas īstenošanas progress laikā no 2014. gada līdz 2016. gadam un ilgtermiņa ietekme uz iepriekšējām programmām, liecina, ka pašreizējai programmai "Erasmus+" ir labi rezultāti tādās jomā kā izglītība, apmācība, jaunatne un sports, un to augstu vērtē gan ieinteresētās personas, gan sabiedrība. Lai sekmētu izglītojamo konkurētspēju, tai skaitā uzlabotu valodas zināšanas, sadarbības prasmes un jēgpilnu tehnoloģiju lietojumu kā arī nodrošinātu starptautisko pieredzi, nepieciešams veicināt un radīt iespējas Eiropas sadarbībai starp izglītības iestādēm un to partnerībai. Būtiski nodrošināt ne vien pedagogu sadarbību un apmaiņu, bet līdztekus veicināt skolēnu/audzēkņu/studentu sadarbību, īstenojot jēgpilnus formālās izglītības projektus tiešsaistē un nodrošinot izglītojamo apmaiņas iespējas. Starptautiskās dimensijas veidošanas nolūkos jāturpina iesāktās Erasmus+ programmas un eTwinning skolu sadarbības aktivitātes. Programmas integrētais raksturs rada pozitīvu ietekmi, aptverot mācības visos kontekstos un visos dzīves posmos (mūžizglītības pieeja). Tāpat tika norādīts, ka īstenošanas mehānismi kopumā ir bijuši skaidri un mērķim atbilstoši. Ziņojuma sabiedriskā apspriešana apstiprināja, ka pašreizējā programma "Erasmus+" tiek uztverta kā viena no visveiksmīgākajām un arī būtiskākajām ES programmām. Apspriešanās laikā apkopotie dati liecināja, ka dalībvalstis, izglītības iestādes un dalībnieki vienprātīgi atbalsta programmas tālāku stiprināšanu, vienlaikus saglabājot programmas stabilitāti un nepārtrauktību pamatsistēmas uzbūves un īstenošanas mehānismu izteiksmē. Balstoties uz Erasmus+ 2014-2020 programmas starposma novērtējumu, un tajā izdarītajiem secinājumiem un izteiktajiem priekšlikumiem, ir izstrādāts jaunās Erasmus (2021-2027) programmas priekšlikuma projekts.

Mācību mobilitātes ir iespēja izglītībā un apmācībā iesaistītajiem mācīties un gūt pieredzi ārvalstīs. Mācību mobilitāšu projekti rada pozitīvu un ilgstošu ietekmi uz to dalībniekiem un iesaistītajām organizācijām, kā arī uz politikas sistēmām, kuru ietvaros šādi pasākumi tiek veikti. Mācību mobilitātes atbalsta izglītojamās mācīšanās rezultātu (zināšanu, prasmju un kompetenču) apguvē, kas sekmē viņu aktīvu iesaistīšanos pilsoniskajā sabiedrībā un veicina viņu nodarbinātību; atbalsta izglītībā strādājošo profesionālo attīstību, kas sekmē jauninājumu ieviešanu un uzlabo mācīšanās un mācīšanās kvalitāti visā Eiropā; nostiprina sinerģiju un pāreju starp formālo, neformālo izglītību, profesionālo apmācību, nodarbinātību un uzņēmējdarbību.

Nākamajā periodā plānotas mācību mobilitātes AI sektorā (visu jomu un visu studiju ciklu studenti (bakalauri, maģistri, doktoranti); mācītspēki; personāls; nesenie absolventi), profesionālās izglītības sektorā PII audzēkņi; nesenie PII absolventi, mācekļi; profesionālo priekšmetu skolotāji; praktisko nodarbību pasniedzēji; starptautiskās mobilitātes speciālisti; prakšu vadītāji skolās, uzņēmumos; karjeras konsultanti; personas uzņēmumos un citās organizācijās, kas nodrošina profesionālo apmācību); vispārējās izglītības sektorā (pedagogi; skolu personāls, t.sk. direktori; vietējā vai reģionālā mēroga skolu pārvaldības vai koordinējošu institūciju personāls, kas iesaistīts skolu vadības, stratēģiskās plānošanas un mācību satura attīstībā); pieaugušo izglītības sektorā (personāls, kas atbild par pieaugušo izglītību – pieaugušo izglītotāji; personāls, kas iesaistīts pieaugušo izglītības organizācijas stratēģiskajā attīstībā), kā arī sporta izglītībā iesaistītajam personālam. Valsts atbalsts AI studējošo un personāla mobilitātei ir ļāvis paaugstināt mobilitātes kvalitāti, tādēļ tas ir turpināms arī visā pamatnostādņu īstenošanas periodā. Paredzēti arī risinājumi, lai internacionalizācijas procesos iekļautos studējošie, kuri dažādu iemeslu dēļ nevar/ nevēlas doties mobilitātēs ārpus Latvijas, tādēļ Latvijas augstskolām ir būtiski attīstīt jaukta tipa un virtuālās mobilitātes, tās attīstāmas arī sadarbības paplašināšanai un digitālo iespēju attīstības kontekstā.

Stratēģiskās partnerības atbalsta plašu un elastīgu pasākumu klāstu, lai īstenotu inovatīvu praksi, veicinātu organizāciju attīstību un modernizāciju un atbalstītu politikas norises Eiropas, valstu un reģionālā līmenī. Atkarībā no projekta mērķiem, iesaistītajām organizācijām, paredzamās ietekmes un citiem elementiem stratēģiskajām partnerībām var būt atšķirīgs lielums un tās var attiecīgi pielāgot savus pasākumus. Šo sadarbības projektu aktivitātes visos izglītības sektoros dod iespēju iesaistītajām organizācijām gūt pieredzi starptautiskajā sadarbībā un

⁵⁹ Eiropas Komisijas publiskotais Erasmus+ 2014-2020 starposma novērtējuma ziņojums (23 valodās, t.sk. latviešu val.) pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=COM:2018:50:FIN>

Visa informācija par starposma novērtējumu, visu valstu, t.sk. Latvijas, starposma novērtējuma ziņojumi pieejami: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/evaluations_en

"Ziņojums par Erasmus+ programmas īstenošanu un ietekmi Latvijā no 2014. līdz 2016.gadam" (angļu valodā) publicēts arī IZM mājas lapā: <http://www.izm.gov.lv/lv/eiropas-savieniba/erasmus-2014-2020>

stiprināt savu kapacitāti, kā arī radīt augstas kvalitātes inovatīvus nodevumus. Stratēģiskās partnerības inovāciju atbalstam vēršas uz inovatīvu intelektuālu rezultātu izstrādi vai intensīvām nesen izstrādātu rezultātu izplatīšanas aktivitātēm (jaunas pieejas, metodes, mācību līdzekļi izglītībā), savukārt, Stratēģiskās partnerības labas pieredzes apmaiņas atbalstam (izņemot AI) sniedz iespēju organizācijām attīstīt un stiprināt tīklojumus, paaugstināt savu kapacitāti un apmainīties ar idejām, praksēm un metodēm. Stratēģiskās partnerības var veidot viena izglītības sektora ietvaros vai tās var būt arī starp vairākiem sektoriem atbilstoši EK noteiktajām prioritātēm, kas t.sk. atbilst IAP 2021-2027 noteiktajiem rīcības virzieniem, piemēram: pedagogu profesijas profila stiprināšana, karjeras atbalsta un attīstības iespējas, STEAM, caurviju prasmes, prasmju un mācīšanās rezultātu saskaņošana ar darba tirgus prasībām, darba vidē balstītas mācības, pieaugušo izglītības pieejamības veicināšana, iekļaujošās izglītības veicināšana, digitālo prasmju veicināšana, internacionalizācijas un starptautiskās konkurētspējas veicināšana, darba devēju iesaiste izglītības procesā, izglītības iestāžu vadītāju kapacitātes stiprināšana, u.tml.

Atbalsts politikas reformām 2014.-2020.gada Erasmus+ programmā ir kļuvis par nozīmīgu izglītības sistēmas attīstības instrumentu, atbalstot AI un profesionālās izglītības attīstību caur politikas izmēģinājumu projektiem un mērķfinansējuma grantiem Eiropas izglītības telpas attīstībai, veicinot sabiedrības izpratni par pieaugušo izglītību un stiprinot pieaugušo izglītības kvalitāti, sekmējot ES dalībvalstu dalību starptautiskajos salīdzinošajos izglītības pētījumos, kā arī atbalstot izglītības politikas veidotāju un īstenotāju savstarpējās mācīšanās aktivitātes. Pamatnostādņu periodā plānots turpināt dalību Latvijai svarīgos 2021.-2027.gada ES izglītības, mācību, jaunatnes un sporta programmu politikas reformu atbalsta pasākumos un projektos, lai nodrošinātu nepieciešamos resursus politikas iniciatīvu izveides un aprobēšanas platformām un labās prakses ieviešanu Latvijas izglītības sistēmā, kā arī sekmētu kvalitatīvas informācijas pieejamību par Latvijas izglītības sistēmu un atbalstu ikvienam izglītības procesa dalībniekam.

Uzdevums: 2.3.2. Izglītības un tautsaimniecības nozaru sadarbība.

Veiksmīga izglītības un tautsaimniecības nozaru sadarbība nodrošina prasmju piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvaru darba tirgū. Sabiedrības novecošanās, zems dzimstības līmenis kopā ar lielu darbaspēka emigrāciju rada izaicinājumus Latvijas spējai reaģēt uz prasmju pieprasījumu darba tirgū. Tautsaimniecības attīstībai nepieciešamās prasmes turpina mainīties globalizācijas, digitalizācijas un demogrāfisko pārmaiņu dēļ. Prasmju nelīdzsvarotība un neatbilstība nozīmē izmaksas indivīdiem, uzņēmumiem un ekonomikai kopumā. Neraugoties uz to, ka OECD 2019.gada ziņojumā "OECD Latvijas prasmju stratēģija"⁶⁰ norādīts, ka Latvijas prasmju attīstības un izmantošanas rādītāji ir labi salīdzinājumā ar vairumu OECD valstu rādītājiem, un arī Eiropas 2020 prasmju indeksa prasmju atbilstības rezultāti liecina, ka Latvija kopumā prasmju atbilstības ziņā atrodas mazliet virs vidējā rādītāja (63%)⁶¹, tomēr ir nepieciešams mazināt darba ņēmēju prasmju neatbilstību darba devēju prasībām. Prasmju nelīdzsvarotības samazināšana darba tirgū ir viena no OECD un Latvijas valdības identificētajām prioritārajām jomām Latvijas prasmju snieguma uzlabošanai⁶², un tādējādi turpina būt svarīga izglītības rīcībpolitikas prioritāte.

Lai mazinātu prasmju piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības, svarīgi ir nodrošināt kvalitatīvas izglītības programmas, kurās iespējams attīstīt darba tirgū pieprasītas un augsti novērtētas prasmes, kā arī pārkvalificēties. **Stratēģiskas starpnozaru un starpinstitūciju sadarbības stiprināšana izglītības pieprasījuma-piedāvājuma lielākas saskaņotības veidošanai** nodrošinās laicīgu Latvijas tautsaimniecības attīstībai nepieciešamo un aktuālo prasmju prognozēšanu un nodrošināšanu. Ņemot vērā, ka nākotnē sagaidāma aizvien lielāka darba tirgus dinamika un nepieciešamo prasmju un kompetenču mainība, būtiskas pārmaiņas skars arī izglītības un nodarbinātības/ darba tirgus koordinācija jomu, kurai jāklūst daudzārt

⁶⁰ OECD (2019), OECD Skills Strategy Latvia: Assessment and Recommendations, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, Sk. <https://doi.org/10.1787/74fe3bf8-en>.

⁶¹ Cedefop (2020), 2020 European Skills Index. Technical report. Sk. https://www.cedefop.europa.eu/files/esi_-_technical_report_2020.pdf

⁶² OECD (2019), OECD Skills Strategy Latvia: Assessment and Recommendations, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, Sk. <https://doi.org/10.1787/74fe3bf8-en>.

labāk pārvaldāmai un uz ātri sasniežamiem rezultātiem orientētai, veicinot efektīvu informācijas apmaiņu un mazinot birokrātisko slogu, tai skaitā paredzot arī efektīvus digitālus risinājumus informācijas apmaiņai un lēmumu pieņemšanai izglītības un darba tirgus attīstības monitorēšanai un darbības koordinācijai atbilstoša darbaspēka nodrošināšanai. Šāda koordinēta sistēma veicinātu nozaru speciālistu iesaisti pilnā ciklā - no izglītības satura izstrādes līdz novērtēšanai, profesionālās izglītības satura veidošanā (profesiju standarti, profesionālās kvalifikācijas prasības, izglītības programmas), īstenošanā (mācībspēki ar lielu pieredzi nozarē u.c.).

Lai nodrošinātu speciālistu sagatavošanu atbilstoši darba tirgus prasībām, profesionālās izglītības satura reformas rezultātā tika izveidoti patstāvīgi sadarbības mehānismi ar sociālajiem partneriem un nozares organizācijām – NEP un profesionālās izglītības iestāžu konventi. 2015.-2016.gadā tika izveidots tiesiskais regulējums, nosakot NEP izveidošanas, darbības un darbības koordinācijas kārtību. LDDK un Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome (LOSP) nodrošina NEP darba koordinēšanu nozaru ekspertiem iesaistoties profesionālās izglītības satura attīstībā, īstenošanā un kvalifikācijas eksāmenu vērtēšanā, kā arī reformu īstenošanā profesionālajā izglītībā. Tāpat NEP sniedz priekšlikumus par prioritārajām jomām pieaugušo izglītības īstenošanai. Tomēr ne visi NEP darbojas līdzīgā kapacitātē. OECD Latvijas Prasmju stratēģijas ietvaros sniegtas šādas rekomendācijas NEP stiprināšanai: “Stiprināt nozaru ekspertu padomju lomu, lai ar rūpniecības pārstāvju atbalstu validētu un sagatavotu augstas kvalitātes informāciju par nozares prasmju vajadzībām un tendencēm” un “Izveidot līdzfinansēšanas instrumentu vidēja termiņa nozares ekspertu padomju finansēšanai”. NEP uzdevumu kvalitatīvai turpmākai īstenošanai ir nepieciešama NEP iesaistīto pušu kapacitātes līdzvērtīga stiprināšana, kas ir plānota pamatnostādņu periodā.

Visās IZM pārvaldībā esošajās PII kopš 2016.gada sākuma aktīvi darbojas koleģiāla padomdevēju institūcija – konvents. Tā mērķis ir veicināt PII attīstību, nosakot tās darbības stratēģiskos virzienus, atbilstoši darba tirgus prasībām. Konventa darbību plānots paplašināt uz reģionālo līmeni.

Darba tirgus situācijai atbilstošas prasmes iespējams nodrošināt, tikai īstenojot regulāru un koordinētu sadarbību starp profesionālās izglītības attīstībā iesaistītajām pusēm. Lai arī pastāv dažādi pietiekami efektīvi institucionālie mehānismi (piemēram, PINTSA, Nodarbinātības padome, NEP, PII konventi, Pieaugušo izglītības pārvaldības padome un citi), ne vienmēr tiek nodrošināta dažādo iesaistīto pušu pietiekama informācijas apmaiņa un koordinēta darbība optimāla rezultāta sasniegšanai. Šāda koordinēta sadarbība būtiska ne tikai starp politikas veidotājiem, NEP, nozaru nevalstisko organizāciju (t.sk. darba devēju, darbinieku un nozaru profesionālo nevalstisko organizāciju) pārstāvjiem, bet arī ar citām publiskām personām t.sk. valsts institūciju, pašvaldību un augstskolu pārstāvjiem, kā arī inovāciju un pētniecības centriem un biznesa inkubatoriem. Šāda darbības koordinācija jānodrošina gan nacionālā, gan reģionālā un vietējā līmenī. Nepastāv arī digitalizēta sistēma vai platforma, kas ļautu sekot dažādos formātos pieņemtiem lēmumiem un konsekventi tos īstenot. Stratēģiska starpnozaru un starpinstitūciju sadarbības stiprināšana ir būtiska arī Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanai. Pamatnostādņu periodā paredzēts pilnveidot esošos sadarbības mehānismus, tai skaitā, precizēt to uzdevumus un uzlabot tehniskos risinājumus koordinētai lēmumu pieņemšanai.

Pamatnostādņu periodā plānots **stiprināt darba devēju iesaisti izglītības īstenošanā**, tajā skaitā nodrošinot DVB izglītības pilnveidošanu profesionālajā izglītībā un DVB izglītības ieviešanu augstākajā izglītībā, t.sk. pieaugušajiem.

Augstākās izglītības politikas mērķis ir AI kvalitātes salāgošana ar tautsaimniecības vajadzībām (cilvēks – zināšanas – tautsaimniecība), sagatavojot absolventus, kuru iegūtās kompetences un sociālais kapitāls maksimizē to potenciālu un iespējas ekonomikā vai darba tirgū un ļauj tiem pilnvērtīgi iesaistīties demokrātiskā sabiedrībā, tādējādi Latvijas ekonomiskā situācija, darba tirgus, produktivitāte un konkurētspēja tiek skatīta arī izglītības kontekstā.⁶³ Neraugoties uz to, ka pēdējo gadu laikā ir panākti uzlabojumi AI kvalitātē, tomēr ir akūti nepieciešams augstāko izglītību tuvināt darba tirgus vajadzībām. Līdz ar to kvalitatīvas un rezultatīvas darba vidē balstītas izglītības ieviešanai un īstenošanai AI nākamajā periodā plānots stiprināt sadarbību starp augstskolām un industriju, izstrādāt vadlīnijas DVB studiju formas ieviešanai, īstenošanai un kvalitātes nodrošināšanai un izstrādāt normatīvo regulējumu darba

⁶³ Latvijas konkurētspējas izaicinājumi (2018). Sk.

https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/izvertejumi/LV_konkuretspeja_GCI_4.0_02112018.pdf

vidē balstītai studiju formai augstākajā izglītībā. DVB studiju forma augstākajā izglītībā ir vitāli svarīga, lai nodrošinātu darba tirgus pieprasījumu pēc kvalificēta darbaspēka ar augstāko izglītību un darba tirgum atbilstošām prasmēm un sniegtu plašāku izpratni par reālo darba vidi, profesijai nepieciešamajām prasmēm, vienlaikus radot iespēju apgūt profesionālās prasmes reālos darba vides apstākļos.

DVB mācību ieviešana un īstenošana AI turpina iepriekšējā plānošanas periodā uzsāktu profesionālās izglītības satura reformu, kuras mērķis bija nodrošināt pastāvīgu prasmju ieguves un pilnveides iespējas atbilstoši darba tirgus vajadzībām: 2016.gadā nodrošināts atbilstošs tiesiskais ietvars⁶⁴ un 2017.gadā sagatavotas DVB mācību organizēšanas un īstenošanas vadlīnijas⁶⁵. Pāreja uz DVB mācībām AI īstenošanu tika uzsākta 2019.gadā saistībā ar jauno pedagogu sagatavošanu⁶⁶, ESF projektu ietvaros izstrādājot DVB viengadīgu studiju programmu skolotāja kvalifikācijas iegūšanai. Jauno DVB studiju programmu skolotāju sagatavošanai plānots īstenot 2020. gadā, un tai varēs pieteikties pretendenti ar jau iegūtu AI.

DVB mācīšanās ES līmenī ir atzīta par nozīmīgu profesionālās izglītības aspektu, un tā ir tieši saistīta ar profesionālās izglītības un apmācības misiju palīdzēt izglītojamajiem iegūt zināšanas, prasmes un kompetences, kas ir būtiskas darba dzīvē, un līdzšinējā pieredze ES valstīs, kur DVB mācības tiek īstenotas jau ilgstoši, apliecina, ka šāda izglītības apguves forma nodrošina augstākas kvalitātes prasmes, kas vairāk atbilst reālām darba tirgus vajadzībām un sniedz studentiem plašāku izpratni par reālo darba vidi un profesijai nepieciešamajām prasmēm.⁶⁷ DVB studiju formas īstenošana palielina saikni starp studējošiem un darba tirgu, tādējādi uzlabojot studējošo izredzes iegūt darbu pēc studiju pabeigšanas.

DVB mācības profesionālajā izglītībā plānojamas un organizējamās ciešā sadarbībā ar PIKC metodiskajiem centriem atbilstošajās nozarēs, nodrošinot adekvātu speciālistu plānošanu saskaņā ar darbaspēka pieprasījumu gan reģionālā, gan nacionālā/ nozares griezumā.

⁶⁴ Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumi Nr. 484 "Kārtība, kādā organizē un īsteno darba vidē balstītas mācības". SK. <https://likumi.lv/ta/id/283680>

⁶⁵ Darba vidē balstītu mācību organizēšanas un īstenošanas vadlīnijas. SK. https://www.izm.gov.lv/images/izglitiba_prof/DVB_vadlinijas.pdf

⁶⁶ Informatīvais ziņojums "Darba vidē balstīta studiju programma pedagogu sagatavošanai: īstenošana un attīstība", SK. <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40476411>

⁶⁷ European Trainign Foundation (2017), European Training Foundation 2017-2020. Annual Work Programme 2019. Sk. <https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Work%20programme%20FINAL%20doc%20Nov%202029.pdf>

Mērķis 3: Atbalsts ikviena izaugsmei.

Pārskats par rīcības virzieniem un uzdevumiem, uzdevumu īstenošanas uzsākšanas un pabeigšanas termiņu, atbildīgo institūciju un līdzatbildīgajām institūcijām.

Nr. p.k.	Uzdevums	Izpildes termiņš (gads)	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Sasaiste ar politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju
Rīcības virziens 3.1. Institucionāli risinājumi atbalsta nodrošināšanai ikviena izaugsmei.					
3.1.1.	Nodrošināt augstas kvalitātes speciālo izglītību.		IZM	pašvaldības, LM	1.politikas rezultāts, RR 1.2., RR 1.3.
3.1.2.	Nodrošināt iekļaujošas izglītības pieeju visos izglītības līmeņos.		IZM	pašvaldības, LM, All	1.politikas rezultāts, RR 1.2., RR 1.3.; 2.politikas rezultāts, RR 2.2., RR 2.3.; 3.politikas rezultāts, RR 3.2., RR 3.3., RR 3.4.,
3.1.3.	Nodrošināt izcilības un individuālo kompetenču attīstību, īstenojot nacionāla un starptautiska mēroga pasākumus.		VISC, VIAA	PIKC, izglītības iestādes, JSPA	1.politikas rezultāts, RR 1.2., RR 1.3.; 2.politikas rezultāts, RR 2.2., RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.1., RR 3.3., RR 3.7.
Rīcības virziens 3.2. Sadarbība un dalīta atbildība ar vietējo kopienu izglītības mērķu sasniegšanai.					
3.2.1.	Veicināt vecāku iesaisti un atbalstu skolēna izglītības mērķu sasniegšanai.		IZM	VISC, VIAA	1.politikas rezultāts, RR 1.2., RR 1.3.; 3.politikas rezultāts, RR 3.2., RR 3.4.
3.2.2.	Stiprināt kopienas mēroga sadarbību (pašvaldības ietvaros) indivīda izaugsmei.		Pašvaldības	IZM, VARAM	3.politikas rezultāts, RR 3.1., RR 3.2., RR 3.3., RR 3.4., RR 3.7.
Rīcības virziens 3.3. Pieaugušo izglītības attīstība.					
3.3.1.	Kvalitatīvs un pieejams pieaugušo izglītības piedāvājums		IZM	EM, LM	2.politikas rezultāts, RR 2.5., RR 2.6.; 3.politikas rezultāts, RR 3.5., RR 3.6.
3.3.2.	Ilgspējīgas pieaugušo izglītības sistēmas attīstība.		IZM	EM, LM	2.politikas rezultāts, RR 2.5., RR 2.6.; 3.politikas rezultāts, RR 3.5., RR 3.6.

Rīcības virzienu un uzdevumu detalizētāks apraksts.

Pamatnostādņu 2.mērķis "Mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums" paredz rīcības, kas vērstas uz izglītības piedāvājuma visos līmeņos un veidos pilnveidi, t.sk. pieaugušajiem, nodrošinot tā atbilstību

aktuālām attīstības tendencēm katrā no jomām, pētniecībā balstītiem secinājumiem un darba tirgus attīstības perspektīvām, kā arī augstiem kvalitātes standartiem.

Savukārt 3.mērķis "Atbalsts ikviena izaugsmei" plāno rīcības, kas nodrošina, lai šāds izglītības piedāvājums būtu pieejams pēc iespējas plašam izglītojamo lokam un nodrošinātu ikviena izglītojamā potenciāla attīstību un snieguma izaugsmi. Plānotās rīcībpolitikas intervences saistītas ar iekļaujošas izglītības pieejas īstenošanu, dažādu šķēršļu novēršanu un nepieciešamā atbalsta nodrošināšanu dažādām izglītojamo grupām, talantu un izcilības izaugsmes stiprināšanu.

Lai sasniegtu noteiktos mērķus, atbalstu nodrošinošas struktūras plānots veidot gan izglītības iestādes, gan pašvaldības un plašākas kopienas ietvaros. Īpaši uzsvērtā dažādu iesaistīto un ieinteresēto pušu (vecāki, vietējās kopienas, pašvaldības institūcijas un indivīdi u.c.) līdzdalības nozīme mērķtiecīgu un ilgtspējīgu atbalsta sistēmu nodrošināšanā.

Tāpat mērķa ietvaros tiek uzsvērtā ilgtspējīgas pieaugušo izglītības sistēmas attīstība un atbalsta nepieciešamība kvalitatīvai pieaugušo izglītības pieejamībai, skatot to kontekstā ar 2. mērķi izvirzītajām prioritātēm.

Rīcības virziens 3.1. Institucionāli risinājumi atbalsta nodrošināšanai ikviena izaugsmei.

Uzdevums 3.1.1. Nodrošināt augstas kvalitātes speciālo izglītību.

Viens no ES politikas mērķiem un Latvijas izglītības sistēmas pamatprincipiem ir nodrošināt līdzvērtīgas iespējas saņemt labu izglītību ikvienam bērnam un jauniešiem, neatkarīgi no ģimenes materiālā stāvokļa, izglītības iestādes atrašanās vietas un izglītojamā spējām. 2014.-2020.gada pamatnostādņu rīcības virziens "Iekļaujošas izglītības principa īstenošana un sociālās atstumtības riska mazināšana" paredzēja veikt izmaiņas speciālās izglītības iestāžu tīklā un, veicinot iekļaujošas izglītības principa attīstību Latvijas izglītības sistēmā, pārvērtēt vispārējās izglītības programmas, ko var īstenot iekļaujoši.

Iepriekšējo pamatnostādņu periodā tika normatīvi nostiprināta iekļaujošas izglītības princips balstīta pieeja, kuras ietvaros izglītojamie ar speciālām vajadzībām izglītību iegūst vispārīzglītojošās izglītības iestādēs speciālās klasēs/grupās vai vispārīzglītojošās klasēs, kur tiek nodrošināti atbalsta pasākumi, tai skaitā, palielināts speciālās izglītības programmu klāsts ko īsteno vispārīzglītojošās skolas. 2019.gada 19.novembrī ir pieņemti MK noteikumi Nr. 556 "Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenojamās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām", kas stājas spēkā 2020.gada 1.septembrī. Tas ietekmē izglītojamo skaitu speciālās izglītības iestādēs un līdz ar to speciālo izglītības iestāžu tīklu Latvijā. Ņemot vērā veiktās izmaiņas, **speciālās izglītības iestāžu tīkla, mācību vides un infrastruktūras un materiāltehniskā nodrošinājuma pilnveide ir turpināma** pamatnostādņu periodā, lai būtiski paaugstinātu speciālo izglītības iestāžu kapacitāti kvalitatīvas speciālās izglītības nodrošināšanā un sniegtu nepieciešamo atbalstu izglītojamiem ar speciālām vajadzībām un nodrošinātu speciālās izglītības iestāžu pieejamību, skolu ēku mācību infrastruktūras atbilstību mūsdienīga mācību procesa īstenošanai, kā arī atbilstošas kvalifikācijas atbalsta personāla nodrošinājumu, kā arī mazinātu speciālās izglītības pakalpojuma fragmentāciju vienas administratīvās teritorijas ietvaros un stiprinātu vairāku administratīvo teritoriju sadarbību kvalitatīvas speciālās izglītības nodrošināšanā.

Izglītojamo skaits speciālajās izglītības iestādēs pamatizglītības programmās ir samazinājies, jo vecāki saviem bērniem arvien biežāk izvēlas mācību procesu tuvāk dzīvesvietai, t.i. izglītojamie ar speciālām vajadzībām tiek iekļauti vispārīzglītojošo skolu speciālajās klasēs vai vispārīzglītojošo skolu klasēs, kur apgūst speciālo izglītības programmu, vienlaikus ir palielinājies pēc metodiskā atbalsta vispārīzglītojošo skolu pedagogiem darbam ar bērniem ar speciālām izglītības vajadzībām. Salīdzinot 2015./2016. m. g. pret 2018./2019. m. g. kopējais izglītojamo skaits speciālajās izglītības iestādēs (VIIS dati) pieaudzis par 5,7%, jo vairākām speciālajām skolām 2017.gadā tika pievienotas speciālās pirmsskolas izglītības iestādes, tā palielinot izglītojamo skaitu. Pamatnostādņu periodā plānots īstenot kompleksu **atbalstu speciālās izglītības mācību procesa īstenošanai** (mācību līdzekļi, profesionālā pilnveide, konsultācijas u.c.) visās izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas un izglīto bērnus ar speciālām vajadzībām, metodiskā darba nodrošināšanā būtisku uzsvāru liekot uz kvalitatīvu speciālās izglītības iestāžu - attīstības centru darbību metodiskās funkcijas nodrošināšanā. Katru

gadu pedagoģiski medicīniskās komisijas apmeklē liels skaits izglītojamo: 2019.gadā – 7 049 izglītojamie, 2018.gadā – 6 907 izglītojamie, 2017.gadā – 7 141 izglītojamie. Liela daļa šo izglītojamo pēc pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinuma saņemšanas turpina mācības kādā no speciālās izglītības programmām. Lai sniegtu atbilstošu atbalstu izglītojamajiem ar smagiem un kompleksiem traucējumiem, speciālās izglītības iestāžu skolotājiem nepieciešama regulāra profesionālās kompetences pilnveide, pieredzes apmaiņas pasākumi, kā arī atbalsts – psihologu konsultācijas, supervīzijas.

Pilnveidot izglītības saturu apgūs arī bērni speciālās izglītības programmās. Plānots, ka projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" turpināsies mācību un metodisko līdzekļu izveide izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem, tiks izstrādāti jauni mācību līdzekļi izglītojamajiem ar dzirdes traucējumiem. Projektā plānots izstrādāt un īstenot profesionālās kompetences pilnveides programmu par izglītības procesa īstenošanu iekļaujošā vidē. Pamatnostādņu periodā plānots pedagogu profesionālās kompetences pilnveidē galveno uzsvāru likt uz vardarbības risku mazināšanu izglītojamo vidū, mobinga novēršanu un prevenciju, atbalsta pasākumu īstenošanai garīgās veselības traucējumu gadījumos, agrīna speciālo vajadzību izvērtēšana.

Pamatnostādņu periodā jāpilnveido izglītojamo ar speciālām vajadzībām **iesaistes nosacījumi profesionālās pamatzglītības programmās**, lai tā nodrošinātu šādiem izglītojamajiem turpmākai dzīvei sabiedrībā nepieciešamās prasmes, mazinot iespējamību ka caur speciālās izglītības iestādēm pašvaldības nodrošina savas autonomās funkcijas – nodrošināt sociāli mazaizsargātām personām sociālo palīdzību īstenošanu, ņemot vērā, ka pilngadīgās, pamatzglītību ieguvušās personas ar garīgo atpalicību, uzturoties speciālajās skolās, ir pilnā valsts apgādībā no valsts izglītības budžeta.

MK 2019.gada 3.septembra konceptuālajā ziņojumā "Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai" ir norādīts, ka speciālās izglītības iestādēm ir jānodrošina kvalitatīvāka un veselības stāvoklim atbilstoša izglītība ikvienam izglītojamajam ar speciālām vajadzībām. Šajā ziņojumā ieteikts arī uzlabot uzraudzību pār speciālo izglītības iestāžu izglītības procesu un atbalsta aktivitāšu nodrošinājumu.

Uzdevums 3.1.2. Nodrošināt iekļaujošas izglītības pieeju visos izglītības līmeņos.

Iekļaujošas izglītības pieejamības nodrošināšana turpina iepriekšējā pamatnostādņu periodā uzsāktu - "Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020. gadam" virsmērķis ir "kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei". Deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā MK iecerēto darbību vispārējās izglītības jomā viens no prioritārajiem darbības virzieniem ir izglītības kvalitāte, pieejamība un konkurētspēja. Bērns ar speciālām vajadzībām var mācīties vispārīzglītojošā klasē pēc individuāla plāna, kas pielāgots viņa traucējumu veidam, jebkurā skolā, kurā ir licencēta speciālās izglītības programma un nodrošināti atbilstoši resursi – pielāgota vide, atbilstoši mācību materiāli un atbalsta personāls.

Pamatnostādņu periodā plānota **pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta izveide**⁶⁸ bērnu attīstības, uzvedības un citu traucējumu veidošanās risku mazināšanai (pedagoģiski medicīnisko komisiju tīkla pārskatīšana un pilnveide, konsultatīvs atbalsts izglītības iestādēm u.c.). Šobrīd Latvijā darbojas 56 pašvaldību pedagoģiski medicīniskās komisijas un Valsts pedagoģiski medicīniskā komisija, kuras veic izglītojamo spēju, attīstības līmeņa un veselības stāvokļa izvērtēšanu, lai sniegtu atzinumu par atbilstošāko izglītības programmu. Šo komisiju kapacitāte ir nepietiekama, veidojas ilgstošas gaidītāju rindas, izglītojamie ar speciālām vajadzībām savlaicīgi nesaņem nepieciešamo atbalstu mācību satura apgūvē. Valstī darbojas 8 iekļaujošās izglītības atbalsta centri, kuru darbību finansē pašvaldības, bet to darba koordinācija valsts līmenī ir nepietiekama.

Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienests ar filiālēm reģionos koordinēs atbalsta sistēmu izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām, tajā skaitā, agrīnas speciālo vajadzību diagnostikas

⁶⁸ Saskaņā ar konceptuālo ziņojumu "Starpnozaru sadarbības un atbalsta sistēmas pilnveide bērnu attīstības, uzvedības un psihisko traucējumu veidošanās risku mazināšanai"; Sk. <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476836&mode=mk&date=2019-09-03>

norisi pašvaldībās. Dienests veiks izglītojamo spēju, attīstības līmeņa un veselības stāvokļa izvērtēšanu, lai sniegtu atzinumu par atbilstošāko izglītības programmu vai atbalsta pasākumiem mācību procesā un pārbaudes darbos. Dienests sniegs konsultācijas iekļaujošās izglītības jautājumos pedagogiem, vecākiem, speciālistiem, interesentiem. Visi minētie pasākumi notiks izglītojamo mācību vai dzīves vietas tuvumā. Pašvaldību pedagoģiski medicīnisko komisiju funkcijas pakāpeniski tiks ietvertas Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta struktūrā, lai nodrošinātu skolēniem ar speciālām vajadzībām agrīnu un kvalificētu palīdzību. Dienesta izveides nepieciešamība aprakstīta arī 2020.gadā veiktajā Saeimas analītiskā dienesta pētījumā "Iekļaujošā izglītība bērniem ar speciālām vajadzībām Latvijā".

Viena no Pedagoģiski psiholoģiskā atbalsta dienesta funkcijām ir **plānot un nodrošināt agrīnu intervenci bērniem ar dažādām speciālām vajadzībām** viņu ierastajā vidē – pašvaldībā pēc dzīves vietas. Diagnostikas veikšanā plānots iesaistīt kvalificētus speciālistus - psihologus, speciālos pedagogus, logopēdus, audiologopēdus. Konsultatīvu un metodisku atbalstu izglītības iestādēm agrīnu speciālo vajadzību noteikšanā sniedz arī speciālās izglītības attīstības centri. Plānotas oriģinālas diagnosticējošo instrumentu paketes izstrāde bērnu agrīnās attīstības novērtēšanai līdz skolas vecumam no 6 mēnešu vecuma līdz 7 gadiem (latviešu un krievu populācijām) un multimodālās agrīnas intervences programma STOP 4 - 7 pirmsskolas vecuma bērniem.

Atbilstoši pedagoģiski medicīnisko komisiju informācijas sistēmā pieejamajiem datiem katru gadu pieaug Valsts pedagoģiski medicīniskā komisijas izvērtēto 7.-9.klašu izglītojamo skaits, kuriem ir nepieciešama speciālās pamatizglītības programma vai atbalsta pasākumi mācību procesā. 2017.gadā tie bija 254 izglītojamie, 2018.gadā – 270 izglītojamie, 2019.gadā – 286 izglītojamie. Šie izglītojamie atbalstu mācību procesā saņēma novēloti un tas varētu ietekmēt viņu turpmāko izglītību un karjeras izvēli. Tādēļ agrīnam atbalstam ir būtiska nozīme bērna tālākā attīstība, un tas jānodrošina jau pirmsskolas izglītības posmā⁶⁹.

2020.gada maijā ir veikti grozījumi Vispārējās izglītības likumā par speciālo vajadzību izvērtēšanu, uzsākot obligāto pirmsskolas izglītību, un grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likuma par agrīnu attīstības izvērtēšanu visiem bērniem 1,5 līdz 3 gadu vecumā. Pamatnostādņu periodā paredzēts izstrādāt un ieviest šim normatīvajam regulējumam atbilstošus diagnostikas instrumentus, kas veidotu pamatu visaptverošai diagnostikas un atbalsta sistēmai izglītojamo speciālo vajadzību identificēšanai un atbalsta plānošanai.

Nākamajā periodā arī **jānodrošina pietiekams pedagoģiskais un atbalsta personāls** bērniem un jauniešiem, kuriem tas ir nepieciešams dažādu apstākļu dēļ. Īpaši šāds atbalsts ir nepieciešams izglītojamiem ar speciālām vajadzībām kvalitatīvas izglītības iegūšanai vispārējās izglītības programmās. Spēkā esošais normatīvais regulējums (MK 2018. gada 21. augusta noteikumi Nr. 543 "Prasības izglītojamo ar speciālām vajadzībām uzņemšanai vispārējās izglītības iestāžu īstenotajās vispārējās izglītības programmās") nosaka, ka izglītojamos ar speciālām vajadzībām vispārējās izglītības programmās uzņem vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestādes vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības klasē vai, atverot atsevišķu klasi tikai izglītojamiem ar speciālām vajadzībām.

Balstoties uz LU pētījumu „Pētījums par bērniem ar speciālām vajadzībām sniedzamo atbalsta pakalpojumu izmaksu modeli iekļaujošās izglītības īstenošanas kontekstā”⁷⁰ un VIIS datiem uz 2019.gada 15.oktobri par 2019./2020.m.g. atbalsta personāla pieejamību pašvaldību pamata un vispārējās vidējās izglītības iestādēs, iespējams secināt, ka ir jāpalielina atbalsta personāla pieejamība, jo īpaši - skolotāja logopēda, izglītības psihologa un pedagoga palīga pieejamība. Tā, piemēram, izglītības psihologa likme šobrīd tiek plānota uz 603 izglītojamajiem, savukārt speciālā pedagoga likme uz 1186 izglītojamajiem. Skolotājs logopēds ir galvenokārt nodrošināts izglītojamajiem 1.- 6.klasē, plānojot vienu likmi uz 303 izglītojamajiem, tomēr skolotāja logopēda atbalsts ir nepieciešams jau pirmsskolā, kā arī pēc tam visā vispārējās izglītības ieguves procesā. Pamatnostādņu periodā plānots virzīties uz divu pedagogu nodrošināšanu vispārīzglītojošajās skolās, prioritāri 1.-3.klašu grupa ar izglītojamo skaitu virs 28 un klases, kurās ir skolēni ar speciālām vajadzībām, kā arī pārskatīt kārtību, kādā aprēķina mērķdotāciju pedagogu darba samaksai un risināt atbalsta personāla (skolotājs logopēds, sociālais pedagogs, izglītības

⁶⁹ Eiropas speciālās un iekļaujošās izglītības aģentūras pētījuma gala ziņojums "Iekļaujošā pirmsskolas izglītība: jaunas atziņas un instrumenti — galīgais kopsavilkuma ziņojums", Sk. https://www.european-agency.org/sites/default/files/iece-summary-lv_0.pdf

⁷⁰ Sk. https://www.izm.gov.lv/images/izglitiba_visp/IZMiepirkumamLUPPMFgalaparskats08122017.pdf

psihologs, pedagogs karjeras konsultants) pieejamību gan pirmsskolas izglītības iestādēs gan vispārējās izglītības iestādēs.

Interesu izglītības piedāvājums ir būtisks resurss iekļaujošas izglītības īstenošanā, jo palīdz bērniem un jauniešiem neformālā vidē apgūt daudzveidīgas prasmes un iemaņas, sekmē viņu iekļaušanos sabiedrībā un mazina mācību pārtraukšanas un antisociālas uzvedības riskus. Jānodrošina arī **atbalsta pasākumi plašākā izpratnē** nelabvēlīgā situācijā nonākušo bērnu un jauniešu atbalstam un preventīvi un intervences pasākumi mācību pārtraukšanas riska mazināšanai. Būtisks atbalsta pasākumu virziens ir piekļuve interešu izglītībai un ārpus formālās izglītības pasākumiem, kas bērniem un jauniešiem ar speciālām vajadzībām, kā arī sociālā riska grupas (t.sk., maznodrošinātajiem, ilgstoši slimojošajiem, dienas aprūpes iestādēs, sociālās korekcijas izglītības iestādē vai ieslodzījumu vietās nonākušajiem, reemigrantiem, imigrantiem u.c.) bērniem un jauniešiem ir apgrūtināta vairāku apstākļu dēļ: zema motivācija, atbalsta personāla trūkums, audzēkņu interesēm un vajadzībām neatbilstošs piedāvājums, finanšu līdzekļu nepietiekamība vai neprasme tos efektīvi izmantot, neatbilstošs telpu aprīkojums bērniem ar kustību traucējumiem. Pamatnostādņu periodā plānots iesaistīt interešu izglītībā un neformālās izglītības pasākumos pēc iespējas visus bērnus un jauniešus atbilstoši viņu spējām un interesēm, jo tas sekmē viņu socializēšanos, mācīšanās prasmju pilnveidi, dzīvei nepieciešamu iemaņu un prasmju praktisku apguvi, jaunas pieredzes iegūšanu, kā arī mazina viņu sociālās atstumtības pāridarījumu risku.

Dalība interešu izglītībā ir brīvprātīga, nav normatīvā akta, kas noteiktu, ka ikvienam bērnam obligātās izglītības posmā ir jāpiedalās kādā interešu izglītības programmā vai aktivitātē. Lai veicinātu bērnu un jauniešu iesaisti interešu izglītībā, ir jāīsteno motivācijas pasākumi. Saskaņā ar Izglītības likumu pašvaldību kompetencē ir nodrošināt bērniem un jauniešiem iespēju īstenot interešu izglītību un atbalstīt ārpusstundu pasākumus. Tādēļ pamatnostādņu periodā sadarbībā ar pašvaldībām plānots turpināt atbalsta pasākumus, nodrošinot daudzveidīgu interešu izglītības pasākumu piedāvājumu vispārējās izglītības iestādēs, kā arī nodrošināt valsts budžeta mērķdotācijas pakāpenisku palielināšanu pedagogu darba samaksai interešu izglītības programmu īstenošanā.

Lai mazinātu ilgstošu sociālās izolētības risku jauniešiem, kā arī lai paaugstinātu jauniešu konkurētspēju darba tirgū, būtiski ir **nodrošināt atbalsta pasākumu kopumu NEET jauniešu motivēšanai un iesaistei izglītībā**, nodarbinātībā un amatniecībā. Ņemot vērā, ka pienācīgai un atbilstošai izglītībai ir fundamentāli svarīga loma nākotnes nodarbinātības kontekstā, kā arī kopējā jauniešu labklājības līmeņa nodrošināšanā, īpašu atbalstu ir nepieciešams nodrošināt NEET jauniešu iesaistīšanai dažādu veidu izglītībā.

Pamatnostādņu periodā nepieciešams turpināt un stiprināt iniciatīvas, kas veicina jauniešu atgriešanu un iesaistīšanu izglītībā un nodarbinātībā, izmantojot un attīstot esošās aktivitātes, zināšanas un resursus, tai skaitā darbā ar NEET jauniešiem pieredzējušus darbiniekus. Jānodrošina individuāls mentora atbalsts NEET jauniešiem ar mērķi iesaistīt viņus izglītībā, kā arī preventīvo pasākumu klāsts tiem jauniešiem, kam ir liels risks nokļūt šādā statusā viņu sociālekonomisko apstākļu dēļ.

Atbalsta pasākumu kontekstā būtiski arī nodrošināt **atbalstu reemigrējušo bērnu iekļaušanai izglītības iestādēs**. Nepieciešams veicināt informācijas pieejamību diasporai par izglītības iespējām, atgriežoties uz pastāvīgu dzīvi Latvijā; sniegt individuālu atbalstu diasporas pārstāvjiem, kuri apsver iespēju vai ir nolēmuši atgriezties un strādāt Latvijā; sniegt praktisku atbalstu reemigrējušo integrācijai Latvijā un veicināt nepilngadīgo remigrantu iekļaušanos Latvijas izglītības sistēmā, īstenojot pedagogu profesionālās pilnveides pasākumus, konsultācijas izglītības iestāžu vadībai un atbalsta personālam, kā arī vecākiem un veidojot mācību materiālus, kurus var izmantot, lai vecāki mājās var kopā ar bērnu atraktīvā un saistošā veidā uzlabot gan latviešu valodas zināšanas, gan vienlaikus apgūt citu mācību priekšmetu saturu.

Būtiska nākamā perioda iekļaujošas izglītības prioritāte ir **pasākumi romu skolēnu atbalstam un iesaistei izglītībā**, samazinot romu skolēnu skaitu, kuri neiegūst obligāto pamatizglītību. Šobrīd Latvijā izglītību iegūst 858 romu tautības skolēni (0,04% no kopējā skolēnu skaita). Vidēji 70 romu skolēni (7,5% no romu skolēnu kopējā skaita) neiegūst obligāto pamatizglītību (nozīmīgākie uzrādītā iemesli: ģimenes ir aizbraukušas no valsts, skolēni ir sasnieguši 18 gadu vecumu).

Pamatojoties uz Eiropas Padomes 2016.gada 18.novembra regulas 14294/16 "Par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs" 24.punktā noteikto, ES dalībvalstis ir

aicinātas turpināt atbilstošu datu vākšanu un pārvaldību attiecībā uz romiem. Regulas 25.punktā noteikts, ka dalībvalstis ir aicinātas izskaust jebkāda veida segregāciju attiecībā uz romu izglītību, īpašu uzmanību pievēršot bērniem, kuri ir pakļauti riskam. EK ziņojumā *Report on the implementation of national Roma integration strategies – 2019* {SWD(2019) 320 final} uzsverts, ka 18 dalībvalstis, tajā skaitā Latvija, attiecībā uz romu kvalitatīvas izglītības ieguvu norāda nepieciešamību samazināt romu skolēnu skaitu, kuri neiegūst obligāto pamatzglītību.

Vispārējās izglītības iestādes veic dažādus atbalsta pasākumus romu skolēnu iesaistei izglītībā, lai samazinātu to bērnu un jauniešu skaitu, kas pārtrauc mācības un neiegūst obligāto izglītību. Tiek nodrošināta sadarbība starp pašvaldību, skolu, pedagogiem un vecākiem, lai laikus identificētu bērnus un jauniešus ar risku pārtraukt mācības un sniegtu viņiem personalizētu atbalstu. Tiek sniegts papildus atbalsts noteiktu mācību priekšmetu apgūvē. Kopā ar izglītības iestādes atbalsta personālu tiek risināti jautājumi par skolēnu neattaisnotiem kavējumiem. Romu mediatori nodrošina regulāras tikšanās ar Izglītības pārvaldes pārstāvjiem un romu bērnu vecākiem, kā arī iespēju robežās ir apzina reālo situāciju romu izglītības jomā vietējā līmenī. Pamatnostādņu periodā ir būtiski turpināt uzsāktās un veiksmīgās iestrādes.

Savukārt augstākajā izglītībā ir **nepieciešams izstrādāt pamatprincipus un atbalsta instrumentus integrētas un holistiskas studējošo atbalsta sistēmas izveidei augstākajā izglītībā**, lai veicinātu izglītības pieejamību, iekļaušanos studiju vidē, iesaistīšanos pilnvērtīgā mācīšanās procesā un tā pabeigšanu.

Līdz ar izmaiņām ekonomiskajā un demogrāfiskajā situācijā, kā arī mainoties darba tirgus pieprasījumam, augstākās izglītības sistēmai ir jākļūst iekļaujošai, atbalstot studējošo dažādību (vecums, sociālā izcelsme, studējošie ar speciālajām vajadzībām) un jāsniedz konsultatīvais atbalsts (akadēmiskais, psiholoģiskais, karjeras) studējošā potenciāla īstenošanai.

Sociālās dimensijas jautājumi ir nozīmīga daļa Eiropas augstākās izglītības veidošanas procesā. 2018.gada ministru konferencē⁷¹ apliecināja, ka turpmāk jāstiprina sociālā dimensija AI, kas veicinās nepietiekami pārstāvēto grupu piekļuvi izglītībai un tās pabeigšanu. Kopš 2018.gada darbojas konsultatīvā darba grupa sociālajos jautājumos un ir izstrādāts stratēģisks dokuments "Principi un vadlīnijas, lai stiprinātu AI sociālo dimensiju Eiropas augstākās izglītības telpā", kas definē principus un vadlīnijas, lai stiprinātu sociālo dimensiju AI.⁷² Diskusijās par sociāliem jautājumiem aktīvi iesaistās arī Eiropas Studentu asociācija sniedzot priekšlikumus politikas veidošanai⁷³. Situācijas novērtējumā asociācija uzsver, ka ir samazināti izdevumi studējošo atbalstam (*student services*), pieaug studentu skaits, kuri nevar pabeigt studijas finanšu apsvērumu dēļ. Studējošo atbalstam studiju laikā un student-centrētas izglītības pieejas ieviešanai, kā arī studējošā individuālā snieguma uzlabošanai un potenciāla īstenošanai ir nepieciešami atbilstoši resursi un konsultatīvais atbalsts. Atbalsta un administratīvā personāla nozīme atbalsta sniegšanā ir nozīmīga, tādēļ būtiska ir šo speciālistu kvalifikācija un ir pieejamie resursi profesionālās kompetences pilnveidei.⁷⁴

Latvijā ar Izglītības likumu⁷⁵ ir noteikts, ka iestādes vadītājam ir pienākums nodrošināt izglītības iestādes piekļuvi bibliotekāriem, informācijas un karjeras attīstības atbalsta pakalpojumiem. Tādējādi augstākās izglītības iestādes veido atbalsta pakalpojumus un tā nodrošināšanas formas atbilstoši izglītības iestādes prioritātēm. Augstākās izglītības iestādes sniedz atbalstu studējošajiem adaptācijai augstskolas vidē (mentoru programma), izglītības ceļa izvēlē un darba meklēšanā atbalstu sniedz karjeras konsultants. Atbalsta organizācija AI ir fragmentēta un nenosēd visu studējošo vajadzības.

2017.gada veiktajā studējošo *EUROSTUDENT* aptaujā (n=2340) par studējošo sociāliem un ekonomiskajiem apstākļiem tiek secināts, ka studējošie vecumā līdz 21 gadam uzrāda, ka ieņēmumos lielu daļu veido atbalsts no ģimenes, vidēji nodrošinot 50,35% mēneša ienākumu. Salīdzinot ar iepriekšējo pētījuma posmu 2013.gadā nozīmīgi palielinājusies to studentu daļa, kuriem ir bērni — no 6% līdz 14,7%. Daļēji tas skaidrojams ar to, ka pēdējā pētījuma posmā

⁷¹ 2018. gada Parīzes communique <http://www.ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>

⁷² Schmidt N. S., Napier R.. The ambitious decade ahead for the social dimension in higher education <https://eua.eu/resources/expert-voices/171-the-ambitious-decade-ahead-for-the-social-dimension-in-higher-education.html>

⁷³ EUA Social dimension <https://www.esu-online.org/social-dimension-bwse2018/>

⁷⁴ Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) (Learning resources and student support)

⁷⁵ Izglītības likums (30. Un 55.pants) <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

izlasē ir salīdzinoši lielāks īpatsvars gados vecāku studentu. Salīdzinoši neliela daļa — 16% raksturo savu vecāku ģimeni kā ne pārāk turīgu vai pat trūcīgu. Vienlaikus studenti no mazturīgām ģimenēm četras reizes biežāk min, ka ienākumi neļauj normāli ēst vai atļauj iegādāties tikai pašu nepieciešamāko vairāk nekā pusei (53%) studentu no mazāk pārtikušām ģimenēm ienākumi neļauj iegādāties apģērbu/apavus vai atļauj tikai pašu nepieciešamāko. Līdzīga tendence un statistiski tikpat nozīmīgas atšķirības starp dažādas sociālās izcelsmes studentiem vērojamas arī pēc citiem rādītājiem — iespējām apmeklēt kultūras pasākumus, iegādāties vajadzīgās grāmatas u.tml. Mācību semestra laikā šobrīd strādā 61% studentu, no tiem regulārs algots darbs ir 49% (2013. gadā regulārā darbā bija nodarbināti 36% studentu, bet 2009. gadā — 32%) studentu).⁷⁶ Balstoties iepriekš minētajā, ir jāattīsta instrumenti, lai uzlabotu studiju pieejamību un studējošo finanšu nodrošinājumu.

Pašlaik Latvijā sociālā dimensija nav būtiska izglītības politikas daļa, kas ir jāstiprina, kā arī tās veidošanā ir jāiesaista saistītās ministrijas un sociālie partneri. Saskaņā ar Deklarāciju par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā MK iecerēto darbību, valdība ir apņēmusies atbalstīt studējošos, stiprinot sociālo dimensiju AI.⁷⁷

Lai nodrošinātu holistiskas studējošo atbalsta sistēmas izveidošanu, nepieciešams izstrādāt standartus un vadlīnijas, kā arī identificēt indikatorus, lai novērtētu atbalsta pakalpojumu ietekmi uz studējošo mācību sniegumu, studiju pārtraukšanas samazināšanu, kā arī studiju pabeigšanu. Vienlaikus sistēmas stiprināšanai jāveido atbalsta instrumenti, tai skaitā, finanšu.

Lai veicinātu sociāli neaizsargāto studentu - invalīdu, trūcīgu un maznodrošināto, kā arī studentu no daudz bērnu ģimenēm plašāku iekļaušanos izglītības sistēmā un rastu iespēju iegūt AI, ir nepieciešams izveidot speciālu sociālo stipendiju fondu, kas būtu atdalīts no izcilības stipendiju fonda, tādā veidā nodrošinot garantētu finanšu līdzekļu pieejamību tikai šim mērķim. Ir nepieciešami atbalsta pasākumi personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju un tiesību īstenošanai augstākajā izglītībā. Sociālo stipendiju fonds sociāli neaizsargātiem studentiem AI (invaliditāte, trūcīgie un maznodrošinātie, studenti no daudz bērnu ģimenēm) būtu paredzēts vismaz 2% no studējošo skaita valsts augstskolās, paredzot stipendiju minimālās algas apmērā. Bērnu piedzimšanas gadījumā stipendija tiktu piešķirta 15% no studējošajiem, (piem. 350 EUR apmērā uz 10 mēnešiem). Atbalsta pasākumi personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju un tiesību īstenošanai AI, kā piemēram asistentu pakalpojumi, īstenojami, sadarbībā ar LM, budžeta bāzes izstrādes ietvaros. Sociālo stipendiju fonda izveide ļaus AI iestādēm atbalstīt sociāli neaizsargātos studentus AI ieguvei, kas savukārt studentiem pavērs plašākas iespējas darba tirgū. LM ir uzsākusi darbu pie vadlīniju sagatavošanas augstskolām iekļaujošas studiju vides veidošanai, kuru ieviešana sekmēs studiju pieejamību personām ar speciālām vajadzībām. Tas ļaus AI iestādēm veidot atbilstošāku studiju vidi un izglītēt docētājus.

2018.gada 1.novembrī tika pieņemts likums "Grozījumi Invaliditātes likumā", kas paredz nodrošināt tiesības augstskolās un koledžās studējošām personām ar invaliditāti saņemt no valsts budžeta apmaksātu asistenta pakalpojumu pārvietošanās atbalstam un pašaprūpes veikšanai. Minētā likuma normas par asistenta pakalpojuma nodrošināšanu augstskolās un koledžās stājas spēkā 2019.gada 1.septembrī.

MK 2012.gada 18.decembra noteikumi Nr. 942 "Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā" paredz iespēju personām ar I invaliditātes grupu, kurām ir redzes funkcionālie traucējumi, saņemt asistenta pakalpojumu AI apguvei (gan pavadīšanai no mājokļa līdz augstākās izglītības iestādei un atpakaļ, gan lai apgūtu izglītības programmu). Asistenta pakalpojumu pašvaldībā nodrošina personas deklarētās dzīvesvietas sociālais dienests, bet nepieciešamo valsts budžeta finansējumu nodrošina LM.

2019.gada 16.jūlijā ar MK rīkojumu Nr. 382 Par konceptuālo ziņojumu "Par studiju un studējošo kredīšanas no kredītiestāžu līdzekļiem ar valsts vārdā sniegto galvojumu modeļa maiņu" ir vienkāršota kredītu izsniegšanas kārtība, kas nodrošinās plašāku pieejamību studiju un studējošo kredītam.

Uzdevums 3.1.3. Nodrošināt izcilības un talantu attīstību, īstenojot nacionāla un starptautiska mēroga pasākumus.

⁷⁶ Studentu sociālie un ekonomiskie dzīves apstākļi, 2017. https://www.izm.gov.lv/images/izglitiba_augst/eurostudent/Eurostudent-VI-Latvijas-zinojums.pdf

⁷⁷ Deklarācija par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, 2018

Pamatnostādņu periodā plānots **atbalsts talantu un izcilības attīstībai** vispārējā un profesionālajā izglītībā, īstenojot dažādus talantu un izcilības atbalsta pasākumus prasmju un zināšanu attīstībai, talantu savstarpējai sadarbībai un tīklošanās.

OECD pētījumi par izglītojamo sasniegumu izaugsmi **vispārējā izglītībā** uzsver nepieciešamību Latvijai veikt mērķtiecīgas investīcijas risinājumos, kas ir vērsti uz augstu sasniegumu veicināšanu. Augstu sasniegumu izaugsme vispārējā izglītībā norāda uz izglītojamā spējām identificēt un attīstīt ne tikai viņa kompetences un talantus, bet arī sistēmas gatavību nodrošināt izglītības piedāvājumu, kas ir atbilstošs mūsdienu ekonomikas, zinātnes un attīstības vajadzībām. Izglītojamā spēja augstā līmenī nodrošināt sarežģītu uzdevumu izpēti vai risinājumu ļauj būtiski kāpināt vidējās izglītības vecumposmā izglītojamo izpratni par viņu turpmāko darbības jomu un viņu starptautisko konkurētspēju vienaudžu vidū, tādējādi nodrošinot nepieciešamo zinātniskā un attīstības personāla ataudzi Latvijas sabiedrībā. Īpaši būtiska attīstība ir tieši STEM jomā, lai nodrošinātu kritisko cilvēkresursu pieejamību tuvākajās desmitgadēs. Skolu iesaiste augstākas sarežģītības izglītības satura nodrošinājumā ceļ pedagogu kompetenci un spējas efektīvi dažādot pedagoģiskā darba pieejas mācību procesā, veidojot skolas kā izcilības centrus un veidojot mērķtiecīgu skolēnu piesaisti skolām vidējās izglītības vecumposmā.

No 2018.gada ir būtiski paplašinājies izglītības iestāžu skaits, kas piedalās nacionāla mēroga pasākumos talantu jomā (olimpiādes, konferences, sacensības, skates) un tādējādi attīsta arī mērķtiecīgi to satura kompetenci šajos darbības virzienos. Pamatnostādņu periodā paredzēts izstrādāt starptautiskajai praksei atbilstošu izglītojamo talantu attīstības pasākumu sistēmu:

- Mācību priekšmetu (izglītības saturs) jomā – STEM un integrēto zinātņu olimpiāžu satura piedāvājumu, satura digitalizāciju un pieejamību vispārējās izglītības iestādēm;
- Pētniecības jomā – zinātniskās pētniecības konferences, šauras specializācijas pētniecības problēmu sacensības robotikas jomā un hakatonus, čempionātus individuālā un skolu kolektīvu sacensībām.
- Skolu atbalsta jomā – sistēmisku dalību tiešsaistes starptautiskos pasākumos, atbalsta sistēma pedagogiem, kas strādā ar augsto sasniegumu izglītojamajiem, pedagogu meistarklases ar starptautisku ekspertu dalību un pētījumi par izglītojamo sasniegumu attīstības iespējām un instrumentiem.

Ir nodrošināta daudzveidīga mācību priekšmetu olimpiāžu sistēmas izstrāde, kuras ietvaros ne tikai izveidota un attīstīta tiešsaistes olimpiāžu sistēma, bet arī ievērojami paplašināta izglītojamo un pedagogu līdzdalība gan pasākumos, gan izglītības satura ar augstu sarežģītības pakāpi pieejamība. Vienlaikus sadarbībā ar augstskolām ir izveidota izglītojamo pētnieciskās darbības veikšanas iespējamība, t.sk., izmantojot augstskolu infrastruktūru un mācībspēku atbalstu. Šobrīd ir būtiski paplašināt pasākumu saturisko grozu, jo lielai daļai tādu izglītības pasākumu kā debašu turnīri, nacionāla mēroga skates, robotikas čempionāti, hakatoni šobrīd ir iniciatīvas raksturs, taču tiem ir nozīmīga ietekme uz izglītojamo talantu attīstību, t.sk., starptautiskā mērogā. Līdz ar to šo pasākumu sistemātiska attīstība veicina kopējo izglītojamo individuālo talantu attīstību un stiprina viņu kompetenču sasaisti ar perspektīvā izvēlēto karjeras ceļu.

Talantu motivēšana un atbalstīšana **profesionālajā izglītībā**, tajā skaitā nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošana talantu un izcilības attīstībai, popularizē sabiedrībā profesionālo izglītību kā vērtību apzinātas karjeras virziena izvēlei. Ilgtermiņā tas var mainīt sabiedrības viedokli/ stereotipus par profesionālo izglītību Latvijā un ietekmēt jauniešu karjeras izvēli. Kā viena no talanta un izcilības attīstības formām ir starptautiskie jauno profesionāļu meistarības konkursi. Starptautisko konkursu standarti, izmantojot starptautisko un nacionālo konkursu ekspertu un konkursantu pieredzi, pakāpeniski tiek pārņemti Latvijas profesionālās izglītības standartos un šim procesam ir jāturpinās, lai augtu kvalitāte un mācību programmās tiktu iekļautas prasmes, kas ir aktuālas darba tirgū.

Jauno profesionāļu meistarības konkurss *SkillsLatvia* ir unikāla platforma, kur vienuviet satiekas profesionālās izglītības iestāžu audzēkņi, viņu mācībspēki, darba devēji un vispārīzglītojošo skolu skolēni, pedagogi, skolēnu vecāki. Konkursa apmeklētājiem reizi gadā ir iespēja klātienē vērot labāko jauno profesionāļu meistarību plašā profesiju spektrā, kā arī atklāt savus talantus, praktiski izmēģinot prasmes konkursa paraugdemonstrējumu programmā.

Konkursam *SkillsLatvia* un Latvijas jauno profesionāļu dalībai un panākumiem starptautiskajos konkursos *EuroSkills* un *WorldSkills* ir būtiska loma profesionālās izglītības un amata prasmju vērtības celšanā, tie ir profesionālās izglītības kvalitātes indikators un konkurētspējas rādītājs gan nacionālā, gan arī starptautiskā mērogā. Panākumi starptautiskajos konkursos ir Latvijas profesionālās izglītības konkurētspējas un prestiža apliecinājums.

Pamatnostādņu periodā plānots pilnveidot esošos instrumentus prasmju izcilības atbalstam un ieviest jaunus, tajā skaitā organizējot *SkillsLatvia* un *JuniorSkillsLatvia*, kas orientēts uz 5.-8.klašu skolēnu praktisko iemaņu un talantu identificēšanu.

Rīcības virziens 3.2. Sadarbība un dalīta atbildība ar vietējo kopienu izglītības mērķu sasniegšanai.

Uzdevums 3.2.1. Veicināt vecāku iesaisti un atbalstu skolēna izglītības mērķu sasniegšanai.

Lai jaunā izglītības saturā pilnveidotā pieeja mācībām skolās Latvijā sasniegtu savu mērķi – veidotu skolēnu kā zinošu un domājošu darītāju – būtiska ir ne vien skolas un skolēna sadarbība, bet arī vecāku iesaiste. Tādējādi **jāpanāk arvien nozīmīgāka vecāku līdzdalība** gan klases un skolas, gan vietējās kopienas, gan valsts līmenī skolēna izglītības mērķu sasniegšanā, sociāli emocionālās labsajūtas nodrošināšanā un karjeras attīstībā.

Turklāt vecāku interese par izglītības kvalitāti arvien pieaug. To pierāda projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” (*Skola2030*) īstenotā sadarbība ar vecākiem⁷⁸, kā arī vecāku lielā atsaucība un līdzdalība IZM un Edurio vecākiem organizētajās aptaujās saistībā ar attālināto mācīšanos⁷⁹. Vecāku iesaiste ir izmantojama kā vērtīgs resurss skolēnu mācīšanās atbalstam.

Mērķis sasniedzams gan informējot un izglītojot vecākus, gan izmantojot vecāku resursus (zināšanas, prasmes, profesija, pieredze) dažādu jautājumu risināšanā. Prasmīga komunikācija un sadarbība ar skolēna ģimeni sekmē pozitīvu un uz izaugsmi vērstu skolas vidi.

Skolas un vecāku sadarbības uzlabošanai izmantojamas dažādas prakses un instrumenti, formas un metodes, t.sk. informāciju tehnoloģiju piedāvājums, sociālie tīkli, mācību platformas, aptaujas, klātienē un neklātienē sarunas, diskusijas, lekcijas, labās prakses piemēru apkopojums u.c.

Pamatnostādņu periodā vecāku un skolas attiecību veidošanai plānots:

- veikt regulāras vecāku aptaujas par izglītības procesa aktualitātēm, analizēt to rezultātus, plānot tālāko rīcību skolas un vecāku sadarbības pilnveidei,
- iesaistīt vecāku NVO attīstības plānošanas dokumentu un citu normatīvo dokumentu izstrādes un apspriešanas procesā,
- veidot un īstenot vecākiem izglītojošas programmas (vebinārus, diskusijas un lekcijas klātienē un attālināti) par bērnu audzināšanas jautājumiem un atbalstu mācīšanās un karjeras izaugsmes procesā, piesaistot profesionāļus (pedagogus-praktiķus, augstskolu mācītājus, pedagoģijā, psihologus, sociālos darbiniekus, karjeras konsultantus, valsts un pašvaldību institūciju speciālistus u.c.),
- organizēt sabiedrības viedokļu līderu- vecāku iesaisti skolas un ģimenes sadarbības jautājumu risināšanā,
- veidot vai izmantot jau kādu esošu interneta platformu vai sociālo tīklu iespējas, kurā atspoguļot skolu labās prakses piemērus sadarbībai ar skolēna ģimeni,
- stiprināt izglītības iestādes padomes darbību, līdz ar to vecāku iesaisti,
- stiprināt klases audzinātāja lomu sadarbības veicināšanai ar skolēna ģimeni klases līmenī.

⁷⁸ Projektā “Kompetenču pieeja mācību saturā” (*Skola2030*) veiktas aktivitātes vecāku informēšanā un izglītošanā par jaunā izglītības satura ieviešanas aktualitātēm, piem., informatīvajā kampaņā “Es saprotu, tātad zinu, protu, gribu, varu”, Sk. <https://www.skola2030.lv/vecakiem-un-skoleniem/kas-jazina-vecakiem>

⁷⁹ IZM sadarbībā ar Edurio organizētas vairākas vecāku aptaujas, sasniedzot ievērojamu vecāku līdzdalību (piem., 4 dienās atsaukušies ~27 000 vecāku); <https://www.izm.gov.lv/aktualitates/4033-aptauja-skolu-direktori-skolotaji-skoleni-un-vecaki-pauz-gatavibu-attalinatam-macibam>; <https://home.edurio.com/izm-attalinato-macibu-rezultati>

Skolēna izglītošanas procesā svarīga loma ir atbalsta faktoriem, un viens no nozīmīgākajiem atbalstiem ir skolēna vecāki. Bērna interesi par mācībām un dažādiem pasākumiem skolā veicina ieinteresēti vecāki, kas ir motivēti sadarboties ar skolas personālu bērna izglītošanas un audzināšanas procesā. Skolēnu emocionālā un fiziskā vardarbība un konflikti, kā arī nepietiekama izglītības iestādes un vecāku sadarbība ir skolu ikdienā joprojām izplatīta parādība ne tikai Latvijā, bet arī pasaulē. Izglītības iestādes administrācijas, skolotāju, vecāku un skolēnu savstarpēju saistību apzināšana un uzņemšanās, izstrādājot un ieviešot godprātīgas, savstarpējā labvēlībā, iecietībā un cieņā balstītas attiecības, ir veids, kā reaģēt preventīvi.

Mērķis ir pilnveidot skolas emocionālo un psiholoģisko vidi, kā arī attiecības starp skolēniem, vecākiem, pedagogiem un izglītības iestādes administrāciju veidot savstarpējā cieņā un ētiski motivētā sadarbībā. Plānots, ka ar trīspusēju (skolēns, skolēna vecāki un skolas pedagogi) saistību uzņemšanos vispārējās izglītības iestādēs tiks veicināta labvēlīga un atbalstoša emocionālā un psiholoģiskā vide, tiks profilaktēta vardarbība un ētiskajās vērtībās nebalstītas skolēnu savstarpējās attiecības. Tādēļ plānots **pilnveidot ar vecāku iesaisti un atbalstu saistīto normatīvo regulējumu**. Izglītības likuma 58.pants nosaka vecāku (personu, kas realizē aizgādību) pienākumu pildīšanu, t.sk. savu spēju un materiālo iespēju robežās nodrošināt ģimenē bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamos apstākļus, sadarboties ar izglītības iestādi, kurā mācās bērns, ar pedagogiem un citām mācību procesā iesaistītām personām u.c. pienākumi. Praksē ir identificēta problēma, ka daļa vecāku nepilda minētās normas. Latvijas Republikas Tiesībsarga 2015.gada pētījumā par vardarbības izplatību pret bērniem Latvijā⁸⁰ kā viens no priekšlikumiem pedagogu un vecāku aptauju rezultātā ir izmaiņas likumdošanā sodu bardzības pastiprināšanai. Plānots grozīt Izglītības likumu, nosakot, ka vecāks vai pilngadīgais izglītojamais slēdz ar izglītības iestādi līgumu par izglītošanu (divpusēju vai trīspusēju sadarbības līgumu). Par līgumā obligāti ietveramo saturu līdz 2021.gadam tiks sagatavoti Ministru kabineta noteikumi.

Savukārt sadarbojoties VM, LM un IZM ir jārada mērķtiecīgi risinājumi mobinga situāciju mazināšanai Latvijas skolās, t.sk. apzināt faktisko Latvijas situāciju un iezīmētu vēlamo rīcību situācijas risināšanai, kā arī modelētu rīcību, kuru saprot un īsteno visas iesaistītās puses, tādā veidā veicinot bērniem drošu vidi izglītības iestādēs.

Uzdevums 3.2.2. Stiprināt kopienas mēroga sadarbību (pašvaldības ietvaros) indivīda izaugsmei.

Izglītības iestādes eksistē noteiktā ģeogrāfiskā, sociālā un ekonomiskā kontekstā. Gan izglītības iestādes, gan vietējās sabiedrības attīstībai būtiska ir efektīvu sadarbību veidošana. Aktuāla ir domāšanas maiņa - izglītības vai pētniecības iestāde nevis kā izolēta, atsevišķi funkcionējoša vienība, bet kā daļa no plašākas vietēja mēroga ekosistēmas.

Izglītības iestāžu sadarbība ar plašāku apkārtējo kopienu (pilsētas, novada, reģiona mērogā) veicina efektīvāku vietējās sabiedrības resursu izmantošanu skolēnu un audzēkņu mācīšanās un mācību nodrošināšanā, kā arī izglītības iestādēs radīto zināšanu pārnesi un izmantošanu vietējās sabiedrības labā.

Nākamajā plānošanas periodā plānots stiprināt izglītības iestāžu dibinātāju lomu un atbildību par izglītības iestādes attīstību un pašvaldību stratēģisku vadību un koordināciju vietējā mērogā pieejamiem izglītības resursiem (pieejamie formālās un neformālās izglītības piedāvājumi, izglītības norises vietas, informācija u.c.), ar nolūku sniegt atbalsta un izaugsmes iespējas dažādām izglītojamo grupām (izglītojamie, izglītību pārtraukušie, pieaugušie u.c.) un nodrošinot efektīvu vietējo resursu izmantošanu un kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu pēc iespējas tuvu dzīves vietai. Sagaidāmie izglītības iestāžu un pašvaldības, kā arī plašākas sabiedrības sadarbības veidi:

- izglītības iestāžu sadarbība ar vietējo kopienu mācību procesa norisē (vietējo sadarbības partneru iesaiste mācību procesā; vietējās vides, problēmjautājumu izpēte mācību procesā u.c.);

⁸⁰ http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/4239_TNS_Vardarbibas_pret_berniem_izplatiba_Latvija_2015.pdf

- pašvaldības koordinēta starpinstitūciju sadarbības sistēma, process un procedūras, iesaistot skolu, pašvaldības dienestus, vecākus un citus kopienas locekļus, lai mērķtiecīgi koordinētu pieejamo atbalstu izglītojamo mācīšanās atbalstam (priekšlaicīgas mācību pamešanas riskam pakļautie izglītojamie; izglītojamie ar speciālām vajadzībām, mācīšanās grūtībām; sociāli ekonomiskiem riskiem pakļauti izglītojamie; pāridarīšanai pakļauti izglītojamie);
- pašvaldības sadarbība ar izglītības iestādi, ģimenēm un plašāko vietējo kopienu (NVO, darba devēji u.c.) remigrējušo un imigrantu bērnu aktīvai iesaistei;
- ārpus formālās izglītības (t.sk. interešu izglītības) koordinēta un mērķtiecīga nodrošināšana vietējās kopienas ietvaros, efektīvi izmantojot izglītības iestāžu u.c. vietējās kopienas resursus; sistemātiska, daudzveidīga un dažādu grūtību pakāpju interešu izglītības piedāvājuma attīstīšana un nodrošināšana atbilstoši izglītojamo interesēm, interešu izglītības kvalitātes monitorings;
- pašvaldības sadarbība ar izglītības iestādēm, jauniešu centriem, nevalstiskajām organizācijām, darba devējiem, ģimenēm un plašāko vietējo kopienu NEET jauniešu aktīvai iesaistei; komplekss, individualizēts atbalsts jauniešiem, kas nav iesaistīti ne nodarbinātībā, ne izglītībā, ne mācībās, lai sekmētu viņu atgriešanos izglītībā vai nodarbinātībā, kā arī apzinoties piederību vietējai kopienai;
- vienlīdzīgu iespēju radīšana īpaši maznodrošināto un sociālā riska grupu izglītojamajiem, t.sk. nodrošinot nepieciešamo atbalstu izglītības iestādē, iesaistot izglītojamos arī neformālās izglītības pasākumos;
- sadarbība ar NVO, paplašinot iespējas bērniem un jauniešiem iegūt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un kompetences neformālās izglītības ceļā, kā arī saņemt atbalstu savām iniciatīvām;
- izglītības iestāžu padomju darbības stiprināšana, nodrošinot izglītojamo reālu līdzdalību (no objekta par subjektu), tādā veidā veicinot pilsonisko kompetenču attīstību.

Rīcības virziens 3.3. Pieaugušo izglītības attīstība.

Uzdevums 3.3.1. Nodrošināt kvalitatīvu un pieejamu pieaugušo izglītības piedāvājumu.

Pieaugušo izglītība ir daudzveidīga. Zināšanu, prasmju un attieksmju apgūšana notiek formālās un neformālās izglītības ietvaros, kā arī ikdienā. To īsteno dažādas iesaistītas puses, t.sk. ārpus izglītības sistēmas. Valsts var garantēt izglītības kvalitāti formālās izglītības ietvaros.

Viens no pamatnostādņu perioda būtiskākajiem pasākumiem pieaugušo izglītības attīstībā ir formālās izglītības iespēju paplašināšana pieaugušajiem, **stiprinot profesionālās izglītības un augstākās izglītības iestāžu darbu ar pieaugušiem izglītojamiem** un nodrošinot iespēju saņemt individualizētu izglītības piedāvājumu, kurās pieaugušie varēs apgūt arī daļu no kvalifikācijas, kas viņiem nepieciešama izglītības turpināšanai vai darbam. Elastīga izglītības programmu īstenošana padarīs izglītības procesu efektīvāku, ļaus samazināt izmaksas, veicinās resursu efektīvāku izmantošanu (gan laika, gan cilvēkresursu), kā arī mazinās prasmju trūkumu nozarēs iespējami īsākā laikā.

Nozīmīgas iepriekšējā plānošanas perioda iestrādnes šajā virzienā ir izstrādātās modulārās profesionālās izglītības programmas, šos moduļus aktīvāk izmantojot pieaugušo izglītībā. 2020.gadā tiek veikti grozījumi Profesionālās izglītības likumā, paredzot profesionālās izglītības turpināšanu, kā arī profesionālās kvalifikācijas daļu (atsevišķu moduļu) atzīšanu, līdz ar to, būs iespējams īstenot elastīgu pieeju pieaugušo izglītības programmu īstenošanā.

Plašāka PII, jo īpaši PIKC un augstskolu iesaiste pieaugušo izglītības nodrošināšanā veicinās pieaugušo izglītības kvalitāti.

Kvalitātes nodrošināšana pieaugušo neformālajā izglītībā patlaban ir decentralizēta. OECD norāda uz šādas decentralizētās pieejas negatīvajām sekām, piem., pakalpojumu sniedzēju skaita palielināšanās ar atšķirīgu pakalpojuma kvalitāti, kā arī gadījumiem, kad

pakalpojumu sniedzēji darbojas vispār bez licences⁸¹. Lai **nodrošinātu Latvijas iedzīvotājiem vienlīdz kvalitatīvu pieaugušo neformālās izglītības piedāvājumu**, tiks noteikti vienoti pieaugušo neformālās izglītības kvalitātes kritēriji un pieaugušo neformālās izglītības programmu licencēšanas un licences anulēšanas kārtība, to nostiprināšana normatīvajā regulējumā. Izglītības īstenotāju atbalstam tiks izstrādātas vadlīnijas šo kritēriju ieviešanai un nodrošināšanai. Kvalitātes paaugstināšana pieaugušo izglītībā ir būtiska, lai veicinātu pieaugušo izglītības pievilcību un motivētu pieaugušos iesaistīties mācībās.

Ņemot vērā šķēršļus, kas kavē piedalīties mācībās pieaugušos, **tiks nodrošināta individualizēta un elastīga pieaugušo izglītības piedāvājuma īstenošana, t.sk. atbalsts dalības šķēršļu mazināšanai**. Pieaugušie ir ļoti neviendabīga mērķa grupa ar atšķirīgām vajadzībām un esošo prasmju līmeni. Līdz ar to, valsts atbalsts tiks sniegts atbilstoši tautsaimniecības attīstības tendencēm, kombinējot kvalitatīvo individuālo mācību piedāvājumu, t.sk. modulārās izglītības programmas, ar nepieciešamo atbalstu mācību šķēršļu pārvarēšanai, t.i. veidojot integrētu mācību atbalstu. Primāri atbalsts tiks sniegts tiem pieaugušo mērķa grupām, kuri mazāk iesaistās mācību procesā, tostarp ar zemu izglītības līmeni un/vai zemu profesionālo kvalifikāciju.

Veicinot iespējamo dalības šķēršļu pārvarēšanu, atbalsts tiks sniegts mācību maksas segšanai, dienesta viesnīcas maksas segšanai, mobilitātes nodrošināšanai u.c.

Lai mazinātu vilšanās risku no neatbilstoši izvēlētajām izglītības programmām, tiks nodrošināts atbalsts esošo prasmju novērtēšanā, individuālo mācību vajadzību noteikšanā, personu profilēšanā. Jo īpaši minētais atbalsts ir nepieciešams mācībās mazāk iesaistītajām grupām.

Lai veicinātu iegūto prasmju efektīvāku izmantošanu, būtisks nākamā plānošanas perioda pasākums ir **prasmju atzīšanas sistēmas pilnveidošana**, paredzot prasmju atzīšanu, kas atbilst modulāro profesionālās izglītības programmu zināšanu, prasmju un kompetenču kopumam (modulim), lai apliecinātu profesionālās izglītības programmas daļas apguvi. Tas veicinās arī pielāgotu mācīšanos (*tailored learning*). Tiks izstrādātas neformālās izglītības, darba vietā un ikdienas mācīšanās rezultātu novērtēšanas vadlīnijas uzņēmumiem. Tiks turpināti sabiedrības informēšanas pasākumi par prasmju atzīšanas iespējām.

Uzdevums 3.3.2. Ilgtspējīgas pieaugušo izglītības sistēmas attīstība.

Nākamajā plānošanas periodā plānota **pieaugušo izglītības pārvaldības stiprināšana**. Saskaņā ar Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plānu 2016.-2020. gadam tika izveidots pieaugušo izglītības pārvaldības modelis (turpmāk – modelis), lai novērstu pieaugušo izglītības sadrumstalotību, atsevišķo institūciju rīcības nesaskaņotību un informācijas nepietiekamību pieaugušo izglītības plānošanai un ietekmes novērtēšanai⁸².

Tomēr joprojām pieaugušo izglītības pārvaldībā ir vērojamas būtiskas nepilnības un funkciju dublēšanās. Piemēram, nav nodrošināta vienotā pieeja mācību piedāvājuma noteikšanai nodarbinātajiem un bezdarbniekiem, 40% pašvaldību netiek noteiktas pieaugušo izglītības vajadzības⁸³.

Vienotas pieaugušo izglītības sistēmas pārvaldības modeļa ietvaros tiks stiprināta pieaugušo izglītībā iesaistīto pušu koordinētā sadarbība valsts, reģionālā un vietējā mērogā, stiprinot sadarbību ar nozarēm, t.sk. darba tirgus pieprasījumā balstītā pieaugušo izglītības piedāvājuma noteikšanā Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes ietvaros, nodrošinot dažādu institūciju īstenoto pasākumu sinerģiju un papildinātību, kā arī stiprinot pieaugušo izglītības koordinātoru tīklu, t.sk. sniedzot metodisko atbalstu pieaugušo izglītības koordinātoriem.

Stiprinot pieaugušo izglītības koordinātoru tīklu, tiks sniegts atbalsts pašvaldībām pieaugušo izglītības koordinātoru amata pienākumu noteikšanai, pieaugušo izglītības

⁸¹ OECD Prasmju stratēģijas ziņojums

⁸² Skat. Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plānu 2016.-2020. gadam <http://likumi.lv/ta/id/281992-par-pieauguso-izglitiba-parvaldibas-modela-ieviesanas-planu-2016-2020-gadam>

⁸³ Izvērtējums "Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums" (BIIS, 2020)

koordinatoru mācībām to funkciju veikšanai, kā arī tiks vērtēta iespēja īstenot pieaugušo izglītības pārvaldību reģionālajā līmenī.

Ar EK atbalstu tiks turpināta iesaistīto pušu, t.sk. sociālo partneru, sadarbības veicināšana Pieaugušo izglītības koordinatore tīkla ietvaros.

Nozīmīgs pieaugušo izglītības sistēmas attīstības elements ir ilgtspējīgs finansējums, tādēļ nākamajā plānošanas periodā plānota **sociāli atbildīgas un ilgtspējīgas sistēmas izveide pieaugušo izglītības finansēšanai**, kura paredzēs gan indivīda, gan darba devēja, gan valsts atbildību.

Iepriekšējā plānošanas periodā izveidotā pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa darbība paredzēta jebkura avota finansējuma, t.sk. valsts budžeta, pārvaldībai. Ievērojot fiskālās telpas ierobežojumu, valsts atbalsts nodarbināto izglītībai tika īstenots primāri ar ES fonu līdzfinansējuma atbalstu.

Izglītības likums nosaka, ka valstij finansiāli ir jāatbalsta pieaugušo izglītība, finansējot pieaugušo neformālās izglītības programmas, kā arī atbalstot darba devējus darbinieku papildu izglītošanā. Nākamajā periodā plānots pārskatīt Izglītības likuma nosacījumu, paplašinot paredzēto valsts atbalstu uz citu pieaugušo izglītības piedāvājumu.

Darba devējiem ir kritiska loma pieaugušo izglītības finansēšanā⁸⁴. Tiks turpināts iepriekšējā perioda beigās uzsāktais darbs sadarbībā ar darba devējiem pie valsts līdzfinansējuma nodrošināšanas darbinieku izglītošanai darba pienākumos definēto profesionālo un caurviju kompetenču pilnveidei. Latvijā darba devēju izdevumi darbinieku mācībām, salīdzinot ar citām ES valstīm, ir zemi, par to liecina mācību izdevumu īpatsvars no visām darbaspēka izmaksām uzņēmumos – Latvijā tas ir 0,8%, ES vidēji - 1,7%, un, piemēram, Dānijā - 2,7%, vai Francijā - 2,5%. OECD iesaka izvērtēt nepieciešamību ieviest darba devējiem saistošu prasību nodrošināt vai atbalstīt savu darbinieku dalību izglītībā. MVU objektīvi grūtāk sniegt atbalstu savu darbinieku izglītošanai.

Tāpat nākamajā plānošanas periodā plānots attīstīt publiskās un privātās partnerības pieaugušo izglītības finansēšanai, piem., prasmju fondu attīstība un pilotēšana atsevišķās nozarēs. Pilotprogramma indikatīvi plānota sešās nozarēs (būvniecība, transports un loģistika, kokrūpniecība, IKT, ķīmiskajā rūpniecībā un tās saskarnozarē, telekomunikācijās un sakaros), paredzot iemaksas no darba devēju puses, pretī nodrošinot publisko atbalstu.

Lai ikvienam pieaugušajam būtu pieejama kvalitatīva pieaugušo izglītība, nepieciešams **veicināt sabiedrības un darba devēju izpratni par pieaugušo izglītību un līdzdalību pieaugušo motivācijas paaugstināšanā.**

Saskaņā ar Pieaugušo izglītības apsekojuma datiem 35,1% no aptaujātajiem respondentiem nepiedalījās pieaugušo izglītībā un negribētu piedalīties. OECD norāda, ka informētības palielināšana par potenciālajiem ieguvumiem no pieaugušo izglītības un piekļūšanas tai ir kritiska pieaugušo izglītības vecināšanā. Informācijai par pieaugušo izglītības iespējām jānokļūst pie gala lietotājiem individualizētā un lietotājiem draudzīgā veidā.

Līdz ar to, nākamajā plānošanas periodā lielāka uzmanība tiks pievērsta sabiedrības informēšanai par pieaugušo izglītības ieguvumiem un iespējām, kā arī motivēšanai, t.sk. mazāk iesaistīto mācības pieaugušo grupu sasniegšanas un motivēšanas pasākumi. Tiks īstenotas un koordinētas informētības palielināšanas kampaņas, izmantojot tādus instrumentus, kas tieši uzrunā un iesaista pieaugušos atbilstoši katrai mērķa grupai.

Prakse rāda, ka vilšanos sagādā nepareizi vai savām mācību vajadzībām neatbilstoši izvēlēti mācību piedāvājumi. Nodrošinot kvalitatīvu mācību piedāvājumu tiks sniegtas individualizētas konsultācijas par mācību iespējām un atbalsts pieaugušo vajadzību un spēju apzināšanai, t.sk. personu profilēšana, individuālo portfeļu izmantošana, lai dokumentētu atbalsta saņēmēju progresu. Nodrošināt karjeras atbalstu pieejamību nepārtraukti: pirms mācībām, mācību laikā, pēc mācībām

Minētā atbalstā nodrošināšanai citu starpā tiks izmantoti jau esošie resursi un tīkli, piem., VIAA, NVA karjeras konsultantu tīkls, kā arī lokālajā līmenī – bibliotēku tīkli. Izvērtējumā "Nodarbināto pieaugušo ar zemu kvalifikāciju efektīvākas iesaistes mācībās izvērtējums" ir

⁸⁴ OECD Prasmju stratēģija

minēts, ka pašvaldību līmenī sadarbība pieaugušo izglītības jomā visbiežāk notiek ar bibliotēku (74,8%), NVA (72,3%) un VIAA (66,4%).

Tāpat nākamajā periodā tiks turpināts uzkrāt informāciju par pieaugušo mācībām ESF projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” (Projekta Nr.8.4.1.0/16/I/001) īstenošanas ietvaros izstrādātajā Informācijas sistēmas par mācību piedāvājumu funkcionalitātes nodrošināšanu.

Tāpat ir svarīgi uzkrāt un dalīties ar labas prakses piemēriem par pieaugušo izglītības īstenošanu, zinātniskajiem un pētniecības darbiem, kā arī citiem aktualitātēm pieaugušo izglītības jomā. Līdz ar to, nākamajā plānošanas periodā tiks turpināts uzturēt un attīstīt tīmekļa vietni www.mužizglitiba.lv, kā arī informācijas tīklu pieaugušo izglītības sniedzējiem un izglītotājiem EPALE.

Mērķis 4: Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.

Pārskats par rīcības virzieniem un uzdevumiem, uzdevumu īstenošanas uzsākšanas un pabeigšanas termiņu, atbildīgo institūciju un līdzatbildīgajām institūcijām.

Nr. p.k.	Uzdevums	Izpildes termiņš (gads)	Atbildīgā institūcija	Līdzatbildīgās institūcijas	Sasaiste ar politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju
Rīcības virziens 4.1. Izglītības sistēmas un iestāžu efektīvas pārvaldības veidošana.					
4.1.1.	Pilnveidot izglītības sistēmas dalībnieku funkcijas un atbildības sistēmas efektīvai funkcionēšanai aktuālu reformu kontekstā.		IZM	VIAA, IKVD	1.politikas rezultāts, RR 1.2., RR 1.3.; 2.politikas rezultāts, RR 2.2., RR 2.3.; 4.politikas rezultāts, RR 4.1.
4.1.2.	Efektīvu izglītības iestāžu pārvaldības modeļu attīstība un iestāžu vadības kapacitātes stiprināšana pārmaiņu vadībā, "mācīšanās organizācijas" pieejas īstenošanā un izglītības resursu koplietošanā.		IZM	IKVD, VISC	1.politikas rezultāts, RR 1.1., RR 1.2., RR 1.3.; 2.politikas rezultāts, RR 2.2., RR 2.3., RR 2.4., RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.1., RR 3.2., RR 3.3., RR 3.4.; 4.politikas rezultāts, RR 4.1., RR 4.2.
Rīcības virziens 4.2. Pētniecībā un pierādījumos balstīta, lietotāj-centrēta izglītības politika.					
4.2.1.	Attīstīt un stiprināt izglītības politikas veidotāju un īstenotāju stratēģisko, analītisko un datu prasības kapacitāti.		IZM	VIAA, IKVD, VISC, AIC	4.politikas rezultāts, RR 4.1.
4.2.2.	Pilnveidot izglītības kvalitātes vadības un monitoringa sistēmu.		IZM, IKVD, AIC		2.politikas rezultāts, RR 2.2., RR 2.3.; RR 2.4., RR 2.5, RR 2.7.; 3.politikas rezultāts, RR 3.4., 4.politikas rezultāts, RR 4.1.

Rīcības virzienu un uzdevumu detalizētāks apraksts.

4.mērķis risina ar efektīvu un mūsdienīgu pārvaldību saistītus jautājumus, kā arī iezīmē stratēģiskus attīstības virzienus. Rīcības virziens 4.1. "Izglītības sistēmas un iestāžu efektīvas pārvaldības veidošana" paredz gan saturisku attīstību - izglītības iestāžu transformāciju par "mācīšanās organizācijām" un vadības stratēģiskās un līderības kapacitātes stiprināšanu, gan arī resursu un pārvaldības pilnveides risinājumu īstenošanu.

Rīcības virziens 4.2. "Pētniecībā un pierādījumos balstīta, lietotāj-centrēta izglītības politika" akcentē nepieciešamību attīstīt un pilnveidot izglītības kvalitātes vadības un monitoringa sistēmu un tās nodrošināšanā iesaistīto cilvēkresursu kapacitāti, tādējādi stiprinot stratēģisku izglītības politikas plānošanu un īstenošanu.

Rīcības virziens 4.1. Izglītības sistēmas un iestāžu efektīvas pārvaldības veidošana.

Uzdevums 4.1.1. Pilnveidot izglītības sistēmas dalībnieku funkcijas un atbildības (valsts-reģionālais-iestādes līmenis, izglītības iestāžu dibinātāji, citi izglītības sistēmas dalībnieki u.c.) sistēmas efektīvai funkcionēšanai aktuālu reformu kontekstā.

Nākamajā plānošanas periodā ir būtiski **pilnveidot valsts un reģionāla līmeņa izglītības sistēmas dalībnieku funkcijas un atbildību**, ņemot vērā valstī notiekošās reformas un aktuālās izglītības politikas iniciatīvas.

Šajā kontekstā īpaši būtiska ir **izglītības iestāžu dibinātāja atbildības palielināšana** par izglītības kvalitātes nodrošināšanu; tās mērķi ir:

- noteikt dibinātāja atbildību kvalitātes nodrošināšanā un kvalitātes vērtēšanā;
- pilnveidot pašvaldību izglītības ekspertu profesionālās kompetences pētniecībā un pierādījumos balstītas, lietotāj-centrētas izglītības politikas veidošanā;
- sniegt tiesisku atbalstu izglītības iestāžu dibinātājiem izglītības kvalitātes nodrošināšanā, ieviešot pilnveidoto mācību saturu un pieeju un īstenojot pārmaiņas izglītībā pēc administratīvi teritoriālās reformas.

Analizējot pēdējo trīs gadu IKVD interviju rezultātus ar izglītības iestāžu vadītājiem, īstenojot izglītības iestāžu, izglītības programmu un izglītības iestāžu vadītāju novērtēšanu, var konstatēt, ka:

- dibinātāju pārstāvjiem ir krasi atšķirīga izpratne par viņu lomu izglītības kvalitātes nodrošināšanā. Piemēram, ir situācijas, kurās tiek uzskatīts, ka par visu (tai skaitā infrastruktūras un resursu nodrošinājumu) atbildīgs ir izglītības iestādes vadītājs, un pretēji – notiek iekļaušanās izglītības iestādes vadītāja darbā, nerespektējot izglītības iestāžu vadītāju tiesības īstenot savu darbu saskaņā ar amata aprakstu;
- dibinātāju iespējas sniegt atbalstu izglītības iestādēm un izglītības iestāžu vadītājiem variē no situācijām, kurās izglītības iestādes pilnībā visu darbu paveic pašas bez jebkāda atbalsta, līdz situācijām, kurās dibinātājs sniedz metodisko, finansiālo u.c. atbalstu izglītības iestādēm;
- dibinātājiem nav skaidrības, kā interpretēt akreditācijas un vadītāju vērtēšanas rezultātus un kā īstenot vērtējumā balstītu turpmāko izglītības iestādes attīstību. Atsevišķos gadījumos tas noved pie personiskiem vai politiskiem motīviem, pieprasot ārkārtas izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanu;
- ir atšķirības starp valsts un pašvaldību izglītības iestāžu dibinātāju kompetenci un privāto izglītības iestāžu dibinātāju izpratni par tiesiskuma un izglītības kvalitātes nodrošināšanas jautājumiem;
- dibinātāju izstrādātās un apstiprinātās novadu/pilsētu izglītības stratēģijas pašlaik reti ir tieši saistītas akreditācijas un vadītāju vērtēšanas rezultātiem, kā arī dibinātājiem nav pieejami praktiski instrumenti regulāram iestāžu darbības monitoringam, ko turpmāk nodrošinās izglītības kvalitātes monitorings, risku identificēšanas sistēma un izglītības kvalitātes vadības sistēma.

Ņemot vērā šīs un citas iezīmes dibinātāju darbā, OECD (2016) rekomendēja palielināt IKVD lomu, lai atbalstītu pašvaldības un izglītības iestādes ar mazu kapacitāti. Viena no OECD Latvijas Prasmju stratēģijā sniegtajām rekomendācijām ir: "Nacionālā līmenī definēt pārskatāmu kvalitatīvu un kvantitatīvu kritēriju kopumu saistībā ar skolu konsolidācijas jautājumu, lai palielinātu dibinātāju atbildību efektīva skolu tīkla izveidošanā un uzturēšanā".

Līdz ar to nākamajā pārskata periodā plānots:

- veikt nepieciešamās izmaiņas Izglītības likumā, atbilstošajos MK noteikumos un citos normatīvajos dokumentos, definējot un iekļaujot jēdzienu "izglītības kvalitātes vadības sistēma" un nosakot dibinātāja atbildību par izglītības kvalitātes nodrošināšanu;
- īstenot ikgadējus klātienē un attālinātus profesionālās kompetences pilnveides kursus novadu / pilsētu izglītības speciālistiem par: (i) kvalitātes nodrošināšanas pasākumiem, (ii) tiesiskuma jautājumiem izglītībā un dibinātāja atbildību, (iii) attīstības plānošanas jautājumiem izglītībā, izmantojot kvalitātes vērtēšanas rezultātus, (iv) izglītības

monitoringa, tostarp risku identificēšanas sistēmas darbību, īstenojot izglītības kvalitātes pārraudzību;

- sniegt analītisku informāciju un ieteikumus par izglītības kvalitātes jautājumiem, sagatavojot un publicējot ziņojumu par izglītības kvalitāti;
- izstrādāt specializētu pakalpojumu klāstu dibinātājiem novadu/valstspilsētu pierādījumos balstītas un lietotājcentrētas izglītības attīstības plānošanai un īstenošanai, ilgtspējīgas un efektīvas izglītības pārvaldības īstenošanai pēc administratīvi teritoriālās reformas.

Nākamajā periodā plānota arī **izglītības iestāžu tīkla vispārējā un augstākajā izglītībā sakārtošana**. Izglītības iestāžu tīkla sakārtošana veicinās līdzvērtīgas iespējas izglītības programmu apguvei, kā arī efektīvu izglītības iestāžu infrastruktūras un cilvēkkapitāla resursu izmantošanu.

Vispārējās izglītības skolu tīkla izmaiņas Latvijā būtiski ietekmē demogrāfiskā situācija, ekonomiskā attīstība, nodarbinātības un migrācijas tendences. Demogrāfiskās prognozes norāda, ka esošais visu līmeņu skolu tīkls nākotnē netiks racionāli izmantots. Neveicot izmaiņas esošajā izglītības iestāžu tīklā, nav iespējams nodrošināt:

- izglītības kvalitāti, nodrošinot līdzvērtīgas iespējas skolas programmas apguvei neatkarīgi no skolēna dzīvesvietas;
- efektīvizēt skolu infrastruktūras un cilvēkkapitāla resursu;
- nodrošināt pedagogu darba atalgojuma pieaugumu, pakāpeniski virzoties uz vidējo atalgojumu valstī.

Līdzšinējā analīze liecina, ka pašvaldību izdevumi izglītībai uz vienu izglītojamo ir ļoti atšķirīgi un izglītības iestādēs ar mazu skolēnu skaitu (līdz 100 skolēniem) izdevumi ir krietni lielāki par izmaksām, kas nepieciešamas izglītības iestādēm ar lielāku izglītojamo skaitu. Vienlaikus šobrīd valsts budžetā izpildē nav redzama informācija par pašvaldību izdevumu sadalījumu izglītības iestāžu līmenī, kā rezultātā nav iespējams pilnvērtīgi analizēt publisko līdzekļu izlietojumu un efektīvu plānošanu.

Nākamajā plānošanas periodā plānots:

- veikt vispārējās izglītības iestāžu darbības finanšu efektivitātes izvērtējumu. Sadarbībā ar nozaru ministrijām pilnveidot pašvaldības budžeta pārskatus, paredzot detalizētāku informācijas atspoguļošanu par funkcijas nodrošināšanai kopējo līdzekļu izlietojumu pa finansējuma avotiem līdz iestāžu līmenim;
- izstrādāt un ieviest vienotus kritērijus vispārējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošanai. Veidot demogrāfiskajai situācijai un jaunā mācību satura ieviešanas prasībām atbilstošu izglītības iestāžu tīklu, lai katram izglītojamajam nodrošinātu kvalitatīvas izglītības pieejamību.

Iepriekšējā perioda Izglītības attīstības pamatnostādņēs noteikts, ka izglītības iestāžu institucionālā tīkla sakārtošana veicama ievērojot šādus pamatprincipus:

- sākumskolas izglītība (1.–6.klase) – pēc iespējas tuvāk bērnu dzīvesvietai;
- pamatskolas izglītība (7.–9.klase) – pielāgojot attiecīgā institucionālā tīkla specifikai;
- vispārējā vidējā izglītība (10.–12.klase) – pamatā koncentrēta reģionālas nozīmes pilsētās un novadu centros.

Kā norādīts risināmo problēmu un izaicinājumu sadaļā, Latvijas **augstākās izglītības** telpu raksturo neadekvāti liels skaits izglītības iestāžu, kur vidējais izglītojamo skaits ir zemāks nekā citur Eiropā. Tas padara sistēmu neefektīvu, neļauj sasniegt augstus izglītības kvalitātes rādītājus un mazina izglītības konkurētspēju Eiropas izglītības telpā. Turklāt izglītības iestāžu dažādība gan izglītojamo skaita, gan programmu piedāvājuma ziņā apgrūtina vienotu snieguma vērtēšanas kritēriju piemērošanu attiecīgā izglītības līmeņa iestādēm. Tāpēc ir nepieciešama iestāžu tīkla optimizācija visos izglītības līmeņos un jauna AI iestāžu tipoloģija.

AI institūciju daļījums universitātēs un augstskolās (tajā skaitā kultūras un mākslas augstskolās) ar noteiktiem uzdevumiem un kritērijiem, kas ir daudzās valstīs pieņemta sistēma, un koledžu pārklassificēšana par profesionālās izglītības iestādēm ļaus institūcijām veikt soļus savas darbības kvalitātes nodrošināšanai. Arī gatavojoties cikliskas institucionālās akreditācijas ieviešanai, ir vajadzīgi skaidri noteikti snieguma vērtēšanas kritēriji atkarībā no institūcijas tipa. Lai mazinātu izglītības iestāžu tīkla sadrumstalotību un resursu neefektīvu izlietojumu, ir

apsverama iespēja radniecīga profila vai ģeogrāfiski tuvām institūcijām apvienoties, kas sekmīgi panākts Somijas augstākās izglītības telpā.

Saskaņā ar konceptuālo ziņojumu "Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu" un 2020. gada 4.martā izdoto MK rīkojumu Nr. 94 IZM sniegs konsultatīvu atbalstu AI institūcijām un koledžām, tai skaitā rīcības plāna izstrādē, lai tās sekmīgi ieviestu jauno institucionālo tipoloģiju, kā arī sekmēs iestāžu tīkla optimizācijas iniciatīvas no starpinstitucionālās sadarbības resursu koplietošanā līdz pat institucionālajai konsolidācijai, kur tas iespējams. Respektīvi, tālākajai AI sektora institucionālajai attīstībai ir jānotiek balstoties uz diviem principiem: kvalitāte un resursu izmantošanas efektivitāte. AI kvalitātes nodrošināšanā nozīmīgs ir 2020-2024.gada studiju virzienu akreditācijas cikls, jo pirmo reizi notiks sistēmisks visu AI studiju virzienu izvērtējums atbilstoši ESG prasībām, vienlaikus sagatavojoties arī pakāpeniskai pārejai uz cikliskas institucionālās akreditācijas sistēmas ieviešanu.

Izglītības sistēmas efektīvai funkcionēšanai nepieciešams arī veicināt **sociālo un sadarbības partneru lielāku līdzdalību un līdzatbildību** politikas plānošanā, ieviešanā, komunikācijā un izvērtēšanā. Šāda līdzdalība ir būtiska arī dažādu jaunu pieeju un izglītības politikas iniciatīvu pilotēšanā. Lielāka līdzdalība jaunu politikas iniciatīvu testēšanā un aprobācijā ļautu pilnveidot izglītības politikas veidošanas procesu un piesaistīt kvalitatīvus un uz inovāciju orientētus cilvēkresursus.

Profesionālajā izglītībā šāda jaunu pieeju pilotēšana un testēšana, pirms tiek ieviestas sistēmiskas pārmaiņas ar atbilstošu tiesisko ietvaru, jau ir parādījusi savu nozīmību un dzīvotspēju, piemēram, pilotējot darba vidē balstītas mācības sadarbībā ar nevalstiskā sektorā organizācijām. Profesionālajā izglītībā tas ir jo īpaši būtiski, jo tiek plānots pārņemt vairākas augstākajai izglītībai raksturīgas darba formas (biznesa inkubatori, inovāciju un izcilības centri), kur nereti vēl nepastāv atbilstošs tiesiskais ietvars. Taču kvalitatīvu tiesisko ietvaru iespējams izstrādāt, tikai pārbaudot plānotās pieejas praksē un izdiskutējot ar potenciālajiem inovācijas īstenotājiem. Tādējādi tieši sociālo un jo īpaši dažādu citu sadarbības partneru lielāka līdzdalība un līdzatbildība jaunas politikas izmēģinājumu procesos var būt ar ievērojamu pievienoto vērtību izglītības procesu modernizācijā.

Uzdevums 4.1.2. Efektīvu izglītības iestāžu pārvaldības modeļu attīstība un iestāžu vadības kapacitātes stiprināšana pārmaiņu vadībā, "mācīšanās organizācijas" pieejas īstenošanā un izglītības resursu koplietošanā.

Paredzamo reformu (izglītības iestāžu tīkla sakārtošana, augstāko izglītības iestāžu iekšējās pārvaldības modeļa maiņas) ieviešanai **nepieciešama izglītības iestāžu vadības kapacitātes attīstība.**

Vadītājiem būs nepieciešamas tādas pārmaiņu vadības prasmes kā spēja būt par pārmaiņu līderi, vīzijas veidošana, pārmaiņu procesa un pretestības vadība, resursu nodrošināšana, iekšējās un ārējās vides apzināšana, mērķtiecīga komunikācija, uzticības veidošana un citas prasmes,⁸⁵ kas jāattīsta. Pašlaik ir maz cilvēkresursu attīstības iniciatīvu vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības vadībai un administrācijai.

Nepārtraukta darbinieku mācīšanās ir viena no mūsdienīgas "mācīšanās organizācijas" pazīmēm. Tādas organizācijas daudz labāk spēj pielāgoties mainīgajiem vides apstākļiem. Taču, lai veidotos par "mācīšanās organizāciju", apmācības ir tikai viens no tās elementiem. "Mācīšanās organizācijas" pamatā ir trīs stūrakmeņi: 1) atbalstoša mācīšanās vide, 2) konkrēti mācīšanās procesi un prakses un 3) līderi, kas stiprina mācīšanos.⁸⁶

Skolas kā mācīšanās organizācijas konceptu vairākkārt dažādos tematiskajos ziņojumos akcentējusi EK un OECD⁸⁷. Šāds skolu darbības modelis tiek uzskatīts kā priekšnosacījums, lai

⁸⁵ Somerville, K. & Whelan-Berry, K. (2009). Organizational change skills: A study of the literature and education available from American and Canadian MBA programs. *The International Journal of Knowledge, Culture & Change Management*, 9 (10), 55-65.

⁸⁶ Garvin, D. A., Edmondson, A.C., and Gino, F. (2008). Is yours a learning organization? *Harvard Business Review*, March, 109-116. Pieejams <https://hbr.org/2008/03/is-yours-a-learning-organization>

⁸⁷ OECD/UNICEF (2016) What makes a school a learning organisation? A guide for policy makers, school leaders and teachers (<http://www.oecd.org/education/school/school-learning-organisation.pdf>;

izglītības iestāde spētu regulāri attīstīties un pielāgoties jauniem apstākļiem un situācijām. Izglītības iestādes, kas darbojas kā mācīšanās organizācijas, veidojas kā plašākas sabiedrības sastāvdaļa – izglītības iestādei ir skaidra darbības misija un vīzija, un virzība uz to veicina individuālo, skolas un sabiedrības mērķu sasniegšanu. Minētais koncepts uzsver arī skolotāju un skolu vadības sadarbības lomu izglītības iestādes kā mācīšanās organizācijas darbībā. Tajā skolēni, skolotāji, skolas vadība un pārējais personāls individuāli un kopīgi mācās, lai sasniegtu savus un kopējos mērķus⁸⁸. Viena no OECD Latvijas Prasmju stratēģijā sniegtajām rekomendācijām ir: “skolas attīstīt kā mācīšanās organizācijas, lai ilgtermiņā skolotājiem sniegtu iespēju mācību saturu īstenot praksē”.

Nepieciešamību **izglītības iestāžu transformācijai uz “mācīšanās organizācijām”** vispārējā un profesionālajā izglītībā nosaka pašreizējie izglītības iestāžu, izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanas rezultāti, aktuālās pārmaiņas izglītībā un starptautisko pētījumu rezultāti (PISA, TALIS u.c.):

- Latvijā vispārējā izglītībā un profesionālajā izglītībā tiek ieviests jauns izglītības saturs;
- tiek izstrādāta un ieviesta izglītības kvalitātes monitoringa sistēma, kā arī risku identificēšanas sistēma kā daļa no kopējā izglītības kvalitātes monitoringa;
- palielinās skolas kā mācīšanās organizācijas atbildība par mērķu sasniegšanu, kvalitatīvu izglītību, iekļaujošu vidi un efektīvu pārvaldību;
- starptautisko pētījumu pēdējo gadu rezultāti (PISA, TALIS), kuri norāda uz nepieciešamību pilnveidot izglītības procesu, lai sekmētu izglītojamo mācību sasniegumus, vispusību, valsts definēto mērķu sasniegšanu STEM jomā;
- nepieciešamība pilnveidot izglītības iestāžu vadītāju, vietnieku un pedagogu darbu, veidojot vienotu izpratni par izglītības kvalitāti un to raksturojošiem rādītājiem.

Nākamajā pārskata periodā plānots sniegt atbalstu izglītības iestāžu vadītājiem un vietniekiem viņu vadīto izglītības iestāžu transformācijai uz “mācīšanās organizācijām”, tajā skaitā nodrošinot atbilstošu profesionālo pilnveidi izglītības iestāžu vadītājiem un vietniekiem un mācību un atbalsta materiālus izglītības iestādēm un izglītības ekspertiem (t.sk. akreditācijas ekspertiem).

IKVD ir izstrādājis izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku vispārējā izglītībā, īstenojot izglītības kvalitātes vadības sistēmas pieeju, kurā ir iekļauti faktori vērtēšanai, kuri raksturo “mācīšanos organizācijā”; ir uzsācis izstrādāt izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku profesionālajā izglītībā, īstenojot izglītības kvalitātes vadības sistēmas pieeju, kurā tiks iekļauti faktori vērtēšanai, kuri raksturo “mācīšanos organizācijā”; un no 2019.gada sagatavo akreditācijas ekspertus darbam izglītības iestāžu, izglītības programmu akreditācijā un izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanā par “mācīšanās organizācijā jautājumiem”.

Kontekstā ar “mācīšanās organizācijas” pieejas stiprināšanu izglītības iestāžu vadībā, **tiks stiprinātas arī vadībai nepieciešamās līderības, stratēģiskās plānošanas, efektīvas pārvaldības un kvalitātes novērtēšanas prasmes**, nodrošinot atbilstošu profesionālo pilnveidi, popularizējot labās prakses piemērus izglītības iestāžu pārvaldības jautājumos, kā arī sekmējot pieredzes apmaiņu starp izglītības iestāžu vadītājiem un vadošajiem Latvijas uzņēmējiem, pašvaldību un valsts iestāžu vadītājiem, kā arī nevalstisko organizāciju vadītājiem.

Izglītības iestāžu, izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanas rezultāti atklāj ļoti dažādu izpratnes līmeni par līderības, iestāžu pārvaldības modeļiem un kvalitātes nodrošināšanas jautājumiem vispārējā un profesionālajā izglītībā. Paredzams, ka izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšana, sākot ar 2020./2021.m.g. ir viena no komponentēm izglītības kvalitātes vadības sistēmā. Tādējādi nepieciešamība pilnveidot vadītāju profesionālās kompetences un iegūt vienotu redzējumu par līderības, pārvaldības un kvalitātes nodrošināšanas jautājumiem ir īpaši svarīga.

Kopš 2016.gada tiek veikta izglītības iestāžu vadītāju vērtēšana. Kā liecina IKVD pieejamie dati (2016./2017.m.g., 2017./2018.m.g., 2018./2019.m.g.), tad no 10 iespējamajām kompetencēm vadītāja vērtēšanā 4 visbiežāk izvēlētās ir: (i) darbinieku motivēšana un attīstīšana (72 vadītāji), (ii) izglītības iestādes materiāltehnisko resursu pārvaldīšana (71 vadītājs), (iii)

European Commission (2017) Teachers and school leaders in schools as learning organisations - Guiding Principles for policy development in school education; (2016/18); https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/Governance/2018-wqs4-learning-organisations_en.pdf

⁸⁸ <http://www.skola2030.lv/lv/istenosana/macibu-pieeja/macibu-organizacija-skola>

orientācija uz attīstību (65 vadītāji), (iv) komandas vadīšana (64 vadītāji). Savukārt vismazāk izvēlētās trīs kompetences vadītāju vērtēšanā ir: (i) organizācijas vērtību apzināšanās (32 vadītāji), (ii) orientācija uz rezultātu sasniegšanu (33 vadītāji), (iii) stratēģiskais redzējums (38 vadītāji). Kā redzams no pieejamajiem datiem, tad tieši vadības, līderības, pārvaldības jautājumi ir vieni no vismazāk izvēlētajiem kritērijiem, par ko pašvērtēšanu veic iestāžu vadītāji un kurus vadītāju darbā vērtē dibinātāji. Tas parāda nepieciešamību attīstīt un stiprināt izglītības iestāžu vadības izpratni par mūsdienīgas līderības, pārvaldības un kvalitātes nodrošināšanas jautājumiem.

Būtiska nākamā plānošanas perioda iniciatīva augstākajā izglītībā ir **augstākās izglītības iestāžu pārvaldības pilnveidošana.**

Vairumā Eiropas valstu universitātēs ir tendence pāriet uz divlīmeņu pārvaldības struktūru, kur stratēģiskie un pārvaldības uzdevumi ir skaidri nodalīti⁸⁹ - senāts nodarbojas ar akadēmiskiem jautājumiem un padome atbild par ilgtermiņa stratēģiskiem lēmumiem.

Vairumā gadījumu padomēs ir iesaistīti ārējie dalībnieki, ienesot augstākās izglītības iestādēs sabiedrības perspektīvu, un daudzās universitātēs tā ir obligāta prasība. Latvijā ārējās ieinteresētās puses tiek galvenokārt iesaistītas tikai padomdevēju statusā.

Saskaņā ar konceptuālo ziņojumu "Par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu", ieviešot padomes pārvaldības struktūrā, institūcijām ir zināmas izvēles iespējas, kā šo struktūru veidot – ar satversmes sapulci vai bez tās. Jaunais pārvaldības modelis ļaus stiprināt izglītības institūciju saikni ar sabiedrību, piesaistīt viedokļu un kompetenču daudzveidību, sekmēt institūcijas starptautisku atpazīstamību, un veicināt izglītības iestāžu un tautsaimniecības sadarbību.

Iecerēto pārmaiņu AI īstenošana prasīs no **augstākās izglītības iestāžu vadības** jaunas kompetences. Nākamajā plānošanas periodā tiks izstrādāti instrumenti, kas palīdzēs augstskolām ieviest **vadības personāla esošo kompetenču novērtēšanu un stiprināšanu, kā arī jaunu kompetenču attīstībai**. Šī iniciatīva attieksies uz rektoriem, direktoriem, prorektoriem, dekāniem, struktūrvienību vadītājiem, studiju virzienu direktoriem, studiju programmu direktoriem un visa iepriekš minētā personāla vietniekiem, kā arī AI institūciju lēmējainstitūciju dalībniekiem. To atbalsta ESF Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.2.3. SAM "Nodrošināt labāku pārvaldību augstākās izglītības institūcijās", kura ietvaros jau notikušas iestrādes kompetenču attīstībai. Tālākai izglītības iestāžu vadības un administratīvā personāla profesionālajai pilnveidei nepieciešams apgūt arī citu valstu pieredzi un prakses, kas palīdzēs veidot modernu un efektīvu iestāžu pārvaldību. Turpmākajā plānošanas periodā ir paredzēts atbalstīt šādas starptautiskās mobilitātes pasākumus.

Vadības kapacitātes stiprināšanai vispārējā izglītībā un profesionālajā izglītībā tiks **izveidota un ieviesta profesionāla izglītības vadītāju atlases sistēma.**

Kārtība, kurā izglītības iestāžu vadītāju atlasīti veic dibinātājs, apstiprina IZM, nav nodrošinājusi, ka par vadītāju kļūst visatbilstošākie pretendenti. Pašvaldībās izglītības iestāžu vadītāju atlasei mēdz būt formāli vai subjektīvi atlases kritēriji vai arī pretendentu skaits ir ierobežots. Līdzšinējā kārtība norāda uz to, ka valsts līmenī nav izveidots ilgtspējīgs un efektīvs izglītības iestāžu vadītāju sagatavošanas un atlases mehānisms, un pretendentu sagatavotības līmenis ir krasi atšķirīgs, par ko liecina arī izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanas rezultāti.

Profesionālu vispārējās izglītības un profesionālās izglītības vadītāju atlases sistēmas izveides mērķis ir:

- izveidot vispārējās izglītības un profesionālās izglītības vadītāju atlases sistēmu, kura nodrošina kvalitatīvu izglītību un iestāžu transformāciju uz "mācīšanās organizācijām";
- nodrošināt ilgtspējīgu un efektīvu, uz izcilību vērstu izglītības sistēmas pārvaldību, piedāvājot konkurētspējīgu un pieredzē balstītu vispārējās izglītības un profesionālās izglītības vadītāju sagatavošanas sistēmu;
- sagatavot vispārējās izglītības un profesionālās izglītības vadītājus pirms pienākumu veikšanas, pilnveidojot viņu līderības prasmes, izpratni par pārvaldības modeļiem un

⁸⁹ European University Association (2015). ATHENA toolkit: Governance models. EUA, Brussels: Belgium. Pieejams: <https://www.athena-tempus.eu/images/docs/EUA-ATHENA%20Toolkit%20Governance.pdf>

kvalitātes nodrošināšanas pasākumiem izglītības iestādē, kā arī izpratni par izglītības jomas tiesisko regulējumu.

2018.gadā 19% no izglītības iestāžu vadītājiem, kuriem veikta profesionālās darbības novērtēšana, ir jāpilnveido savas kompetences izglītības iestādes vadīšanā, kas norāda, ka pašreizējā izglītības iestāžu vadītāju atlases sistēma nav efektīva, un tā nav vērsta uz izcilības nodrošināšanu izglītībā.

OECD Latvijas Prasmju stratēģijā sniegta rekomendācija tostarp izveidot skolu vadītāju profesijas standartu, kas atbilstu jaunajam izglītības saturam. Izveidojot profesionālu izglītības iestāžu vadītāju atlases kārtību, Latvija tuvojas šīs rekomendācijas izpildei.

Nākamajā pārskata periodā plānots:

- izstrādāt nepieciešamos normatīvo aktu grozījumus, kuri definē vispārējās un profesionālās izglītības vadītāju atlases kārtību; definē izglītības iestāžu vadītājiem nepieciešamās profesionālās kompetences un stiprinot dibinātāju atbildību un kompetenci izglītības iestāžu vadītāju atlasē;
- izveidot sistēmu un īstenot aktivitātes vispārējās un profesionālās izglītības vadītāju sagatavošanai pirms apstiprināšanas amatā;
- izveidot izglītības iestāžu vadītāju atlases sistēmu kā daļu no izglītības kvalitātes vadības sistēmas, tādējādi vadlīnijās iekļaujot principus, kuri ir būtiski izglītības kvalitātes nodrošināšanas, līderības, pārvaldības jautājumos.

Tāpat plānots, ievērojot izglītības iestādes vadības lomu un nozīmi izglītības iestādes darba organizācijā, kā arī izglītības kvalitātes nodrošināšanā, ieviest terminētos darba līgumus vispārējās izglītības iestāžu direktoriem.

Profesionālās izglītības jomā ir stiprināma izglītības iestādes vadības komandas kapacitāte, paredzot vadītāja vietnieka amatu inovācijas un attīstības jautājumos. Šādas būtiskas pārmaiņas profesionālās izglītības iestādes vadības komandā ļautu īstenot virzību uz inovāciju un izcilību un turpmāku Latvijas profesionālās izglītības starptautisku konkurētspēju un eksportu, tai skaitā ņemot vērā globālo konkurenci, kurai Latvija pieaugoši pakļauta ne tikai nodarbinātības, bet arī izglītības piedāvājuma aspektā. Šāda pieeja ļaus nodrošināt izglītības iestādes plānveidīgu attīstību, nepieciešamo kvalitāti Investīciju un attīstības stratēģiju 2021.-2027. gadam izstrādē un īstenošanā, tai skaitā lai īstenotu plānotās vērienīgās pārmaiņas kopējā Latvijas profesionālās izglītības sistēmas modernizācijā un internacionalizācijā, kas ir jauns sistēmisks izaicinājums.

Efektīva pārvaldība saistāma ar **sadarbības un resursu koplietošanas iespēju attīstību starp izglītības iestādēm**. Sadarbības un resursu koplietošanas stiprināšana nepieciešama augstākās izglītības izcilības veidošanai: resursu/programmu apvienošanu kopīgiem mērķiem un projektiem, veicinot pētniecības darbu augstskolās, uzlabojot augstskolu pārvaldību, t.sk. paredzot dažādu kompetenču un prasmju apguves iespējas sadarbības augstskolās.

AI iestādes uz izmaiņām ārējā vidē reaģē salīdzinoši lēni un ar risinājumiem, kas rada riskus studiju un pētniecības darba kvalitātes nodrošināšanai ilgtermiņā, tādējādi ir nepieciešams stratēģiski un gudri ieguldīt Latvijas ierobežotos resursus zināšanu radīšanā, apgūvē un pārnesē. Ņemot vērā augsto fragmentācijas pakāpi AI sistēmā gan institūciju skaita un darbības profila ziņā, gan institūciju lieluma un studiju programmu piedāvājuma ziņā, ir nepieciešami pozitīvi stimuli, lai veicinātu straujāku resursu konsolidācijas procesu. Turklāt ņemot vērā maksimālo studējošo skaitu katrā augstskolā pēdējos desmit gados, var noteikt, ka Latvijas augstskolu infrastruktūra šobrīd ir paredzēta aptuveni 150–160 tūkstošiem studējošo. Šobrīd valstī ir aptuveni 80 tūkstoši studējošo, un tas ir par 36.7% mazāk nekā 2008./09. akadēmiskajā gadā, tādējādi augstskolās īpaši ir nepieciešami sadarbības un resursu koplietošanas tālākās attīstības virzieni.

Nākamajā periodā plānots izstrādāt jaunu pieeju un metodoloģiju noteiktās studiju jomās, sekmējot resursu koplietošanu, aktīvi izmantojot un integrējot tehnoloģijas (angļu val. - *technology enhanced learning*) un digitālos risinājumus studiju procesā. Plānota virtuālu kopīgu studiju programmu izveide noteiktās studiju jomās nacionālā un starptautiskā līmenī, studiju modernizācija, investējot augstskolu digitalizācijā, augstskolu materiāli tehniskajā bāzē (infrastruktūra, aprīkojums), studiju procesā un mācībspēkos.

Sadarbības un resursu koplietošanas stiprināšana ir turpinājums iepriekš uzsāktās ESF Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.2.1. SAM "Samazināt studiju programmu

fragmentāciju un stiprināt resursu koplietošanu" īstenošanu un 8.2.3. SAM "Nodrošināt labāku pārvaldību augstākās izglītības institūcijās" īstenošanu AI iestādēm paredzot iespēju saņemt atbalstu e-risinājumu, t.sk. e-koplietošanas mehānismu un starpinstitūciju sadarbības risinājumu un digitālo resursu un instrumentu koplietošanas, attīstībai.⁹⁰

Resursu koplietošanas pieejas attīstība ir būtiska ne tikai AI institūciju starpā, bet arī kvalitatīvas izglītības nodrošināšanā ikvienam izglītojamajam. Tādēļ tādās jomās, kā STEM izglītība, IKT plašāka apguve, augstākā līmeņa mācību kursu apguve vispārējās vidējās izglītības pakāpē tiks stimulēta sadarbības veidošana starp vispārējās izglītības iestādēm, profesionālās izglītības iestādēm un AI iestādēm, šim nolūkam izmantojot gan karjeras izglītībai, gan interešu izglītībai paredzētos resursus, kā arī atbalstu kompetenču pieejas īstenošanai vispārējās izglītības saturā. Būtiska loma paredzama biznesa inkubatoriem un radošajām laboratorijām, kā arī mācību uzņēmumiem, kur augstākās, profesionālās un vispārējās izglītības iestāžu, zinātnisko institūciju un uzņēmēju materiālo un intelektuālo resursu racionālas koplietošanas rezultātā tiek īstenota inovācija un virzība uz izcilību, ar to saprotot arī individuālo spēju un potenciāla aktualizēšanu katram iespējamā līmenī un apjomā, tādējādi nodrošinot arī vienlīdzīgas iespējas.

Tādējādi tiks veicināta izglītojamo interese par kvalitatīvām turpmākās izglītības iespējām, kā arī tiks uzlabota mācību kvalitāte, kā arī veidotas dažādu līmeņu izglītības iestāžu ilgtermiņa partnerības, tai skaitā, kopīgu e-mācīšanās platformu attīstība arī citās izglītības pakāpēs, ne tikai augstākajā izglītībā. Covid-19 krīzes ietekmes mazināšanai izveidotais projekts "Tava klase" skaidri iezīmēja rīcības virzienus, kas tālāk ir attīstāmi izglītības resursu koplietošanas sekmēšanā, tai skaitā, televīzijas un interneta resursa izmantošanu kvalitatīva izglītības piedāvājuma nodrošināšanai, digitālo mācīšanās platformu nepieciešamību visos izglītības līmeņos.

Rīcības virziens 4.2. Pētniecībā un pierādījumos balstīta, lietotāj-centrēta izglītības politika.

Uzdevums 4.2.1. Attīstīt un stiprināt izglītības politikas veidotāju un īstenoāju stratēģisko, analītisko un datu prasības kapacitāti.

Lai stiprinātu pierādījumos balstītas izglītības politikas plānošanu, īstenošanu un novērtēšanu, nepieciešams **stiprināt stratēģisko un analītisko kapacitāti IZM**, izveidojot centrālu datu analītikas un stratēģiskas plānošanas vienību vai spēcīnāt departamentus ar atbilstošas kapacitātes cilvēkresursiem. Tas nodrošinātu izglītības politikas mērķtiecīgu, regulāru datu analīzi, kvalitātes monitoringa sistēmas uzturēšanu un vadību, stratēģisku prognozēšanu un ilgtermiņa plānošanu (regulāra esošās situācijas analīze, potenciālo attīstības scenāriju analīze, izglītības politikas intervencu efektivitātes regulāra izvērtēšana), kā arī stratēģisku komunikāciju ar dažādām iesaistītajām pusēm.

Datu analītikas un stratēģiskas plānošanas vienības izveides IZM mērķis IKVD darbības kontekstā ir nodrošināt regulāru datu pieejamību, sadarbojoties ar IKVD izglītības politikas plānošanai vispārējā un profesionālajā izglītībā, izmantojot risku identificēšanas sistēmu un izglītības iestāžu, izglītības programmu un izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanas rezultātus; iekļaut īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa izglītības politikas plānošanā datus un izvērtējumu no ikgadējā pārskata par izglītības kvalitāti (IKVD). IKVD nākamā pārskata perioda ietvaros plāno regulāri iegūt un analizēt risku identificēšanas sistēmā iegūtos datus par vispārējo izglītību un profesionālo izglītību un sagatavot ikgadēju pārskatu par izglītības kvalitāti, kurā tiek analizēti izglītības iestāžu, izglītības programmu un izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanas rezultāti, tai skaitā par izglītības iestāžu transformāciju uz "mācīšanās organizācijām". Tāpat stiprināma ir VISC analītiskā kapacitāte izglītības satura īstenošanas un novērtēšanas jautājumos, lai nodrošinātu *Skola2030* rezultātu ilgspēju un kvalitatīvas izglītības ikvienam izglītojamajam nodrošināšanu.

⁹⁰ Izglītība, prasmes un mūžizglītība, <https://www.esfondi.lv/izglitiba-prasmes-muzizglitiba?print=1>

Papildus atsevišķu struktūrvienību specializācijai datu analīzes un stratēģiskas plānošanas jomā, kopumā nepieciešama **profesionālās kompetences pilnveide izglītības politikas veidotājiem un īstenotājiem (IZM, VISC, IKVD, VIAA, pašvaldību izglītības ekspertiem) datu prasības un stratēģiskas plānošanas jautājumos**, tādējādi nodrošinot veiksmīgu izglītības monitoringa un izglītības kvalitātes vadības sistēmas ieviešanu.

IZM un tās padotības iestādēm tām deleģēto funkciju izpildei, izglītības politikas plānošanai un sekmīgai ieviešanai ir nepieciešams paaugstināt darbinieku kompetenci veikt lielo datu apstrādi un analītisko darbu augstākā stratēģiskā līmenī. Lielo datu apstrādei un analīzei, kā arī situācijas un konteksta prognozei nepieciešams un iespējams izmantot sarežģītākus un mūsdienīgākus rīkus.

Pašvaldību cilvēkresursu attīstības kontekstā ir būtiski sniegt atbalstu pašvaldību izglītības ekspertiem, vadībai un izglītības iestāžu vadībai darbam ar risku identificēšanas sistēmu, izglītības kvalitātes vadības sistēmu un izglītības kvalitātes monitoringa jautājumiem lai sekmētu pierādījumos balstītas un lietotājbcentrētas izglītības politikas veidošanu.

Nākamajā plānošanas periodā paredzēts **atbalsts augstākās izglītības iestādēm attīstības stratēģiju un rīcības plānu izstrādē**. Kā norādīts PB ziņojumā par Latvijas AI iekšējo finansēšanu un pārvaldību, ir nepieciešams uzlabot institūciju stratēģijas gan to formas, gan satura ziņā. IZM atbalsts iestāžu vadības stratēģiskās plānošanas kapacitātes stiprināšanai veicinās augstas kvalitātes stratēģiju izstrādi valsts politikas mērķu sasniegšanai.

Valsts izglītības politika var tikt realizēta tikai ar izglītības institūciju konkrētu rīcību palīdzību, kam jābūt saskaņotām ar politikas dokumentiem. Izglītības iestāžu stratēģijām jābūt viegli uztveramām, pielietojamām un pārbaudāmām. Lai veiksmīgi īstenotu stratēģiju, tā ir jāpārbauda un periodiski jānovērtē, vai iestāde mērķi ir sasniegusi vai arī sekmīgi veic darbības, lai to sasniegtu tālākā laika posmā. Šim nolūkam ir nepieciešami dati, kuru vākšanu sekmē katras iestādes iekšējie uzraudzības procesi. Kvalitatīvai pārbaudei nepieciešama monitoringa sistēma, kuras pamatā ir politikas rezultātu rādītāji.

IZM būs centrālais virzītājspēks, kas nodrošinās adekvātu izglītības institūciju stratēģiju izveidi, kuru pamatā būs Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam. Koordinēta pieeja nodrošinās stratēģiju konsekveni un kodolīgumu, jo tās tiks veidotas pēc vienotas shēmas. Stratēģiju rakstīšana noritēs trīs posmos: 1) iepriekšējo stratēģiju izpildes analīze, lai saprastu to efektivitāti, 2) jaunu stratēģiju veidošana un apstiprināšana kopā ar iesaistītajām pusēm, 3) stratēģiju ieviešana un uzraudzība saskaņā ar izstrādāto monitoringa plānu.

Vienotas izglītības piedāvājuma datu bāzes attīstība ir būtiska, lai uzlabotu iedzīvotāju informētību par dažādām izglītības iespējām. Latvijā ir virkne ar tiešsaistes informācijas resursiem (datubāzēm, mājaslapām), kas sniedz informāciju par izglītības iespējām, kvalifikācijām un karjeras atbalsta informāciju. Bieži šie resursi ir izveidoti atsevišķu projektu ietvaros, lai risinātu projekta konkrētos uzdevumus un mērķus. Tāpat bieži informācija pārklājas un nav skaidri definēta informācijas resursu mērķauditorija.

OECD Latvijas prasmju stratēģijas Novērtējuma un rekomendāciju kopsavilkuma ziņojums iesaka (4. prioritātes 3. iespēja) “izvērtēt esošo portālu apvienošanu un viena integrēta, visaptveroša un lietotājiem draudzīga izglītības un izglītības iespēju, kvalifikāciju un karjeras atbalsta pakalpojumu tiešsaistes portāla izveidošanu.” Ziņojums arī norāda, ka “informācijai par esošajām mācīšanās iespējām un prasmju pieprasījumu jābūt labāk integrētai un lietotājiem draudzīgākai.

Izvērtējot esošo resursu pieejamību, tiek piedāvāts definēt divas galvenās mērķauditorijas – jaunieši (ar to saprotot jauniešus, kas veic savu izglītības izvēli vidējās (vispārējās un profesionālās) un augstākās izglītības pakāpē; un pieaugušie (profesionālā tālākizglītība un pilnveide vidējās un turpmāk arī augstākās izglītības pakāpē). Nebūtu mērķtiecīga viena kopīga jeb apvienota informācijas resursa izveide abām šīm mērķauditorijām, jo to vajadzības, risināmie karjeras izvēles jautājumi un valoda, kurā tā jāuzrunā būtiski atšķiras. Tāpat šāda visām mērķauditorijām kopīga resursa izveide un turpmākā uzturēšana būtu dārga un darbietilpīga.

Tāpēc nākamajā pārskata periodā ir plānots apvienot un integrēt izglītības piedāvājuma un karjeras informācijas resursu izstrādi šādā veidā:

- NIID.LV/Profesiju pasaules informācijas sistēmas attīstīšana – jauniešu mērķauditorijai; NIID.LV datubāzes un mājaslapas “Profesiju pasaule” attīstība, integrējot abus resursus

un izveidojot kvalitatīvi jaunu karjeras informācijas tiešsaistes resursu jauniešiem ar galveno uzsvaru uz izglītības izvēli vidējās (profesionālās un vispārējās) un augstākās izglītības pakāpē. Informācijas resursam tiktu noteiktas arī sekundārās mērķauditorijas – jauniešu vecāki un karjeras atbalstā iesaistītie speciālisti, un atbilstoši tiktu izvietoti resursi šīm mērķauditorijām.

- ESF projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” ietvaros izveidotās pieaugušo izglītības informācijas sistēmas attīstība – pieaugušo mērķauditorijai. Iepriekšējos darbības periodos nav veikta resursu integrācija; līdz ar to veidojot vienotu izglītības piedāvājuma datu bāzi nepieciešama integrācija datu saņemšanai un datu padošanai VIIS un citām informācijas sistēmām (t.sk. EK portālu “New Europass”).

Uzdevums 4.2.2. Pilnveidot izglītības kvalitātes vadības un monitoringa sistēmu.

Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020.gadam tika noteikts uzdevums izveidot izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu, lai virzītos uz pierādījumu balstītu izglītības politikas plānošanu. Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide ir uzsākta SAM 8.3.6.2.projekta “Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide” ietvaros. Nākamajā periodā izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas attīstībai ir jāievieš absolventu monitorings profesionālajā izglītībā, kā arī jānostiprina un jāpilnveido metodika (t.sk. principi datu struktūrai, rādītāju un mērķa indikatoru metodoloģija, datu interpretācija dinamikā, un, ņemot vērā kā nozares, tā tautsaimniecības vajadzības kopumā) augstākajā izglītībā, jāturpina pētījumu īstenošana, lai nodrošinātu kontekstuālo informāciju, administratīvo datu papildināšanu un jāpilnveido un jāattīsta analītiskie rīki un sistēmas datu analīzei un datu atspoguļošanai un ar noteiktu regularitāti jāorganizē Zinātņu doktoru tālākā karjera” apsekojums. Administratīvie dati sniedz atbildes par tiešajiem procesa rezultātiem, tad pētījumi dod datus par kontekstuālajiem faktoriem, t.sk., individuālā līmenī, piem., mācīšanās metodēm, par izglītojamā aktivitātēm ārpus mācībām, kompetenču attīstības līmeni, darba meklēšanas praksi, par mācībās apgūtajām prasmēm, kas tiek/netiek izmantotas darba vietā, turklāt, citā būtiskā aspektā - unikālās personas līmenī, pētot arī citus sociālpсихолоģiskos faktorus, kas ietekmē personas darba gaitas u.c.

Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas tālākai attīstībai līdz 2027.gadam iezīmēti šādi stratēģiskie rīcības virzieni:

Vispārējās izglītības iestāžu un profesionālās izglītības iestāžu kvalitātes vadības sistēmas izveide.

Izglītības kvalitātes vadības sistēmas izveides mērķis ir veicināt izglītības kvalitāti, tajā skaitā nodrošinot katram iedzīvotājam tiesības apgūt mūsdienīgu un kvalitatīvu izglītības programmu un veicinot vienotu izpratni par izglītības kvalitāti raksturojošiem kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem rādītājiem, kuri tiek izvērtēti akreditācijā.

Izglītības kvalitātes vadības sistēma ir darbību kopums īstenojamās izglītības programmas kvalitātes un atbilstības noteiktiem standartiem nodrošināšanai. Paredzēts, ka izglītības kvalitātes vadības sistēmu veidos izglītības iestādes iekšējā kvalitātes nodrošināšanas sistēma, tajā skaitā ikgadējā pašvērtēšana, izglītības iestādes un izglītības programmas akreditācija, izglītības iestādes vadītāja profesionālās darbības novērtēšana un izglītības iestādes dibinātāja un valsts līmenī īstenots izglītības kvalitātes monitorings.

Pārmaiņas akreditācijas procesā nosaka nepieciešamība regulāri pilnveidot un atjaunot kvalitātes vērtēšanas kultūru izglītības iestādēs. To sekmē pašreizējie izglītības iestāžu, izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju vērtēšanas rezultāti, aktuālās pārmaiņas izglītībā un starptautisko salīdzinošo pētījumu rezultāti (PISA, TALIS u.c.). Līdzšinējais izglītības kvalitātes vērtēšanas process balstās uz četriem pīlāriem: (1) vienoti kritēriji iekšējai (pašvērtēšana) un ārējai vērtēšanai (akreditācija); (2) regulārs pašvērtēšanas process, kurā iesaistās visas izglītības iestādes darbībā ieinteresētās puses; (3) akreditācijas īstenošana, balstoties pašvērtēšanas rezultātos; (4) ārējās vērtēšanas ekspertu sagatavošana notiek pēc vienotas mācību programmas.

Izvērtējot līdzšinējo izglītības kvalitātes vērtēšanas procesu, secināts, ka nepieciešams īstenot pārmaiņas izglītības kvalitātes vērtēšanā, paredzot paplašināt izglītības kvalitātes vērtēšanas pamatus, jau esošajiem pievienojot vēl piecus pīlārus: (1) risku identificēšanas sistēma; (2) kvalitatīvo un kvantitatīvo datu uzkrāšana un analīze; (3) metodisks atbalsts izglītības

iestādēm un dibinātājiem pārejai uz izglītības iestāžu darbību pēc *mācīšanās organizāciju* pamatprincipiem; (4) ikgadējie pārskati par izglītības kvalitātes jautājumiem; (5) saikne ar augstskolām pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju sagatavošanā.

Rezultātā tiku izveidota visaptveroša izglītības kvalitātes vērtēšanas sistēma, kas balstās uz šiem deviņiem pīlāriem.

Izglītības kvalitātes vadības sistēma vispārējā un profesionālajā izglītībā tiek veidota ciešā sazobē ar izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu.

Nākamajā periodā plānots:

- definēt un iekļaut jēdzienu “izglītības kvalitātes vadības sistēma” Izglītības likumā, atbilstošajos MK noteikumos un citos normatīvajos dokumentos;
- izstrādāt un ieviest metodiku izglītības kvalitātes vērtēšanā, izmantojot izglītības kvalitātes vadības sistēmas pieeju;
- veidot ikgadējo pārskatu par izglītības kvalitāti, kurš apkopotu un analizētu iepriekšējā mācību gada kvalitātes vērtēšanas rezultātus un sniegtu ieteikumus izglītības kvalitātes turpmākai veicināšanai, kā arī sniegtu kvalitatīvu informāciju politikas veidotājiem, lai veidotu pētniecībā un pierādījumos balstītu, lietotāj-centrētu izglītības politiku;
- sadarbtā ar IZM, augstskolām, nevalstiskajām organizācijām īstenojot izglītības iestāžu vadītāju un vietnieku profesionālās kompetences pilnveidi, izveidot profesionālu vispārējās un profesionālās izglītības vadītāju atlases sistēmu, kā arī izstrādāt un ieviest atbalsta instrumentus izglītības iestāžu atbalstam transformācijai uz “mācīšanās organizācijām”.

Vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu kvalitātes vadības sistēmas izveidei, pilnveidojot akreditācijas procesu, ir izstrādāti nepieciešamie grozījumu projekti normatīvajos dokumentos (Izglītības likums, MK noteikumi u.c.), izveidota metodika izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanai vispārējā izglītībā, īstenojot izglītības kvalitātes vadības sistēmas pieeju un ir uzsākts darbs pie metodikas izstrādes izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanai profesionālajā izglītībā, īstenojot kvalitātes vadības pieeju, kā arī tiek iegūti un analizēti dati pirmā ziņojuma par izglītības kvalitāti sagatavošanai un publicēšanai 2020.gadā.

Pilnvērtīgai izglītības iestāžu kvalitātes vadības sistēmai ir nepieciešama risku identificēšanas sistēma (arī agrīnās brīdināšanas sistēma – *early warning system*), kas ir prevencijas un agrīnas intervences prakse izglītībā un kas fokusējas nevis uz rīcību jau zemas izglītības kvalitātes gadījumā kopumā vai atsevišķos tās kritērijos, bet orientējas uz atbalstu tiklīdz ir novērojamas pirmās pazīmes, ka izglītības kvalitāte var samazināties.

Risku identificēšanas sistēmas (turpmāk – RIS) darbības mērķis ir nodrošināt instrumentus izglītības iestāžu paškontrolei un izglītības kvalitātes regulāram ārējam monitoringam, lai uz izglītības kvalitāti potenciāli pazeminošiem apstākļiem varētu reaģēt nekavējoties, parādoties pirmajām to pazīmēm. Tā darbojas ar definētu izglītības kvalitātes rādītāju kopu, kuros iepriekš noteikta līmeņa sasniegšana ļauj izdarīt secinājumus par risku izglītības kvalitātei.

Atbilstoši OECD rekomendācijām (2016), EK dalībvalstu konsultāciju par kvalitātes vērtēšanu rezultātiem (2019) un IZM iekšējā audita atzinumiem (2019) par kvalitātes vērtēšanas sistēmu, RIS ir būtiskākais nepieciešamais instruments, lai pilnveidotu kvalitātes vērtēšanu un novērstu iespējamību, ka izglītības iestādes pievēršanas izglītības kvalitātes jautājumiem tikai reizi sešos gados pirms akreditācijas.

Izvērtējot pēdējo 10 gadu laikā aktuālos pētījumus izglītībā⁹¹ un ES valstu pieredzi, IKVD ir identificējis biežākos riskus izglītības kvalitātei. Saskaņā ar pētījumiem:

- vispārējā izglītībā ir identificēti 10 pirmie RIS iespējamie rādītāji: (i) visu izglītības programmas mācību plānā esošo mācību priekšmetu īstenošana, (ii) izglītojamo īpatsvars ar zemiem sasniegumiem valsts pārbaudes darbos, (iii) izglītojamie, kuri atstāti uz otru gadu tajā pašā klasē, (iv) izglītojamie, kuri bez attaisnojoša iemesla ilgstoši neapmeklē izglītības iestādi, (v) absolventu proporcija (uzņemtie izglītojamie/izglītību ieguvušie), (vi) pedagogu un izglītojamo proporcija, (vii) pedagogu mainība, (viii) apvienoto klašu skaits, (ix) izglītojamo un atbalsta personāla proporcija, (x) izglītojamie, kuriem sniegts atbalsts;

⁹¹ Kokare, 2011; Hargreaves et al., 2012; Hattie, 2014; Bialik et al., 2015; Chapman et al., 2015; Fullan et al., 2016; Biesta, 2017; Holma, 2017; Hattie et al., 2018 u.tml.

- profesionālajā izglītībā tiek ņemti vērā EQAVET šādi piedāvātie rādītāji: (i) pedagogu dalība profesionālās kompetences pilnveidē; (ii) izglītojamo dalība profesionālās izglītības programmās; (iii) profesionālo izglītību ieguvuši; (iv) izglītību ieguvušo nodarbinātība; (v) apgūto prasmju izmantošana darba vietā; (vi) riska grupu iekļaušanās profesionālajā izglītībā; (vii) profesionālās izglītības programmu pieprasījuma apzināšana darba tirgū; (viii) profesionālās izglītības programmu pieejamības veicināšana.

Nākamajā pārskata periodā plānots izveidot risku identificēšanas sistēmu vispārējā un profesionālajā izglītībā, kuru raksturo šādi principi: RIS ir daļa no kopējā izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas; RIS ir viena no izglītības kvalitātes vadības sistēmas komponentēm (ikgadējā pašvērtēšana, izglītības iestādes un izglītības programmas akreditācija, izglītības iestādes vadītāja profesionālās darbības novērtēšana un izglītības kvalitātes monitorings, tai skaitā RIS); IKVD definē kritēriju kopumu vispārējā izglītībā un profesionālajā izglītībā, pēc kuriem tiek veikta agrīna izglītības kvalitātes risku identificēšana valsts līmenī, un kritēriji tiek regulāri pielāgoti atbilstoši aktuālajai situācijai izglītībā; RIS ir instruments izglītības iestādei un tās dibinātājam, lai veiktu savlaicīgu izglītības kvalitātes risku pazemināšanās identificēšanu agrīnā fāzē, un tas atklājas ikgadējā izglītības iestādes pašnovērtējuma ziņojumā.

RIS ir paredzēts kā praktisks instruments, kurš ir pieejams lietotājiem VIIS.

Vēl vienu izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas sastāvdaļu nākamajā plānošanas periodā veidos **profesionālās izglītības absolventu monitoringa sistēma un augstākās izglītības absolventu monitoringa sistēma**.

Absolventu turpmāko gaitu monitorings, kas ietver informāciju par absolventu nodarbinātību, ienākumiem un bezdarba līmeni ir viens no izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas instrumentiem, lai novērtētu augstākās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu absolventu integrāciju darba tirgū un karjeras veidošanos 10 gadu periodā. Tas ir nozīmīgs datu avots, lai novērtētu absolventu apgūto kompetenču atbilstību darba tirgus prasībām un konkurētspēju darba tirgū, sistēmas līmenī sabalansētu izglītības iestāžu piedāvājumu ar darba tirgus pieprasījumu, informētu jauniešus par nodarbinātības perspektīvām atbilstoši iegūtajai kvalifikācijai, kā arī novērtētu izglītības iestāžu nodrošināto mācīšanas un mācīšanās (*learning and teaching*) ietekmi un absolventu nodarbināmības (*employability*) rezultātiem.

Līdz 2019. gadam absolventu nodarbinātība Latvijā tika analizēta un vērtēta izglītības iestāžu līmenī, balstoties uz aptauju datiem. Valsts līmenī datu uzkrāšana par absolventu nodarbinātību, ienākumiem un bezdarbu augstākajā izglītībā ir noteikta VIIS noteikumos⁹² un datu analīze tika uzsākta, izvērtējot 2017. gada absolventu nodarbinātības rādītājus. Līdz 2027.gadam plānots augstākās izglītības absolventu monitoringu pilnveidot, jo turpinot datu uzkrāšanu par absolventu nodarbinātības rādītājiem vairāku gadu griezumā būs iespējams labāk redzēt savstarpējās sakarības starp izglītības procesā apgūtajām kompetencēm un turpmākajām darba gaitām. Līdz 2027.gadam augstākās izglītības absolventu monitoringu ir plānots papildināt arī ar profesionālās izglītības absolventu monitoringu, kā arī kopējā sistēmā integrēt informāciju par vispārējās izglītības absolventu, kuri neturpina mācības, nodarbinātības rādītājiem. AI tiks turpināta Augstākās izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas koncepcijā⁹³, ESF SAM 8.3.6.2. "Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide" sasniegto rezultātu un izstrādāto procedūru un principu augstākās izglītības absolventu monitoringa īstenošanai attīstīšana, kā arī pilnveidota valsts līmenī⁹⁴ uzsāktā absolventu nodarbinātības, bezdarba un ienākumu monitoringa metodoloģija. Profesionālajā izglītībā izstrādāti grozījumi Profesionālās izglītības likumā⁹⁵, kas paredzēs deleģējumu MK noteikt nepieciešamos statistikas datus, kas nepieciešami absolventu monitoringam un to apmaiņu ar datu turētājiem un jāplāno darbības absolventu monitoringa ieviešanai profesionālajā izglītībā.

Pilnveidojot augstākās izglītības kvalitātes vērtēšanas procesu augstākās izglītības iestāžu iekšējās kvalitātes kultūras stiprināšanai, paredzēts ieviest ciklisku augstskolu institucionālo akreditāciju.

⁹² Valsts izglītības informācijas sistēmas noteikumi <http://m.likumi.lv/doc.php?id=307796>

⁹³ Augstākās izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas koncepcija http://www.aic.lv/portal/content/files/AIC%20ESG2015%20int-1_2.pdf

⁹⁴ Augstskolu likums, 5.pants <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums>

⁹⁵ Likumprojekts "Grozījumi Profesionālās izglītības likumā" <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40485457>

Kvalitātes nodrošināšana ir nepārtraukts process, kas nenoslēdzas ar ārējo atgriezenisko saiti, ziņojumu vai tam sekojošām pēcnovērtējuma darbībām augstākās izglītības institūcijā, bet gan turpinās augstākās izglītības institūcijām nodrošinot to, ka progress pēc iepriekšējās ārējās kvalitātes nodrošināšanas ir ņemts vērā, gatavojoties nākamajai.⁹⁶ Kvalitātes nodrošināšana ir būtiska, lai attīstītu savstarpēju uzticēšanos, kā arī palielinātu mobilitāti un kvalifikācijas un studiju periodu taisnīgu atzīšanu visā Eiropas Augstākās izglītības telpā. Progress, kas panākts, īstenojot standartus un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai ESG⁹⁷, ir nozīmīgs visās Eiropas Augstākās izglītības telpu valstīs, un kvalitātes nodrošināšana kopumā ir vispārāzīts virzītājspēks Eiropas augstākās izglītības pievilcīguma un konkurētspējas uzlabošanai.⁹⁸

Šobrīd Latvijā tiek īstenoti trīs galvenie augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas procesi: AI institūciju akreditācija, studiju virzienu akreditācija un jaunu studiju programmu licencēšana.

AI institūciju akreditācija ir institūcijas darba organizācijas un resursu kvalitātes novērtējums, kura rezultātā institūcija tiek atzīta no valsts puses un tā var izsniegt valsts diplomus. Izglītības institūcijas tiek akreditētas uz nenoteiktu laiku, un ārpuskārtas institūcijas akreditācija var tikt organizēta gadījumos, kad pārkāpti nozari regulējošie normatīvie akti.

Vienīgā cikliskā vērtēšanas procedūra ir studiju virzienu (studiju programmu grupu) akreditācija, kura tika ieviesta 2012. gadā, lai samazinātu birokrātisko procedūru apjomu un izmaksas, kā arī nodrošinātu holistiskāku pieeju. Lai arī studiju virziena akreditācijas mērķis ir noteikt AI institūcijas resursu kvalitāti un spēju īstenot studiju programmu atbilstoši konkrētam studiju virzienam regulējošo normatīvo aktu ietvaros, tomēr studiju virziena un attiecīgo studiju programmu novērtējums nesniedz pilnīgu pārskatu par pašu AI institūciju. AI institūciju novērtēšana zināmā mērā pārklājas ar studiju virziena novērtējumu, īpaši, ja tiek vērtētas nelielas AI institūcijas ar vienu studiju virzienu. Turklāt tādi studiju virzienu novērtēšanas kritēriji kā studiju virziena stratēģiskā attīstība un organizatoriskā struktūra, būtu jānovērtē visas AI institūcijas līmenī.

Pēdējos gados ir pieaudzis to valstu un sistēmu skaits, kurās galvenā uzmanība tiek pievērsta institucionālajām kvalitātes nodrošināšanas sistēmām vai kurās institūcijām minēto piedāvā vismaz kā iespēju. Saskaņā ar EQAR rīcībā esošiem datiem⁹⁹, dažās valstīs programmas akreditācija ir nepieciešama vienīgi tad, ja attiecīgā institūcijas akreditācija nav bijusi sekmīga, un programmu ārējā kvalitātes nodrošināšanā izmanto mazāk stingras pieejas.

Ārējā kvalitātes nodrošināšana tās dažādajās izpausmēs var apliecināt AI institūcijas iekšējās kvalitātes nodrošināšanas efektivitāti, var darboties kā pilnveides katalizators, kā arī sniegt AI institūcijai jaunas perspektīvas. Atkarībā no tiesiskā regulējuma ārējai kvalitātes nodrošināšanai var būt dažādas formas, un tā var koncentrēties uz organizatoriskajiem līmeņiem - programma, fakultāte vai augstskola kopumā.¹⁰⁰ Pastāv vispārēja tendence kvalitātes nodrošināšanu virzīt institucionālā līmenī. Tas kļūst par praksi, ka kvalitātes nodrošināšanas aģentūras pēc pilna kvalitātes nodrošināšanas procedūru cikla pārskata savu metodiku, izmantojot vienotu metodoloģiju, tādējādi kvalitātes kultūras un birokrātijas samērs ir cieši saistīts ar attiecīgajā sistēmā un institūcijā dominējošo kvalitātes nodrošināšanas pieeju.¹⁰¹

Efektīvai kvalitātes nodrošināšanas sistēmai jābūt visaptverošai, un tās procedūrām jābūt secīgām un pilnveidotām. Lai mainītu sistēmu no kvalitātes kontroles uz kvalitātes uzlabošanu un varētu tajā ieviest izmaiņas, ir nepieciešama visas esošās AI kvalitātes nodrošināšanas un novērtēšanas sistēmas Latvijā pārskatīšana. Pilnveidojot AI kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, tiks palielināta uzticība AI institūcijām kā kvalitatīvas izglītības nodrošinātājām, stiprinot institūciju iekšējos mehānismus un veicinot kvalitātes kultūru AI Latvijā.

⁹⁶ Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā (ESG). (2015). Brisele, Beļģija

⁹⁷ Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā (ESG 2015)

http://www.aic.lv/portal/content/files/AIC%20ESG2015%20int-1_2.pdf

⁹⁸ Kvalitātes uzlabošana: no politikas līdz praksei. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Sw4h-tv6hfQJ:www.aic.lv/portal/content/files/EQUIP-publikacija_LV_final.pdf+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv

⁹⁹ <https://www.eqar.eu/kb/country-information/>

¹⁰⁰ Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā (ESG). (2015). Brisele, Beļģija

¹⁰¹ Kvalitātes uzlabošana: no politikas līdz praksei. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Sw4h-tv6hfQJ:www.aic.lv/portal/content/files/EQUIP-publikacija_LV_final.pdf+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv

2020. gada jūlijā IZM sadarbībā ar Akadēmiskās informācijas centru ES strukturālo reformu atbalsta programmas ietvaros uzsāks AI kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveides koncepcijas izstrādi, kas paredz sagatavot un izskatīšanai MK iesniegt priekšlikumus par augstskolu cikliskās institucionālās akreditācijas ieviešanu un priekšlikumus normatīvajam regulējumam. Tās ieviešanu kā galveno kvalitātes nodrošināšanas procedūru ir plānots uzsākt, sākot ar 2024. gadu. Plānots, ka tās ieviešanas rezultātā tiks samazināta pašreizējā pārklāšanās starp dažādām esošajām kvalitātes nodrošināšanas procedūrām, samazināts administratīvais slogs un novērtēšanas procedūru izmaksas.

Darbs pie AI kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveides turpina iepriekšējā plānošanas periodā uzsāktās reformas augstskolu kvalitātes un konkurētspējas uzlabošanā atbilstoši Eiropas līmenī atzītiem kvalitātes standartiem un AI kvalitātes nodrošināšanas sistēmas attīstībā.

Izglītības kvalitātes pētniecības attīstība, kvalitātes mērīšanas un vērtēšanas instrumentu un platformu pilnveide, izstrāde un aprobēšana. Pierādījumos balstītas izglītības politikas veidošanas pamats ir datos un izglītības pētījumu rezultātos balstītu lēmumu pieņemšana.

Izglītības pētniecība Latvijā ir sadrumstalota starp zinātniskajām institūcijām un nenosedz visus aktuālās pētniecības jomas un inovāciju sistēmas, lai politikas veidotājiem nodrošinātu atbalstu ilgtermiņa izglītības politikas veidošanas procesā. Vienlaikus netiek stiprināta izglītības pētnieku kapacitāte un jauno zinātnieku iesaiste zinātniskos pētījumos ilgtermiņā.

Valsts pētījuma programma izglītībā ir instruments, kura īstenošana politikas veidotājiem ļaus definēt zinātniskai izpētei nepieciešamās un aktuālās pētniecības jomas, veicināt pētnieku grupu konsolidēšanu un starptautisko atpazīstamību un pētījumu rezultātu ieviešanu praksē. Covid-19 kontekstā, OECD CERI seminārā par Covid – 19 pandēmijas krīzes ietekmi uz izglītību¹⁰² tika akcentēts, ka nepieciešami ilgtermiņa ieguldījumi izglītības pētniecībā, lai veidotos zināšanu bāze, kas dod iespēju reaģēt krīzes un nenoteiktības situācijās.

Balstoties iegūtajā pieredzē ieviešot ESF SAM 8.3.6.2. "Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide" darbību – *nacionālie pētījumi izglītībā*, nākamajā plānošanas periodā plānots izveidot valsts pētījuma programmu izglītībā. Tās organizatoriskā kārtība ir noteikta saskaņā ar 2018. gada 4. septembra MK noteikumiem Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība"¹⁰³. Valsts pētījumu programma izglītībā ir jauna iniciatīva, kuras izveidē tiks ņemta vērā ESF SAM 8.3.6.2 "Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide" izstrādātie pētījumu organizēšanas un īstenošanas principi un to aprobācijas rezultāti. Pierādījumos balstītai izglītības politikai ir nepieciešami arī atbilstoši izveidoti analītiskie rīki un platformas, kas ļauj uzkrāt informāciju par dažādu izglītības sistēmas daļbnieku sniegumu un to analizēt atbilstoši izvirzītajiem mērķiem. Tādēļ līdz 2027. gadam ir paredzēta vēl vairāku analītisko rīku attīstība, kā piemēram, analītiskais rīks pirmsskolas izglītības kvalitātes novērtēšanai un izglītojamo individuālās izaugsmes novērtēšanai. Analītisko rīku izstrādē paredzēts vadīties pēc vajadzību definēšanas un atbilstošākā piedāvājuma izstrādes principa.

Dalība starptautiskajos salīdzinošajos izglītības pētījumos un ES un starptautisko organizāciju izglītības kvalitātes monitoringa struktūrās Latvijas izglītības kvalitātes sistēmas izvērtēšanai un attīstības risinājumu rekomendācijām.

Regulārs starptautisks salīdzinošais novērtējums ir viens no izglītības kvalitātes monitoringa veidiem, kas ļauj izglītības sistēmas vājās un stiprās vietas vērtēt plašākā starptautiskā – Eiropas un OECD valstu – kontekstā, izmantojot starptautisko izglītības sistēmu analītiķu un statistiķu veikto analīzi, kā arī attīstīt starptautiskiem standartiem atbilstošu izglītības pētniecību Latvijā. Izglītības sistēmu sniegumam arī ES līmenī tiek izvirzīti mērķi, kas ir balstīti starptautisko salīdzinošo izglītības pētījumu datos, tādēļ dalība starptautiskajos salīdzinošajos izglītības pētījumos ir būtiska arī kopīgo Eiropas izglītības telpas prioritāšu īstenošanas novērtējuma iegūšanai.

¹⁰² OECD CERI seminārs par COVID – 19 pandēmijas krīzes ietekmi un izglītību (videokonference, 28.05.2020)

¹⁰³ 2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība"
<https://likumi.lv/ta/id/301438-valsts-petijumu-programmu-projektu-istenosanas-kartiba>

Līdz 2027.gadam plānots turpināt dalību OECD PISA (15-gadīgu skolēnu kompetenču mērījums matemātikā, dabaszinātnēs un lasīšanā), TALIS (skolotāju darba apsekojums) un PIAAC (pieaugušo prasmju apsekojums) pētījumu, kā arī Starptautiskās izglītības asociācijas (IEA) PIRLS (lasītprasmes mērījums 4.klasē) un TIMSS (matemātikas kompetenču mērījums) pētījumu kārtējos ciklos, kā arī OECD izglītības indikatoru programmā INES, OECD CERI un EK aktivitātēs, kas ir saistītas ar izglītības pētniecību, analīzi un izglītības datu prezentēšanu. Dalība starptautiskajos pētījumos un izglītības indikatoru programmās sniedz izglītības sistēmas objektīvu un neatkarīgu salīdzinājumu/izvērtējumu, ļauj monitorēt ES mērķrādītāju sasniegšanas progresu un sniedz nacionālajiem ekspertiem analītiskā darba un metožu pieredzi. Covid-19 krīze 2020.gada sākumā skaidri iezīmēja nepieciešamību mērīt arī skolēnu datorprasmes starptautiski salīdzinošā mērogā, tādēļ līdz 2027.gadam ir plānots uzsākt Latvijas dalību arī Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas (IEA) Starptautiskais datorprasmju un informācijpratības pētījumā (*International Computer and Information Literacy Study - ICILS*), kurā tiek pārbaudītas 8. klases skolēnu zināšanas, prasmes un izpratne IKT jautājumos.

Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas tālākajā attīstībā plānota arī **starptautiski atzītu ekspertu** (OECD, PB, EK u.c.) **piesaiste Latvijas izglītības kvalitātes sistēmas izvērtēšanai un attīstības risinājumu rekomendācijām**. Tiks turpināta 2014.-2020.gada periodā uzsāktā prakse būtisku izglītības kvalitātes jautājumu risināšanā piesaistīt starptautiskus ekspertus un starptautisko organizāciju un ES institūciju veidotas ekspertu komandas, tai skaitā izmantojot kopīgās mācīšanās (*peer learning*) un kopīgās konsultēšanas (*peer counseling*) aktivitātes.